

*Projecto de decreto del Consell, por el que se establece la ordenación y el currículo de
las enseñanzas profesionales de Música en la Comunitat Valenciana*

ÍNDICE

Índice

Preámbulo

Capítulo I. Disposiciones de carácter general

Artículo 1. Objeto

Artículo 2. Ámbito de aplicación

Artículo 3. Finalidad

Capítulo II. Ordenación de las enseñanzas

Artículo 4. Ordenación

Artículo 5. Principios pedagógicos

Artículo 6. Competencias generales

Artículo 7. Objetivos generales

Artículo 8. Objetivos específicos

Artículo 9. Especialidades

Capítulo III. Currículo

Artículo 10. Diseño del currículo

Artículo 11. Asignaturas

Artículo 12. Atribución docente de asignaturas del currículo

Artículo 13. Prácticas formativas

Artículo 14. Proyectos artísticos singulares

Capítulo IV. Autonomía y gestión pedagógica de los centros

Artículo 15. Autonomía de centro

Artículo 16. Formación con apoyo telemático

Artículo 17. Tutoría y orientación académica y profesional

Artículo 18. Recursos y materiales didácticos

Artículo 19. Transición desde las enseñanzas elementales de Música o desde las escuelas de enseñanza artística no formal de Música

Capítulo V. Evaluación, promoción y titulación

Artículo 20. Evaluación

Artículo 21. Sesiones de evaluación, evaluación final y resultados de evaluación del alumnado

Artículo 22. Matrícula de honor

Artículo 23. Documentos básicos de evaluación

Artículo 24. Procedimiento para la movilidad

Artículo 25. Comunicación con las familias

Artículo 26. Promoción

Artículo 27. Matrícula parcial del alumnado de quinto y sexto de las enseñanzas profesionales

Artículo 28. Permanencia

Artículo 29. Ampliación de matrícula

Artículo 30. Titulación

Artículo 31. Premio profesional de música

Artículo 32. Proyectos de flexibilización curricular

Capítulo VI. Correspondencia entre enseñanzas

Artículo 33. Medidas para el alumnado que compagina los estudios de Educación Secundaria Obligatoria y el Bachillerato con las enseñanzas profesionales de Música

Disposiciones adicionales

Primera. Revisión del currículo de las enseñanzas profesionales

Segunda. Acreditación de las asignaturas optativas de perfil superadas

Tercera. Exención del pago de tasas por obtención de matrícula de honor

Cuarta. Formación pedagógica y didáctica del profesorado de las escuelas de enseñanza artística no formal de Música

Quinta. Valoración del título profesional en el acceso a las enseñanzas superiores

Sexta. Calendario escolar

Séptima. Condiciones de formación para el profesorado que impartirá nuevas asignaturas contempladas en el presente decreto

Octava. Premios extraordinarios

Novena. Obligaciones administrativas de los centros autorizados

Décima. Regla de no gasto

Disposiciones transitorias

Primera. Currículo aplicable a los centros integrados de Música y enseñanzas de régimen general

Segunda. Incorporación del alumnado desde el plan de estudios anterior

Disposición derogatoria

Única. Derogación normativa

Disposiciones finales

Primera. Normas de desarrollo

Segunda. Entrada en vigor

Anexo I. Concreción curricular de las asignaturas

Anexo II. Distribución por cursos y total de horas por especialidad

Anexo III. Relación numérica profesorado-alumnado aplicable

Anexo IV. Atribución docente de asignaturas del currículo

Anexo V. Perfiles y asignaturas optativas

PREÁMBULO

El artículo 53.1 del Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana dispone que es de competencia exclusiva de la Generalitat la regulación y la administración de la enseñanza en toda su extensión, niveles y grados, modalidades y especialidades, sin perjuicio de lo que disponen el artículo 27 de la Constitución Española y las leyes orgánicas que, de acuerdo con el apartado 1 del artículo 81 de aquella, lo desarrollan, de las facultades que atribuye al Estado el número 30 del apartado 1 del artículo 149 de la Constitución

Española, y de la alta inspección necesaria para su cumplimiento y garantía. Así mismo, de conformidad con el artículo 49.1.3a del Estatuto de Autonomía, es competencia autonómica exclusiva la autoorganización y el procedimiento administrativo derivado de las especialidades de su organización.

La Ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de educación, dedica el capítulo VI del título I a las enseñanzas artísticas, entre las que se encuentran las enseñanzas profesionales de Música.

El Decreto 104/2018, de 27 de julio, del Consell, desarrolla los principios de equidad y de inclusión en el sistema educativo valenciano (DOGV 8356, de 07.08.2018), que también deben seguirse en las enseñanzas profesionales de Música en lo que les sea aplicable, y el Decreto 72/2021, de 21 de mayo, del Consell, que desarrolla la organización de la orientación educativa y profesional en el sistema educativo valenciano (DOGV 9099, de 03.06.2021). Así mismo, teniendo presente la Ley 15/2017, de 10 de noviembre, de la Generalitat, de políticas integrales de juventud (DOGV 8168, de 13.11.2017), en las enseñanzas elementales de Música se trabajarán los siguientes principios coeducativos de manera transversal:

- La eliminación de los prejuicios, los estereotipos y los roles en función del sexo, construidos según los patrones socioculturales de conducta asignados a mujeres y hombres, a fin de garantizar, tanto para las alumnas como para los alumnos, posibilidades de desarrollo personal integral.
- La prevención de la violencia contra las mujeres, mediante el aprendizaje de métodos no violentos para la resolución de conflictos y de modelos de convivencia basados en la diversidad y en el respeto a la igualdad de derechos y oportunidades de mujeres y hombres.
- La integración de los objetivos coeducativos señalados en los libros de texto y otros materiales didácticos que se utilicen o se propongan en los proyectos de innovación educativa, que deben hacer un uso no sexista del lenguaje y garantizar, en las imágenes que contienen, una presencia equilibrada y no estereotipada de mujeres y hombres.
- La capacitación del alumnado para que la elección de las opciones académicas se lleve a cabo libre de condicionamientos basados en el género.
- El respeto a la libre determinación de género, su expresión y la orientación sexual, tanto del alumnado como de sus familiares.

El progresivo avance normativo que se ha producido en los últimos años nos obliga, desde la Administración educativa, a adecuar el marco de las enseñanzas profesionales de Música a una realidad más próxima al alumnado que acerque la formación a los diferentes ámbitos profesionales de la música a la vez que permita conciliar estas enseñanzas artísticas con las enseñanzas obligatorias y postobligatorias.

El presente decreto regula la ordenación y el currículo de las enseñanzas profesionales de Música en la Comunitat Valenciana, e incorpora lo que dispone el Real decreto 1577/2006, de 22 de diciembre, que fija los aspectos básicos del currículo de las enseñanzas profesionales de Música reguladas por la Ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de educación. Esta nueva regulación tiene en cuenta lo que dicta el artículo 51.3 del Decreto 108/2022, de 5 de agosto, del Consell, por el que se establecen la ordenación y

el currículum de Bachillerato (DOGV 9404, de 12.08.2022), que señala que podrán obtener el título de Bachillerato en la modalidad de Artes quienes hayan superado las enseñanzas profesionales de Música y superen, además, las materias comunes.

Así mismo, teniendo presente la disposición adicional novena de la Ley orgánica 3/2020, de 29 de septiembre, por la que se modifica la Ley 2/2006, de 3 de mayo, de educación, este decreto está diseñado teniendo en cuenta la correlación de las enseñanzas profesionales con el sistema de cualificaciones profesionales recogido en el Instituto Nacional de Cualificaciones Profesionales. En este sentido, de conformidad con el Real decreto 272/2022, de 12 de abril, por el que se establece el Marco español de cualificaciones para el aprendizaje permanente, las enseñanzas profesionales de Música se corresponden con el nivel 4A.

Este decreto se ajusta a los principios de buena regulación establecidos en el artículo 129.1 de la Ley 39/2015, de 1 de octubre, del procedimiento administrativo común de las administraciones públicas. La revisión curricular de las enseñanzas elementales de Música es necesaria, ya que la modificación de la Ley orgánica 2/2006, de educación, por la Ley orgánica 3/2020, de 29 de diciembre, determina que las administraciones educativas revisarán periódicamente los currículos para adecuarlos a los avances del conocimiento, así como a los cambios y las nuevas exigencias de su ámbito local. Tal como se está haciendo con los currículos de las etapas obligatoria y postobligatoria, es necesario actualizar el currículum de las enseñanzas elementales de Música en sintonía con el resto de enseñanzas. Además, la revisión curricular resulta oportuna, porque la ordenación que se establece en este decreto surge de un acercamiento a la realidad actual, porque el alumnado que cursa las enseñanzas profesionales de Música necesita, por un lado, finalizar sus estudios de enseñanza de régimen general y, por otro, obtener un título profesional de Música, con la máxima garantía de que podrá diseñar su futuro profesional en el ámbito artístico. En este sentido, el aspecto innovador de este decreto se encuentra en el diseño de optativas de perfil formativo, de modo que el alumnado pueda recibir una formación específica en uno o varios ámbitos que le permita acceder a diferentes posibilidades de continuidad en la formación, por un lado, o bien a la especialización profesional, por otro.

Este decreto procura seguridad jurídica, ya que favorece un marco normativo estable, predecible, claro y de certeza, que facilita el conocimiento y la comprensión. Así mismo, es integrado, puesto que trata en un mismo marco la concreción curricular y la ordenación general de las enseñanzas, excluyendo aspectos como la admisión, que se desarrollarán reglamentariamente con posterioridad. Igualmente, se ha seguido el principio de proporcionalidad, asegurando que el nuevo currículum tenga continuidad con la ordenación vigente hasta el momento. También ha quedado garantizado el principio de transparencia, ya que el texto ha podido ser conocido por la ciudadanía mediante una consulta pública previa y el trámite de información pública, con lo cual se ha habilitado la posibilidad de formular sugerencias por parte de la ciudadanía en general y de los sectores implicados en particular.

En la elaboración de este decreto se han cumplido todos los trámites procedimentales, en concreto, los procesos ya señalados de consulta previa y trámite de información pública, y también se ha incorporado el dictamen del Consell Escolar de la Comunitat Valenciana.

Así mismo, se han incorporado al expediente de tramitación los informes preceptivos de elaboración del decreto proyectado.

Esta disposición está incluida en el Plan normativo de la Administración de la Generalitat para el ejercicio 2023.

Por todo lo expuesto, a propuesta de la Conselleria de Educación, Cultura y Deporte, en virtud de lo que establece el artículo 28 de la Ley 5/1983, de 30 de diciembre, de la Generalitat, del Consell, de acuerdo con el Consell Jurídic Consultiu de la Comunitat Valenciana y tras la deliberación previa del Consell, en la reunión de XX de XXXX de 2023,

DECRETO

CAPÍTULO I

Disposiciones de carácter general

Artículo 1. Objeto

El objeto de este decreto es establecer la ordenación general y el currículo de las enseñanzas profesionales de Música, de conformidad con lo que dicta el Real decreto 1577/2006, de 22 de diciembre, por el que se fijan los aspectos básicos del currículo de las enseñanzas profesionales de Música regulados por la Ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de educación.

Artículo 2. Ámbito de aplicación

Este decreto será aplicable a todos los conservatorios y los centros autorizados de la Comunitat Valenciana que tengan aprobada, por la conselleria competente en materia de educación, la impartición de las enseñanzas profesionales de Música.

Artículo 3. Finalidad

1. Las enseñanzas profesionales de Música tienen como finalidad proporcionar una formación artística de calidad y garantizar la cualificación de los futuros profesionales de la música, teniendo en cuenta las equivalencias de las enseñanzas artísticas profesionales dentro del Catálogo nacional de las cualificaciones profesionales establecidas en la normativa vigente.

2. De conformidad con el Real decreto 272/2022, de 12 de abril, por el que se establece el Marco español de cualificaciones para el aprendizaje permanente, las enseñanzas profesionales de Música se corresponden con el nivel 4A.

3. La finalidad de las enseñanzas profesionales de Música se ordena en tres funciones básicas: formativa, orientadora y preparatoria para estudios posteriores. Atendiendo a esto, profesionalmente, estas enseñanzas pretenden:

a) Cualificar para la actividad artística.

b) Cualificar para la actividad docente en el ámbito de la educación no formal.

- c) Complementar la formació del alumnado que pretende especialitzar-se en altres professions amb aplicacions musicals.
- d) Facilitar la adaptació de les persones als canvis professionals i socials que puguin produir-se durant la seua vida.
- e) Contribuir al desenvolupament personal, a l'exercici d'una ciutadania democràtica, fomentant la inclusió i la cohesió social, i contribuir al desenvolupament econòmic del sector productiu de la música.

CAPÍTULO II

Ordenación de las enseñanzas

Artículo 4. Ordenación

1. De acuerdo con lo dispuesto en el artículo 48.2 de la Ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de educación, las enseñanzas profesionales de Música tendrán una estructura de seis cursos de duración.
2. Las enseñanzas profesionales de Música se cursarán ordinariamente entre los doce y los dieciocho años. El inicio con menos de doce años o más de dieciocho se entenderá como excepcional.
3. A la hora de valorar la excepcionalidad para cursar las enseñanzas fuera de la edad ordinaria, se tendrán en cuenta la madurez física y motriz y el potencial del alumnado o la muda de voz en la especialidad de Canto.
4. La conselleria competente en materia de educación regulará la admisión, el acceso y otros aspectos de ordenación general de las enseñanzas elementales de Música teniendo en cuenta las disposiciones establecidas en este decreto.

Artículo 5. Principios pedagógicos

1. La acción educativa en las enseñanzas profesionales de Música procurará integrar las diferentes experiencias y aprendizajes del alumnado desde una perspectiva global y contextualizada con la realidad actual de la música.
2. En estas enseñanzas se prestará una atención especial a la adquisición y el desarrollo de las competencias. Para fomentar la integración de competencias trabajadas, se promoverá la realización de actividades musicales significativas para el alumnado y la resolución colaborativa de las dificultades derivadas de la práctica de la música, reforzando la autoestima, la autonomía, la reflexión y la responsabilidad.
3. Las actividades educativas en estas enseñanzas favorecerán la capacidad del alumnado para aprender por sí mismo, para trabajar en equipo y para aplicar las técnicas de estudio apropiadas. Así mismo, se prestará especial atención a la orientación educativa y profesional del alumnado.
4. Los centros promoverán las medidas necesarias para que en las diferentes asignaturas se desarrollen actividades que estimulen el interés por escuchar música, el hábito de asistir a conciertos y participar en ellos y la capacidad de expresarse en público.
5. Dada la circunstancia de simultaneidad de las enseñanzas profesionales de Música con las de régimen general, la gestión del tiempo y la disposición del alumnado en el estudio son factores fundamentales que deben darse a la hora de conseguir que los procesos de enseñanza y aprendizaje resulten efectivos.

Artículo 6. Competencias generales

El currículo de las enseñanzas profesionales de Música permite lograr las competencias siguientes:

- a) Reconocer los elementos constitutivos de la música e interrelacionarlos entre sí.

- b) Afianzar las habilidades necesarias para escuchar, representar e interpretar conscientemente los elementos fundamentales que intervienen en un fenómeno sonoro global.
- c) Relacionar el lenguaje musical, sus características, terminología, funciones y transformaciones en los diversos contextos históricos y estilísticos.
- d) Aplicar el entrenamiento auditivo en situaciones específicas de afinación, audición armónica y audición analítica.
- e) Perfeccionar el control técnico del instrumento o de la voz y aplicar el conocimiento de la técnica a las exigencias de ejecución e interpretación musicales.
- f) Identificar con exactitud el esquema corporal en la relación instrumento/instrumentista a través de la sensibilización propioceptiva y reconocer el cuerpo como instrumento de expresión y comunicación.
- g) Integrar las técnicas de lectura a vista, transposición e improvisación en la práctica musical.
- h) Crear ideas musicales propias y desarrollar la imaginación musical.
- i) Estudiar piezas musicales originales o adaptadas y forjar un criterio artístico propio fundamentado en la audición, la comprensión musical y la experiencia artística.
- j) Investigar el repertorio musical como experiencia sensible indispensable para comprender plenamente el fenómeno musical.
- k) Ser consciente de los procesos estructurales de la música que se interpreta o compone y ser capaz de crear y transformar imágenes sonoras.
- l) Programar propuestas musicales en colaboración con otros músicos y propiciar experiencias musicales a partir del trabajo conjunto y las aportaciones de cada una de las personas integrantes del grupo.
- m) Reconocer las capacidades propias y limitaciones a fin de desarrollar estrategias de trabajo adecuadas para conseguir el máximo rendimiento musical.
- n) Interpretar en público de manera individual y colectiva con seguridad, dominio de la memoria y capacidad comunicativa.
- o) Utilizar los procesos de digitalización asociados a la profesión musical.
- p) Demostrar sensibilidad musical y valorar críticamente las manifestaciones musicales.
- q) Tomar conciencia del patrimonio musical y valorar su contribución a la cultura de las sociedades.

Artículo 7. Objetivos generales

Las enseñanzas profesionales de Música tienen como objetivo desarrollar las capacidades generales y los valores cívicos propios del sistema educativo y, además, las capacidades siguientes:

- a) Fomentar la audición de la música y establecer conceptos estéticos propios que permitan fundamentar y desarrollar criterios en el alumnado.
- b) Desarrollar la sensibilidad artística y el criterio estético como fuente de formación y enriquecimiento personal.
- c) Analizar y valorar la calidad de la música.

- d) Conocer los valores de la música y optar por los aspectos que emanan de esta que sean más idóneos para el desarrollo personal y el desarrollo colectivo de las sociedades.
- e) Participar en actividades de difusión artística y cultural que permitan experimentar con la música y disfrutar.
- f) Conocer y emplear con precisión el vocabulario específico relativo a los conceptos científicos y artísticos de la música.
- g) Conocer y valorar el patrimonio musical como parte integrante del patrimonio histórico y cultural.
- h) Conocer y valorar el patrimonio musical de la Comunitat Valenciana, con sus características y manifestaciones más importantes.
- i) Comprender y utilizar las tecnologías de la información y la comunicación aplicadas a la música.

Artículo 8. Objetivos específicos

Las enseñanzas profesionales de Música deben contribuir a que el alumnado adquiera como objetivo las capacidades siguientes:

- a) Superar con dominio y capacidad artística los contenidos y los objetivos planteados en las asignaturas que constituyen la especialidad y el perfil profesional elegido.
- b) Conocer los elementos básicos de los lenguajes musicales, sus características, funciones y evoluciones en los diferentes contextos históricos.
- c) Utilizar “el oído interno” como base de la afinación, de la audición armónica y de la interpretación musical.
- d) Formar una imagen ajustada de las posibilidades y las características musicales, tanto individualmente como en relación con el grupo, con la disposición necesaria para saber integrarse como un miembro más o como responsable del conjunto.
- e) Compartir vivencias musicales de grupo en el aula y fuera de esta, que permitan enriquecerse con la relación afectiva con la música a través del canto y de la participación instrumental en grupo.
- f) Valorar el cuerpo y la mente para utilizar con seguridad la técnica y poder concentrarse en la audición y la interpretación.
- g) Interrelacionar y aplicar los conocimientos adquiridos en todas las asignaturas que constituyen el currículo, en las vivencias y en las experiencias propias para conseguir una interpretación artística de calidad.
- h) Conocer y aplicar las técnicas del instrumento o de la voz de acuerdo con las exigencias de las obras y con los itinerarios formativos que se hayan acordado.
- i) Adquirir y aplicar las destrezas necesarias para resolver las dificultades que puedan surgir en la interpretación de la música.
- j) Cultivar la improvisación y la transposición como elementos inherentes a la creatividad musical.
- k) Interpretar, individualmente o dentro de la agrupación correspondiente, obras escritas en todos los lenguajes musicales profundizando en el conocimiento de los diferentes estilos y épocas, así como en los recursos interpretativos de cada uno.
- l) Actuar en público con autocontrol, dominio de la memoria y capacidad comunicativa.
- m) Adquirir autonomía personal en la interpretación musical.

n) Consolidar hábitos de estudio adecuados en función de la dificultad de los contenidos de las asignaturas de los diferentes cursos y niveles.

Artículo 9. Especialidades

Son especialidades de las enseñanzas profesionales de Música: Acordeón, Arpa, Bajo, Bajo Eléctrico, Canto, Canto Valenciano, Clarinete, Clavecín, Contrabajo, Dulzaina, Fagot, Flauta Travesera, Flauta Dulce, Guitarra, Guitarra Eléctrica, Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y del Barroco, Instrumentos de Plectro, Oboe, Órgano, Percusión, Piano, Saxofón, Trombón, Trompa, Trompeta, Tuba, Viola, Viola de Gamba, Violín y Violonchelo.

CAPÍTULO III Currículo

Artículo 10. Diseño del currículo

1. El currículo de las enseñanzas elementales de Música facilitará el desarrollo educativo y formativo del alumnado y garantizará una formación musical integral en relación con las enseñanzas mínimas del currículo.
2. El currículo procurará que el alumnado logre la cualificación profesional suficiente en la especialidad. Esta cualificación se complementa en un perfil profesional de la música.
3. La concreción curricular de las asignaturas de las enseñanzas profesionales de Música se especifica en el anexo I de este decreto.
4. La distribución por cursos y el total de horas de cada asignatura se establece en el anexo II del presente decreto.
5. La relación numérica profesorado-alumnado aplicable a la enseñanza se establece en el anexo III del presente decreto.
6. Las sesiones lectivas semanales de las diferentes asignaturas podrán ser de media hora, una hora, hora y media o dos horas, según el tipo de asignatura y su organización.

Artículo 11. Asignaturas y perfiles

1. Las enseñanzas profesionales de Música se organizan en asignaturas comunes, asignaturas propias de la especialidad y asignaturas optativas de perfil profesional.
2. Las asignaturas comunes son:
  - a) Lenguaje Musical.
  - b) Armonía y Análisis Musical.
  - c) Audición Consciente.
  - d) Historia de la Música.
3. El alumnado que curse más de una especialidad únicamente cursará las asignaturas comunes por una de estas. Una vez cursadas y superadas en una especialidad, la calificación obtenida será válida para todas las especialidades y de este modo constará en el expediente académico.
4. Las asignaturas propias de la especialidad son:
  - a) Instrumento o Voz.
  - b) Bajo Continuo: Clavecín, Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y el Barroco y Órgano.

- c) Clavecín Complementario: Flauta Dulce y Viola da Gamba.
  - d) Conjunto: Acordeón, Arpa, Bajo Eléctrico, Flauta Dulce, Clavecín, Dulzaina, Guitarra, Guitarra Eléctrica, Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y el Barroco, Instrumentos de Plectro, Órgano, Percusión, Piano, Saxófono y Viola da Gamba.
  - e) Coro: Acordeón, Bajo Eléctrico, Canto, Canto Valenciano, Clavecín, Dulzaina, Guitarra, Guitarra Eléctrica, Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y el Barroco, Órgano, Piano,
  - f) Fundamentos de Canto Valenciano: Canto Valenciano.
  - g) Géneros y Manifestaciones de la Música Tradicional Valenciana: Dulzaina.
  - h) Guitarra Aplicada al Repertorio de Canto de Estilo: Canto Valenciano.
  - i) Guitarra Complementaria: Instrumentos de Plectro.
  - j) Idiomas Aplicados al Canto: Canto.
  - k) Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado: Acordeón, Guitarra y Piano.
  - l) Música de Cámara: Acordeón, Arpa, Canto, Clavecín, Contrabajo, Clarinete, Dulzaina, Fagot, Flauta, Guitarra, Instrumentos de Cuerda del Renacimiento y el Barroco, Oboe, Órgano, Percusión, Piano, Saxófono, Trompeta, Trompa, Trombón, Tuba, Violín, Viola, Violonchelo.
  - m) Orquesta/Banda: Clarinete, Fagot, Flauta, Oboe, Saxófono, Percusión, Trompeta, Trompa, Trombón, Tuba, Arpa, Violín, Viola, Violonchelo, Contrabajo.
  - n) Piano Complementario: Canto, Contrabajo, Clarinete, Dulzaina, Fagot, Flauta, Guitarra, Oboe, Percusión, Saxofón, Trompeta, Trompa, Trombón, Tuba, Violín, Viola, Violonchelo.
  - o) Repertorio Acompañado: Arpa, Contrabajo, Clarinete, Dulzaina, Fagot, Flauta, Flauta Dulce, Guitarra, Instrumentos de Plectro, Oboe, Percusión, Saxófono, Trompeta, Trompa, Trombón, Tuba, Violín, Viola, Viola da Gamba y Violonchelo.
  - p) Tamboril: Dulzaina.
  - q) Taller de Cañas: Fagot, Dulzaina y Oboe.
  - r) Teclado: Bajo Eléctrico y Guitarra Eléctrica.
  - s) Técnicas de Improvisación y Acompañamiento Aplicado: Bajo Eléctrico y Guitarra Eléctrica.
5. Las asignaturas optativas de perfil profesional, con una duración total de 90 horas lectivas cada una, se cursarán en los dos últimos cursos de las enseñanzas profesionales de Música, y los contenidos se dividirán entre quinto y sexto curso. Los perfiles y las correspondientes asignaturas son los que especifica el anexo V del presente decreto.
6. El alumnado tendrá que elegir en quinto el perfil profesional que quiere cursar. Se podrá cambiar de perfil en sexto y, en consecuencia, se cursará como pendiente la asignatura correspondiente a quinto curso de enseñanzas profesionales de Música de ese perfil.
7. Cada centro que tenga autorizadas las enseñanzas profesionales de Música ofrecerá, como mínimo, dos de los perfiles especificados en el anexo V.
8. Los alumnos que cursen más de una especialidad solo cursarán las asignaturas comunes por una de estas. Una vez cursadas y superadas en una especialidad, la calificación obtenida es válida para todas las especialidades.
9. La conselleria competente en materia de educación revisará periódicamente el catálogo de asignaturas optativas de perfil profesional e incorporará nuevas asignaturas de acuerdo

con los cambios y las nuevas exigencias de la profesión musical y teniendo en cuenta las demandas del mercado laboral. Esta revisión y modificación del anexo V del presente decreto se realizará mediante resolución de la conselleria competente en materia de educación.

Artículo 12. Atribución docente de asignaturas del currículo

1. De conformidad con lo que dicta el artículo 5 del Real decreto 428/2013, de 14 de junio, por el que se establecen las especialidades docentes del cuerpo de profesores de Música y Artes Escénicas vinculadas a las enseñanzas de Música y de Danza, la atribución docente de las asignaturas que no se contemplan en este decreto es la que se establece en el anexo IV del presente decreto.
2. En los centros dependientes de la conselleria competente en materia de educación existirá la figura del pianista acompañante. Este profesorado se integrará en el departamento o los departamentos didácticos que correspondan a las especialidades en las que ejerzan su labor de apoyo.

Artículo 13. Prácticas formativas

El alumnado de los dos últimos cursos de las enseñanzas profesionales de Música podrá hacer prácticas formativas dentro del centro en relación con el perfil profesional que esté cursando. Del mismo modo, estas prácticas también se podrán realizar fuera del centro en sectores productivos, a modo de estancias formativas, siempre que haya un convenio de colaboración favorecido por la conselleria competente en educación.

Artículo 14. Proyectos artísticos singulares

1. Los proyectos artísticos singulares integran competencias del currículo con el fin de comprender mejor el fenómeno musical creando propuestas artísticas. Estos proyectos suponen un enriquecimiento curricular a la vez que sirven para crear un vínculo entre el ámbito de conocimiento y su entorno sociocultural.
2. En cada proyecto, el alumnado debe seguir un proceso que incluye la investigación, la creatividad, la toma de decisiones, el uso de estrategias y la comunicación, y la transferencia del conocimiento en varios formatos. Así mismo, a fin de consolidar la mejora educativa, deben contener acciones concretas en el programa de actividades formativas (PAF) del centro.
3. Los centros disponen de autonomía para desarrollar proyectos artísticos singulares, que podrán ser también en formato intercentros.
4. Los proyectos artísticos singulares serán aprobados por el consejo escolar del centro y estarán coordinados por uno o más profesores o profesoras del equipo docente del alumnado implicado, y deben procurar la participación de los diferentes departamentos didácticos.
5. Los proyectos artísticos singulares se impartirán dentro de las horas lectivas curriculares.

Autonomía y gestión pedagógica de los centros

Artículo 15. Autonomía de centro

1. La conselleria competente en materia de educación debe favorecer la autonomía curricular, pedagógica y organizativa de los centros, así como el trabajo en equipo del profesorado y la coordinación docente. Se estimulará la actividad investigadora del profesorado a partir de la práctica docente y la faceta artística.
2. El equipo docente desarrollará las programaciones didácticas de las asignaturas de estas enseñanzas en coherencia con el currículo establecido en este decreto y con el proyecto educativo del centro.
3. Los centros, en el marco de su autonomía pedagógica, fijarán los criterios de aplicación del currículo y establecerán la organización de los grupos y las sesiones lectivas semanales de acuerdo con lo establecido en el presente decreto.

Artículo 16. Formación con apoyo telemático

1. Dentro de su propia autonomía, los centros podrán contemplar el seguimiento de parte de la actividad escolar en línea, hasta un máximo del 60 % de las horas lectivas, en el caso de asignaturas que no impliquen práctica instrumental. Para poder autorizar esta línea formativa, los centros deben disponer de los recursos de las tecnologías de la información y la comunicación adecuados, y siempre que quede garantizada, sincrónamente o asincrónamente, la interacción didáctica adecuada y continua.
2. Corresponde a las respectivas direcciones territoriales de Educación su autorización. Por ello, el centro incorporará en su programación general anual la propuesta. En esta se deberán indicar los requisitos mínimos específicos para la realización de esta oferta, y se adoptarán las medidas necesarias y dictarán las instrucciones precisas por parte de la dirección del centro para la puesta en marcha y funcionamiento, con el fin de que se impartan con los espacios, las equipaciones, los recursos, los materiales curriculares y el profesorado que garanticen su calidad desde el centro.
3. En esta línea de impartición de las enseñanzas, la formación estará organizada de modo que permita al alumnado un proceso de aprendizaje sistematizado conforme a una metodología apropiada, que deberá cumplir los requisitos de accesibilidad y contar con asistencia tutorial, así como la utilización de procedimientos de evaluación fiables que coincidan en sus indicadores con la línea de trabajo presencial.

Artículo 17. Tutoría y orientación académica y profesional

1. En las enseñanzas profesionales de Música, la orientación y la acción tutorial deben acompañar al proceso educativo, tanto en el ámbito individual como en el colectivo.
2. La orientación académica y profesional del alumnado forma parte de la función docente.
3. Cada alumno o alumna estará a cargo de una tutora o tutor designado de entre el equipo docente.

4. La acción tutorial se debe ejercer de manera continuada y de especialmente en la toma de decisiones del alumnado, por lo cual el tutor o tutora tendrá la responsabilidad de coordinar la evaluación de su alumnado.
5. La orientación académica y profesional se deberá realizar en las horas destinadas a la atención del alumnado, y se podrá reforzar mediante el formato en línea de manera asíncrona.
6. La orientación deberá incluir el análisis de los intereses, las aptitudes y las motivaciones del alumnado para la carrera profesional, la identificación de los perfiles profesionales dentro del currículo de las enseñanzas, las oportunidades de aprendizaje y ocupación en el sector y la elaboración de proyectos artísticos.
7. La orientación educativa y la acción tutorial se deben concretar de acuerdo con la normativa vigente.

Artículo 18. Recursos y materiales didácticos

1. Los diferentes recursos y materiales pedagógicos y didácticos que se utilicen en los centros educativos deben responder a los principios de equidad, inclusión y cohesión social, además de ajustarse a las necesidades educativas de todo el alumnado en el contexto educativo.
2. La selección, la coherencia y la supervisión de estos recursos y materiales se llevarán a cabo a través de los órganos designados y tal como contempla la normativa que regula la organización y el funcionamiento de los conservatorios y los centros autorizados de música. Los materiales deben reflejar y fomentar el respeto a los principios, los valores, las libertades, los derechos y los deberes constitucionales y estatutarios, así como a los principios y los valores recogidos en la Ley orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección integral contra la violencia de género, a los que se debe ajustar toda la actividad educativa.
3. El diseño y la creación de los diferentes recursos y materiales pedagógicos y didácticos deben permitir el avance de todo el alumnado, teniendo en cuenta la eliminación de estereotipos discriminatorios, la perspectiva de género, la eliminación de barreras de acceso y de comunicación, la mirada global y no etnocentrista y la diversidad y la riqueza de materiales.
4. Se debe fomentar el uso y la elaboración de materiales didácticos e instrumentos de evaluación que promuevan la implicación y el compromiso del alumnado.

Artículo 19. Transición desde las enseñanzas elementales de Música o desde las escuelas de enseñanza artística no formal de Música

1. Para garantizar la continuidad del proceso de formación y una evolución positiva del alumnado que accede a las enseñanzas profesionales de Música desde las enseñanzas elementales o desde las escuelas de enseñanza artística no formal de Música, la conselleria competente en educación y los centros podrán establecer mecanismos para favorecer la adecuada transición del alumnado de unas enseñanzas a las otras. Estos mecanismos pueden suponer establecer colaboraciones entre los centros de origen y destino.
2. El equipo directivo del centro debe velar para que el proceso de transición resulte óptimo, con la adopción de medidas de orientación que se centren en el beneficio del

alumnado y lo pongan en el centro del proceso; en este sentido, se incluirán en el proyecto educativo los criterios básicos que deben hacer posible esta transición.

CAPÍTULO V

Evaluación, promoción y titulación

Artículo 20. Evaluación

1. La conselleria competente en materia de educación desarrollará reglamentariamente el marco teórico del sistema de evaluación del proceso de aprendizaje del alumnado de las enseñanzas profesionales de Música. En cualquier caso, la evaluación debe ser continua y diferenciada, según las diferentes asignaturas, siempre teniendo en cuenta lo que dicta el Decreto 195/2022, de 11 de noviembre, del Consell, de igualdad y convivencia en el sistema educativo valenciano.
2. A la hora de aplicar la evaluación continua, el seguimiento y aprovechamiento de las clases son obligatorios. Cada docente debe registrar las faltas de asistencia del alumnado en el sistema que el titular del centro establezca.
3. El carácter diferenciado de la evaluación en las enseñanzas profesionales de Música implica que el profesorado de cada asignatura decidirá, al final del curso, si el alumno o la alumna ha logrado los objetivos y ha alcanzado el grado adecuado de adquisición de las competencias correspondientes. Así mismo, se deben tomar en consideración los diferentes elementos del currículo y el trabajo hecho en clase, así como el interés y el esfuerzo que haya mostrado el alumnado.
4. El profesorado evaluará tanto los aprendizajes del alumnado como los procesos de enseñanza y la materia práctica docente. La evaluación es, en sí misma, formativa, y, por tanto, debe ser un instrumento para la mejora tanto de los procesos de aprendizaje del alumnado como de los procesos de enseñanza empleados y de la práctica docente.
5. Se promoverá el uso generalizado de instrumentos de evaluación variados, diversos y adaptados a las diferentes situaciones de aprendizaje que permitan la valoración objetiva de todo el alumnado mientras se garantiza, así mismo, que las condiciones de realización de los procesos asociados a la evaluación se adaptan a las necesidades del alumnado con necesidad específica de apoyo educativo.
6. Las madres, padres o tutores legales del alumnado menor de edad deberán participar y apoyar la evolución del proceso educativo colaborando en las medidas de apoyo, refuerzo o de enriquecimiento curricular que adopten los centros para facilitar su progreso. Tendrán, además, derecho a conocer las decisiones relativas a su evaluación y promoción, así como al acceso a los documentos oficiales de evaluación y a las pruebas y los documentos de las evaluaciones que se realicen a sus hijos, hijas, tutelados o tuteladas, sin perjuicio del respeto a las garantías establecidas en la Ley orgánica 3/2018, de 5 de diciembre, de protección de datos personales y garantía de los derechos digitales, y demás normativa aplicable en materia de protección de datos de carácter personal.

Artículo 21. Sesiones de evaluación, evaluación final y resultados de evaluación del alumnado

1. La sesión de evaluación es la reunión del equipo docente, coordinada por el tutor o la tutora, que tiene como finalidad compartir información y adoptar decisiones de manera colegiada sobre el proceso de aprendizaje del alumnado.
2. Los conservatorios y los centros autorizados, en virtud de su autonomía pedagógica y organizativa, establecerán el número y el calendario de las sesiones de evaluación que se deben realizar durante cada curso escolar. En todo caso, y atendiendo al carácter continuo de la evaluación, durante el curso se debe celebrar al menos una sesión de evaluación cada trimestre.
3. La evaluación final del alumnado debe llevarse a cabo de manera colegiada en una única sesión, que se celebrará al finalizar el curso escolar. En esta sesión se dará continuidad a las sesiones trimestrales celebradas, se analizará el proceso de aprendizaje de cada alumno, se hará el seguimiento, y, en su caso, la revisión de las medidas y los apoyos de atención educativa. Así mismo, se respetará que el alumnado que curse simultáneamente el Bachillerato y enseñanzas profesionales de Música pueda disponer de los resultados de evaluación que necesite para poder obtener el título de Bachillerato correspondiente. La sesión de evaluación final puede coincidir con la evaluación del tercer trimestre.
4. El alumnado podrá realizar una prueba extraordinaria de las materias no superadas. En los centros autorizados y centros sostenidos con fondos públicos, habrá previsto un periodo para la realización y la evaluación de las pruebas extraordinarias de evaluación, para la sesión de evaluación final extraordinaria y para la entrega de las calificaciones, que determinará la conselleria competente en materia de educación mediante una resolución del órgano competente.
5. En las sesiones de evaluación debe participar el equipo docente constituido en cada caso por el profesorado de las asignaturas que haya cursado el alumno o la alumna, presidido y coordinado por el tutor o la tutora. También podrá participar el profesorado pianista acompañante que intervenga en el proceso de enseñanza y aprendizaje del alumnado.
6. El tutor o la tutora debe hacer constar en el acta los acuerdos alcanzados, las decisiones adoptadas y la información que se debe transmitir al alumnado y a sus representantes legales, si es menor de edad, sobre su proceso educativo.
7. En las sesiones de evaluación se escuchará la voz del alumnado, que habrá realizado su aportación a través de los mecanismos que establezca cada centro en sus normas de organización y funcionamiento, que previamente habrá reflexionado sobre los procesos de aprendizaje en las diferentes asignaturas y en la tutoría.
8. Después de cada sesión de evaluación, el tutor o tutora debe comunicar al alumnado y a sus representantes legales, cuando este sea menor de edad, la información acordada en la sesión correspondiente sobre el desarrollo de su proceso educativo, mediante un informe de evaluación.
9. Este informe de evaluación de las diferentes materias debe, por un lado, destacar los progresos, las dificultades superadas, el esfuerzo, los talentos y las fortalezas del alumno o alumna y, por otro lado, señalar los aspectos que habría que continuar trabajando. Así mismo, se deben consignar las calificaciones obtenidas por el alumno o la alumna en las diferentes asignaturas.

10. Las informaciones que se ofrezcan deben estar siempre fundamentadas en los registros y las observaciones previamente obtenidos y sobre los que se ha reflexionado de manera individual y colectiva en las sesiones de coordinación del equipo docente.

11. Los resultados de la evaluación de las diferentes asignaturas se realizarán por medio de la escala numérica de 1 a 10 sin decimales, y se considerarán positivas las calificaciones iguales o superiores a 5, y negativas, las inferiores a 5. Estas calificaciones se expresan en los términos siguientes:

Insuficiente: 1, 2, 3, 4

Suficiente: 5

Bien: 6

Notable: 7 u 8

Sobresaliente: 9 o 10

12. La nota media del curso será la media aritmética de las calificaciones de todas las asignaturas cursadas por el alumnado, expresada con una aproximación de dos decimales por medio de redondeo a la centésima más próxima y, en el caso de equidistancia, a la superior.

Artículo 22. Matrícula de honor

Al alumnado de enseñanzas profesionales que en la asignatura de Instrumento obtenga un 10 se le podrá consignar la mención de “matrícula de honor” en las observaciones del acta de calificaciones finales y en el expediente académico.

Artículo 23. Documentos básicos de evaluación

1. Los documentos básicos de evaluación de las enseñanzas profesionales Música son el expediente académico personal, el certificado académico personal, las actas de evaluación y los informes de evaluación individualizados.

2. Toda la información relativa al proceso de evaluación se recogerá, de manera sintética, en el expediente académico personal. En este expediente figurarán los datos personales y los datos de identificación del centro, la modalidad de acceso a las enseñanzas, los datos de matrícula y, en su caso, las medidas de adaptación curricular, los resultados de la evaluación y la nota media final.

3. Los documentos básicos de evaluación citarán en un lugar preferente la norma de la administración educativa que desarrolla el currículo correspondiente.

4. El certificado académico personal se obtiene del expediente académico personal y tiene valor acreditativo de los estudios realizados. Este documento oficial recogerá la referencia normativa del plan de estudios, el curso académico, las calificaciones obtenidas con expresión de la convocatoria (ordinaria o extraordinaria), las asignaturas que hayan sido objeto de convalidación o reconocimiento y, en su caso, las anulaciones de matrícula y renuncia a convocatorias.

5. En el caso de alumnado que curse más de una especialidad, se rellenará un certificado académico por cada una, y se recogerán las asignaturas comunes que se hayan superado con las calificaciones.

Artículo 24. Procedimiento para la movilidad

1. A fin de garantizar la movilidad académica y territorial del alumnado de las enseñanzas profesionales de Música, tendrán la consideración de documentos básicos de movilidad el certificado académico personal y el informe de evaluación individualizado, que tendrán efectos en todo el territorio nacional.

2. El informe de evaluación individualizado recogerá toda la información que resulte necesaria para la continuidad del proceso de aprendizaje.

Artículo 25. Comunicación con las familias

1. Los centros educativos deben facilitar a las familias o los representantes legales la información personal en formato accesible, preferentemente a través de medios electrónicos y, en su caso, en formato papel. En el caso de los centros públicos, los medios electrónicos se corresponden con las plataformas educativas habilitadas por la conselleria competente en materia de educación.

2. En cualquier caso, los centros deben asegurar que las familias tienen acceso a los diferentes documentos públicos de gestión del centro educativo y a toda la información relacionada con la actividad educativa del alumnado y la vida comunitaria del centro.

3. La documentación que se deba poner a disposición de las personas miembros de la comunidad educativa debe incluirse en la página web del centro para garantizar su difusión y accesibilidad a todos los miembros de la comunidad educativa, sin perjuicio de su inclusión en los tablones de anuncios del centro.

4. Para facilitar el ejercicio del derecho y los deberes de las familias a participar en el proceso educativo de sus hijos, hijas, tutelados o tuteladas, el centro debe informar a las familias o tutores o tutoras legales del alumno o la alumna de su evolución escolar a través de informes de evaluación, entrevistas individuales, reuniones colectivas y otros medios que considere oportunos. La persona tutora debe realizar las entrevistas individuales y colectivas que permitan el seguimiento del alumnado y el traslado de la información pertinente a las madres, padres, tutoras o tutores legales. En todo caso, hay que prever, como mínimo, una entrevista individual al inicio del curso y al final de cada uno de los cursos.

5. Las madres, padres, tutoras o tutores legales deben conocer las decisiones relativas a la evaluación de los aprendizajes a lo largo del curso y a la promoción, y colaborar en las medidas de apoyo que adopten los centros para participar y dar apoyo a la evolución del proceso educativo de sus hijos, hijas, tutelados o tuteladas.

Artículo 26. Promoción

1. El alumnado promocionará de curso cuando haya superado las asignaturas cursadas o tenga evaluación negativa en dos asignaturas como máximo.

2. Para superar las asignaturas pendientes de evaluación positiva, el alumnado tendrá que matricularse de nuevo en el curso siguiente, a pesar de que solo deberá asistir a las clases de las asignaturas no superadas que no sean de práctica instrumental o vocal.

3. El alumnado de sexto curso que finalice con una evaluación negativa en una o dos asignaturas se tendrá que matricular y asistir a las clases de las asignaturas pendientes.

4. La calificación negativa en tres o más asignaturas de uno o varios cursos impedirá la promoción de un alumno al curso siguiente.

Artículo 27. Matrícula parcial del alumnado de quinto y sexto de las enseñanzas profesionales

1. El alumnado de quinto y sexto de las enseñanzas profesionales podrá matricularse parcialmente de las asignaturas correspondientes a cada uno de esos cursos, atendiendo a lo que dice el artículo 10 del Real decreto 1577/2006, hasta agotar el límite de permanencia.

2. Cada centro podrá ofrecer a la ciudadanía que esté en posesión del título profesional de Música (o equivalente) cursar exclusivamente las asignaturas optativas de los perfiles profesionales que ofrezcan. En este caso, una vez evaluado positivamente, este alumnado recibirá un certificado de superación del perfil profesional correspondiente emitido por la dirección del centro.

Artículo 28. Permanencia

1. El límite de permanencia en las enseñanzas profesionales de Música será de ocho años. El alumnado no podrá estar más de dos años en el mismo curso, excepto en quinto y en sexto.

2. Las direcciones de los centros podrán autorizar, con carácter excepcional y a petición del mismo alumno o alumna, o sus representantes legales en caso de ser menor de edad, la ampliación un año más del límite de permanencia en supuestos de enfermedad grave u otras circunstancias que merezcan una consideración parecida, que impidan el desarrollo normal de los estudios.

Artículo 29. Ampliación de matrícula

1. Los centros podrán autorizar la ampliación de matrícula al alumnado que demuestre su competencia para pasar a un curso superior al matriculado inicialmente.

2. El alumnado que tenga la edad ordinaria establecida para cursar las enseñanzas profesionales de Música, o bien una edad inferior, solo podrá hacer una única ampliación de matrícula a lo largo de las enseñanzas. Esta ampliación implicará la matrícula en el curso que corresponda y, simultáneamente, en el nivel inmediatamente superior. Excepcionalmente, el alumnado que supere la edad ordinaria podrá hacer más de una ampliación de matrícula en las enseñanzas si se considera oportuno.

3. Las ampliaciones de matrícula se acordarán antes de la finalización del año natural del inicio del curso académico.

4. Las ampliaciones de matrícula se efectuarán a propuesta del tutor o la tutora del alumno o la alumna. Estas ampliaciones deben contar con el visto bueno del departamento didáctico de la especialidad instrumental, de todo el equipo docente que imparte clase al alumno o alumna y del mismo alumnado o de sus representantes legales, si es menor de edad. Igualmente, se deberá superar una prueba específica que incluya los saberes básicos de todas y cada una de las asignaturas del currículo, siempre que no se hayan superado

con anterioridad. Las calificaciones obtenidas en esta prueba serán las que consten en la evaluación final del alumnado.

Artículo 30. Titulación

1. La superación de todas las asignaturas del currículo de las enseñanzas profesionales de Música dará derecho a la obtención del título profesional correspondiente.
2. El alumnado que finalice las enseñanzas profesionales de Música podrá obtener el título de Bachillerato en la modalidad de Artes en las condiciones establecidas en el artículo 51.3 del Decreto 108/2022, de 5 de agosto, del Consell, por el que se establecen la ordenación y el currículo de Bachillerato.

Artículo 31. Premio profesional de Música

1. Los conservatorios y los centros autorizados convocarán anualmente premios extraordinarios en el centro para el alumnado que finalice las enseñanzas profesionales de Música.
2. La conselleria competente en educación convocará anualmente premios extraordinarios de ámbito autonómico para el alumnado que finalice las enseñanzas profesionales de Música.
3. La conselleria competente en materia de educación regulará las condiciones y las modalidades de otorgamiento de estos premios.

Artículo 32. Proyectos de flexibilización curricular

1. Los conservatorios podrán implantar los proyectos de flexibilización curricular con el fin de ampliar su oferta formativa y complementar, así, las competencias del título profesional de Música con otras competencias específicas del ámbito de la música.
2. La conselleria competente en educación establecerá los requisitos específicos que deben cumplir las propuestas de flexibilización curricular. Las ampliaciones curriculares serán certificadas por los conservatorios adicionalmente en el título oficial.
3. La conselleria competente en educación establecerá el procedimiento de autorización de estos proyectos de flexibilización curricular. El alumnado podrá seguir cursando estos proyectos de flexibilización curricular, incluso una vez se haya titulado.

CAPÍTULO VI

Correspondencia entre enseñanzas

Artículo 33. Medidas para el alumnado que compagina los estudios de Educación Secundaria Obligatoria y el Bachillerato con las enseñanzas profesionales de Música

1. La conselleria competente en materia de educación facilitará al alumnado la posibilidad de cursar simultáneamente las enseñanzas profesionales de Música y la Educación Secundaria Obligatoria y el Bachillerato.
2. La conselleria competente en educación podrá adoptar medidas de organización y de ordenación académica que incluirán, entre otras, la coordinación horaria, las convalidaciones, la creación de centros integrados o la admisión prioritaria del alumnado de las enseñanzas profesionales de Música en centros de Educación Secundaria y Bachillerato.

DISPOSICIONES ADICIONALES

Primera. Revisión del currículo de las enseñanzas profesionales

La conselleria competente en educación revisará de forma periódica el currículo de las enseñanzas profesionales de Música para adecuarlo a los avances del conocimiento, así como a las actualizaciones que se realicen desde el ámbito estatal.

Segunda. Acreditación al alumnado de las asignaturas optativas de perfil superadas

La obtención del título profesional se acompañará por un suplemento de ese título, en el que constará la acreditación de la asignatura de perfil de los dos cursos, con validez dentro del ámbito de la Comunitat Valenciana, basadas en la clasificación europea de capacidades, competencias, calificaciones y ocupaciones (ESCO). Este suplemento será expedido por la dirección del centro donde se hayan superado las asignaturas de perfil.

Tercera. Exención del pago de tasas por obtención de matrícula de honor

El alumnado de las enseñanzas profesionales que disponga de la mención de matrícula de honor en el curso anterior podrá solicitar la exención del pago de tasas del curso en el que se matricule.

Cuarta. Formación pedagógica y didáctica del profesorado de las escuelas de enseñanza artística no formal de Música

A los efectos de poder acreditar la formación pedagógica y didáctica del profesorado de las escuelas de enseñanza artística no formal de música, que se establece en el artículo 9.6 del Decreto 2/2022, de 14 de enero, del Consell, el alumnado que haya obtenido el título profesional de Música y haya superado el perfil de Pedagogía Aplicada a la Docencia en escuelas de Música, con lo que haya obtenido la certificación correspondiente, tendrá acreditado este requisito de formación.

Quinta. Valoración del título profesional en el acceso a las enseñanzas superiores

1. De acuerdo con el artículo 54.2 de la Ley orgánica 2/2006, de 3 mayo, de educación, la nota media del expediente de los estudios profesionales constituirá el 50 % de la nota de la prueba en el caso del alumnado que opte y que esté en posesión del título profesional de Música.
2. La administración educativa competente garantizará la adecuación de la prueba de acceso a los estudios superiores de Música al currículo de las enseñanzas profesionales.

Se favorecerá la coordinación entre centros superiores y profesionales para su organización y realización.

Sexta. Calendario escolar

La conselleria competente en materia de educación publicará anualmente el calendario escolar previsto para cada curso académico, así como el número de semanas lectivas que se incluyen en este calendario.

Séptima. Condiciones de formación para el profesorado que impartirá nuevas asignaturas contempladas en el presente decreto

Sin perjuicio de lo que dicta el artículo 11, para impartir las nuevas asignaturas previstas en este decreto, la conselleria competente en educación podrá establecer condiciones de acreditación de formación específica para el profesorado que impartirá estas asignaturas.

Octava. Premios extraordinarios

Los requisitos de participación en los premios extraordinarios de las enseñanzas profesionales de Música a partir del curso 2023-2024 se deben ajustar a lo que determine la conselleria competente en educación.

Novena. Obligaciones administrativas de los centros autorizados

1. Los centros autorizados que imparten enseñanzas profesionales de Música en cuestiones de evaluación, promoción y titulación deben hacer uso de la aplicación Innovación Tecnológica Administrativa para Centros y Alumnado (ITACA), que la conselleria competente en educación pone al alcance de los centros educativos.

2. Así mismo, los centros autorizados están obligados a elaborar los documentos para la gestión de la evaluación que figuran en este decreto, así como a entregar en tiempo y forma a los conservatorios en los que se encuentran adscritos la documentación correspondiente sobre evaluación y expedición de títulos.

Décima. Regla de no gasto

La implementación y el desarrollo posterior de este decreto no podrá tener ninguna incidencia en la dotación de todos y cada uno de los capítulos de gasto asignados a la conselleria con competencias en educación y, en todo caso, se atenderán con los medios personales y materiales de esta conselleria.

DISPOSICIONES TRANSITORIAS

Primera. Currículo aplicable a los centros integrados de Música y enseñanzas de régimen general

Mientras no se regule el currículo de los centros integrados de Música y enseñanzas de régimen general, será aplicable a estos centros docentes, en la parte de enseñanzas profesionales de Música, lo que establece el presente decreto.

Segunda. Incorporación del alumnado desde el plan de estudios anterior

El alumnado que, a la entrada en vigor de este decreto, esté cursando las enseñanzas profesionales de Música, de acuerdo con el currículo establecido por el Decreto 158/2007, de 21 de septiembre, del Consell, por el que se establece el currículo de las enseñanzas profesionales de Música y se regula el acceso a estas enseñanzas, seguirá cursando los cursos respectivos de las enseñanzas profesionales de Música de acuerdo con las nuevas condiciones que se especifican en este decreto.

No obstante, para asegurar la transición adecuada del alumnado entre los diferentes planes de estudio, se establecen las adaptaciones siguientes:

a) En cuanto a la asignatura común de Armonía y Análisis Musical, el alumnado que se incorpore al nuevo plan desde cuarto, quinto o sexto de las enseñanzas profesionales contará con las adaptaciones necesarias en cuanto a la secuenciación curricular de la asignatura, de manera que a la finalización de las enseñanzas profesionales adquiera los conocimientos de esta asignatura de acuerdo con el nuevo plan de estudios.

b) En cuanto a la asignatura de perfil profesional, el alumnado que se incorpore al nuevo plan desde sexto de las enseñanzas profesionales cursará la asignatura con una carga lectiva de tres horas semanales, de modo que a la finalización de las enseñanzas profesionales logre los conocimientos de esta asignatura de acuerdo con el nuevo plan de estudios.

c) En cuanto a las asignaturas pendientes, los centros contemplarán los procedimientos de recuperación de asignaturas del plan de estudios anterior que no se recogen en el nuevo, durante los dos cursos siguientes a la entrada en vigor del presente decreto. Estos procedimientos contemplarán una planificación de tutorías para resolver las dudas de este alumnado.

DISPOSICIÓN DEROGATORIA

Única. Derogación normativa

Quedan derogadas todas las disposiciones del mismo rango o de un rango inferior que se opongan al presente decreto.

DISPOSICIONES FINALES

Primera. Asignaturas optativas

Se modifica el artículo 8 del Decreto 158/2007, de 21 de septiembre, del Consell, por el que se establece el currículo de las enseñanzas profesionales de música y se regula el acceso a estas enseñanzas, que queda redactado de la forma siguiente: "En los cursos 5.º y 6.º de enseñanzas profesionales de Música, los centros podrán ofrecer las asignaturas optativas de Complemento Pianístico, Complemento Coral, Estética de la Música, Fundamentos de Composición, Fundamentos de Informática Musical y Edición

de Partituras, Cultura Audiovisual y Creatividad y Música y Composición, Dirección Instrumental, Dirección Coral, Escena Lírica; Escucha, Creación y Experimentación Sonora; Etnomusicología y Patrimonio Musical Valenciano; Interpretación Musical Histórica y Fondo de la Música Antigua; Jazz y Música Moderna: Improvisación, Composición y Arreglos en Géneros Actuales; Musicología y Pedagogía Aplicada a la Docencia en Escuelas de Música; Sonología y Técnicas de Promoción y Gestión en Contextos Musicales”.

Las competencias específicas, contenidos y criterios de evaluación de las optativas anteriormente mencionadas, con correspondencia con los diferentes perfiles profesionales, están regulados en el presente decreto.

Segunda. Convalidación de asignaturas optativas

A partir del curso académico 2023-2024 se delega la competencia sobre la convalidación de asignaturas a las direcciones de los conservatorios y centros autorizados que tengan autorizados las enseñanzas profesionales de música.

El alumnado presentará a la dirección del centro docente en el cual se encuentre matriculado, durante el primer mes del curso escolar o, excepcionalmente, cuando la matriculación se realice en periodo extraordinario, en el momento si se hace efectiva la matrícula, la petición de convalidación acompañada de la documentación necesaria.

Sobre la solicitud, se resolverá favorablemente en los casos en que haya correspondencia entre los estudios que se justifican y que estén previstos en la normativa vigente. En cambio, se resolverá desfavorablemente en los casos en que la documentación, certificaciones o titulaciones presentadas, no cumplan todos los requisitos legalmente establecidos. En los casos de simultaneidad de estudios, la convalidación quedará sujeta a la superación de la asignatura o asignaturas por las cuales baja a realizar la convalidación, antes de la finalización del curso académico.

La dirección del centro resolverá la solicitud y notificará al alumnado, o a sus padres o tutores legales si es menor de edad, en el plazo de un mes desde la presentación de la solicitud, la concesión o denegación motivada de la convalidación y lo hará constar a su expediente, en caso de que se considere favorable.

Contra la mencionada resolución, la persona afectada podrá presentar reclamación, por escrito, en el centro, en el plazo de diez días después de ser comunicada. La dirección del centro revisará la reclamación y comunicará, por escrito al alumnado, el resultado de la revisión, con la confirmación o rectificación de la calificación reclamada, en el plazo máximo de una semana después de haber sido presentada. Si se mantiene la discrepancia, se podrá interponer un recurso de alzada ante la dirección territorial competente en materia de educación en el plazo de un mes a contar a partir del día siguiente de ser notificada, que agotará la vía administrativa.

Tercera. Modificación del artículo 12.5 del Decreto 2/2022, de 14 de enero, del Consell, de regulación de las escuelas de enseñanza artística no formal de música y de artes escénicas

Se modifica la segunda parte del artículo 12.5 de forma que la redacción será la siguiente: “La dirección de la escuela la ejercerá una persona que sea miembro del claustro. Además, debe acreditar 130 horas de formación para el desarrollo de la función directiva, de las cuales 55 horas, como mínimo, serán de formación directa y el resto de tareas de gestión en centros educativos. Se considera acreditada esta formación si se dispone del certificado del curso de gestión, organización y funcionamiento de una escuela de música reconocido por la conselleria competente en educación”.

Cuarta. Normas de desarrollo

Se faculta a la persona titular de la conselleria competente en materia de educación para que dicte las disposiciones necesarias para aplicar y desarrollar este decreto.

Quinta. Entrada en vigor

Este decreto entrará en vigor el día siguiente al de su publicación en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*. El currículo de las enseñanzas profesionales de Música que establece este decreto se implantará a partir del curso escolar 2024-2025.

Anexo I Concreción curricular de las asignaturas

COMUNES

Audición Consciente

Introducción

Desde la aparición de los primeros tratados de dictado musical en Francia y Alemania, sistematizados por Lavignac y Riemann, respectivamente, a finales del siglo XIX, el tratamiento y el estudio de la educación auditiva ha evolucionado a lo largo del siglo XX, sobre todo, en el último tercio de siglo y durante el comienzo del siglo XXI.

Una programación reflexionada y muy planificada de Audición Consciente llevada a cabo mediante una metodología dinámica y diversa contribuirá a una formación musical integral de nuestro alumnado. De este modo, se reforzará y se mejorará la musicalidad general y la comprensión musical, el oído interno, la teoría musical y los procesos compositivos; además, se desarrollará la percepción musical, la memoria y la atención, la lectura y la escritura, la entonación, la escucha analítica, la interpretación y las habilidades creativas y expresivas.

El objetivo principal de la asignatura, pues, será asimilar los conocimientos y desarrollar las habilidades necesarias para escuchar, representar e interpretar críticamente los elementos fundamentales que intervienen en un fenómeno sonoro global. Por eso, a lo largo de los cuatro cursos en que se desarrolla Audición Consciente, se tendrán que adquirir estrategias que contribuyen de manera significativa a la formación de músicos conscientes de los procesos estructurales presentes en la música que se interpreta o compone, y con las habilidades suficientes para hacerlo eficientemente.

La educación del oído como base transversal de los estudios musicales requiere una enseñanza integrada e interrelacionada entre todas las asignaturas del currículum. Audición Consciente como continuación del entrenamiento auditivo del Lenguaje Musical y paralelamente en los estudios de Armonía y Análisis Musical será, pues, el hilo conductor y la base central del desarrollo musical, puesto que las habilidades auditivas son absolutamente esenciales para los músicos.

Algunos autores sugieren que hay que tener en cuenta la relación con los estudios sobre la psicología cognitiva de la música para mejorar el currículum y las estrategias pedagógicas referentes a la educación auditiva, así como su metodología. Se tendrían que considerar aspectos como el funcionamiento general de la memoria y sus tipos, la capacidad de la memoria musical a corto plazo, la influencia de la atención y los problemas de concentración durante la audición, el desarrollo del oído interno, la comprensión musical, como se forman las imágenes sonoras al cerebro y otros aspectos relacionados con la percepción y cognición.

Es imprescindible fomentar el desarrollo del oído interno, es decir, la capacidad de recordar, retener, reproducir, transformar, crear y transcribir imágenes sonoras y su desarrollo consciente. Se tiene que considerar una herramienta de aprendizaje necesaria para recordar el que se ha sentido, la retención a la memoria, el reconocimiento y la

anticipación de los hechos musicales, así como para el desarrollo de las representaciones mentales sonoras.

El conocimiento sobre el funcionamiento de la memoria se tiene que considerar seriamente en la hora de elaborar y posar en práctica materiales para el entrenamiento auditivo. La capacidad de la memoria a corto plazo no es ilimitada y, por lo tanto, influirá de manera sustancial en el resultado de las estrategias llevadas a cabo al entrenamiento auditivo. Con el desarrollo de la memoria musical el alumnado puede conseguir una audición comprensiva donde sea capaz de entender aquello que escucha más allá de transcribir elementos aislados como pueden ser notas, intervalos, ritmos, etc.

En la música, los sonidos establecen relaciones significantes los unos con los otros. Así pues, el alumnado tiene que aprender a percibir e identificar, relacionar y conectar, a través de la audición, agrupaciones o patrones significativos, sobre todo los más habituales y utilizados en el repertorio musical. De este modo mejorará la comprensión musical y, por lo tanto, la interpretación, y conseguirá así que esta no sea superficial ni sin sentido, más allá que pueda ser impecable técnicamente.

Además de las habilidades auditivas como por ejemplo cantar y entonar, transcribir melodías, práctica rítmica, etc., se puede ampliar el enfoque con la integración de aspectos como el timbre, la afinación y las dinámicas, la textura, la armonía, las estructuras formales y los estilos musicales. Este planteamiento holístico puede tener su fuente principal de recursos en todo el repertorio musical de diferentes estilos y épocas hasta la actualidad. La utilización de la literatura musical como fuente del material utilizado en Audición Consciente aumenta la cultura musical, el pensamiento armónico y la escucha analítica y comprensiva. Cualquier elemento que se extraiga, no solo melódico y rítmico, será válido para ser escuchado, analizado y estudiado.

Actualmente disponemos de herramientas tecnológicas variadas que mejoran y amplían las posibilidades metodológicas al entrenamiento auditivo. Estos avances abren un amplio abanico de posibilidades técnicas al aula que pueden modificar notablemente el paradigma de la educación auditiva tradicional. A la vez, la utilización del piano, de la voz o de cualquier otro instrumento es fundamental para mejorar las habilidades auditivas, puesto que la práctica instrumental crea un vínculo vital entre la teoría y la práctica, por sus ventajas auditivas, visuales, creativos e incluso táctiles.

Objetivos

Las enseñanzas de Audición Consciente de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer y demostrar el dominio de los elementos y procedimientos de la armonía y del lenguaje musical, en sus diferentes sistemas y estilos, a través de la audición.
- b) Demostrar el conocimiento de los elementos de la música y sus características, interrelaciones, funciones, estructuras y transformaciones en los diversos contextos históricos, a través del análisis de obras.
- c) Profundizar y utilizar con precisión el vocabulario específico de la música relacionado con la asignatura.

- d) Conocer y analizar auditivamente estructuras formales en relación con los estilos musicales concretos.
- e) Potenciar el desarrollo de la memoria musical y la atención a través de la audición, la repetición, la transposición, la transcripción, la improvisación y el análisis musical.
- f) Ampliar la capacidad de análisis, comprensión y descripción de los estilos musicales históricos para saber identificar históricamente y estilísticamente obras musicales a partir de la audición y de la partitura.
- g) Conocer las características tímbricas de los instrumentos musicales, así como las agrupaciones vocales e instrumentales más importantes.
- h) Desarrollar la capacidad de análisis, comprensión y descripción de procesos musicales para comparar varias interpretaciones con un criterio preciso y competente.
- y) Desarrollar el oído interno como base para mejorar la conciencia auditiva, la interpretación y la improvisación individual y/o en grupo.
- j) Saber aplicar en el mismo instrumento, con el piano y con la voz, los conceptos y los procedimientos musicales adquiridos a través de los contenidos teóricos y de las habilidades auditivas desarrolladas.
- k) Participar del uso de las nuevas tecnologías como mecanismo de formación y complementación musical.
- l) Extender el grado de sensibilización auditiva hacia lenguajes musicales que excedan el marco de la música occidental.

Contenidos

- Ritmo: pulsación y acento. Compases regulares e irregulares, con subdivisión y sin. Síncopes y contratiempos. Hemiólies. Grupos de valoración especial. *Ostinatos*. Motivos y células rítmicas. Variaciones y modulaciones rítmicas. Cambios de tempo y equivalencias. Patrones rítmicos y ritmos característicos.
- Melodía: intervalos melódicos en contexto tonal y no tonal, en diferentes registros y timbres. Arpeggios de tres y cuatro sonidos. Diferentes tipos de escala: mayor y menor (melódica y armónica), escalas modales, pentatónicas, hexatones, etc. Transporte.
- Armonía: intervalos armónicos en contexto tonal y no tonal en diferentes registros y timbres. Acordes de tres, cuatro y cinco sonidos en diferentes inversiones y registros. Funciones armónicas en modo mayor y menor. Cifrado interválico, funcional y americano. Procesos cadenciales. Modulación. Dominantes secundarias. Progresiones y secuencias unitónicas y modulantes. Acordes *prèstec*. Acordes característicos: napolitana y sexta aumentada. Armonía alterada. Notas extrañas a la armonía.
- Articulaciones y dinámicas: matices dinámicos y agógicos, articulaciones y acentuaciones.
- Forma y estructura: fenómenos estructurales. Unidades estructurales (periodo, frase, semifrase, etc.). Funciones estructurales. Desarrollo motivico y procesos imitativos. Formas musicales y procedimientos compositivos.
- Textura y Timbre: diferentes tipos de texturas. Patrones de acompañamiento. Tipo de voz humana y de instrumentos. Diferentes agrupaciones vocales e instrumentales. Instrumentos transpositores.
- Contextos históricos y estilísticos: rasgos principales de los diferentes géneros y estilos de la historia de la música. Parámetros interpretativos.

Criterios de evaluación

1. Identificar auditivamente diferentes tonalidades y las funciones armónicas básicas del sistema tonal.

Con este criterio se pretende evaluar la habilidad del alumnado para reconocer y diferenciar a través de la audición las tonalidades, los modos y las funciones armónicas de las obras o fragmentos propuestos.

2. Reconocer auditivamente y transcribir de manera total o parcial ejercicios rítmicos a una o varias voces.

Mediante este criterio se pretende evaluar la capacidad del alumnado para reconocer y transcribir diferentes parámetros musicales relacionados con el ritmo y la métrica, monofónica y polifónicamente.

3. Identificar, entonar, transcribir, ejecutar y transportar vocal y/o instrumentalmente intervalos melódicos, escalas, Acordes, cadencias, texturas, etc., en diferentes registros, timbres y velocidades.

Se trata de valorar la capacidad del alumnado para reconocer y ejecutar los diferentes parámetros mencionados en este criterio a través de la audición, la repetición, la transposición, la transcripción, la improvisación y el análisis musical.

4. Completar en un dictado o transcripción elementos musicales que faltan: ritmos, alturas, armonías, etc.

Mediante este criterio se pretende evaluar la capacidad del alumnado para identificar elementos que faltan en ejercicios elaborados a tal efecto.

5. Identificar auditivamente errores en partituras preparadas a tal efecto, que no se correspondan con un fragmento interpretado o grabado.

Con este criterio se pretende desarrollar la capacidad del alumnado para detectar errores en fragmentos seleccionados.

6. Conocer, identificar auditivamente y grafiar los elementos estructurales y las formas musicales.

Mediante este criterio será posible valorar la capacidad del alumnado para asimilar y reconocer elementos estructurales y formas musicales sencillas en sus diversas variantes.

7. Grafiar obras o fragmentos musicales realizados por diferentes instrumentos y en diferentes estilos.

Con este criterio será posible evaluar la capacidad del alumnado para representar obras o fragmentos musicales interpretados por diferentes instrumentos.

8. Identificar estilo y timbres, contextualizar obras o fragmentos concretos y realizar un análisis crítico a partir de una audición.

Con este criterio se pretende evaluar la capacidad de discriminar rasgos característicos de instrumentos y estilos y de emitir valoraciones con criterio propio.

9. Escuchar, percibir y reproducir de memoria abres o fragmentos musicales de estilos y épocas diferentes a partir de varios tipos de procedimientos.

Con este criterio se pretende evidenciar el desarrollo de la memoria musical y desarrollar el grado de sensibilización auditiva hacia lenguajes musicales que excedan el marco de la música occidental.

10. Crear de manera escrita e improvisada melodías, estructuras, cadencias armónicas sencillas y motivos rítmicos de acompañamiento a partir de esquemas dados.

Este criterio permite evaluar la capacidad del alumnado para generar melodías con su acompañamiento, escribirlas e interpretarlas mediante la improvisación vocal o instrumental.

11. Interpretar a primera vista, vocalmente o instrumentalmente, material melódico, rítmico y armónico de diferentes obras o fragmentos musicales.

Con este criterio se podrá valorar la capacidad del alumnado para interpretar a primera vista, sea con la voz, instrumento propio o el piano.

Armonía y Análisis Musical

Introducción

El lenguaje musical occidental incluye una multiplicidad de elementos que, aunque distintos en el aspecto conceptual y, por lo tanto, divisibles analíticamente, percibimos en forma unitaria en un contexto musical. La armonía se ocupa por un lado, y dentro de una consideración morfológica, del que se produce en un mismo instante temporal; por otro lado, dentro de la sintaxis, de su relación con el que antecede y con el que sigue: su función en el contexto de que forma parte. El análisis por su parte, se encargará de dar significado a cada elemento individual para entenderlo dentro del conjunto que configura el discurso musical.

El sistema tonal, que puede ser calificado como una de las invenciones más grandes y más prolíficas del género humano, puede llegar a ser, por las consecuencias derivadas de la simplificación que supone, un fuerte acondicionamiento para la audición pura de música no compuesta de acuerdo con sus postulados y su mecánica. El conocimiento de sus peculiaridades es, en manos de quienes conoce a fondo todas las cuestiones relativas a su formación y disolución, una poderosa herramienta para desarrollar una escucha inteligente y consciente que permita valorar, en su justa medida, tanto la música compuesta según sus principios como la que no se ajusta a estos. Corresponde a la enseñanza de la armonía suministrar el conocimiento profundo del sistema mencionado, así como la mecánica del funcionamiento de los elementos que lo componen.

Para ser la Armonía y Análisis Musical la continuación del Lenguaje Musical, es lógico que sus aspectos teóricos más básicos estén ya incluidos en los estudios de esta materia didáctica. Por otro lado, la práctica de la entonación y el repertorio del instrumento estudiado, así como la asistencia del alumnado a las actividades musicales propias de su entorno social, lo habrán posado, sin duda, en contacto con una práctica y un repertorio basados en el predominio casi absoluto de músicas compuestas de acuerdo con el sistema tonal, prioritario en su educación y en su formación durante esta etapa de los estudios musicales.

Partiendo de este supuesto, la enseñanza de la Armonía y Análisis Musical tendrá que ir paso a paso descubriendo al alumnado el que ya sabe sin saber que lo sabe; actuará de manera parecida al de la gramática de la propia lengua: no enseñando a hablar, sino a comprender como se habla.

A lo largo de cuatro años, de tercero a sexto de Enseñanzas Profesionales, el alumnado aprenderá los elementos que conforman el discurso musical cogiendo el acuerdo como punto de partida, dotándolo de significado a partir del conjunto de fenómenos estructurales que lo rodean, hasta constituir una forma musical determinada con sus características propias. El análisis será una herramienta indispensable para dar significado a los elementos estudiados por separado.

A las enseñanzas profesionales de Música la enseñanza de la Armonía y Análisis Musical estará centrado, básicamente, en el estudio del sistema tonal mencionado, pero siempre considerado con un doble prisma sincrónico-diacrónico: por un lado, considerando que el sistema tonal posee unas estructuras cerradas en sí mismas, que precisamente son estudiables y analizables por la permanencia que computa que estas estructuras estén estrechamente conectadas a un estilo perfectamente definido; por otro lado, no se tiene que perder de vista que, cada estilo, ocupa su lugar en el acontecer diacrónico del lenguaje musical de Occidente, y que en sus elementos morfológicos y en su sintaxis están presentes elementos y procedimientos de su propio pasado y, de manera latente, las consecuencias de su propia evolución.

Por otro lado, el conocimiento detallado y profundo del sistema tonal irá permitiendo, de manera progresiva, ampliar la comprensión de determinadas enseñanzas como por ejemplo la Audición Consciente, la Historia de la Música, y los diferentes perfiles en 5.º y 6.º, con los cuales la Armonía y Análisis Musical tendrá que agermanar-se, a fin de buscar la complementariedad deseable en cuanto a la adquisición de conocimientos.

Los contenidos de la asignatura responden a una ordenación lógica y progresiva de los elementos y los procedimientos posados en juego en el sistema tonal. En los conceptos correspondientes a cada uno de los elementos estudiados, no solo tendrá que prestar atención al aspecto mecánico de su uso (criterio sincrónico), sino que será necesaria una valoración diacrónica en que confluyan consideraciones históricas y estilísticas. Esta valoración se durará a término fundamentalmente mediante el análisis, que será materia importantísima a trabajar durante este periodo de estudios.

Respecto de los procedimientos, se debe tener en cuenta que el alumno y la alumna aprenden a lo largo de estos estudios el concerniente a los aspectos morfológico y sintáctico de la armonía tonal. A fin de facilitar su aprendizaje y evaluar el aprovechamiento por parte del alumnado, se desarrollan una serie de criterios que orientan la disciplina desde un tratamiento esencialmente vertical, casi homofónico, de la realización de la armonía a fin de que los elementos y los procedimientos morfológicos y sintácticos que constituyen su doble dimensión se comprendan en su formulación más esquemática, hasta el uso de técnicas de escritura más relacionadas con la realidad musical.

Además, tendrá que fomentar, ya desde el comienzo del estudio de esta materia, la misma capacidad creativa de los alumnos y de las alumnas, y no solo en cuanto a la composición

íntegra de ejercicios dentro de los supuestos estilísticos estudiados, sino incluso en cuanto a pequeñas piezas libres, vocales o instrumentales, a través de las cuales desarrollan su espontaneidad creativa y aprendan gradualmente a resolver los diversos problemas (referentes tanto a la armonía como la forma, la textura, los contrastes de cualquier tipo, etc.) que el hecho musical va generando en su crecimiento, según el contexto estilístico en que se sitúa la obra.

Con todo esto, las diferentes especialidades del alumnado que conforma cada uno de los grupos, así como los itinerarios que estén cursando en 5.º y 6.º, especificados en el anexo V, otorgarán al profesorado la posibilidad de enfocar la asignatura desde una vertiente más clásica o más moderno, con los mismos contenidos, pero contextualizándolos según diferentes lenguajes.

El avance de la tecnología nos permitirá disponer de programas y aplicaciones que facilitan la comprensión de todos los elementos trabajados en esta materia. Su utilización será recomendable como herramienta de trabajo para el alumnado y como procedimiento para conducirlo a una asimilación mejor de todos los contenidos relacionados con el fenómeno sonoro tratados en la asignatura.

Objetivos

Las enseñanzas de Armonía de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a)* Conocer y entender los elementos básicos de la armonía tonal y sus características, funciones y transformaciones en los distintos contextos históricos (Barroco, Clasicismo, Romanticismo y Siglo XX), así como los principales elementos y procedimientos compositivos.
- b)* Utilizar en trabajos escritos los elementos y los procedimientos básicos de la armonía tonal.
- c)* Desarrollar el oído interno tanto en el análisis armónico y estructural como en la realización de ejercicios escritos.
- d)* Identificar a través de la audición los Acordes y los elementos y procedimientos más comunes de la armonía tonal, para profundizar en el análisis de las obras.
- e)* Identificar a través del análisis de obras los Acordes, los elementos constitutivos parciales, procedimientos más comunes de la armonía tonal y las transformaciones temáticas, para relacionarlos con el todo.
- f)* Comprender la interrelación de los procesos armónicos y de los procedimientos compositivos de las distintas épocas, con las estructuras formales que se derivan.
- g)* Aprender a valorar la calidad de la música.
- h)* Aplicar los elementos y los procedimientos armónicos y analíticos estudiados en ejercicios de estilo.

- y) Identificar, mediante el análisis y la audición, varios errores en ejercicios preparados con cuyo objeto y proponer soluciones.
- j) Reproducir los elementos y los procedimientos básicos de obras de distintas épocas mediante el uso de instrumentos polifónicos o el uso de la tecnología.

Contenidos

- Intervalos y escalas. Consonancia y disonancia.
- Elementos y procedimientos de origen modal presentes en el sistema tonal.
- El cifrado como sistema de notación armónico (cifrado interválico, funcional y americano).
- Tonalidad y funciones tonales. El modo menor.
- Cadencias auténtica, perfecta e imperfecta, plagal, rota y semicadencia. Procesos cadenciales.
- El ritmo armónico. La estructura armónica de la frase.
- El acuerdo. Estado fundamental e inversiones de los Acordes triadas y de séptima sobre todos los grados de la escala y de los Acordes de novena de dominante. Tensiones armónicas. Enlace de Acordes. Relación escala-acuerdo.
- Modulación: diatónica y cromática, por cambio de función tonal, cambios de tono y modo, etc. Flexiones intratonales; dominantes secundarias, etc.
- Progresiones unitonales y modulantes. Series de sextas y de séptimas.
- Acordes préstamo. Acordes alterados: sexta napolitana, sexta aumentada, quinta en más y en menos.
- Notas extrañas a la armonía.
- Utilización de los elementos y los procedimientos anteriores en la elaboración de trabajos escritos.
- Componentes del lenguaje musical: melodía, ritmo, textura, procesos de tensión y relajación, etc., y forma (binaria simple y recapitulada, ternaria simple y compuesta, rondó simple, procedimientos de variación, procedimientos de imitación, formas de sonata, etc.),
- Herramientas analíticas fundamentales: fenómenos estructurales, unidades estructurales y funciones estructurales.
- Análisis de fragmentos y/o de obras para relacionar los elementos y procedimientos estudiados, así como las transformaciones temáticas de los materiales utilizados con su contexto estilístico.
- Práctica auditiva e instrumental que conduzca a la interiorización de los elementos y los procedimientos aprendidos.

Criterios de evaluación

1. Realizar ejercicios a partir de un bajo cifrado dado.

Con este criterio de evaluación, se trata de comprobar el dominio del alumnado en cuanto a la mecánica de encadenamiento de Acordes y su aplicación a una realización cuidada e interesando desde el punto de vista musical.

2. Realizar ejercicios de armonización a partir de tiples dados.

Con este criterio se evaluará la capacidad para emplear con un sentido sintáctico los diferentes Acordes y procedimientos armónicos por medià de una realización cuidada e interesante, con atención especial a la voz del bajo.

3. Realizar ejercicios de armonización a partir de bajos sin cifrar dados.

Este criterio permite evaluar la capacidad del alumnado para emplear con un sentido sintáctico los diferentes Acordes y procedimientos armónicos, así como su habilidad para conseguir una realización correcta e interesando desde el punto de vista musical, con atención especial a la voz de soprano.

4. Componer ejercicios breves a partir de un esquema armónico dado o propio.

Este criterio de evaluación permitirá valorar la capacidad del alumnado para crear en su integridad pequeñas piezas musicales a partir de las indicaciones armónicas esquemáticas o de los procedimientos que se le proponen, así como su habilidad para conseguir una realización lógica, cuidadosa e interesante, con atención a especial las voces extremas.

5. Identificar auditivamente los principales elementos morfológicos de la armonía tonal. Por medià de este criterio, podrá evaluar el progreso de la habilidad auditiva del alumnado a través de la identificación de los varios tipos de Acordes estudiados, en estado fundamental y en sus inversiones.

6. Identificar auditivamente los principales procedimientos sintácticos de la armonía tonal.

Este criterio de evaluación permitirá valorar el progreso de la habilidad auditiva del alumnado en el reconocimiento del papel funcional jugado por los distintos Acordes dentro de los elementos formales básicos (cadencias, progresiones, etc.).

7. Identificar auditivamente estructuras formales concretas.

Intermediando este criterio se pretende evaluar la capacidad del alumnado para identificar la manera como està construida una obra, así como para comprender la relación estrecha entre esta forma y los procedimientos armónicos utilizados.

8. Identificar auditivamente los elementos y los procedimientos que configuran la forma, de menos además complejidad.

Mediante este criterio, se pretende evaluar el progreso en la capacidad auditiva del alumnado y en la interiorización de los elementos y procedimientos aprendidos.

9. Identificar mediante el análisis de obras los elementos morfológicos de la armonía tonal.

Con este criterio se podrá valorar la habilidad del alumnado en el reconocimiento de los Acordes, los elementos y los procedimientos estudiados y su comprensión desde el punto de vista estilístico.

10. Identificar mediante el análisis de obras los procedimientos sintácticos y formales de la época de la armonía tonal y otros lenguajes posteriores, de menos además complejidad. Mediante este criterio será posible evaluar la habilidad del alumnado para reconocer los procedimientos armónicos estudiados y los elementos formales básicos, su papel funcional y su comprensión desde el punto de vista estilístico.

11. Identificar mediante el análisis de obras los procedimientos básicos de transformación temática.

Mediante este criterio se pretende evaluar la capacidad del alumnado para reconocer las transformaciones temáticas de los materiales que intervienen en una obra y su relación con el contexto armónico y estilístico.

12. Identificar auditivamente varios errores en ejercicios preparados con cuyo objeto y proponer soluciones.

Con este criterio se pretende evaluar la habilidad del alumnado para detectar mediante la audición los posibles defectos que puedan aparecer en un fragmento de música, así como su capacidad para proponer alternativas adecuadas.

13. Identificar, mediante el análisis, varios errores en ejercicios preparados con esta finalidad y proponer soluciones.

Este criterio permitirá valorar la habilidad del alumnado para detectar, mediante el análisis, los posibles defectos que puedan aparecer en un fragmento de música, así como su capacidad para proponer soluciones adecuadas.

Lenguaje musical

Introducción

La adquisición de un lenguaje es un proceso continuo. Una vez conseguidos los objetivos básicos de escuchar, hablar, leer y escribir, nos encontramos ya en una situación idónea para ir enriqueciendo este lenguaje primario.

La práctica instrumental que el alumno y la alumna realizan en este nivel y su actividad de conjunto ya los están posando en contacto con una literatura musical rica, amplia y compleja. El lenguaje musical tiene que revelarles todos los conceptos y facilitarles la tarea de realizar, analizar, comprender y aprender cuánto significan las obras.

El repertorio de obras se extiende a lo largo de diferentes épocas y estilos. Sus materiales de trabajo en el área del lenguaje tienen que recoger también esta panorámica extensa, no limitando el trabajo a ejercicios híbridos en cuanto a estilos, formas y contenidos.

El aprendizaje de la armonía se perfila ya como un horizonte próximo en el currículum del alumno y de la alumna. Solo si aporta unas sensaciones claras y unas prácticas básicas podrán desarrollar la técnica armónica sobre unos cimientos sólidos.

El mundo de la composición musical ha evolucionado con llamativa rapidez desde la primera veintena de este siglo. Los elementos rítmicos ganan en protagonismo y las unidades métricas que los contienen y representan se superponen, se mezclan, se suceden en una variación constante, aparecen nuevas fórmulas rítmicométricas, se hacen atípicas las ordenaciones rítmicas de los compases que podríamos decir usuales o convencionales o, decididamente desaparecen arrastrando después de sí la línea divisoria periódica para dejar a una nueva articulación o acentuación, sin unidad única referencial de pulsación.

Todo un mundo, apasionando por su fuerza cinética, que en la medida adaptada a las enseñanzas profesionales tiene que ser un contenido importante de esta.

Si el mundo tonal en sus formulaciones básicas constituye el cometido primordial del lenguaje musical, no es menos cierta la necesidad de una parte y la obligación de otra, de abordar el trabajo del lenguaje puesto-tonal y atonal, y proporcionar al alumnado todas las herramientas, las técnicas y los códigos que le permiten un acercamiento mejor y una comprensión más grande y mejor de las nuevas literaturas musicales.

Por otro lado, el conocimiento del lenguaje musical proporciona la comprensión de los elementos y las reglas que lo forman y proporciona así al alumno y a la alumna la capacidad de expresar musicalmente, a través de la improvisación, la interpretación o la creación de pequeñas obras. De este modo se completa el proceso de adquisición de un

lenguaje. Esto hace que esta herramienta al servicio de la comunicación, indisolublemente unida al pensamiento, a la creación y a la expresión del hecho musical concreto, esté obligada a abordar, para ser una verdadera herramienta de comunicación, los lenguajes de todas las músicas que demandan la sociedad.

El oído, el gran instrumento que el músico nunca puede dejar de trabajar, tiene que ser ahora receptor y captador de mensajes varios, a veces para comprenderlos y apreciarlos, a veces para escribirlos posteriormente.

Esta labor no será nunca posible si no se potencia la memoria musical. La música es arte que se desarrolla en el tiempo y los sonidos tienen una presencia efímera.

Solo la memoria puede ayudar a entender reteniendo, asociando, comparando y estableciendo referencias.

Conseguir una corrección formal en la escritura permitirá al alumno y a la alumna comunicar sus ideas o reproducir las ajenas de una manera inteligible.

Conocer y recibir quedaría sin sentido si todos los elementos conocidos no pasan a ser una capacidad de expresión, y esto hace necesario fomentar la improvisación o la elaboración de los pensamientos musicales del alumno y de la alumna haciendo completo el proceso de recibir y transmitir, ineludible en la adquisición de un lenguaje.

Todo este catálogo de acciones tiene que dirigir a potenciar unas actitudes de desarrollo orgánico en las facultades creativas y analíticas del alumno y de la alumna, así como en una busca de rigor en el estudio, de respeto y valoración de la obra artística y sus creadores, y a una capacidad de colaboración y participación en actividades de grupo, basada tanto en la consideración hacia todo su entorno físico y humano como en el respeto y la valoración de sí mismos.

Objetivos

Las enseñanzas de Lenguaje Musical de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a)* Compartir vivencias musicales con los otros elementos del grupo que le permita enriquecer su relación afectiva con la música a través del canto y de participación instrumental en grupo.
- b)* Conocer los elementos del lenguaje musical y su evolución histórica, para relacionarlos con las obras musicales dentro de su tiempo y su circunstancia. Interpretar correctamente los símbolos gráficos y conocer los que son propios del lenguaje musical contemporáneo.
- c)* Utilizar la disociación motriz y auditiva necesaria para ejecutar o escuchar con independencia desarrollos rítmicos o melódicos simultáneos.
- d)* Reconocer y graficar obras, fragmentos musicales a una o dos voces realizadas con diferentes instrumentos.
- e)* Reconocer a través de la audición y de la lectura estructuras armónicas básicas.
- f)* Utilizar los conocimientos sobre el lenguaje musical para afianzar y desarrollar hábitos de estudio que propician una interpretación consciente.
- g)* Conocer los elementos del lenguaje musical relativos al *jazz* y la música moderna.

Contenidos

- Rítmicos. Práctica, identificación y conocimiento de compases originados por dos o más pulsaciones desiguales. Conocimiento y práctica de metros irregulares con estructuras fijas o variables. Polirítmias y polimetrías. Reconocimiento y práctica de grupos de valoración especial con duraciones y posiciones métricas varias. Práctica de ritmos simultáneos que suponen divisiones diferentes de la unidad. Práctica de estructuras rítmicas atípicas en compases convencionales. Ritmos *aksak*, “cojos” o de valor añadido. Práctica de música sin compasear. Reconocimiento y práctica de ritmos que caracterizan la música de *jazz*, *pop*, etc. Práctica de cambios de compás con unidades iguales o diferentes y aplicación de las equivalencias indicadas. Desarrollo de hábitos interpretativos a partir del conocimiento y el análisis de los elementos rítmicos. Improvisación sobre esquemas rítmicos establecidos o libras.

- Melódico-armónicos. Práctica auditiva y vocal de estructuras tonales enriquecidas en su lenguaje por flexiones o modulaciones, con reconocimiento analítico del proceso. Práctica auditiva y vocal de obras modales en sus diversas manifestaciones históricas y folclóricas.

Práctica de interválica pura (no tonal) y aplicación a obras puesto-tonales o atonales. Reconocimiento auditivo y análisis de estructuras tonales y formales no complejas.

Improvisación sobre esquemas armónicos y formales establecidos o libras. Aplicación vocal o escrita de bajos armónicos a obras propuestas de dificultad adaptada al nivel. Desarrollo de hábitos interpretativos a partir del conocimiento y análisis de los elementos melódicos y armónicos.

Lectoescritura. Práctica de lectura horizontal de notas con los ritmos escritos e indicaciones metronómicas diversas. Lecturas de agrupaciones verticales de notas. Conocimiento y práctica de las normas de escritura melódica y armónica. Práctica de lectura de notas, sin clave, atener al dibujo interválico. Práctica de identificación y escritura de notas en su registro correcto. Conocimiento del ámbito sonoro de las claves. Iniciación a las grafías contemporáneas. Práctica de la lectura a primera vista.

- Audición. Práctica de identificación de elementos rítmicos, melódicos, de modulación, procesos cadenciales, formales, tímbricos y estilísticos en las obras escuchadas. Identificación de errores o diferencias entre un fragmento escrito y el escuchado. Práctica de la memoria: memorización previa a la escritura de frases o fragmentos progresivamente más amplios. Escritura de temas conocidos y memorización en diferentes alturas, tonalidades. Realización escrita de dictados a una y dos voces. Identificación de Acordes. Audición de obras o fragmentos en los cuales se reconozcan elementos estudiados.

- Expresión y ornamentación. Conocimiento y aplicación de signos y términos relativos a dinámica y agógica. Conocimiento y aplicación de los signos que modifican el ataque de los sonidos. Conocimiento de los signos característicos en la escritura de los instrumentos. Conocimiento y aplicación de ornamentos adecuándolos en la época de la obra interpretada.

Criterios de evaluación

1. Mantener la pulsación durante periodos de silencio prolongados.

Este criterio tiene por objetivo evaluar una interiorización correcta de la pulsación que permita una ejecución correcta bien individual o en conjunto.

2. Identificar y ejecutar estructuras rítmicas de una obra o fragmento, con cambio de compás o sin, en un tempo establecido.

Con este criterio se trata de evaluar la capacidad del alumnado para encadenar varias fórmulas rítmicas, la aplicación correcta, si es el caso, de cualquier equivalencia si se produce cambio de compás y la interiorización aproximada de varias velocidades metronómicas.

3. Entonar improvisando una melodía o canción tonal con acompañamiento o sin, aplicándole todas las indicaciones de carácter expresivo.

Este criterio de evaluación tiene por objeto comprobar la capacidad del alumnado para aplicar sus técnicas de entonación y de afinación justa a un fragmento melódico tonal con alteraciones accidentales que podan o no provocar una modulación, hacer consciente de las características tonales o modales del fragmento. Si se acompaña instrumentalmente, este acompañamiento no tiene que reproducir la melodía.

4. Leer internamente, en un tiempo breve y sin verificar su entonación, un texto musical y reproducirlo de memoria.

Se trata de comprobar la capacidad del alumnado para imaginar, reproducir y memorizar imágenes sonoras de carácter melódico a partir de la observación de la partitura.

5. Identificar o entonar todo tipo de intervalo melódico.

Este criterio de evaluación permite detectar el dominio del intervalo por parte del alumnado como elemento de aplicación a estructuras tonales o no tonales.

6. Entonar una obra atonal con acompañamiento o sin, aplicando las indicaciones de carácter expresivo.

Se trata de evaluar la aplicación artística a una obra atonal de los conocimientos melódicos y rítmicos adquiridos. El acompañamiento, si es el caso, no reproducirá la melodía.

7. Identificar intervalos armónicos y escribirlos en su registro correcto.

Se busca conocer la capacidad del alumnado para percibir simultáneamente dos sonidos en diferentes relaciones interválicas, así como la identificación de las regiones sonoras en que se producen.

8. Reproducir modelos melódicos, de escalas y Acordes en diferentes alturas.

Se trata de comprobar la destreza del alumnado para reproducir un hecho melódico a partir de diferentes sonidos, hacer consciente de las alteraciones necesarias para una reproducción exacta.

9. Improvisación vocal o instrumental de melodías dentro de una tonalidad determinada.

Este criterio pretende comprobar la comprensión por parte del alumnado de los conceptos tonales básicos al hacer uso libre de los elementos de una tonalidad con lógica tonal y estructural.

10. Identificar y reproducir por escrito fragmentos musicales escuchados.

Con este criterio se evalúa la destreza del alumnado para la utilización correcta de la grafía musical y su capacidad de relacionar el hecho musical con su representación gráfica.

11. Reconocer y escribir fragmentos musicales a dos voces.

Se pretende comprobar la percepción y la identificación por parte del alumnado de aspectos musicales polifónicos.

12. Reconocer y escribir fragmentos musicales realizados por dos instrumentos diferentes, excluyendo el piano.

Con este criterio se pretende comprobar que la capacidad auditiva del alumnado no sufre distorsión cuando recibe el mensaje a través de un vehículo sonoro diferente del piano.

13. Reconocer auditivamente aspectos cadenciales y formales de un fragmento musical.

Por medio de este criterio, se trata de comprobar la capacidad del alumnado para percibir aspectos sintácticos y estructurales de la obra escuchada y denominarlos correctamente.

14. Reconocer auditivamente diferentes timbres instrumentales.

Se pretende constatar la familiarización del alumnado con los timbres provenientes otros instrumentos diferentes del que constituye su especialidad.

15. Reconocer auditivamente formas de ataque, articulaciones, matices y ornamentos de una obra o fragmento.

En este caso, se trata de comprobar la capacidad de observación del alumnado de aspectos directamente relacionados con la interpretación y la expresión musicales.

16. Improvisar vocal o instrumentalmente sobre un esquema armónico dado.

Este criterio de evaluación pretende comprobar, dentro del nivel adecuado, la comprensión por parte del alumnado de la relación entre armonía y voces melódicas.

17. Entonar fragmentos memorizados de obras de repertorio seleccionados entre los propuestos por el alumno o alumna.

Este criterio trata de evaluar el conocimiento de las obras de repertorio y la capacidad de memorización.

18. Percudir libremente ritmos a un fragmento musical escuchado.

Se busca aquí evaluar la capacidad de iniciativa implicando, además, el reconocimiento rápido de aspectos rítmicos y expresivos de la obra en cuestión.

19. Aplicar bajos armónicos sencillos, vocal o gráficamente, a una obra breve escuchada previamente.

Este criterio pretende buscar la asociación melódica y armónica imaginando esta desde la melodía escuchada.

20. Situar con la mayor aproximación posible la época, el estilo y, si es el caso, el autor o la autora de una obra escuchada.

Se trata de una propuesta para fomentar la curiosidad y la atención del alumnado al escuchar música, hacer consciente de los caracteres generales que identifican estilos y autores.

21. Analizar una obra de su repertorio instrumental, como situación histórica, autor y características musicales de esta: armónicas, formales, tímbricas, etc.

Este criterio intenta potenciar los hábitos del estudio inteligente y riguroso, hacer consciente de las circunstancias técnicas y sociales que rodean la obra artística.

INSTRUMENTOS

Introducción

La música es un arte que, en una medida parecida al arte dramático, necesita esencialmente la presencia de un mediador entre el creador y el público al cual va destinado el producto artístico: este mediador es el intérprete.

Corresponde al intérprete, en sus múltiples facetas de instrumentista, cantante, director o directora, etc., este trabajo de mediación, y la problemática de su labor empieza por la comprensión correcta del texto, un sistema de signos, recogidos en la partitura que, a pesar de su enriquecimiento continuo a lo largo de los siglos, sufre —y sufrirá siempre— de irremediables limitaciones para representar el fenómeno musical como una cosa esencialmente necesitada de recreación, como una cosa susceptible de ser abordada desde perspectivas subjetivamente diferentes. El hecho interpretativo es, por definición, diverso.

Y no solo por la incapacidad radical de la grafía para capturar completamente una realidad —el fenómeno sonoro-temporal en que consiste la música— que se sitúa en un plan totalmente diferente del de la escritura, sino, sobre todo, por esta manera especial de ser de la música, lenguaje expresivo por excelencia, lenguaje de los “afectos”, como decían los viejos maestros del XVII y el XVIII, lenguaje de las emociones, que pueden expresar con tantos acentos diferentes como artistas capacitados se acercan para descifrar y transmitir su mensaje. Esto, por lo pronto, supone el aprendizaje —que puede ser previo o simultáneo con la práctica instrumental— del sistema de signos propio de la música, que se emplea para fijar, cuando menos de manera a veces aproximativa, los datos esenciales en el papel. La tarea del futuro intérprete consiste, por lo tanto, a: aprender a leer correctamente la partitura; penetrar después, a través de la lectura, en el sentido del escrito para poder apreciar el valor estético, y desarrollar al mismo tiempo la destreza necesaria en el manejo de un instrumento porque la ejecución de este texto musical adquiera su plena dimensión de mensaje expresivamente significativo para poder transmitir de manera persuasiva, convincente, la emoción de orden estético que en el espíritu de la intérprete despierta la obra musical cifrada en la partitura.

Para conseguir estos objetivos, el instrumentista tiene que llegar a desarrollar las capacidades específicas que le permiten conseguir el máximo dominio de las posibilidades de todo orden que le brinda el instrumento de su elección, posibilidades que están reflejadas en la literatura que nos han legado los compositores a lo largo de los siglos, toda una suma de repertorios que, por otro lado, no cesa de incrementar. Al desarrollo de esta habilidad, a la plena posesión de esta destreza en el manejo del instrumento, es al que denominamos técnica.

El pleno dominio de los problemas de ejecución que plantea el repertorio del instrumento es, por supuesto, una tarea prioritaria para el intérprete, tarea que, además, absorbe un tiempo considerable dentro del total de horas dedicadas a su formación musical global. De todas maneras, debe de tenerse mucho en cuenta que el trabajo técnico, representado por estas horas dedicadas a la práctica intensiva del instrumento, tienen que estar siempre indisolublemente unidas en la mente del intérprete a la realidad musical a la cual se trata de dar vía, rehuendo constantemente el peligro que quedan reducidas a una mera ejercitación gimnástica.

En este sentido, es necesario, por no decir imprescindible, que el instrumentista aprenda a valorar la importancia que la memoria —el desarrollo de esta facultad intelectual esencial— tiene en su formación como mero ejecutante y, más todavía, como intérprete,

incluso si en su práctica profesional normal —instrumentista de orquesta, grupo de cámara, etc.— no tiene necesidad absoluta de tocar sin la ayuda de la parte escrita. No es este el lugar de abordar en toda la extensión la importancia de la función de la memoria en el desarrollo de las capacidades del intérprete, pero sí de señalar que, además de esta memoria básica subconsciente constituida por la inmensa y complejísima red de acciones reflejas y de automatismos, sin los cuales la ejecución instrumental sería simplemente impensable, solo está sabido aquello que se puede recordar en todo momento; la memorización es un auxiliar excelente en el estudio, puesto que, entre otras ventajas, puede suponer un ahorro de tiempo considerable y permite desentender en un cierto momento de la partitura para centrar toda la atención en la correcta solución de los problemas técnicos y en una realización musical y válida expresivamente; la memoria juega un papel de importancia primordial en la comprensión unitaria y global de una obra, puesto que al desarrollar esta en el tiempo solo la memoria permite reconstituir la coherencia y la unidad de su futuro.

La formación y el desarrollo de la sensibilidad musical constituyen un proceso continuo, alimentado básicamente por el conocimiento cada vez más amplio y profundo de la literatura musical en general y la de su instrumento en particular. A este desarrollo de la sensibilidad contribuyen también naturalmente los estudios otras disciplinas teórico-prácticas, así como los conocimientos de orden histórico que permitirán al instrumentista situar en la perspectiva adecuada porque sus interpretaciones sean estilísticamente correctas.

El trabajo sobre estas otras disciplinas, que para el instrumentista pueden considerar complementarias, pero no por eso menos imprescindibles, conduce a una comprensión llena de la música como lenguaje, como medio de comunicación que, como tal, se articula y se constituye a través de una sintaxis, de unos principios estructurales que, si bien pueden ser aprehendidos por el intérprete a través de la vía intuitiva en las etapas iniciales de su formación, no cobran todo su valor más que cuando son plenamente y conscientemente asimilados e incorporados al bagaje cultural y profesional del intérprete. Todo esto nos lleva a considerar la formación del instrumentista un frente interdisciplinario de amplitud considerable y que supone un largo proceso formativo en el cual ejercen un papel importantísimo, por un lado, el cultivo temprano de las facultades puramente físicas y psicomotrices y, de otra, la progresiva maduración personal, emocional y cultural del futuro intérprete.

En la actualización permanente del currículum de la asignatura, es necesario que se introduzcan en los programas de estudio los referentes femeninos o los y las artistas valencianas.

Por otro lado, la simultaneidad de los estudios musicales con los generales, cada día de más complejidad y de escenarios diversos, requiere desarrollar en los instrumentistas diferentes habilidades que sean eficaces para afrontar la formación con éxito. El desarrollo de la inteligencia emocional, la optimización de las estrategias de aprendizaje, así como el uso de técnicas de estudio que refuerzan la inteligencia intrapersonal del alumnado serán claves para la consecución satisfactoria de los aprendizajes de esta asignatura.

Competencias específicas en el perfil de intérprete que se adquieren a través de la asignatura de Instrumento:

- a) Interpretar música desenvueltamente dentro de un conjunto en actuaciones en directo.
- b) Improvisar música como solista en actuaciones en directo.
- c) Lograr los principios y las técnicas asociadas a la interpretación musical.
- e) Interpretar de memoria en una actuación en directo.
- f) Seleccionar y preparar piezas musicales para una actuación en directo. Considerar factores como por ejemplo, el nivel de dificultad, la disponibilidad de partituras y la necesidad de una variedad musical.
- g) Resolver situaciones, problemas o contingencias en el estudio en casa y en ensayos en el ámbito de su competencia, con creatividad, innovación y espíritu de mejora en el trabajo personal y en el trabajo del conjunto.

Acordeón

Objetivos

Las enseñanzas de Acordeón de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar las capacidades siguientes en el alumnado:

- a) Desarrollar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento, así como conseguir y demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- b) Demostrar un control sobre el fuelle de forma que se garantice, además de la calidad sonora adecuada, la consecución de los diferentes efectos propios del instrumento requeridos en cada obra.
- c) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de la literatura acordeonística de diferentes compositores, estilos, lenguajes y técnicas de importancia musical y dificultad adecuada a este nivel.
- d) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: digitación, registración, fuelle, etc.
- e) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- f) Demostrar solvencia en la lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- g) Conocer las diversas convenciones interpretativas vigentes en diferentes periodos de la historia de la música instrumental, especialmente las referidas a la escritura rítmica o a la ornamentación.
- h) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto del instrumento.
- y) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- j) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para mejorar el desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Desarrollo del perfeccionamiento técnicointerpretativo en función del repertorio y la modalidad instrumental elegida.

- Desarrollo de la velocidad y la flexibilidad de los dedos.
- Técnica del fuelle y efectos acústicos propios del instrumento (Bellowshatre, *ricochet*, distorsiones).
- Perfeccionamiento de la técnica del fuelle como medio para conseguir calidad de sonido.
- Profundización en el trabajo de articulación y acentuación (*legato*, *staccato*, *leggero*, *coulé*, *detaché*, etc.).
- Profundización en el estudio de la dinámica y de la registración.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Estudio del repertorio adecuado para este grado que incluya representación de las diferentes escuelas acordeonísticas existentes.
- Elección de la digitación, articulación, fraseo e indicaciones dinámicas en obras en que no figuran estas indicaciones.
- Reconocimiento de la importancia de los valores estéticos de las obras.
- Presa de conciencia de las propias calidades musicales y de su desarrollo en función de las exigencias interpretativas.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Arpa

Objetivos

Las enseñanzas de Arpa de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Desarrollar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento, así como conseguir y demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- b) Demostrar un buen control del uso de los pedales y de la afinación.
- c) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de una dificultad de acuerdo con este nivel.
- d) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación (digitación, articulación, etc.).
- d) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria
- f) Demostrar solvencia en la lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- g) Conocer las diversas convenciones interpretativas vigentes en diferentes periodos de la historia de la música instrumental, especialmente las referidas a la escritura rítmica o a la ornamentación.
- h) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto del instrumento.

- y) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- j) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Práctica en todas las octavas del arpa de: intervalos armónicos, Acordes, escalas y arpeggios con cambios de tonalidades mayores y menores.
- Manos paralelas, inversas, cambios de sentido, manos cruzadas, alternadas, combinaciones de fórmulas en cada mano para desarrollar la independencia entre ambas.
- Ejercicios de improvisación.
- Estudio de cadencias e importancia de los grados de la escala como recursos para las técnicas *a piacere*.
- Aplicación de los efectos y los matices a las diferentes épocas y estilos.
- Profundización en la digitación y lo fraseo. Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Estudio de las notas de adornamiento en las diferentes épocas y estilos.
- Estudio del repertorio sinfónico.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Bajo Eléctrico

Las enseñanzas del Bajo Eléctrico de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo a desarrollar en el alumnado estas capacidades:

- a) Desarrollar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento, así como conseguir y demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- b) Adquirir las diferentes técnicas para afinar el instrumento como fase previa para la ejecución.
- c) Entender la historia, la evolución y las características del instrumento en relación con los diferentes géneros musicales que forman parte de la música moderna y el *jazz*, y adquirir el conocimiento necesario para crear una línea de bajo que se adapte a cualquier estilo musical dentro de la música moderna.
- d) Asimilar los conceptos propios del lenguaje musical y de la armonía, conseguir el nivel de lectura necesario para interpretar guiones, partituras y notaciones específicas para guitarra eléctrica, con fluidez.
- e) Conocer las características técnicas del instrumento y su mantenimiento, utilizar los accesorios, los efectos, el material de amplificación y de ecualización para la adaptación adecuada a una situación musical concreta y para investigar en la creación de nuevas sonoridades.

- f) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar por sí mismo los diversos problemas de ejecución que puedan presentar relativos a digitación, fraseo, dinámica.
- g) Profundizar en la ejecución con precisión rítmica y en la interiorización del tempo.
- h) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- y) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista.
- j) Practicar la música de conjunto.
- k) Interpretar un repertorio de temas dentro de la música moderna y el *jazz* adecuados a este nivel e improvisar con fluidez y coherencia discursiva sobre sus estructuras armónicas.
- j) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- k) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para mejorar el desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Contexto histórico y social del nacimiento del bajo eléctrico.
  - Análisis de los géneros e intérpretes más representativos en diferentes formatos gráficos y de audio.
  - Conexiones entre otras músicas y la armonía y la improvisación a la música moderna.
  - Posición de la mano izquierda y posición de la mano derecha.
  - Pulsación.
  - Combinaciones de dedos de la mano derecha.
- Estudio de la técnica de la *slap* y del *tapping*.
- Profundización de estudios de la mano derecha en posición fija y en cambios de posición: Acordes, arpeggios, escalas.
  - Funciones rítmicas, melódicas, armónicas y estilísticas inherentes al bajo eléctrico.
  - Aprendizaje gradual de los valores rítmicos, los compases, las armaduras, las escalas y las tonalidades mediante el sistema de posiciones.
  - Estructuras armónicas modales y estructuras armónicas no funcionales.
  - Lectura a la vista: lectura rítmica, melódica y armónica.
  - Cifrados de Acordes.
  - Notación estándar y tablatura.
  - Articulaciones, dinámicas, y estructuras.
  - Independencia y coordinación de las dos manos de manera progresiva mediante ejercitaciones mecánicas.
  - Los armónicos naturales y artificiales.
  - Recursos armónicos y técnicos aplicados al acompañamiento.
  - Construcción, materiales y partes del bajo eléctrico, ajustamiento de piezas. Controles de volumen y tono. Pastillas activas y pasivas. Pedales analógicos y multiefectos digitales. Ecuación y configuración del sonido a los equipos de amplificación.
  - Ejercitación del calentamiento, la relajación, la concentración y el posicionamiento del cuerpo hacia el instrumento. Estiramientos después de la ejecución.
  - Aplicación de los recursos adquiridos para tocar en grupo.

- Construcción de líneas de bajo adecuadas a diferentes estilos de la música moderna.
- Aplicación de los recursos y las técnicas propias de la improvisación de manera gradual fomentando el uso creativo.
- Transcripción rítmica, melódica y armónica y ejecución de memoria.
- Participación y asistencia a exposiciones, conciertos, *jams* y seminarios especializados.
- Producción musical, edición de partituras, secuenciación e investigación a Internet.

Canto

Introducción

Las enseñanzas de Canto de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Demostrar un control suficiente del aire mediante la respiración diafragmática que posibilite una correcta emisión, afinación y articulación de la voz.
- b) Conocer las características y las posibilidades de la propia voz (extensión, timbre, flexibilidad, calidades expresivas, etc.) y saber utilizarlas correctamente en la interpretación.
- c) Emplear la fonética adecuada en relación con el idioma cantado y una dicción que haga inteligible el texto. Profundizar en la semántica léxica de los textos que se cantan.
- d) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria tanto de las melodías musicales como del texto.
- e) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con la voz.
- f) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de una dificultad adecuada a este nivel.
- g) Posar en escena e interpretar las obras correspondientes al repertorio lírico.

Contenidos

- Estudio de la respiración.
- Vocalizaciones.
- Trabajo de la intensidad y gradación del sonido vocal.
- Práctica de la extensión gradual hacia los extremos de la voz.
- Desarrollo gradual de la duración de una nota tenida sobre una sola respiración para la consecución del máximo de fiato.
- Ejercitación auditiva del timbre de la propia voz y busca de diferentes colores vocales.
- Desarrollo de la percepción total de las sensaciones fonatorias.
- Interpretación de obras Acordes con cada voz, de menos además dificultado a medida que se consiga el dominio técnico-vocal.
- Estudio de un repertorio que tendrá que incluir canciones y arias españolas e italianas antiguas, canciones de concierto españolas, canciones latinoamericanas, italianas, alemanas y francesas, romanzas de zarzuela y ópera española y extranjera y arias de oratorios o cantatas.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus graffas y efectos.

- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.
- Práctica de la puesta en escena de composiciones de ópera y zarzuela.

Cant Valencià

Introducción

La música tradicional es una de las manifestaciones culturales más representativas de un pueblo. La música ha acompañado la vida cotidiana de la gente, por eso encontramos música para dormir (nanas), vinculadas a juegos (xumbales), de trabajo (batres), de ronda (jotas) e incluso vinculadas en la muerte (vetlatoris) entre otras.

La letra de estas canciones se improvisaba y era dinámica, a pesar de no conocer la autoría (transmisión oral) tratando historias y chistes de una zona en un instante concreto. La industrialización y las nuevas tecnologías han ido tirando perder la funcionalidad de muchos géneros y es el canto de estilo uno de los pocos que continúa dando obras frescas y abiertas, creando los textos al instante.

La asignatura de Cant Valencià se orienta al dominio técnico y estético progresivo de la voz, el canto, la dicción y el repertorio, según las pautas y los modelos del estilo de esta tradición vocal. En relación con la voz, el alumnado tiene que adquirir el control suficiente del aire mediante la respiración diafragmática para la adecuada emisión, afinación y articulación vocal; tiene que estudiar las posibilidades de la voz valenciana en cuanto a colocación, calidad tímbrica, extensión —trabajando gradualmente hacia los extremos para lograr la tesitura necesaria—, intensidad del sonido vocal —proyectado, dado que originalmente era un “canto al aire”—, y flexibilidad o modulación en la hora de desarrollar los melismas de cada tercío o frase musical en una sola respiración sin cortes. En relación con el canto, tiene que adquirir el estilo de la ornamentación, los dos estilos melódicos, canto plano y canto requintado, y tiene que desarrollar las habilidades de improvisación, microvariación y coordinación coyuntural, buscando el estilo propio y utilizando las audiciones comparadas de diferentes intérpretes actuales y antiguos para analizar, de manera crítica, las características de sus versiones personales. En el ámbito de la dicción, se tiene que estudiar la vocalización adecuada de los textos líricos para conseguir la claridad, la expresividad y la inteligibilidad propias de la estética tradicional del Cant Valencià. En relación con el repertorio, se tienen que adquirir de manera gradual los diversos estilos o modelos melódicos del canto de estilo y las *albades* más usados actualmente, y también los estilos de menos uso más conocidos.

Objetivos

Las enseñanzas de Cant Valencià de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer y dominar las posibilidades de la voz en el Cant Valencià en cuanto a colocación, calidades tímbricas, extensión, registro, proyección, modulación o

flexibilidad en las inflexiones ornamentales, y otros rasgos del estilo ornamental tradicional.

b) Conocer las características y las posibilidades de la propia voz y utilizarlas adecuadamente en la interpretación del Cant Valencià.

c) Adquirir el control del aire por medio de la respiración diafragmática para la emisión, afinación y articulación de la voz aplicada al Cant Valencià.

d) Adquirir y saber interpretar los diferentes estilos o modelos melódicos del repertorio del Cant Valencià-canto de estilo y albaes.

e) Conocer las características y la interrelación histórica entre los estilos melódicos propios del Cant Valencià, canto plano y canto requintado, y dominarlos en su interpretación, ajustar a las diferentes características vocales.

f) Lograr una perspectiva general de las tradiciones principales del canto en el área mediterránea, por así poder apreciar la singularidad y las interrelaciones con el Cant Valencià.

g) Desarrollar la capacidad de interpretación individual y en grupo en la pandilla de Cant Valencià, y adquirir experiencia práctica para actuar desenvueltamente en las cantadas y otras ocasiones musicales tradicionales.

h) Conseguir desparpajo y agilidad en la interpretación del Cant Valencià al mismo tiempo que se escucha el versador apuntar al oído la copla improvisada.

Contenidos

- Estudio de la respiración diafragmática, de la vocalización y de la dicción de los textos de acuerdo con la estética tradicional valenciana.

- Trabajo de la intensidad y gradación del sonido vocal del Cant Valencià.

- Práctica de la extensión gradual hacia los extremos de la voz para adquirir la tesitura necesaria.

- Ejercitación auditiva del timbre de la voz propia.

- Interpretación de manera gradual de los diferentes estilos del repertorio tradicional del Cant Valencià. Entrenamiento auditivo mientras se escucha al oído el verso improvisado.

- Análisis de las características de las diferentes versiones personales a través de audiciones comparadas de intérpretes de Cant Valencià.

- Conocimiento de la métrica y el compás de los diferentes estilos del Cant Valencià.

- Práctica de conjunto, individual o alternante los tercios o frases musicales, y participación en cantadas y otras prácticas musicales.

- Técnicas para crear el propio estilo.

Clavecín

Objetivos

Las enseñanzas de Clavecín de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar las capacidades siguientes en el alumnado:

a) Conocer la historia y la literatura del clavecín y de los instrumentos afines de teclado que convivieron con este, así como sus formas musicales básicas.

- b) Valorar la importancia del trabajo de investigación para interpretar adecuadamente la literatura del instrumento.
- c) Aplicar la registraci3n adecuada a las obras estudiadas atendiendo consideraciones expresivas y estilísticas.
- d) Ornamentar cuando proceda las obras interpretadas de acuerdo con las características del estilo correspondiente.
- e) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretaci3n: digitaci3n, articulaci3n, fraseo, cambios de teclado, registraci3n, etcétera.
- f) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- g) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisaci3n con el instrumento.
- h) Practicar la mÚsica de conjunto, integrar en formaciones camerísticas de diversa configuraci3n, e interpretar un repertorio solista que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de una dificultad adecuada a este nivel.
- y) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto del instrumento.
- j) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- k) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Trabajo de las diferentes digitaciones según épocas y estilos.
- Ejercicios encaminados a conseguir un buen control del instrumento y favorecer la automatizaci3n de las diferentes dificultades técnicas.
- Registraci3n y cambios de teclado. Estudio del bajo cifrado y su realizaci3n, improvisaci3n y acompa±amiento a partir de un bajo cifrado.
- Prácticas de la lectura a vista.
- Estudio de la semitonía *subintellecta*.
- Sistema hexacordal.
- Conocimiento de los recursos y las figuras retóricas de la época y su aplicaci3n a la composici3n y la interpretaci3n de determinadas formas musicales.
- Estudio de las danzas y evoluci3n de la *suite*.
- Interpretaci3n del repertorio básico del Clave que incluya reducciones orquestales realizadas por compositores de la época y el tratamiento dado al instrumento.
- Iniciaci3n a la interpretaci3n de música contemporánea y sus grafías y efectos.
- Conocimiento del funcionamiento del Clave de pedales: la suya registraci3n y técnicas especiales.
- Estudio y práctica de las varias afinaciones.
- Técnicas básicas de mantenimiento del instrumento.
- Conocimiento de los diferentes tipos de clave, construcci3n e influencia en la literatura de las diferentes épocas y estilos en cada país.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.

- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Dulzaina

Objetivos

Las enseñanzas de Dulzaina de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar las capacidades siguientes en el alumnado:

- a) Dominar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento, así como conseguir y demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- b) Demostrar una autonomía progresivamente mayor en la utilización de los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: digitación, articulación, fraseo, *vibrato*, etc.
- c) Conocer las características y las posibilidades sonoras del instrumento y saber utilizarlas, dentro de las exigencias del nivel, tanto en la interpretación individual como en la de conjunto, en el repertorio propio del instrumento.
- d) Interpretar un repertorio integrado por obras de diferentes épocas y estilos, así como practicar música de conjunto en las formaciones propias del instrumento de diversa configuración, ejerciendo papeles de solista para desarrollar la interdependencia de los diferentes cometidos dentro del conjunto.
- e) Apreiciar y valorar la música tradicional como parte del patrimonio cultural, así como conocer y estudiar su evolución y estilo a través de la investigación etnomusicológica.
- f) Adquirir suficiente destreza en el mantenimiento del instrumento y la elaboración de los elementos básicos para la producción del sonido.
- g) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista.
- h) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para ornamentar de acuerdo con criterios estilísticos, así como fomentar la capacidad de creación e improvisación de elementos estilísticos propios.
- h) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- y) Controlar la embocadura y establecer una relación correcta con la respiración.
- j) Conocer las formaciones de música tradicional valenciana más características (dulzaina y tabalet, pandilla de dulzainas y percusión, grupo de albañes, moros y cristianos, grupos de danzas, etc.) y practicar música de conjunto.
- k) Hacer de la respiración un proceso consciente adaptado a las necesidades técnicas y musicales.
- m) Dominar el picado simple y las combinaciones de ligados.
- n) Desarrollar los reflejos necesarios para la corrección de la afinación e investigación continua de la precisión en este aspecto técnico.
- o) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.

p) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Ejercicios de respiración con instrumento y sin. Técnica de respiración aplicada al instrumento.
- Posición corporal correcta.
- Adquisición de técnicas y hábitos de estudio.
- Dominio de la embocadura y de la emisión correcta del sonido en sus diferentes tipos.
- Control de la afinación, calidad del sonido y dosificación del aire.
- Desarrollo en profundidad de la velocidad y de toda la gama de articulaciones posibles (*legato, staccatos, saltos, tratos*, etc.).
- Profundización en el estudio del *vibrato* de acuerdo con las exigencias interpretativas de los diferentes estilos.
- Trabajo con todos los elementos que intervienen en el fraseo musical: línea, color y expresión, adecuándolos a los diferentes estilos, con atención especial en su estudio en los tempos lentos.
- Estudio de los registros extremos.
- Estudio del repertorio solista.
- Práctica de conjunto con otros instrumentos buscando el máximo sentido de la armonía, la afinación, el ritmo, etc.
- Estudio de la ornamentación y de los recursos expresivos.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus graffías y efectos.
- Conocimiento de los instrumentos afines.
- Conocimiento de los instrumentos de percusión que intervienen junto a la dulzaina.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista y de la transposición.
- La improvisación. Audiciones comparadas.
- Profundización en el conocimiento de las partes del instrumento y su construcción.
- Mantenimiento del instrumento.
- Manipulación de las cañas.
- Conocimiento de las variantes de la dulzaina: origen y desarrollo.
- Estudio de la figura del músico popular y su incidencia en las sociedades rurales y urbanas.

Flauta de Pico

Objetivos

Las enseñanzas de Flauta de Pico de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

a) Valorar la importancia del trabajo de investigación para interpretar adecuadamente la literatura del instrumento.

- b) Ornamentar cuando proceda las obras interpretadas de acuerdo con las características del estilo correspondiente.
- c) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: digitación, articulación, fraseo, etc.
- d) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria
- e) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- f) Practicar la música de conjunto, integrar en formaciones camerísticas de diversa configuración, e interpretar un repertorio solista que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de una dificultad adecuada a este nivel.
- g) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto de los instrumentos.
- h) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- y) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Estudio del repertorio para flauta solista, con acompañamiento y sin, y para conjunto de flautas.
- Desarrollo de la improvisación como premisa para la interpretación de glosas y cadencias solistas.
- Práctica de la ornamentación en los siglos XVI, XVII y XVIII.
- Estudio de los tratados antiguos sobre la técnica de la Flauta de Pico y sobre la interpretación de la música.
- Perfeccionamiento de toda la gama de articulaciones y maneras de ataque.
- Estudio en profundidad del fraseo y su adecuación a los diferentes estilos.
- Profundización en la dinámica y la precisión en la realización de las varias indicaciones que se refieren a esta, y el equilibrio de los niveles y calidades de sonido resultantes.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Guitarra

Objetivos

Las enseñanzas de Guitarra de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar las capacidades siguientes en el alumnado:

- a) Dominar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento, así como conseguir y demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- b) Utilizar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: digitación, articulación, fraseo, etc.
- c) Conocer las diversas convenciones interpretativas vigentes en diferentes periodos de la historia de la música instrumental, especialmente las referidas a la escritura rítmica o a la ornamentación.
- d) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- e) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- f) Practicar la música de conjunto, integrar en formaciones camerísticas de diversa configuración.
- g) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de una dificultad adecuada a este nivel.
- h) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto del instrumento.
- y) Conocer los diversos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- j) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Profundizar en el estudio de la digitación y su problemática: digitación de obras o pasajes polifónicos en relación con la conducción de las diferentes voces.
- Perfeccionamiento de toda la gama de articulaciones y maneras de ataque.
- La dinámica y su precisión en la realización de las varias indicaciones que se refieren a esta, y el equilibrio de los niveles y las calidades de sonido resultantes.
- El fraseo y su adecuación a los diferentes estilos.
- Aplicación de las reglas de ornamentar al repertorio de la guitarra de acuerdo con las exigencias de las diferentes épocas y estilos.
- Utilización de los efectos característicos del instrumento (timbres, percusión, etc.).
- Armónicos octavados.
- Estudio de un repertorio de obras de diferentes épocas y estilos.
- Iniciación a la interpretación de música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Guitarra eléctrica

Objetivos

Las enseñanzas de Guitarra Eléctrica de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo a desarrollar las capacidades siguientes en el alumnado:

- a) Desarrollar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento, así como conseguir y demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora atendiendo tanto parámetros técnicos como los medios de amplificación y modulación del sonido y otros tipos de guitarras eléctricas.
- b) Adquirir las diferentes técnicas para la afinación del instrumento como fase previa para la ejecución digital y acústica.
- c) Entender la historia, la evolución y las características del instrumento en relación con los diferentes géneros musicales que forman parte de la música moderna y el *jazz*.
- d) Asimilar los conceptos propios del lenguaje musical y de la armonía, conseguir el nivel de lectura necesario para la interpretación de guiones, partituras y notaciones específicas para guitarra eléctrica, con fluidez.
- e) Conocer las características técnicas del instrumento y su mantenimiento, utilizar los accesorios, los efectos, el material de amplificación y de ecualización para la adaptación adecuada a una situación musical concreta y para investigar en la creación de nuevas sonoridades.
- f) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar por sí mismo los diversos problemas de ejecución que puedan presentar relativos a digitación, fraseo y dinámica.
- g) Profundizar en la ejecución con precisión rítmica y en la interiorización del tempo.
- h) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- y) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- j) Practicar la música de conjunto.
- k) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de dificultad adecuada a este nivel e improvisar con fluidez y coherencia discursiva sobre sus estructuras armónicas.
- l) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- m) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Contexto histórico, social y cultural de la guitarra eléctrica.
- Análisis de los géneros y los intérpretes más representativos en diferentes formatos gráficos y de audio.
- Conexiones entre otras músicas y la improvisación y la armonía en la música moderna en función de la época y la cultura.
- Comprensión de las funciones rítmicas, melódicas, armónicas y estilísticas inherentes a la guitarra eléctrica.

- Aprendizaje gradual de los valores rítmicos, compases, armaduras, escalas y tonalidades mediante el sistema de posiciones.
- Comprensión, asimilación e improvisación sobre estructuras armónicas modales y estructuras armónicas no funcionales.
- Lectura a vista.
- Notación estándar y tablatura.
- Lectura rítmica, melódica y armónica. Cifrados de Acordes.
- Articulaciones, dinámicas, y estructuras.
- Desarrollo de la independencia y coordinación de las dos manos de manera progresiva mediante ejercitaciones mecánicas.
- Técnicas de la mano derecha con púa y con dedos.
- Técnicas de la mano izquierda y elementos expresivos. Técnicas de mano izquierda y derecha combinadas (diferentes tipos de *tapping*).
- Los armónicos naturales y artificiales.
- Recursos armónicos y técnicos aplicados al acompañamiento.
- Construcción, materiales y partes de la guitarra, ajuste de piezas. Controles de volumen y tono. Pastillas activas y pasivas. Pedales analógicos y multiefectos digitales. Ecuilibración y configuración del sonido en los equipos de amplificación.
- Ejercitación de calentamiento, relajación, concentración y posicionamiento del cuerpo hacia el instrumento. Diferentes tipos de calentamiento antes de la ejecución, así como estiramientos después de esta.
- Aplicación de los recursos adquiridos para tocar en grupo.
- Técnicas de acompañamiento sin bajo, con bajo y en formación de *big band*.
- Aplicación de los recursos y las técnicas propias de la improvisación de manera gradual fomentando el uso creativo.
- Dictados rítmicos, melódicos y armónicos.
- Conocimiento del estilo de los principales guitarristas de música moderna, análisis y asimilación.
- Transcripciones de solos y ejecución de los mismos sobre el audio original.
- Participación y asistencia a exposiciones, conciertos, *jams* y seminarios especializados.
- Producción musical, edición de partituras, secuenciación e investigación en Internet.

Instrumentos de Cuerda: violín, viola, violonchelo y contrabajo

Objetivos

Las enseñanzas de Instrumentos de Cuerda (violín, viola, violonchelo y contrabajo) de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: digitación, articulación, fraseo, etc.
- b) Conocer las diversas convenciones interpretativas vigentes en diferentes periodos de la música instrumental, especialmente las referidas a la escritura rítmica o a la ornamentación.

- c) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- d) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para improvisar con el instrumento.
- e) Practicar la música de conjunto, integrar en formaciones camerísticas de diversa configuración y ejerciendo papeles de solista con orquesta en obras de dificultad mediana, desarrollando así el sentido de la interdependencia de los respectivos cometidos.
- f) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de una dificultad de acuerdo con este nivel.

Contenidos

- Continuación del trabajo sobre los cambios de posiciones.
- Dobles cuerdas y Acordes de tres y cuatro notas.
- Desarrollo de la velocidad.
- Perfeccionamiento de todas las arcadas.
- Armónicos naturales y artificiales.
- Trabajo de la polifonía en los instrumentos de cuerda.
- La calidad sonora: *cantabile* y afinación.
- El fraseo y su adecuación a los diferentes estilos.
- Profundización en el estudio de la dinámica, de la precisión en la realización de las diferentes indicaciones que se refieren a esta y del equilibrio de los niveles y las calidades de sonido resultantes.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus graffías y efectos.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y el Barroco

Objetivos

Las enseñanzas de Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y el Barroco de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Valorar la importancia del trabajo de investigación para interpretar adecuadamente la literatura de cada instrumento.
- b) Conocer los diversos tipos de tablatura, incluyendo los signos de digitación y ornamentación.
- c) Conocer las características, las posibilidades y los recursos expresivos de estos instrumentos para conseguir un perfeccionamiento de la calidad sonora.
- d) Practicar música de conjunto de acuerdo con las formaciones propias de cada época e instrumento.

- e)* Conocer la historia y la literatura de esta familia de instrumentos, así como sus formas musicales básicas.
- f)* Adquirir y aplicar progresivamente herramientas para el desarrollo de la memoria.
- g)* Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- h)* Interpretar un repertorio básico integrado por obras de diferentes estilos, según cada instrumento, de una dificultad de acuerdo con este nivel.
- j)* Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto de los instrumentos.
- k)* Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- l)* Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para mejorar el desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Estudio de un instrumento del Renacimiento y otro del Barroco.
- Desarrollo de la sensibilidad auditiva para el desarrollo de una buena calidad sonora.
- Desarrollo de la coordinación de los dedos y de las dos manos.
- Estudio de obras propias de este nivel.
- Práctica de la música de conjunto e iniciación al bajo continuo.
- Iniciación al mantenimiento del instrumento (trastes y cordaje).
- Introducción a los ornamentos y a la disminución.
- Estudio de la articulación, el fraseo y las digitaciones.
- Desarrollo de una conducción clara de las voces.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Instrumentos de Plectro

Objetivos

Las enseñanzas de Instrumentos de Plectro de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a)* Conocer básicamente las diferentes épocas que alcanza la literatura de plectro a lo largo de su historia y las exigencias que plantea una interpretación estilísticamente correcta.
- b)* Interpretar un repertorio adecuado a este nivel, de varias épocas y estilos, en los dos instrumentos de la especialidad: bandurria y mandolina italiana.
- c)* Actuar con autonomía progresivamente mayor para solucionar por sí mismo los diversos problemas de ejecución que puedan presentar, relativos a digitación, calidad de sonido, articulación, ritmo, fraseo, dinámica, etc.
- d)* Utilizar la doble y múltiple cuerda, así como los efectos y las posibilidades sonoras de los instrumentos, de acuerdo con las exigencias del repertorio.

- e) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- f) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- j) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto de los instrumentos.
- k) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- l) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Profundizar en el estudio de la digitación y su problemática, el desarrollo y el perfeccionamiento de las articulaciones (mantenimiento de la calidad de sonido en todas las articulaciones y capacidad de “modelar” este sonido).
- La dinámica y su precisión en la realización de las varias indicaciones que se refieren a esta, y el equilibrio de los niveles y las calidades de sonido resultantes.
- El fraseo y su adecuación a los diferentes estilos.
- Aplicación de las reglas de ornamentar al repertorio de plectro de diferentes épocas y estilos.
- Ejercitar la improvisación y la lectura a vista.
- Técnicas básicas de mantenimiento del instrumento.
- Estudio de los efectos acústicos en el instrumento (resonancia, armónicos, etc.).
- Interpretar con doble cuerda y conocer la ejecución en cuerdas múltiples.
- Trabajo de la transposición.
- Estudio de un repertorio de obras de diferentes épocas y estilos. Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Instrumentos de Viento Madera: flauta travesera, oboe, clarinete, fagot y Saxofón

Objetivos

Las enseñanzas de Instrumentos de Viento Madera (flauta travesera, oboe, clarinete, fagot y saxofón) de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar las siguientes capacidades en el alumnado:

- a) Dominar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento.
- b) Demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- c) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de dificultad adecuada a este nivel.

- d) Demostrar autonomía progresivamente mayor para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: emisión, digitación, articulación, afinación, fraseo, *vibrato*, etc.
- e) Conocer las diversas convenciones interpretativas vigentes en diferentes periodos de la historia de la música instrumental, especialmente las referidas a la escritura rítmica o a la ornamentación.
- f) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- g) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- h) Practicar la música de conjunto, en formaciones camerísticas de diversa configuración y ejerciendo papeles de solista con orquesta en obras de dificultad mediana, desarrollando así el sentido de la interdependencia de los respectivos cometidos.
- y) Conocer y poder interpretar piezas o fragmentos musicales con instrumentos afines e históricos.
- j) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto de los instrumentos y de las lengüetas en el caso de los instrumentos que utilizan.
- k) Conocer los diversos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- l) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Consolidación de la postura correcta y relajada al tocar tomando conciencia de la relación instrumento/instrumentista.
- Relación entre la respiración abdominal o diafragmática y la configuración de columna de aire en la hora de controlar la emisión con el instrumento.
- Control y flexibilidad de la embocadura.
- Técnicas para desarrollar la agilidad de la digitación.
- Estudio de las digitaciones no habituales para la ejecución de trinos, trémolos, resonancias y variaciones de la afinación.
- Interrelación de la base técnica con independencia de cada aspecto para poder producir un sonido de calidad.
- Estudio de la homogeneización de los diferentes registros del instrumento y en particular del registro sobreagudo en los instrumentos que lo utilizan.
- Profundización en el estudio del *vibrato* en los instrumentos que lo utilizan de acuerdo con las exigencias interpretativas de los diferentes estilos.
- Interiorización técnica en relación con las diferentes escalas, arpeggios y progresiones tonales y modales.
- Desarrollo en profundidad de la velocidad en la interpretación y de toda la gama de articulaciones posibles (velocidad en *legato*, en los diferentes *staccatos* —tipos de picado—, en los saltos, etc.).
- Trabajo de los principios teóricos de afinación aplicados a la ejecución de intervalos y Acordes.

- Trabajo de las varias convenciones interpretativas y los elementos que intervienen en el fraseo musical: armonía, línea, color y expresión, adecuándolos a los diferentes estilos, con especial atención en su estudio en los tempos (movimientos) lentos.
- Conocimiento de las características principales de diferentes opciones de material instrumental.
- Interpretación de un repertorio variado en cuanto a épocas, estilos y compositores y adopción de criterios interpretativos.
- Estudio del repertorio para solista con piano, orquesta y banda de diferentes épocas correspondiente a cada instrumento.
- Iniciación a la interpretación de música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Práctica de conjunto con otros instrumentos para desarrollar al máximo el sentido de la armonía, la afinación, el ritmo, etc.
- Estudio de los instrumentos afines e históricos.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista y la improvisación.
- Retoque de cañas según los métodos tradicionales y actuales (instrumentos de lengüeta doble). En el caso de los instrumentos de lengüeta simple: buen uso, mantenimiento, retoque y adaptación a las diferentes respuestas de las cañas comerciales.
- Uso de los recursos tecnológicos y digitales para mejorar la eficiencia y profundidad del estudio y la interpretación con el instrumento: elaboración de listas de reproducción, grabación y edición de audio y video, edición de partituras, aplicaciones diversas dirigidas al conocimiento del acompañamiento musical si hubiera, así como al control del ritmo y la afinación.
- Desarrollo de la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- Audiciones comparadas de intérpretes de referencia para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.

Instrumentos de Viento Metal: trombón, trompa, trompeta, tuba

Objetivos

Las enseñanzas de Instrumentos de Viento Metal (trompa, trompeta, trombón, tuba) de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Dominar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento.
- b) Utilizar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: emisión, digitación, articulación, afinación, fraseo, *vibrato*, etc.
- c) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos, de dificultad adecuada a este nivel.

- d) Practicar la música de conjunto, en formaciones camerísticas de diversa configuración y ejerciendo papeles de solista con orquesta en obras de dificultad mediana, desarrollando así el sentido de la interdependencia de los respectivos cometidos.
- e) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- f) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- g) Conocer las diversas convenciones interpretativas vigentes en diferentes periodos de la historia de la música instrumental, especialmente las referidas a la escritura rítmica o a la ornamentación.
- y) Conocer y poder interpretar piezas o fragmentos musicales con instrumentos afines.
- j) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto de los instrumentos.
- k) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- l) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Consolidación de la postura correcta y relajada al tocar tomando conciencia de la relación instrumento/instrumentista.
- Relación entre la respiración abdominal o diafragmática y la configuración de columna de aire en la hora de controlar la emisión con el instrumento.
- Control y flexibilidad de la embocadura.
- Desarrollo de la velocidad en toda la extensión del instrumento.
- Estudio del registro agudo.
- Estudio de los ornamentos (trino, grupetos, *apoggiature*, mordientes, etc.).
- Estudio de la literatura solista del instrumento adecuada a este nivel.
- Profundización en todos los aspectos referentes a la articulación: estudio del doble y triple picado.
- Trabajo de todos los elementos que intervienen en el fraseo musical: línea, color y expresión adecuándolos a los diferentes estilos, con atención especial el estudio en los tempos lentos.
- Perfeccionamiento de la igualdad sonora y tímbrica en los diferentes registros.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Estudio de los instrumentos afines (fiscorno, bombardino y trombón alto y abajo).
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Uso de los recursos tecnológicos y digitales para mejorar la eficiencia y la profundidad del estudio y la interpretación con el instrumento: elaboración de listas de reproducción, grabación y edición de audio y video, edición de partituras, aplicaciones diversas dirigidas al conocimiento del acompañamiento musical si hubiera, así como al control del ritmo y la afinación.

- Desarrollo de la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- Audiciones comparadas de intérpretes de referencia para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Órgano

Objetivos

Las enseñanzas de Órgano de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer los cimientos sonoros del órgano y adquirir la capacidad necesaria para utilizar sus posibilidades.
- b) Demostrar el nivel de coordinación motriz necesario entre manos y pies a fin de poder hacer frente a las exigencias del repertorio.
- c) Controlar y administrar el caudal sonoro del órgano y las diferentes modalidades de toque en función de la acústica del local donde se sitúe.
- d) Conocer y utilizar en los diferentes tipos de órgano la registración en función de la época y el estilo de la música destinada a estos.
- e) Relacionar los conocimientos litúrgicos con la función de unas ciertas formas musicales características de su repertorio (preludios, Corales, versos, etc.).
- f) Conocer los diferentes estilos de interpretación según épocas y escuelas.
- g) Valorar la importancia del trabajo de investigación para interpretar adecuadamente la literatura del instrumento.
- h) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- y) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- j) Interpretar un repertorio integrado por obras de diferentes épocas y estilos de una dificultad de acuerdo con este nivel.
- k) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto del instrumento.
- l) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- m) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Ejercicios manuales sobre los cuales se trabajan las diferentes modalidades de toque propias del órgano.
- Conocimiento y práctica del pedalier.
- Ejercicios combinados de manual y pedal para desarrollar la independencia de manos y pies (escalas por movimiento contrario entre manual y pedal, combinación simultánea de ritmos binarios y ternarios, ejercicios en trío, etc.).
- Estudio de los tratados de registración existentes, según escuelas y épocas.

- Conocimiento de la ornamentación, según países y estilos.
- Trabajo de la articulación, fraseo y digitaciones.
- Estudio del bajo cifrado.
- Práctica de la lectura a vista.
- Estudio de las diferentes escuelas de construcción de órganos a Europa.
- Formas litúrgicas relacionadas con la música de órgano.
- Estudio del órgano barroco español y de la música ibérica destinada a este.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Percusión

Objetivos

Las enseñanzas de Percusión de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Dominar técnicamente todos los instrumentos de la especialidad, así como la coordinación rítmica y motriz que exige el conjunto de estos.
- b) Tocar en grupo sin director o directora, con precisión rítmica y conocimiento global de la obra.
- c) Utilizar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación: articulación, coordinación entre las dos manos, dinámica, etc.
- d) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- e) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- f) Actuar en público con una formación de percusión combinada.
- g) Interpretar un repertorio de obras pertenecientes a diferentes estilos, de dificultad adecuada a este nivel.
- h) Adquirir hábitos correctos de mantenimiento y puesta a punto de los instrumentos.
- y) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- j) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Desarrollo de toda la gama de formas de ataque.
- Ritmos compuestos y grupos irregulares.
- Caja (redobles, *paradiddles*, etc.).

- Tambores (afinación con cambios, técnica de glissando, etc.).
- Batería (independencia y dominio de la coordinación, cadencias y *breaks*, etc.).
- Láminas (desarrollo de la velocidad, Acordes con cuatro baquetas, técnicas Stevens y Across).
- Desarrollo de la capacidad de obtener simultáneamente sonidos de diferente intensidad entre las dos manos, tratando de conseguir una diferenciación dinámica, se trate de la relación melodía-acompañamiento o de planteamientos contrapuntísticos de mayor complejidad.
- Instrumentos accesorios y de efecto (conocimiento básico de ritmos populares en instrumentos latinoamericanos, técnica de todos los instrumentos, obras para percusión combinada).
- Práctica de la lectura a vista.
- Trabajo de la improvisación.
- Trabajo de conjunto.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento de sus grafías y efectos.
- Estudio de la literatura orquestal y solos.
- El fraseo y su adecuación a los diferentes estilos (láminas y tambores).
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Audiciones comparadas de intérpretes de referencia para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.

Piano

Objetivos

Las enseñanzas de Piano de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar las capacidades siguientes en el alumnado:

- a) Conocer las diversas convenciones interpretativas vigentes en diferentes periodos y estilos de la música instrumental, especialmente las referidas a la escritura rítmica o a la ornamentación, aplicándolas en el estudio del repertorio y relacionándolas con los aprendizajes adquiridos en las diferentes asignaturas.
- b) Adquirir progresivamente y aplicar en la interpretación herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- c) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista de textos musicales adaptados al nivel.
- d) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- e) Practicar la transposición de partituras con dificultad progresiva.
- f) Practicar la música de conjunto, integrar en formaciones de cámara de diversa configuración y ejerciendo papeles de solista con orquesta en obras de dificultad mediana, y desarrollar así el sentido de la interdependencia de los respectivos cometidos.
- g) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar por sí mismo los diversos problemas de ejecución que puedan presentar relativos a digitación, uso del pedal, fraseo, dinámica, etc.

- h) Dominar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento, así como conseguir y demostrar la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- y) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de diferentes épocas y estilos de dificultad adecuada a este nivel.
- j) Adquirir criterios técnicos e interpretativos suficientes para realizar versiones propias de las obras.
- k) Conocer los distintos perfiles profesionales relacionados con el instrumento.
- l) Utilizar las herramientas tecnológicas y digitales necesarias para la mejora del desarrollo del aprendizaje del instrumento.

Contenidos

- Estudio en profundidad de la digitación y la problemática en función de las dificultades que haya que resolver, automatizando diseños de agrupaciones de notas, escalas, Acordes y arpeggios, notas dobles, trémolo y notas repetidas.
- Práctica de ejercicios de relajación y de control muscular y mental.
- Práctica de la técnica digital dirigida a desarrollar, por un lado, la independencia, la velocidad y la resistencia de los dedos, y, de otra, la coordinación y la simultaneidad de estos.
- Desarrollo y perfeccionamiento progresivo de toda la gama de movimientos así como de todas las formas de ataque (caídas, lanzamientos, desplazamientos laterales, movimientos circulares y de rotación, así como toda la combinatoria que permiten) y de articulación posibles.
- Utilización progresivamente mayor del peso del brazo como principal fuente de fuerza y de control de la sonoridad.
- Profundización en el estudio de la dinámica, buscando la precisión en la realización de las varias indicaciones que se refieren a esta y el equilibrio de los niveles sonoros entre ambas manos o entre los dedos de una misma mano y las calidades de sonido resultantes.
- Estudio y práctica de la rítmica de los diferentes periodos y estilos representativos del repertorio pianístico, así como de diferentes tipos de polirritmias.
- Estudio y práctica de la ornamentación de los diferentes periodos y estilos representativos del repertorio pianístico.
- Utilización de los pedales y estudio de la potenciación que han experimentado sus recursos en la evolución de la escritura pianística.
- El fraseo y la adecuación a los diferentes estilos, ligado a esto, el desarrollo de la cantabilidad en el piano. Perfeccionamiento de los elementos que intervienen en el fraseo, adecuado a los diferentes estilos, buscando el desarrollo de la cantabilidad en el piano.
- Conocimiento de los elementos y las características mecánicas y acústicas del piano, y su relación con la calidad sonora, así como el conocimiento de los instrumentos de teclado más relevantes a lo largo de la historia de la música.
- Práctica de fragmentos, estudios y obras de repertorio, de dificultad progresiva, relacionando por sí mismo conceptos adquiridos en otras asignaturas.
- Conocimiento de herramientas tecnológicas y digitales necesarias.
- Práctica de lectura a primera vista de textos musicales de dificultad progresiva.

- Práctica de la improvisación, con creatividad y dominio del instrumento.
- Práctica de la transposición de partituras en el instrumento.
- Práctica en conjunto.
- Estudio de obras del repertorio pianístico como solista y en conjunto pertenecientes a diferentes épocas y estilos musicales, con arreglo a las diferentes convenciones interpretativas.
- Iniciación a la interpretación de la música contemporánea y al conocimiento y aplicación de sus grafías y efectos.
- Audiciones comparadas de intérpretes de referencia para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones. Selección y escucha de diferentes versiones de música, de diferentes épocas y estilos, de intérpretes reconocidos, como medio de desarrollar la sensibilidad auditiva y el espíritu crítico.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria musical aplicando las técnicas adecuadas en la interpretación de repertorio.
- Análisis de los elementos estructurales, estilísticos e históricos del repertorio pianístico, relacionándolo con la expresividad y el grado de madurez en la interpretación.
- Consolidación de estrategias de aprendizaje y hábitos correctos de estudio, que estimulan la concentración, la autocrítica y la disciplina en el trabajo.
- Interpretación en público como solista del repertorio estudiado, desarrollando autocontrol, capacidad comunicativa y dominio del espacio escénico.

Viola da gamba

Objetivos

Las enseñanzas de Viola da gamba de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivo contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Interpretar un repertorio que incluya obras representativas de diferentes estilos de dificultad adecuada al nivel.
- b) Dominar, en conjunto, la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento.
- c) Comprender la dualidad tensión-distensión en el texto musical y sus consecuencias en la respiración y en el gesto.
- d) Valorar la importancia del trabajo de investigación para interpretar adecuadamente la literatura del instrumento.
- e) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- f) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista y aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento
- g) Practicar la música de conjunto, integrar en formaciones camerísticas de diversa configuración e interpretar un repertorio solista que incluya obras representativas de las varias épocas y estilos de una dificultad adecuada a este nivel.
- h) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para solucionar cuestiones relacionadas con la interpretación.

Contenidos

- Nociones de temperamentos históricos y de su aplicación a los instrumentos de trastes.
- Interpretación del repertorio solista.
- Práctica de acompañamiento, música de cámara, conjunto de violas y conjunto mixto.
- Realización de Acordes según bajos cifrados.
- Práctica de improvisación histórica.
- Introducción a los ornamentos y a la disminución.
- Trabajo en toda la extensión del mango del instrumento y desarrollo de todos los recursos que permiten el juego polifónico propio del instrumento.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Práctica de la lectura a vista.
- Audiciones comparadas de intérpretes de referencia para analizar de manera crítica las características de sus diferentes versiones.
- Práctica de conjunto.

Criterios de evaluación de los instrumentos

1. Utilizar el esfuerzo muscular, la respiración y la relajación adecuados a las exigencias de la ejecución instrumental.

Con este criterio se pretende evaluar el dominio de la coordinación motriz y el equilibrio entre los esfuerzos musculares indispensables que requiere la ejecución instrumental y el grado de relajación necesaria para evitar tensiones que conduzcan a una pérdida de control en la ejecución.

2. Demostrar el dominio en la ejecución de estudios y obras sin desatar los aspectos técnicos de los musicales.

Este criterio evalúa la capacidad de interrelacionar los conocimientos técnicos y teóricos necesarios para conseguir una interpretación adecuada.

3. Demostrar sensibilidad auditiva en la afinación y en el uso de las posibilidades sonoras del instrumento.

Mediante este criterio se pretende evaluar el conocimiento de las características y del funcionamiento mecánico del instrumento y la utilización de sus posibilidades.

4. Demostrar capacidad para abordar individualmente el estudio de las obras de repertorio.

Con este criterio se pretende evaluar la autonomía del alumnado y su competencia para emprender el estudio individualizado y la resolución de los problemas que se le plantean en el estudio.

5. Demostrar solvencia en la lectura a primera vista y capacidad progresiva en la improvisación sobre el instrumento.

Este criterio evalúa la competencia progresiva que adquiera el alumnado en la lectura a primera vista así como su desparpajo para abordar la improvisación en el instrumento aplicando los conocimientos adquiridos.

6. Interpretar obras de las diferentes épocas y estilos como solista y en grupo.

Se trata de evaluar el conocimiento que el alumnado posee del repertorio de su instrumento y de sus obras más representativas, así como el grado de sensibilidad e imaginación para aplicar los criterios estéticos correspondientes.

7. Interpretar de memoria abres del repertorio solista de acuerdo con los criterios del estilo correspondiente.

Mediante este criterio se valora el dominio y la comprensión que el alumnado posee de las obras, así como la capacidad de concentración sobre el resultado sonoro de estas.

8. Demostrar la autonomía necesaria para abordar la interpretación dentro de los márgenes de flexibilidad que permita el texto musical.

Este criterio evalúa el concepto personal estilístico y la libertad de interpretación dentro del respecto al texto.

9. Mostrar una autonomía progresivamente mayor en la resolución de problemas técnicos e interpretativos.

Con este criterio se quiere comprobar el desarrollo que el alumnado ha conseguido en cuanto a los hábitos de estudio y la capacidad de autocrítica.

10. Presentar en público un programa adecuado a su nivel demostrando capacidad comunicativa y calidad artística.

Mediante este criterio se pretende evaluar la capacidad de autocontrol y el grado de madurez de su personalidad artística.

PROPIAS DE LA ESPECIALIDAD

Bajo Continuo

Introducción

Las enseñanzas profesionales tienen que capacitar el alumnado para desarrollar como músicos calificados en el ámbito de la interpretación, como solistas, como integrantes de grupos de cámara o de formaciones orquestales. Esta preparación para la interpretación en el mundo profesional en el caso del órgano, el clavecín y los instrumentos de cuerda pulsada del Barroco está ligada a la práctica del bajo continuo. La actividad laboral del instrumentista profesional de estas especialidades se desarrolla, principalmente, en proyectos de cámara y de orquesta como continuista. Por todo esto, el bajo continuo tiene un papel fundamental en la formación de clavecinistas, organistas e instrumentistas de cuerda pulsada del Barroco, puesto que les aportará todas las herramientas necesarias para la futura incorporación en el mundo profesional y laboral.

Por otro lado, el alumnado de estas especialidades tiene que cursar en las enseñanzas profesionales la asignatura de Música de Cámara; el repertorio de esta asignatura está conformado, en un porcentaje bastante elevado, por música para instrumentos con bajo continuo. En los dos siglos en que el clavecín y el órgano serían los instrumentos de teclado principal, el repertorio obligatorio es relativamente poco en comparación con el repertorio que hay con bajo continuo, tal como sucede con los instrumentos de cuerda pulsada del Barroco. La práctica y la comprensión del bajo continuo sirve al alumnado para integrar en un grupo instrumental, pero también para profundizar y conocer mejor la estructura del repertorio solístico que se ha construido sobre bajos armónicos.

La base armónica necesaria para esta práctica de acompañamiento está reforzada por las asignaturas de lenguaje musical y armonía, de forma que los conocimientos adquiridos en estas materias encuentran justificación y aplicación en el bajo continuo.

Objetivos

Las enseñanzas de Bajo Continuo de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer los principales elementos y procedimientos de realización del bajo continuo en los distintos estilos nacionales barrocos, así como en distintas agrupaciones y géneros musicales.
- b) Avanzar por medio del análisis en la comprensión de estructuras, aunque no estemos cifradas, que estemos construidas sobre bajos armónicos.
- c) Desarrollar el oído interno mediante el análisis y procedimientos de realización de los ejercicios prácticos.
- d) Valorar la música en función de la calidad del bajo continuo.
- e) Desarrollar aptitudes adecuadas para la lectura, improvisación, creación y recreación musical.
- f) Interpretar la notación gráfica de textos musicales.
- g) Conocer recursos musicales amplios y varios para poder crear o adaptar piezas de estilos, formatos, técnicas, tendencias y lenguajes diversos.

h) Interactuar realizando el continuo en cualquier tipo de proyecto musical participativo, desde el dúo hasta los conjuntos orquestales.

Contenidos

- La conducción de voces, reglas generales.
- El acuerdo de triada y cuatríada en todas sus inversiones y cifrados, retrasos, series de sextas y séptimas.
- Diferentes sistemas de notaciones de notas accidentales.
- Pruebo solo, al unísono, stile pieno, acciaccature.
- Realización del continuo a cuatro voces (1+3, 2+2) y además voces (stile pieno)
- Repetición de Acordes. Silencios en la parte del solista. Anticipación del bajo en la mano derecha. Puntos pedal.
- Improvisación sobre ostinati. Práctica de improvisación: puentes modulantes y pequeños preludios.
- Recitativos.

Criterios de evaluación

1. Leer textos a primera vista y reducirlos en el instrumento polifónico.

Con este criterio se demuestra la capacidad de desarrollar con un cierto grado de autonomía en la lectura a primera vista de fragmentos y obras.

2. Mostrar en las obras trabajadas la capacidad de aprendizaje progresivo individual.

Con este criterio se pretende verificar que los alumnos son capaces de aplicar en su estudio las indicaciones de los profesores y desarrollar una autonomía de trabajo.

3. Analizar la estructura armónica interna de un fragmento musical. Reducir a estructuras armónicas elementales un fragmento musical.

Con este criterio se trata de valorar la capacidad para encontrar la estructura armónica de un fragmento musical y determinar los diferentes tratamientos a que se ha reducido para la realización de la obra.

4. Lectura a primera vista de una partitura participando en un grupo de instrumentos o acompañante un solista. Con este criterio se trata de valorar el grado de desarrollo de reflejos y calidades que son estimuladas por la lectura improvisada, formando parte de un grupo de instrumentistas o en el acompañamiento a un solista vocal o instrumental.

Clavecín complementario

Introducción

La música que en los últimos siglos ha surgido como producto de nuestra cultura occidental es esencialmente polifónica. El estilo armónico que se configura a lo largo del siglo XVIII encuentra en el clavecín el instrumento solista y de acompañamiento por antonomasia.

La práctica de un instrumento polifónico como lo clavecín es un auxiliar valiosísimo, una herramienta de trabajo de indudable eficacia para la formación de la Flauta de Pico y la viola da gamba, puesto que le ofrecerá la posibilidad de penetrar en el tejido de una

partitura polifónica más o menos compleja, aprehendiéndola globalmente en sus dimensiones vertical y horizontal, y convirtiéndola inmediatamente en realidad sonora. El aprendizaje paralelo de un instrumento polifónico resulta ser un medio auxiliar de inestimable utilidad para conocer mejor el repertorio específico del mismo instrumento, necesidad casi siempre en la práctica del apoyo o la colaboración más o menos estrecha de un instrumento polifónico. Finalmente, y esto afecta la generalidad de los estudiantes de música, el desarrollo de la audición interna resultará favorecido y reforzado mediante la comprobación inmediata en el instrumento polifónico de cómo suena en realidad el que imaginamos en nuestra mente a partir de la escritura.

La obligatoriedad de la asignatura se prevé por la necesidad de su estudio en el caso de instrumentos como la Flauta de Pico y la viola da gamba en este periodo de su formación. El hecho de acercar el alumnado al fenómeno armónico a través del clavecín complementario favorecerá unos procesos de enseñanza-aprendizaje musical más integrados. Además, con esta asignatura se posa en manos del alumnado que tenga que optar por cualquier tipo de especialidad en las enseñanzas superiores unos conocimientos útiles que los preparan y les permite el acceso práctico a cualquier vertiente musical, y así se confiere solidez en este periodo de estudios marcado por su carácter propedéutico. Con este objetivo, la enseñanza práctica del clavecín se orientará tanto a desarrollar un manejo práctico de este a través de la interpretación de partituras como desarrollar desde los primeros cursos otros aspectos, algunos ya señalados antes, como por ejemplo la percepción global de la polifonía, la audición interna, la habilidad en la lectura a primera vista (incluyendo una posible simplificación rápida del escrito en la partitura), la improvisación y el acompañamiento, etc. Por supuesto, el nivel de exigencia de las enseñanzas en cuanto a capacidad técnicointerpretativa no podrá ser el mismo para clavecinistas y para no clavecinistas, así como la metodología que hay que seguir. Conviene tener mucho en cuenta que la capacidad de realización al teclado estará siempre condicionada por el grado de dominio conseguido en la técnica del instrumento, pero es evidente que, en este sentido, los niveles a fijar tienen que estar por debajo de los que se exigen normalmente al clavecinista, por lo cual tendrán que ser, como máximo, los desarrollados en una enseñanza elemental del instrumento. De este modo, el clavecín podrá cumplir una función complementaria deseable y conveniente en la educación de todo profesional de la música.

Objetivos

Las enseñanzas de Clavecín complementario de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer las características y las posibilidades sonoras del clavecín.
- b) Adquirir una técnica clavecinística básica para conseguir un grado de destreza que facilite la práctica del instrumento.
- c) Desarrollar hábitos correctos y eficaces de estudio, aplicando en el proceso los aprendizajes adquiridos.
- d) Conseguir progresivamente una soltura adecuada en la lectura a primera vista de partituras sencillas con el clavecín a través de la comprensión de los textos musicales.

- e) Practicar la simplificación de textos musicales variados, así como desarrollar la escucha armónica y la comprensión del sentido musical de los Acordes.
- f) Interpretar obras sencillas representativas de diferentes épocas y estilos musicales del repertorio pianístico para solista.
- g) Aplicar técnicas de memorización en la práctica clavecinística para desarrollar automatismos.
- h) Comprender los elementos esenciales melódicos, armónicos y formales de una partitura para clavecín sencilla de diferentes periodos y estilos musicales.
- y) Crear con el clavecín melodías con sentido musical sobre estructuras armónicas sencillas, aplicando los conocimientos adquiridos y demostrando creatividad.
- j) Practicar con el clavecín la improvisación de patrones básicos de acompañamiento (armónicos y rítmicos) adaptados a melodías dadas, con grados armónicos dados y sin.
- k) Practicar con el clavecín esquemas armónicos sencillos y cadencias.

Contenidos

- Conocimiento de los elementos y las características sonoras del clavecín, así como su relación con la producción del sonido.
- Desarrollo de principios básicos de la técnica clavecinística que permita adoptar una posición corporal correcta respecto del instrumento.
- Desarrollo de la habilidad de cada mano, así como de la coordinación y la simultaneidad entre ambas.
- Trabajo de la técnica digital y de los movimientos del brazo necesarios.
- Estudio y práctica con dificultad progresiva de los principios de digitación clavecinística, automatizando patrones característicos de escalas, Acordes y arpegios e iniciación a digitaciones más complejos.
- Práctica de varias maneras de pulsación o ataque necesarios, en función de la dinámica, el fraseo y el sentido musical del fragmento que se trate.
- Práctica de una técnica polifónica básica.
- Práctica de fragmentos, estudios y obras sencillas clavecinísticas o de la parte de clavecín de su instrumento principal, como solista y en grupo, de dificultad progresiva, relacionando por sí mismo los aprendizajes adquiridos.
- Práctica de la lectura a primera vista con el clavecín de textos musicales sencillos de dificultad progresiva, con fórmulas imitativas, melódicas y armónicas.
- Práctica de lectura de textos con disposiciones armónicas y lectura contrapuntística a dos voces, así como de ejercicios que desarrollan el oído armónico.
- Interpretación de pequeñas piezas del repertorio para clavecín para solista, con dificultad progresiva, seleccionando especialmente todo el material de trabajo que contribuya a la capacidad de aprehender y realizar de manera inmediata la escritura polifónica en el teclado.
- Práctica con el clavecín de ejercicios para desarrollar la memorización.
- Análisis melódico, armónica y formal de partituras para clavecín sencillas de diferentes periodos y estilos musicales.
- Práctica con el clavecín de la improvisación de melodías y de motivos melódicos sobre estructuras armónicas sencillas con creatividad.

- Práctica con el clavecín de improvisación de patrones básicos de acompañamiento (armónicos y rítmicos) adaptados a melodías dadas, con grados armónicos dados y sin.
- Práctica de esquemas armónicos sencillos y cadencias con el clavecín.

Criterios de evaluación

1. Demostrar sensibilidad auditiva en la interpretación y utilizando adecuadamente las posibilidades sonoras del instrumento.

Mediante este criterio se pretende evaluar la utilización adecuada de las posibilidades sonoras del clavecín.

2. Aplicar correctamente los principios de la técnica clavecinística en la interpretación.

Este criterio sirve para evaluar la asimilación y la aplicación correcta de la técnica clavecinística, así como el grado de concienciación corporal que tiene el alumnado.

3. Mostrar capacidad de aprendizaje individual mediante la resolución correcta de fragmentos, estudios y obras de dificultad progresiva.

Este criterio de evaluación pretende evaluar que el alumnado estudia aplicando correctamente las indicaciones recibidas.

4. Interpreta con soltura textos musicales sencillos a primera vista con el clavecín con preparación previa.

Este criterio sirve para evaluar el grado de autonomía y la comprensión de los diferentes elementos en la lectura a primera vista de un texto musical.

5. Realizar lecturas simplificadas de textos musicales con disposiciones armónicas típicamente clavecinísticas.

Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad de simplificar textos musicales en lo referente a la identificación de estructuras armónicas y la rapidez en la ejecución de los pasajes, así como el grado de desarrollo del oído armónico.

6. Interpretar obras sencillas del repertorio solista para clavecín de acuerdo con los criterios de estilo correspondientes.

Este criterio de evaluación sirve para evaluar la capacidad del alumnado para interpretar con comprensión los elementos básicos de las partituras, así como su grado de concentración, para favorecer una interpretación fluida y con expresividad.

7. Interpretar adecuadamente ejercicios y obras de memoria.

Este criterio de evaluación sirve para evaluar el dominio de la memoria musical y los automatismos desarrollados en la interpretación.

8. Identificar la estructura melódica, armónica y formal de textos musicales de partituras para clavecín sencillas de diferentes estilos musicales.

Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad del alumnado para utilizar el análisis como medio para encontrar la estructura de un fragmento de música para clavecín.

9. Realizar con el clavecín improvisaciones de melodías y de motivos melódicos sobre estructuras armónicas sencillas con creatividad y comprensión.

Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad del alumnado para establecer relaciones entre la melodía y la armonía con creatividad.

10. Realizar correctamente con el clavecín improvisaciones patrones básicos de acompañamiento (armónicos y rítmicos) adaptados a melodías dadas, con grados armónicos dados y sin.

Este criterio sirve para evaluar el uso correcto de patrones de acompañamiento adaptados a melodías propuestas.

11. Realizar con el clavecín correctamente esquemas armónicos sencillos y cadencias.

Este criterio sirve para evaluar el grado de realización con el piano de esquemas armónicos sencillos y cadencias.

Conjunto

Introducción

El Conjunto instrumental constituye un espacio de formación de primer orden para experimentar y aplicar, además de las habilidades adquiridas en la clase de instrumento de la especialidad, los conocimientos adquiridos en todas las asignaturas. Desde este punto de vista, el conjunto también permite recorrer el repertorio para diferentes formaciones, de diferentes épocas o estilos, con lo cual se demuestra una vez más que los objetivos de unas asignaturas y otras tienen que coordinar desde una perspectiva común. El proceso de enseñanza y aprendizaje de las varias especialidades instrumentales tiene un carácter individual forzoso, y por eso el currículum que ahora se presenta alberga, como una nueva asignatura colectiva, la asignatura de Conjunto, que tendrá por finalidad, en esencia, la actividad de grupo, como en el caso de la Orquesta, de la Banda o del Coro, todas dirigidas al proceso de obtención de nuevos conocimientos y a su aplicación en la práctica social y representativa del centro en que se realizan los estudios.

En el presente desarrollo normativo se ha considerado conveniente reforzar las actividades de grupo e incrementar su presencia en los centros. La incorporación gradual de nuevas especialidades instrumentales las literaturas de las cuales presentan amplios repertorios de conjuntos específicos indican la idoneidad de incluir como una asignatura más en el marco de las enseñanzas profesionales de Música la de Conjunto. Por otro lado, razones de índole organizativa de los centros indican, así mismo, la conveniencia de ampliar esta nueva asignatura de grupo a fin de que participe todo el alumnado sea cual sea la especialidad instrumental cursada.

La educación musical no puede ni tiene que perseguir como única meta la formación de solistas. El carácter propedéutico de las enseñanzas profesionales de Música computa la incorporación del alumnado a las diferentes agrupaciones que se configuran en sus centros a fin de propiciar un marco amplio de experiencias que permita al alumnado dirigir hacia la formación musical que más se adapte a sus calidades, conocimientos e intereses.

La práctica indistinta de grupo, sea en la orquesta, la banda, el coro o, si es el caso, el conjunto que corresponda, tiene por finalidad facilitar la participación, a través de diferentes formaciones, de todo el alumnado al procurar una organización más flexible de la enseñanza.

En este sentido, el combo constituye un espacio de formación de primer orden para experimentar y aplicar las habilidades adquiridas en la clase de instrumento en el caso de

especialidades que idiomáticamente están muy ligadas a los lenguajes actuales: Bajo Eléctrico, guitarra eléctrica, piano, Saxofón o percusión, y dentro de esta, la batería.

Del mismo modo, la orquesta de pulsación y plectro será el agrupamiento de referencia para la guitarra y los instrumentos de plectro tal como el consorte será el conjunto prototípico de los instrumentos del Renacimiento.

Por un lado, esta participación en agrupaciones permitirá que determinados instrumentos con dificultades de integración tengan el marco adecuado para la práctica instrumental colectiva y, de otra, supone y garantiza la presencia activa del alumnado en una de las actividades que, junto con el coro, la orquesta o la banda, implican más proyección del centro en la sociedad.

Las asociaciones tradicionales de instrumentos darán a un repertorio que alberga un entramado complejo de interrelaciones instrumentales sin perder la unidad de criterio y la igualdad de la ejecución, que tienen que ser las principales metas que hay que conseguir. El alumnado, como en otras agrupaciones, tendrá que incrementar la actitud de escucha de todo el que rodea la propia ejecución unipersonal con el fin de conseguir aspectos inherentes a toda buena interpretación en la agrupación: afinación, empaste, homogeneidad en el fraseo, igualdad en los ataques, claridad en las texturas, etc., y así adquirir progresivamente una serie de habilidades y hábitos acordes con su papel en el grupo, que estará condicionado al repertorio de su instrumento.

En el caso de instrumentos con una literatura escasa o con dificultades de inserción en el marco de la orquesta o la banda, el conjunto supone la posibilidad de adentrar en las obras más relevantes que son propias del instrumento, con el que esto implica de enriquecimiento en la formación musical del alumnado. Por otro lado, la convivencia con instrumentos de naturaleza y técnicas próximas, así como la posibilidad de participación en otras agrupaciones con instrumentos de naturaleza diversa, proporcionará al alumnado una visión más amplia del hecho musical y enriquecerá su conocimiento de los timbres y de las varias peculiaridades organológicas. En suma, este se sentirá partícipe de una interpretación colectiva y esto conducirá a un enriquecimiento personal y musical del instrumentista que difícilmente se puede abordar desde la experiencia individual con el instrumento.

En síntesis, igual que sucede en la orquesta, la banda o el coro, el conjunto propiciará la responsabilidad compartida. Por un lado, las relaciones humanas entre el alumnado, acostumbrado a la práctica instrumental individual, comportarán, como miembros de un cuerpo colectivo, todo un ejercicio de adaptación al grupo y de aceptación otros instrumentistas. De otra, la práctica en grupo motivará la actitud de escucha, propiciará la memoria de pasajes instrumentales, fomentará el estudio individual que tiene que revertir en el grupo e incentivará una actitud de disciplina difícilmente abordable en actividades individuales.

Objetivos

Las enseñanzas de Conjunto de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Profundizar en el conocimiento de los diferentes estilos y de los recursos interpretativos de cada uno de estos.
- b) Dominar el mismo instrumento de acuerdo con las exigencias de cada obra.
- c) Respetar las normas que exige toda actuación en grupo y valorar la interpretación en conjunto como un aspecto fundamental de la formación musical e instrumental.
- d) Aplicar en todo momento la audición polifónica para escuchar simultáneamente las diferentes partes al mismo tiempo que se ejecuta la propia demostrando la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- e) Utilizar una amplia y variada gama sonora, de forma que el ajuste de sonido se realice en función de los otros instrumentos del conjunto y de las necesidades interpretativas de la obra.
- f) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria.
- g) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista.
- h) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- y) Conocer y realizar los gestos básicos que permiten la interpretación coordinada.
- j) Interpretar obras representativas del repertorio del conjunto instrumental de dificultad adecuada al nivel.

Combo

- Entender la historia, la evolución y las características del conjunto en relación con los diferentes géneros musicales que forman parte de la música moderna y el *jazz*.
- Conocer la importancia del embellecimiento melódico en el origen de la improvisación del siglo XX.
- Conocer el cifrado y sus características.
- Desarrollar recursos armónicos y técnicos aplicados al acompañamiento.

Contenidos

- La unidad sonora: respiración, ataque, *vibrato*, afinación, articulación, ritmo, fraseo, etc.
- Agógica y dinámica.
- Estudio y práctica de los gestos de anacrusa necesarios para tocar sin director o directora.
- Equilibrio sonoro y de planes.
- Control permanente de la afinación.
- Desarrollo de la igualdad de ataques.
- Análisis e interpretación de obras del repertorio.
- Práctica de conjunto de la agrupación correspondiente.
- Trabajo gradual del repertorio básico más significativo de la agrupación correspondiente.
- Valoración del silencio como marco de la interpretación.
- Audiciones comparadas de diferentes interpretaciones de conjuntos, para analizar de manera crítica las características de las diferentes versiones.

Combo

Contexto histórico, social y cultural de la música moderna. Ecuilización y configuración del sonido en los conjuntos. Estudio de la métrica y el ritmo con metrónomo u otros dispositivos como por ejemplo secuenciadores. Improvisación sobre compases de amalgama, etc. Técnicas de embellecimiento melódico. Conocimiento y profundización en los cambios de Acordes. Recursos armónicos y técnicos aplicados al acompañamiento. Trabajo sobre el *groove* de los diferentes estilos: *jazz, bossa nova, funk, reggae, rhythm & blues, rock*, etc. La forma AABA, ABCD, AABC, AABA, AAB, AB, *blues y rhythm changes*.

Criterios de evaluación

1. Interpretar obras del repertorio propio de la agrupación correspondiente.

Con este criterio se pretende evaluar la capacidad de unificación de criterio interpretativo entre todos los componentes del grupo, y el equilibrio sonoro entre las partes.

2. Actuar como responsable del grupo, dirigiendo la interpretación colectiva mientras realiza su parte, si es el caso.

Mediante este criterio se pretende verificar que el alumnado tiene un conocimiento global de la partitura y saben utilizar los gestos necesarios de la concertación. Así mismo, se pueden valorar sus criterios sobre unificación del sonido, timbre, *vibrato*, afinación, fraseo, etc.

3. Leer a primera vista una obra de poca dificultad en la agrupación que corresponda.

Este criterio pretende comprobar la capacidad del alumno y de la alumna para desenvolverse con autonomía en la lectura de un texto, así como su grado de fluidez en la lectura y comprensión de la obra.

4. Estudiar las obras correspondientes en el repertorio programado.

Mediante este criterio se pretende evaluar el sentido de responsabilidad como miembro de un grupo, la valoración que tiene su papel dentro de este y el respeto por la interpretación musical.

5. Interpretar en público obras del repertorio para conjunto.

Este criterio sirve para comprobar la unificación del fraseo, la precisión rítmica, el equilibrio sonoro, la preparación de cambios dinámicos y de acentuación, así como la adecuación interpretativa al carácter y el estilo de la música interpretada.

Coro

Introducción

El Coro, por sus características intrínsecas, es un espacio de formación de primer orden para aprender no solo la técnica vocal, sino también para reforzar los conocimientos adquiridos en otras asignaturas. Desde esta manera de ver, el Coro también permitirá contribuir a hacer un recorrido por las diferentes épocas y estilos, con lo cual se demuestra una vez más que los objetivos de unas asignaturas y otras tienen que coordinar desde una perspectiva común.

La misma práctica interpretativa, tal como esta se decantó definitivamente a partir de las innovaciones llevadas a cabo en el periodo romántico, ha operado una distinción fundamental entre los instrumentos, según estos pudieron o no insertar en la estructura y las necesidades habituales de una orquesta sinfónica. Por regla general, puede afirmar que

los instrumentos homofónicos forman parte de esta, mientras que son los polifónicos, precisamente por su propia condición, los que quedan al margen de esta, igual que, por motivos muy diferentes, los llamados instrumentos “históricos”, en desuso ya antes del nacimiento de la orquesta tal como hoy la concebimos.

Si el currículum de enseñanzas profesionales de Música acoge la asignatura Orquesta o, si es el caso, Banda o Conjunto, para el primer tipo de instrumentos mencionados resulta obligado, así mismo, incluir una materia que opere igualmente en la formación del alumnado. En este sentido, se impone también una materia que incorpore, por un lado, un matiz de colectividad y, de otra, una relativización del papel que juega el intérprete en la consecución de los resultados finales.

Atendida la autosuficiencia de los instrumentos polifónicos, la práctica coral proporcionará a los instrumentistas de estos una perspectiva nueva. Así, el hábito de interpretar varias voces a un tiempo puede redundar en una pérdida de la capacidad para cantar, para decir con la máxima concentración musical una única voz. “Para tocar bien se necesita cantar bien”, reza un antiguo proverbio italiano. El instrumentista, por así decirlo, se aparta de la polifonía y devuelve en su origen, a la monodía y a la primera vía expresiva posible: la voz humana. Esta la utilizará con más naturalidad y flexibilidad que su propio instrumento y afrontará la interpretación de una melodía (o una voz del tejido polifónico) con una musicalidad y una intuición cantable a menudo entorpecidas por la compleja técnica de su instrumento.

Así pues, cantar se convertirá en un modelo y en una vía alternativa de aproximación a la música, desatada del lento y complejo aprendizaje de una técnica. El estudiante sentirá como las barreras que parecían interponer entre el cuerpo y el instrumento desaparecen y como la música surge con espontaneidad y con inmediatez. Es su propio cuerpo el que produce desde el interior, que a la vez actúa como ejecutante y como caja de resonancia. Es el cuerpo quien se transforma en música, experiencia que sin duda enriquecerá el alumnado y modificará sustancialmente la perspectiva de su aproximación al instrumento. Por otro lado, e igual que sucede con las asignaturas de Orquesta, Banda o Conjunto la actividad coral servirá también para evitar el aislamiento del instrumentista dentro de un repertorio, unas dificultades y un *modus operandi* de carácter fuertemente individual. A cambio, el alumnado se sentirá partícipe de una interpretación colectiva, en la cual la afinación (casi siempre fija en los instrumentos polifónicos, que no requieren la participación del intérprete para conseguirla), el empaste, la homogeneidad en el fraseo y la claridad de las texturas serán algunos de los objetivos a conseguir. La actitud de escucha y de adecuación de su voz a la de los compañeros de registro, por un lado, y a la suma de todo el conjunto, de otra, redundarán también en beneficio de la amplitud de miras y del enriquecimiento musical del instrumentista.

El coro fomentará, así mismo, las relaciones humanas entre el alumnado, acostumbrados a una práctica instrumental individual. Cómo en la ejecución orquestal, el coro incentivará tanto una actitud de disciplina como la necesidad de seguir las indicaciones del director o directora, de forma que el trabajo realizado en los ensayos puede dar fruto en el concierto o en la interpretación de la versión definitiva de una obra. La sensación, como integrantes de un cuerpo colectivo, será también muy diferente, puesto que el alumnado sentirá la responsabilidad compartida, para ver acompañados y, de alguna manera,

protegidos por los compañeros con los cuales, sin duda, surgirán relaciones de compañerismo y de intercambio.

La historia nos muestra como las capillas musicales de catedrales, iglesias o cortes han constituido la mejor escuela para formar tanto compositores como instrumentistas cantantes. Algunos países de nuestro entorno cultural han conservado esta tradición y muchos de sus músicos más destacados iniciaron su formación de este modo. La actividad coral permite un acercamiento a la gran tradición polifónica —particularmente rica en el caso de nuestro país— y, no menos importante, al riquísimo patrimonio folclórico. Este contraste entre repertorio culto y popular, religioso y profano, acentúa todavía más la importancia de esta disciplina coral y la necesidad de incluirla en el currículum de las enseñanzas profesionales.

Objetivos

Las enseñanzas de Coro de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Familiarizar con el lenguaje gestual propio de la dirección coral.
- b) Controlar de manera consciente el mecanismo respiratorio y la emisión vocal para enriquecer las posibilidades tímbricas y proporcionar capacidad de resistencia a la voz.
- c) Utilizar el “oído interno” como base de la afinación, de la audición armónica y de la interpretación musical.
- d) Dar de la importancia de escuchar el conjunto y de integrar para contribuir a la unidad sonora.
- e) Conocer a través de la práctica coral tanto la música de nuestra tradición occidental como las otras culturas, y así hacer patentiza su importancia en la formación integral de la persona profundizando en el conocimiento de los diferentes estilos y de los recursos interpretativos de cada uno.
- f) Reconocer los procesos armónicos y formales a través del repertorio vocal.
- g) Leer a primera vista con un nivel que permita el montaje fluido de las obras.
- h) Participar en la planificación y la realización en equipo de actividades corales valorando las aportaciones propias y ajenas en función de los objetivos establecidos, mostrando una actitud flexible y de colaboración y asumiendo responsabilidades en el desarrollo de las tareas.

Contenidos

- Características de la voz humana. Clasificación de las voces.
- Respiración, entonación, articulación y resonancia como elementos básicos de la emisión vocal. Vocalizaciones, entonación de acuerdo y cadencias para desarrollar el oído armónico y la afinación.
- Práctica de la memoria como elemento rector de la interpretación.
- Desarrollo de la audición interna como elemento de control de la afinación, de la calidad vocal y del color sonoro del conjunto.
- Entonación de intervalos consonantes y disonantes en diferentes grados de complejidad para afianzar la afinación.
- Práctica de la lectura a vista.

- Análisis e interpretación de repertorio de estilo polifónico y contrapuntístico a cuatro y más voces mixtas con acompañamiento instrumental o sin.
- Adquisición progresiva de la seguridad personal en el ejercicio del canto coral. Valoración del silencio como marco de la interpretación.
- Aplicación del texto a la música coral. Pronunciación y dicción. Interpretación de los textos que favorezcan el desarrollo de la articulación, la velocidad y la precisión rítmica.
- Cimientos básicos de técnica de dirección coral.
- Análisis e interpretación de obras de repertorio coral de diferentes épocas y estilos así como otros géneros y otros ámbitos culturales.

Criterios de evaluación

1. Reproducir en cuarteto (o el correspondiente reparto) cualquiera de las obras programadas durante el curso.

Mediante este criterio se trata de valorar la seguridad para interpretar la parte propia, junto con la integración equilibrada en el conjunto, así como la capacidad de articular y afinar con corrección.

2. Reproducir cualquier de las obras programadas durante el curso en conjunto de tres o más miembros por cuerda.

Este criterio trata de evaluar la capacidad para adecuar todos los elementos de la interpretación a la eficacia del conjunto y la actitud de colaboración entre los diferentes participantes.

3. Improvisar obras homofónicas de poca o mediana dificultad y de claros contornos tonales.

Con este criterio se pretende evaluar la capacidad de relacionar la afinación con el sentido tonal y la destreza de lectura a vista.

4. Improvisar una obra polifónica de carácter contrapuntístico de poca o mediana dificultad.

Se trata de evaluar la capacidad de integración en la lógica del discurso musical a través de los juegos imitativos.

5. Preparar una obra en grupo, sin la dirección del profesor o profesora.

Este criterio trata de valorar la capacidad para aplicar los conocimientos de los diferentes elementos que intervienen en la interpretación de manera adecuada con el estilo elegido.

6. Entonar Acordes a cuatro voces en estado fundamental a partir del *la* del diapasón, ampliando progresivamente la dificultad variando el sonido de referencia.

Con este criterio se trata de evaluar la capacidad porque cada miembro del coro piense en un tiempo mínimo el sonido que le corresponde y lo reproduzca de manera afinada.

Cimientos del Cant Valencià

Introducción

La asignatura teórico-práctica de Cimientos del Cant Valencià constará de tres módulos (Vocalidad, Poética de la Oralidad e historia), que constituirán la formación sistematizada para comprender la tradición del Cant Valencià desde una perspectiva etnomusicológica, y que se irán relacionando. El primer módulo se centrará en la vocalidad, los estilos y las técnicas vocales tradicionales del mundo y del área mediterránea, así como en la

vocalidad del Cant Valencià: el estilo vocal, los modelos melódicos principales, los estilos melódicos plan y requintado, la modulación de la voz valenciana, la ornamentación y la iconicidad del estilo. El segundo módulo se centrará en la poética de la oralidad, para conocer y aprender a utilizar el valenciano y su registro coloquial aplicado a la interpretación del Cant Valencià, así como la métrica, las estructuras estróficas, los temas y las figuras tradicionales, la técnica del estilo poético improvisado de los versadors y su tradición, además de la terminología tradicional de uso relativo al Cant Valencià en sus diferentes facetas, aspectos que necesitarán una asimilación práctica. El tercer módulo se centrará en la historia del Cant Valencià y reflexionará sobre su denominación, prácticas y ocasiones musicales, génesis, geografía, repertorio, acompañamiento instrumental y desarrollo cronológico; sobre la tradición en relación con el canto y la música, así como en relación con el cambio social y al individuo en el Cant Valencià; sobre la transmisión y las generaciones artísticas de cantores de estilo; sobre la identidad colectiva valenciana en relación con el Cant Valencià, y sobre la comparación con otras tradiciones de canto expresivo semblantes.

Objetivos

Las enseñanzas de Cimientos del Cant Valencià de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a)* Adquirir la comprensión necesaria del fenómeno de la vocalidad en contraste e interrelación con el de la oralidad, y conocer las técnicas vocales en el canto tradicional de diferentes culturas, así como en el Cant Valencià, desde la antropología musical de la voz.
- b)* Reconocer, a través de la audición y la reflexión, las características del estilo del Cant Valencià, de sus diferentes modelos y estilos melódicos, y de sus formas expresivas y patrones tradicionales de ornamentación y microvariación.
- c)* Estudiar la poética de la oralidad propia del Cant Valencià: la métrica utilizada en su lírica, las estructuras estróficas y su relación con las estructuras musicales, la variedad temática y el estilo poético improvisado de los versadors, así como la tradición de estos.
- d)* Conocer y utilizar la lengua valenciana para interpretar apropiadamente del Cant Valencià y emplear la fonética y recursos lingüísticos adecuados al registro coloquial usado popularmente.
- e)* Conocer y usar de manera apropiada la terminología tradicional de uso relativa al Cant Valencià, tanto en su denominación genérica como en sus diferentes facetas musicales, poéticas y otras.
- f)* Estudiar, desde la metodología etnomusicológica contemporánea, el Cant Valencià en su contexto geográfico, cultural y social, así como comprender su valor expresivo, artístico e identitario.
- g)* Estudiar críticamente las fuentes, la génesis y la historia del Cant Valencià y reconocerlo como forma de expresión social y artística en el contexto de las tradiciones de canto valencianas, ibéricas y mediterráneas.

- h) Estudiar la figura del cantor de estilo, las generaciones artísticas conocidas de estos y su presencia y proyección en la sociedad valenciana rural y urbana.
- y) Estudiar el fenómeno de la tradición en relación con el canto y la música, así como en relación con el cambio social y al individuo, y conocer su significación histórica en la transmisión del Cant Valencià.
- j) Analizar los valores culturales y sociales de los cantos tradicionales, y en particular del Cant Valencià, y aprender a valorarlos como parte del patrimonio cultural inmaterial valenciano.

Contenidos

- Estudio de los fenómenos de la vocalidad y de la oralidad y la aproximación a las técnicas vocales en diferentes tradiciones de canto del mundo.
- Análisis del estilo del Cant Valencià, de sus formas expresivas y de los patrones interpretativos tradicionales. Estudio de la poética de la oralidad propia del Cant Valencià y de los versadors y su tradición.
- Uso de la lengua valenciana en la interpretación del Cant Valencià y en el versar. Conocimiento y asimilación de la terminología tradicional de uso.
- Aplicación de la metodología etnomusicológica contemporánea. Análisis crítico de la bibliografía y la discografía.
- Estudio de las fuentes de información histórica y su utilización.
- Estudio de la génesis y la historia del Cant Valencià.
- Comprensión de la figura del cantor de estilo y sus generaciones artísticas.
- Estudio del fenómeno de la tradición en relación con el canto y la música, al cambio social y al individuo.
- Trabajo de relación entre cultura y tradición. Valoración como patrimonio cultural inmaterial.

Criterios de evaluación

1. Identificar y saber explicar la vocalidad en el canto tradicional de diferentes culturas, así como en el Cant Valencià, desde la antropología musical de la voz.
Este criterio, a través de la audición y la reflexión crítica, pretende evaluar la capacidad del alumnado para reconocer los parámetros, las técnicas y las texturas vocales en diferentes estilos de canto tradicional y su significación.
2. Identificar, por medio de la audición, los diferentes modelos melódicos y estilos melódicos, así como las formas expresivas y los patrones tradicionales de ornamentación y microvariación del Cant Valencià, y saber analizar los rasgos más característicos y la iconicidad.
Este criterio evalúa la capacidad del alumnado para identificar los rasgos estilísticos y los recursos vocales más importantes del Cant Valencià, así como para saber comprenderlos en relación con su base corporal o social.
3. Demostrar competencia lingüística adecuada al registro coloquial utilizado popularmente en la interpretación del Cant Valencià, así como en la utilización del lenguaje tradicional de uso referido a sus diferentes facetas musicales, poéticas y otras.

Por medio de este criterio se pretende evaluar en el alumnado la capacidad de uso de la lengua valenciana de manera apropiada para interpretar el Cant Valencià y para referir adecuadamente a sus diferentes aspectos según la terminología tradicional.

4. Identificar los temas y las figuras tradicionales de la lírica del Cant Valencià y los rasgos de la técnica del estilo poético improvisado de los versadors, así como demostrar competencia en el versar de manera elemental.

Este criterio evalúa la capacidad por parte del alumnado de improvisar versos sencillos segundos la poética de la oralidad característica de la tradición del Cant Valencià.

5. Demostrar una pronunciación clara y una distribución apropiada de los golpes silábicos en los versos improvisados, según la fonética tradicional valenciana.

Este criterio pretende comprobar la capacidad del alumnado para aplicar, de manera autónoma, los conocimientos fonéticos en la interpretación musical y expresar el canto con la exactitud apropiada para conseguir una comunicación comprensible y efectiva.

6. Realizar comentarios sobre textos de la bibliografía, la discografía y la literatura relativos al Cant Valencià, y analizarlos desde una perspectiva etnomusicológica contemporánea.

Este criterio evalúa la capacidad del alumnado para captar, describir y valorar críticamente los planteamientos y las informaciones plasmados por diferentes autores.

7. Reconocer y utilizar las diferentes fuentes de información histórica, y argumentar la interpretación y la significación.

Con este criterio se pretende comprobar si el alumnado identifica y sitúa cronológicamente los diferentes periodos de la historia del Cant Valencià, así como si distingue las principales características y significación.

8. Realizar un trabajo de investigación etnográfica e histórica sobre la figura de algún cantor de estilo o algún aspecto relevante de la tradición del Cant Valencià, o bien un trabajo comparativo con otras tradiciones de canto valencianas, ibéricas o mediterráneas. Por medio de este criterio se pretende evaluar el pensamiento crítico del alumnado, así como su capacidad para interrelacionar los conocimientos adquiridos.

9. Saber valorar el fenómeno de la tradición en relación con el canto y la música, así como en relación con el cambio social y el individuo, y conocer su significación histórica en la transmisión del Cant Valencià.

Con este criterio se pretende evaluar la capacidad del alumnado para analizar el desarrollo del Cant Valencià a través del tiempo y para identificar su valor como patrimonio inmaterial.

Géneros y Manifestaciones de la Música Tradicional

Introducción

La cultura y la música tradicional tienen la particularidad de ser elementos identitarios fundamentales de un pueblo o una sociedad, y resultan imprescindibles para conocer y ser reconocidos por otras culturas y sociedades. De origen popular y de tradición oral, la música tradicional constituye un elemento inmortal del patrimonio cultural y artístico de la humanidad.

El concepto de patrimonio cultural se ha ampliado más allá de monumentos y museos porque las señales de identidad de un pueblo o una sociedad trascienden siempre la

materialidad. El patrimonio cultural valenciano, reconocido por la Ley 4/1998, de 11 de junio, presenta en muchos aspectos una gran vitalidad; son los elementos que han sido objeto de transmisión oral y mantenidos por la misma sociedad que lo crea y lo transmite hasta la actualidad los que más se tienen que valorar dentro de este patrimonio.

A diferencia otros tipos de músicas, y hasta una época reciente, la música tradicional valenciana ha estado al margen de la actividad en salas o lugares de conciertos para estar interpretada generalmente por personas sin preparación académica. Esta música se caracteriza por su uso social y participativo; así mismo, la interpretación de las melodías y los ritmos está asociada a una función determinada dentro de una fiesta o ritual. El público interactúa con los intérpretes y adquiere un rol de agente colaborador y no de simple espectador como en otras músicas.

Esta circunstancia provee el intérprete de una cierta libertad interpretativa y creativa, que se traduce con la costumbre de ornamentar y variar las melodías. Así mismo, muy a menudo, su autoría es indeterminada, pero independientemente de que se conozca o no el nombre del autor, que se haya fijado previamente con notación musical o no, su evolución no depende de los parámetros establecidos por el creador, sino que cada interpretación se convierte en un hecho particular de cada uno de los intérpretes y de las situaciones de uso.

La asignatura teórico-práctica de Géneros y Manifestaciones de la Música Tradicional indaga sobre el uso y la funcionalidad de la dulzaina y lo tabal en la música tradicional, puesto que esta funcionalidad está claramente ligada a su potencia y proyección del sonido.

Objetivos

Las enseñanzas de Géneros y Manifestaciones de la Música Tradicional de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a)* Adquirir la sensibilidad auditiva necesaria tanto para poder discriminar rasgos formales característicos a partir de un audio como para poder transcribir melodías, cifrados y ritmos tradicionales.
- b)* Analizar armónicamente, melódicamente y rítmicamente los géneros propuestos.
- c)* Conocer las manifestaciones más emblemáticas de la música tradicional, sus rituales y su indumentaria.
- d)* Contextualizar los géneros y las manifestaciones culturales más representativas.
- e)* Estudiar y analizar, desde una visión crítica y de manera rigurosa, las prácticas musicales más representativas.
- f)* Describir y divulgar agrupaciones características y su función y repercusión en el contexto social y cultural.
- g)* Estudiar y conocer los géneros de la música tradicional.
- h)* Conocer y valorar la organología de la música tradicional valenciana: percusiones, flabiols, dulzainas, tabalets, instrumentos de cuerda pulsada, agrupaciones musicales, etc.

- y) Describir las posibilidades sonoras de los instrumentos y saber utilizarlas, dentro del contexto, así como las posibilidades de variación, ornamentación o de adaptación de melodías y estructuras, en relación con la función y el contexto.
- j) Interpretar y ornamentar un repertorio integrado por diferentes géneros, así como practicar música de conjunto en las formaciones propias del instrumento de diversa configuración, atendiendo las necesidades organológicas del repertorio.
- k) Interpretar y ornamentar un repertorio tradicional asociado a diferentes estilos y manifestaciones más representativas adecuando las formaciones al repertorio.
- l) Apreciar y valorar la música tradicional como parte del patrimonio cultural y de transmisión oral, así como conocer y estudiar su evolución y estilo a través de la investigación etnomusicológica.

Contenidos

- Descripción de los géneros y las manifestaciones propias de la cultura popular valenciana y su indumentaria.
- Conocimiento del fondo de información fonográfica, tanto fonotecas y archivos con grabaciones de campo como grabaciones profesionales y grabaciones particulares que se pueden consultar.
- Interpretación y ornamentación del repertorio y géneros musicales estudiados, tanto individualmente como en grupo si así lo requiere el repertorio.
- Estudio e interpretación de diferentes estilos y rituales. Imitación otros sonadores.
- Estudio de las diferentes manifestaciones en que la música tradicional tiene un papel fundamental y su repercusión social.
- Aspectos históricos y sociales de los géneros y las manifestaciones de la música tradicional.
- Transcripción de melodías y ritmos tradicionales, así como los ornamentos y las dinámicas.
- Estudio y conocimiento de diferentes fuentes orales y de repertorio escrito, cancioneros, fondo de partituras en línea, webs especializadas, transcripciones...
- Estudio de los diferentes géneros de la música tradicional.
- Organología: percusiones, flabiols, dulzainas, tabalets, instrumentos de cuerda pulsada, agrupaciones musicales, etc.
- Análisis armónico, melódica y rítmica de los géneros de la música tradicional.
- Valoración de la música tradicional valenciana como parte del patrimonio cultural.

Criterios de evaluación

1. Identificar los diferentes géneros y manifestaciones vocales, instrumentales y mixtos de la música tradicional.

Este criterio evalúa el conocimiento teórico-práctico del alumnado en relación con los diferentes géneros y manifestaciones de la música tradicional.

2. Identificar el contexto del género, manifestación y ritual, con el fin de adecuar una estética en el comportamiento y en la indumentaria.

Mediante este criterio se pretende evaluar el conocimiento alrededor del contexto de cada género, manifestación y ritual, así como su indumentaria y actitud positiva y respecto del contexto.

3. Demostrar dominio en el análisis y ejecución de las prácticas musicales más representativas.

Este criterio evalúa la capacidad de interrelacionar los conocimientos técnicos y teóricos necesarios para conseguir una interpretación adecuada y también el grado de sensibilidad e imaginación para aplicar los criterios estéticos correspondientes.

4. Demostrar dominio en la realización transcripciones de melodías, cifrados y ritmos tradicionales a partir de fuentes orales y grabaciones.

Mediante este criterio se pretende evaluar el grado de sensibilidad auditiva en la transcripción de melodías y ritmos, así como su capacidad para identificar la célula rítmica, la tonalidad y el modo.

5. Realizar análisis armónicos, melódicas y rítmicas y estructurales de diferentes géneros y melodías.

Se trata de evaluar el conocimiento que tiene el alumnado en relación con el análisis del repertorio y de los ritmos.

6. Demostrar el conocimiento de la organología propia de la música tradicional valenciana.

Este criterio trata de evaluar el conocimiento de la organología y las agrupaciones musicales más representativas en la música tradicional valenciana.

7. Mostrar iniciativa personal en el estudio de la música tradicional como parte del patrimonio cultural y su evolución.

Mediante este criterio se pretende evaluar la actitud y la investigación rigurosa de la música tradicional y del patrimonio cultural, analizando su evolución.

8. Demostrar seguridad y precisión en el uso de la terminología adecuada.

Mediante este criterio se pretende evaluar el uso correcto de los términos y los conceptos adquiridos y la incorporación correcta a través del estudio de las materias propias de la asignatura.

9. Realizar interpretaciones de diferentes géneros, manifestaciones y formaciones estudiadas.

Este criterio evalúa la capacidad de interrelacionar los conocimientos técnicos y teóricos necesarios para conseguir una interpretación adecuada.

10. Ornamentar de manera adecuada melodías propias de la música tradicional teniendo en cuenta las características del género al cual pertenecen y el uso de las posibilidades sonoras del instrumento.

Por medio de este criterio se pretende evaluar el conocimiento de las características y del funcionamiento mecánico del instrumento, así como el dominio en los recursos expresivos y ornamentales y la utilización de sus posibilidades en relación con los géneros estudiados.

Guitarra Aplicada al Repertorio de Canto de Estilo

Introducción

La asignatura de Guitarra Aplicada al Repertorio de Canto de Estilo se centra en el aprendizaje del acompañamiento básico para los diferentes cantos o modelos melódicos del repertorio del canto de estilo, así como sus tonos tradicionales y actuales, incluyendo los diferentes Acordes y sucesiones de Acordes tradicionales. El alumnado aprenderá la interpretación del acompañamiento de los distintos cantos, tanto los de estructura musical de *fandangà* (el uno y dos, el uno y doce) como los de estructura de fandango del sur (el uno, la ribereña, la alicantina y otras), y se formará en la adquisición de la competencia suficiente y la habilidad necesaria para participar en la práctica de la asignatura de Conjunto del Cant Valencià, así como de las cantadas en la calle. Además, la asignatura prestará atención especial al aspecto corporal, es decir, a las actitudes posturales tradicionales y a la técnica tradicional de raspar la guitarra en el canto de estilo. Así mismo, se profundizará en el acompañamiento de los diferentes géneros de la música tradicional, tanto los de interpretación individual —jotas, seguidillas, habaneras, etc.— como los de manera colectiva —*aguilandos*, *peteneres*, *mayos*, etc.

Objetivos

Las enseñanzas de Guitarra Aplicada al Repertorio de Canto de Estilo de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer las características y las posibilidades del instrumento para utilizarlas dentro del canto de estilo, usando la *scordatura* o afinación alterada tradicional.
- b) Adquirir las actitudes posturales tradicionales del cuerpo en el acompañamiento, así como la técnica tradicional de raspar la guitarra en el canto de estilo.
- c) Estudiar los diferentes Acordes y sucesiones de Acordes tradicionales usados en los distintos estilos.
- d) Interpretar el acompañamiento básico para los diferentes cantos o modelos melódicos del repertorio, tanto los de estructura musical de *fandangà* como los de estructura de fandango del sur, según la dificultad adecuada a cada nivel.
- e) Estudiar y practicar los tonos tradicionales y actuales (y los diferentes Acordes) usados en el acompañamiento de los distintos cantos de estilo, usando la *scordatura* tradicional.
- f) Demostrar una autonomía progresiva en la utilización de los conocimientos musicales para el acompañamiento del canto de estilo.
- g) Adquirir la competencia suficiente y la habilidad necesaria para participar en la práctica de la asignatura Conjunto de Cant Valencià, así como en la de las cantadas en la calle.
- h) Conocer el cifrado y sus principales características.
- y) Practicar la improvisación y la interacción con los miembros del grupo transportando, si es necesario, a cualquier tonalidad.
- j) Conocer los principales géneros de la música tradicional, tanto desde la vertiente rítmica como armónico.

Contenidos

- Técnica de la guitarra aplicada a la interpretación del canto de estilo, así como de una utilización y una identificación consciente del instrumento.
- Posición corporal.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.
- Perfeccionamiento de toda la gama de articulaciones y modas de Acordes.
- Desarrollo de las distintas sucesiones de Acordes para el acompañamiento del canto de estilo.
- Principios armónicos prácticos adaptados a las necesidades específicas del canto de estilo.
- Acompañamiento del canto de estilo en las cantadas, así como en el baile.
- Práctica de acompañamiento en canto y baile, así como la interrelación con el conjunto otros instrumentos afines para el desarrollo de la música tradicional.

Criterios de evaluación

1. Mostrar en la interpretación tradicional la capacidad de aprendizaje progresivo individual.

Este criterio de evaluación pretende verificar que el alumnado es capaz de aplicar en su estudio las indicaciones del profesorado, y con estas, desarrollar la autonomía de trabajo que les permita una cierta valoración de su rendimiento.

2. Mostrar la necesaria sensibilidad auditiva en la afinación y en el uso de las posibilidades sonoras del instrumento.

Con este criterio se pretende evaluar el conocimiento de las características técnicas y el funcionamiento mecánico del instrumento, y la utilización de sus posibilidades aplicadas a la música tradicional.

3. Adquirir una autonomía progresivamente mayor en la resolución de problemas técnicos e interpretativos.

Por medio de este criterio se quiere comprobar el desarrollo que el alumnado ha conseguido y su capacidad de autocrítica.

4. Ejecutar individualmente o en grupo el acompañamiento de los distintos modelos melódicos del canto de estilo para las cantadas o para el baile.

Se trata de evaluar el conocimiento que el alumnado posee del repertorio del instrumento, así como el grado de sensibilidad para aplicar criterios estéticos correspondientes a la tradición.

5. Conseguir la autonomía necesaria para abordar el acompañamiento de la interpretación dentro de los márgenes establecidos tradicionalmente.

Este criterio de evaluación presta atención a la capacidad del alumnado de adaptar musical y sonoramente a los compañeros para realizar un trabajo común.

6. Actuar en público dentro de un programa adecuado a su nivel y demostrar su capacidad y calidad artística.

Por medio de este criterio se pretende evaluar la capacidad de autocontrol del alumnado y el grado de madurez de su personalidad artística.

Guitarra Complementaria

Introducción

La música de la cultura occidental en los últimos siglos está basada en la simultaneidad sonora, contrapuntística y/o armónica. Para cualquier músico la práctica de un instrumento polifónico es una herramienta de trabajo de indudable eficacia, puesto que le ofrecerá la posibilidad de penetrar en el tejido de una partitura polifónica más o menos compleja, aprendiéndola globalmente en las dimensiones vertical y horizontal y convirtiéndola inmediatamente en realidad sonora. El desarrollo de la audición interna resultará favorecido y reforzado mediante la comprobación inmediata en el instrumento polifónico de cómo suena en la realidad el que se imagina en la mente a partir de la escritura. Así mismo, se potenciará el desarrollo del sentido armónico y contrapuntístico del alumnado. Además, para los intérpretes de instrumentos monódicos o de capacidad polifónica limitada como los instrumentos de plectro, con un amplio repertorio de obras con acompañamiento de un instrumento polifónico, esta práctica es un medio auxiliar valiosísimo para conocer mejor el repertorio específico del instrumento propio. Los instrumentos de gran capacidad polifónica son, por su constitución, los de tecla, el arpa y la guitarra. Entre estos, la guitarra aparece como el instrumento idóneo para realizar esta función complementaria para los instrumentistas de plectro por las razones siguientes: la ya apuntada capacidad polifónica y armónica, la amplitud de registro, el hecho de acercarse a un instrumento que formará parte de las mismas agrupaciones instrumentales (orquesta de pulsación y plectro), la sencillez de mecanismo y la similitud en la técnica de mano izquierda a los instrumentos de púa ante otros instrumentos polifónicos y la relativa fácil disponibilidad ante los instrumentos de tecla.

El nivel de exigencia en cuanto a capacidad técnicointerpretativa no puede ser el mismo para guitarristas que para no guitarristas, así como la metodología que hay que seguir tampoco puede ser la misma. Por otro lado, la obligatoriedad de conocer la guitarra en estos estudios se prevé por la necesidad que de su estudio tienen los instrumentistas de plectro. Con esta asignatura se confiere solidez en este periodo de estudios marcado por su carácter propedéutico. Así mismo, se pretende ofrecer una enseñanza orientada a completar la formación de los instrumentistas de plectro y a posar en manos del alumnado que tenga que optar por otras especialidades en el grado superior unos conocimientos útiles que les permita el acceso práctico a cualquier música. Con este objetivo, la enseñanza no se orientará tanto hacia el desarrollo de una gran capacidad técnica como potenciar otros aspectos, ya señalados antes, como por ejemplo la percepción global de la armonía, la audición interna, la habilidad en la lectura a primera vista (incluyendo una simplificación del que ha escrito en la partitura), etc. Por supuesto, conviene tener en cuenta que la capacidad de realización en la guitarra estará siempre condicionada por el grado de dominio conseguido en la técnica del instrumento, pero es evidente que, en este sentido, los niveles que hay que fijar tienen que ser como máximo los de una enseñanza elemental del instrumento. La amplitud de contenido y dedicación horaria no tiene que conducir a una preparación instrumentista significativa. De este modo, la guitarra podrá cumplir una deseable y conveniente función complementaria en la especialidad de Instrumentos de Plectro.

Objetivos

Las enseñanzas de Guitarra Complementaria de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer las características y las posibilidades del instrumento para utilizarlas dentro del nivel.
- b) Entender la lógica del diapasón y la disposición de los Acordes y las escalas derivada de su afinación.
- c) Comprender el discurso musical a través de la escritura guitarrística.
- d) Conseguir progresivamente rapidez de reflejos en la lectura a primera vista, con el instrumento.
- e) Comprender los elementos esenciales armónico-formales de una partitura polifónica.
- f) Conseguir una técnica guitarrística elemental, basada en la percepción de la propia relajación.
- g) Interpretar un repertorio propio de la guitarra que incluya obras sencillas representativas de diferentes épocas y estilos.

Contenidos

- Desarrollo de la percepción interna de la propia relajación, así como criterios para la detección y la eliminación de tensiones durante la ejecución.
- Identificación consciente para adoptar una posición adecuada del cuerpo respecto al instrumento, que posibilite y favorezca la acción del conjunto brazo-antebrazo-muñeca-mano-dedos izquierdos sobre el diapasón y derechos sobre las cuerdas.
- Principios generales de la digitación guitarrística y su desarrollo en función de expresar con toda claridad las ideas y los contenidos musicales.
- Principios generales de algunos procedimientos técnicos básicos de la guitarra (arpegios, ligados, escalas, Acordes y *celleta*).
- Aprendizaje de las varias maneras de pulsación o ataque posibles, en función siempre de la dinámica, el fraseo y el sentido musical general del fragmento de que se trate.
- Práctica de técnica polifónica en la guitarra a dos, tres o más voces.
- Aprendizaje de las varias formas de ataque con la mano derecha para conseguir progresivamente la calidad sonora adecuada y realizar diferentes planes simultáneos.
- Lectura a vista de fragmentos breves de forma y tonalidades sencillas.
- Lectura armónica (cifrado latino y americano, lectura de Acordes, series de Acordes enlazados, Acordes en arpegios en toda su variedad de presentaciones posibles) y lectura contrapuntística, a dos, tres y más voces siempre en dificultad progresiva.
- Improvisación de cadencias, así como de esquemas armónicos sencillos.
- Diferentes maneras de acompañamiento: vales, mazurca, minué, rondó, etc.
- Selección progresiva en cuanto al grado de dificultad de los ejercicios, estudios y otros iniciales del repertorio para guitarra propio tradicional que se consideran útiles para el desarrollo conjunto de la capacidad musical y técnica del alumnado.
- Aproximación a la parte de guitarra de obras de repertorio propias de la especialidad.

Criterios de evaluación

1. Leer fragmentos breves a primera vista, de manera sencilla, y en tonalidades de dificultad progresiva sin modulación.

Este criterio de evaluación pretende constatar la capacidad del alumnado para desarrollar con un cierto grado de autonomía en la lectura a primera vista de fragmentos u obras.

2. Tocar el instrumento con una colocación correcta del cuerpo y las dos manos en el instrumento haciendo un uso adecuado de la silla y los diferentes tipos de apoyo existentes.

Mediante este criterio se pretende constatar una posición que permita adquirir el nivel técnico exigido con la máxima relajación y naturalidad.

3. Realizar ejercicios siguiendo los principios básicos de digitación para las dos manos.

Con este criterio se pretende verificar la asimilación de los principios básicos de la digitación y la técnica de la guitarra.

4. Mostrar en los estudios y las obras la capacidad de aprendizaje progresivo individual.

Este criterio de evaluación pretende verificar que el alumnado es capaz de aplicar en el estudio las indicaciones del profesorado y, con estas, desarrollar la autonomía de trabajo que les permita una cierta valoración de su rendimiento.

5. Interpretar la parte de guitarra del repertorio inicial específico de los instrumentos de plectro.

Este criterio de evaluación pretende comprobar la capacidad del alumnado para utilizar el tempo, la articulación y la dinámica como elementos básicos de la interpretación y su capacidad de adaptación al solista.

6. Actuar como miembro de un grupo y manifestar la capacidad de tocar al mismo tiempo que se escucha y se adapta musical y sonoramente al resto de los instrumentos o voces.

Este criterio de evaluación presta atención a la capacidad del alumnado de adaptar musical y sonoramente a sus compañeros para hacer un trabajo común.

7. Analizar la estructura armónica interna de un fragmento de música sin modulación y construida sobre Acordes tonales.

Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad del alumnado para encontrar la estructura armónica subyacente en un fragmento de música y determinar los diferentes tratamientos a que ha sido sometida esta para ejecutar la obra.

8. Reducir a estructuras armónicas un fragmento sencillo de música escrito para instrumento polifónico.

Mediante este criterio se podrán valorar los conocimientos analíticos del alumnado en relación con la identificación de las estructuras armónicas básicas (de manera tradicional o con cifrado), mediante un ejercicio de lectura basado principalmente en la eliminación de todo el que no sea esencial desde el punto de vista de estas estructuras.

9. Lectura simplificada de obras o fragmentos con disposiciones armónicas típicamente de guitarra (Acordes, arpeggios, etc.).

Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad de síntesis del alumnado y su rapidez en la realización de pasajes armónicos simples, pero de ejecución relativamente complicada.

10. Lectura a primera vista de una partitura sencilla participante dentro de un grupo de instrumentos o acompañante un solista.

Se trata de valorar el grado de desarrollo de los reflejos y otras calidades que son estimuladas en el alumnado a través de la lectura improvisada, formando parte de un grupo de instrumentistas o en el acompañamiento a un solista vocal e instrumental.

Historia de la música

Introducción

La asignatura de Historia de la Música, en el contexto de las enseñanzas profesionales de Música, cumple una doble función: primera, y más obvia, la transmisión de todos los saberes y las competencias vinculadas a la historiografía musical, la estética y el desarrollo del hecho sonoro dentro de los ámbitos social, político, económico y tecnológico; y segunda, establecer un espacio de encuentro donde todos los conocimientos previos del alumnado se interrelacionan y dar un sentido completo a la experiencia musical desde una perspectiva holística y propedéutica. Esta asignatura, como clave de vuelta, permite vincular la práctica interpretativa vocal-instrumental con la creación, la dirección, el estudio formal, la sintaxis y morfología del lenguaje musical y con el resto de prácticas vinculadas a la música: la producción y difusión, la pedagogía, el emprendimiento, la legislación, el mercado artístico y la investigación científica. El acercamiento histórico y global, todavía más, nos permite mostrar la música dentro del complejo relato de la humanidad y, en dialéctica con la diversidad cultural del mundo, lejos de los sesgos etnocéntricos, clasistas y sexistas. Esta materia, en conjunto, ayuda al alumnado a entender el contexto, los condicionantes y la epistemología de la música.

El planteamiento actual de la asignatura, en consonancia con las últimas aportaciones metodológicas y deontológicas dentro de las ciencias sociales, pretende superar el enfoque memorístico, aislacionista y reduccionista anterior. Una historia que se construía, exclusivamente, con una sucesión de nombres masculinos —considerados genios sobrenaturales— y de obras que se entendían como cumbre de la creación humana. Todo ello, sin ninguna referencia al contexto, a las dinámicas sociales y al resto de aspectos artísticos y humanos.

El diseño competencial de la Historia de la Música parte de tres ejes fundamentales. Primero, la perspectiva práctica. La materia se tiene que entender desde su aplicabilidad: tanto a los aspectos más directos —audición estructurada, análisis y comentario de materiales históricos e investigación socio histórica— como a los más tangenciales —desde la preparación del repertorio vocal-instrumental al ejercicio crítico de la ciudadanía. Todos los saberes, pues, van dirigidos a una puesta en práctica ulterior y evidente. Segundo, el interconexión. Las metodologías activas, que posan el alumnado en el centro del proceso de aprendizaje, plantean la necesidad de establecer marcos multidisciplinares e interdisciplinares. Una coordinación adecuada con el resto de la formación musical favorecerá más comprensión y más rápida por parte del grupo-aula. De este modo, se conseguirá, además, una traslación inmediata de las competencias al resto de los espacios formativos. Tercero, la reflexión. La posibilidad de ir más allá en las preguntas y de conocer los diferentes aspectos que influyen en el hecho sonoro promoverán la argumentación y el debate. Estos aspectos, básicos en una cultura

democrática, serán el paso previo a las reflexiones éticas y estéticas y al establecimiento del imprescindible pensamiento crítico.

La asignatura, todavía más, no puede obviar el momento histórico y el espacio geográfico desde donde surge. Por eso, y más allá del que recoge el ámbito del contenido, la aplicación docente de la materia tendrá que tener siempre presentes dos aspectos. Por un lado, la igualdad de género. Esto implica, primero, la introducción normalizada de la mujer (tanto en aspectos de repertorio, como en las diversas facetas prácticas realizadas a lo largo de la historia) y, segundo, el explicitación de como la visión dominante machista ha obviado, históricamente, todas estas manifestaciones artísticas. Por otro lado, la perspectiva valenciana. La mirada y el discurso siempre proceden de una ubicación que, en última instancia, los da sentido. El diseño curricular, pues, no puede obviar que se ha hecho desde el contexto del actual territorio valenciano. Por eso, tiene que incluir las diversas manifestaciones de nuestra cultura y tiene que reseguir —con atención especial— las diferentes formas territoriales que, a lo largo de la historia, ha presentado. Finalmente, hay que hacer mención de la vinculación necesaria del estudio historiográfico con el presente. El alumnado, centro fundamental del proceso educativo, es conocedor de su realidad contemporánea. Así pues, la referencia constante de la asignatura al momento presente y la dialéctica establecida dentro del eje cronológico facilitará su aproximación y una comprensión más contextualizada del hecho musical.

La asignatura Historia de la Música se articula por medio de cinco ámbitos competenciales. Cada uno hace referencia a uno de los aspectos fundamentales de la tarea historiográfica e incorpora tanto los saberes como los objetivos clave del proceso de enseñanza-aprendizaje. Sucesivamente, tratan la escucha y el análisis de parámetros musicales, la identificación y la vinculación de las características estilísticas con su contexto sociohistórico, el estudio interdisciplinario y la valoración del patrimonio cultural, la reflexión y argumentación estética y la investigación y creación musical.

La aplicación de este diseño competencial y su valoración por medio de los criterios de evaluación tendrá que adaptar al nivel de desarrollo psicopedagógico del alumnado y a su bagaje previo. A pesar de que los saberes planteados son los comunes dentro del ámbito de la Historia de la Música, su abordaje se tendrá que limitar a la presentación y la introducción de los aspectos generales.

Objetivos

Las enseñanzas de Historia de la Música de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer los principios fundamentales del sonido, la percepción auditiva y la acústica y los registros sonoros.
- b) Desarrollar la audición consciente en relación con la contextualización de obras musicales dentro de un periodo histórico o estilo.
- c) Reconocer las diferentes agrupaciones instrumentales y vocales y las técnicas de composición históricas.
- d) Apreciar y valorar críticamente las diferentes manifestaciones musicales.

- e) Conocer el contexto de cada uno de los periodos históricos y entender la diversidad cultural y artística en cada periodo histórico.
- f) Identificar y las características musicales de los diferentes estilos y corrientes a lo largo de la historia.
- e) Comprender el uso y la función social de la música desde la Edad Mediana hasta la actualidad.
- g) Relacionar el hecho musical con las otras manifestaciones artísticas y culturales.
- h) Identificar los condicionantes sociales en el desarrollo de la música.
- y) Elaborar juicios estéticos en relación al hecho musical.
- j) Expresar, de manera oral y escrita, mediante un discurso adecuado, coherente y cohesionado.
- k) Conocer y valorar las líneas de investigación musical actuales y la aplicación del método científico.
- l) Favorecer la creación artística en diferentes medios.
- m) Fomentar y desarrollar una identidad musical propia.

Contenidos

- Tecnología musical. El sonido, su percepción y la acústica. Los parámetros musicales. El organología y las agrupaciones instrumentales y vocales. La construcción de instrumentos y las tecnologías de grabaciones y difusión de la música. Las profesiones de la música.
- Creación musical. Las técnicas de composición históricas generales. La notación musical a lo largo de la historia. Los periodos históricos. Los estilos musicales y sus características desde la Edad Mediana hasta la actualidad. Las obras y las compositoras y compositores más representativos de la historia de la música. El uso y la función social de música a lo largo de la historia. La relación entre la producción, la interpretación y la recepción de la música a lo largo de la historia.
- Cimientos del arte. Los grupos humanos y la cultura. La relación de música, arte y cultura. El pensamiento musical. La música dentro del contexto social. El juicio estético.
- Investigación musical. El comentario de textos históricos, teóricos y estéticos. La exposición oral y escrita de reflexiones estéticas. La investigación musical y el método científico. Las fuentes de información científica. Las técnicas de investigación. El aprendizaje basado en proyectos artísticos (ABPA). El comentario de texto, de imagen y de audiovisual, la reseña y la crítica musical.

Criterios de evaluación

1. Analizar mediante la audición activa la identificación de parámetros musicales, las características de los diferentes estilos y géneros musicales a lo largo de la historia y relacionarlo con el contexto y el pensamiento historicoestético en que se producen.
2. Conocer la evolución de las diferentes formaciones, la organología y los géneros musicales a lo largo de la historia y relacionarlo con el contexto social en que aparecen.
3. Relacionar el hecho musical con el pensamiento filosoficoestético y con el resto de manifestaciones artísticas contemporáneas.

4. Elaborar argumentos críticos y de opinión de manera oral y escrita sobre textos, obras y fragmentos seleccionados.
5. Expresar con corrección léxica y mediante un discurso adecuado, coherente y cohesionado la opinión propia sobre varios conceptos históricos y estéticos.
6. Realizar trabajos de investigación científica en que se incorpore el uso solvente de las nuevas tecnologías.
7. Participar activamente en los proyectos planteados.
8. Adecuar los conocimientos adquiridos a las interpretaciones individuales y colectivas.
9. Valorar el patrimonio histórico, musical y cultural como fuente capital para explicar el presente y la necesidad de favorecer su desarrollo artístico.

Idiomas Aplicados al Canto

Introducción

El canto es la única disciplina musical que está indisolublemente ligada a otras disciplinas artísticas a través de uno de los medios primordiales de comunicación y expresión: la palabra. El texto está en el origen mismo de toda música cantada, hasta el punto que los comienzos de la literatura musical tienen que ir a buscar en los primeros testigos que se conservan de ceremonias religiosas y de lírica popular que se compusieron para ser cantados.

El patrimonio vocal acumulado a partir de unos orígenes tan remotos es de una riqueza incalculable, que se puede cuantificar partiendo del dato que la música puramente instrumental —el protagonismo de la cual no ha hecho sino incrementar a lo largo de los últimos siglos— tiene el origen en la tradición vocal, en la necesidad, tan antigua como la música misma, de acompañar el canto monódico, individual o plural, y, más tardíamente, en el uso de duplicar las voces en el canto polifónico, uso del cual acabará independizar, y dará lugar así a nuevas e importantísimas formas de arte sonoro.

Como que texto y música están indisolublemente unidos desde el origen en la música cantada, la especialidad de canto tiene que incluir una asignatura destinada en el aprendizaje de los principales idiomas que son de uso corriente en la música vocal. Antes de transmitir un mensaje hay que comprenderlo para, a continuación, hacerlo llegar de manera inteligible al sujeto receptor, en este caso, el oyente, el público en general. Tenemos, pues, de una parte, la necesidad ineludible de entender un texto para poderlo comunicar con sentido lleno; de otra, la obligación, no menos perentoria, de “decir” este texto de manera correcta en cuanto a su articulación, pronunciación y acentuación. En lo referente a esto, es necesario subrayar la importancia que algunos fonemas poseen, en cuanto a su sonoridad específica, para provocar unos ciertos efectos musicales: la pura sonoridad de unos ciertos fonemas puede influir decisivamente en la expresión.

Como complemento a los objetivos puramente prácticos de la asignatura, serán muy convenientes todos los conocimientos adicionales que pueda adquirir en relación con el idioma y la cultura de la cual procede, como por ejemplo literatura, arte, etc. No son conocimientos superfluos, sino que pueden ser una ayuda valiosísima en la hora de enriquecer una interpretación.

El aprendizaje de un idioma aplicado al canto es una cosa que tiene que ir a la vez que los estudios vocales, profundizando siempre de igual manera en las dos direcciones: el conocimiento del idioma tiene que acompañar siempre el dominio progresivo de la técnica vocal.

Objetivos

Las enseñanzas de Idiomas Aplicados al Canto de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer bien la fonética de los idiomas de que se trate.
- b) Comprender todo tipo de mensajes orales o escritos en cualquier de las lenguas usuales en el repertorio.
- c) Leer, dándoles su sentido y expresión totales, textos escritos de un nivel adecuado a la capacidad del alumnado.
- d) Utilizar la lectura de textos con el fin de familiarizar con los diferentes registros lingüísticos de la lengua cotidiana y de la lengua literaria.
- e) Valorar la importancia de la lengua dentro de un texto cantado.
- f) Aprender a apreciar la riqueza que suponen las diversas culturas y sus lenguajes, concibiendo estos últimos como otras tantas maneras de codificar la experiencia y de hacer posibles las relaciones interpersonales.

Contenidos

- Comprensión global de mensajes orales.
- Reproducción y producción de mensajes orales.
- Entrenamiento de las destrezas fonéticas (articulación, emisión correcta, reconocimiento y diferenciación auditiva de los fonemas, pronunciación correcta, aplicación de la fonética cantada, conocimiento de las reglas del sistema fonético-fonológico).
- Utilización del repertorio individualizado para la adquisición y la realización automatizada del sistema fonético-fonológico.
- Comprensión global de los textos poético-literarios y conocimiento de su contexto histórico, cultural y artístico. Análisis fonético para diferenciar signos de manera autónoma.

Criterios de evaluación

1. Emitir correctamente contenidos orales breves en la lengua estudiada.
Este criterio sirve para evaluar la capacidad de comprensión del alumnado en el idioma estudiado.
2. Leer de manera autónoma un texto literario musical en la lengua estudiada.
Este criterio pretende valorar la capacidad de relacionar los conocimientos del idioma con el contenido y tratamiento musical.
3. Memorizar textos breves pertenecientes a obras musicales.
Este criterio evalúa la capacidad de comprensión e interrelación del texto con la obra musical.
4. Transcribir y comentar fonéticamente textos de partituras estudiadas.

Con este criterio se pretende comprobar la capacidad del alumnado para aplicar de manera autónoma los conocimientos fonéticos en la interpretación musical.

5. Cantar de memoria pronunciando correctamente el texto de las partituras del repertorio del alumno.

Este criterio evalúa el dominio del alumno en relación con las destrezas fonéticas adquiridas.

Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado

Introducción

La asignatura Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado pretende desarrollar estas tres acciones fundamentales para los instrumentos polifónicos en su formación básica, y que, además, serán de mucha utilidad, casi imprescindibles, en las posibles salidas laborales de cada una de las especialidades en que se imparte. La adquisición de estas habilidades facilitará, por un lado, el estudio del repertorio, que progresivamente adquiere proporciones y complejidad más grandes, y, de otra, asumir con garantías los roles de solista, acompañante de instrumento o danza, o integrando de un conjunto instrumental.

En primer lugar, la lectura a vista es una destreza que hay que trabajar en estas especialidades en que hay que leer varias voces al mismo tiempo, lectura horizontal y vertical simultánea, y en que la ergonomía de los instrumentos imposibilita mirar la partitura y el instrumento al mismo tiempo. Estas circunstancias dificultan los movimientos oculares necesarios para llevarla a la práctica, y provocan que las especialidades polifónicas requieran una asignatura específica para desarrollar técnicas concretas para adquirir automatismos y mejorar la lectura desde una perspectiva analítica y de comprensión de cada uno de los elementos de la partitura.

Esta comprensión de los elementos musicales, de los patrones, de los procesos cadenciales, de los motivos temáticos, de los estilos y de todo el que permita tener una extensa biblioteca mental de opciones musicales, acontece necesaria para desarrollar la improvisación. Esta habilidad integradora, enjarje a la creatividad, pose en práctica todos los conocimientos musicales adquiridos. La destreza de organizar al mismo tiempo el discurso horizontal y vertical en las especialidades de piano, guitarra y acordeón, hace que sea necesaria la inclusión en el currículum de esta asignatura para trabajarlo específicamente.

El tercer elemento de la asignatura, el acompañamiento, hace referencia a la capacidad y la función de acompañar que tienen los instrumentos polifónicos. Para desarrollarlo, el alumnado tendrá que entender los diferentes cifrados: barroco, funcional, americano o tablaturas, adquirir fluidez y agilidad en la transposición, comprender los estilos y los géneros e interiorizar los patrones de acompañamiento y las estructuras armónicas. Pero también necesitará conocer las características y las necesidades de los elementos que son susceptibles de ser acompañados, sea voz, instrumentos, danza, agrupación instrumental u otras manifestaciones artísticas, como por ejemplo un texto o una imagen.

Finalmente, la asignatura se aplicará a las necesidades de cada especialidad. Por lo tanto, en cada una de estas, se incluirán y se adaptarán los contenidos de forma que la lectura, la improvisación y el acompañamiento estén dirigidos en el uso real del instrumento propio. Esto, unido a las características técnicas de cada instrumento, hace necesario que la asignatura se imparta de manera independiente en cada una de las especialidades a las cuales va dirigida.

Los objetivos y los contenidos de esta materia se relacionan con tres habilidades esenciales que se complementan entre sí y las posan en acción: la destreza en la ejecución instrumental, la comprensión y la realización práctica de los conocimientos adquiridos, y la capacidad creativa. Con todo, es una asignatura formativa y funcional, con la cual se pretenden trabajar de manera integradora y transversal conocimientos musicales adquiridos en otras asignaturas como por ejemplo Lenguaje Musical o Armonía, así como en la clase instrumental individual, para promover un conocimiento efectivo y práctico de la música y de los elementos que la constituyen.

Objetivos

Las enseñanzas de Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Desarrollar los automatismos motores, la habilidad de simplificar sin obviar los aspectos esenciales de una partitura y la capacidad de aplicar el análisis musical, como destrezas que permiten interpretar a primera vista textos musicales de diferentes estilos.
- b) Adquirir, mediante la práctica de la lectura a primera vista, del transporte y de la improvisación, los reflejos y la creatividad necesaria para resolver las eventualidades que puedan surgir previas o durante la interpretación del repertorio.
- c) Aplicar los conocimientos adquiridos de los elementos y los procedimientos armónicos y melódicos de diferentes estilos, para crear e improvisar acompañamientos adecuados, formal y estilísticamente, a una melodía escrita o escuchada, partiendo o no de un cifrado o guion dado.
- d) Improvisar unidades formales, melodías con su acompañamiento, a partir de un guion, de un esquema formal o armónico, de un bajo cifrado, de un patrón rítmico, de una audición o de una idea externa dada.
- e) Aplicar los conocimientos musicales teóricos y prácticos adquiridos para la interpretación, el acompañamiento y la improvisación en estilos de *jazz* y géneros actuales.
- f) Integrar y asimilar de manera práctica los elementos que conforman la música, así como las habilidades y los recursos necesarios para poder abordar con garantías los diferentes roles y funciones, como instrumento acompañante, que se pueden realizar con el instrumento polifónico propio.

Contenidos

- El transporte como recurso formativo de capacidades y reflejos. Técnicas de transporte. Mecánica tradicional del transporte. El transporte por cadencias, estructuras armónicas o

melódicas. El transporte por círculo de quintas. Los instrumentos transpositores. Aplicaciones prácticas del transporte en diferentes situaciones y para los diferentes instrumentos polifónicos (piano, guitarra y acordeón).

- Realización de toda clase de cifrados. Cifrado barroco: realización de cifrados de tríadas, séptimas de dominantes, sensible y disminuida. Series de séptimas. Cifrado americano. Cadencias y estructuras armónicas básicas con grados tonales y dominantes secundarias. Los estándares de *jazz* o *blues*. Cifrado funcional. Cifrados más habituales de la música actual. La práctica de cifrados a través de diferentes plataformas. Aplicaciones prácticas de la resolución de cifrados en diferentes situaciones y para los distintos instrumentos polifónicos (piano, guitarra y acordeón).

- La creación de armonías y de diferentes tipos de acompañamientos. Realización de estructuras armónicas con fórmulas de acompañamiento de armonía compacta y disuelta. Fórmulas rítmicas y patrones de acompañamiento característicos de los diferentes estilos, géneros y épocas de la música occidental. Patrones de acompañamiento del *blues* y del *jazz*. El *swing*, fórmulas armónicas del *pop-rock*. El acompañamiento de una melodía externa y el acompañamiento y melodía en el mismo intérprete. La práctica del acompañamiento de una melodía externa y acompañamiento y melodía en el mismo intérprete. Las aplicaciones para la afinación, para modificar la velocidad de los audios, para crear claquetas, para crear bases de acompañamiento. Armonización y creación de acompañamientos partiendo de una melodía escrita o escuchada. Acompañamiento a los estándares de *jazz* o *blues*. Funciones del instrumentista acompañante. Introducción a los recursos pedagógicos y didácticos como instrumentista acompañante. Aplicaciones prácticas del instrumentista acompañando en diferentes situaciones y para los distintos instrumentos polifónicos (piano, guitarra y acordeón).

- La práctica de la improvisación. Improvisación formal, melódica, rítmica y armónica. Improvisación tonal y modal. La improvisación de patrones rítmicos en armonía única. Improvisación melódica a partir de un guion, cifrado, esquema armónico o abajo dado. Improvisación de estructuras armónicas básicas formando frases simétricas o procesos de pregunta respondida (4, 8 y 16 compases). Improvisación de estructuras transportadas por círculo de quintas. Improvisación de acompañamientos y como solista. Improvisación imitando diferentes estilos musicales. Improvisaciones partiendo de parámetros establecidos o creados. Improvisación a partir de la imitación. Improvisación a partir del repertorio del nivel. Improvisación partiendo de una audición sin partitura. Improvisación a partir de una imagen o una idea abstracta. Las bases de acompañamiento para improvisar. Improvisación de introducciones temáticas. Memorización de estructuras armónicas básicas para improvisar.

Las ruedas de improvisación: introducción, tema o *head*, solo o *break* y base armónica, coda. La utilización de la improvisación a lo largo de la historia de la música y figuras relevantes en esta disciplina. La improvisación como recurso formativo de capacidades y reflejos. Aplicaciones prácticas de la improvisación en diferentes situaciones y para los distintos instrumentos polifónicos (piano, guitarra y acordeón).

Criterios de evaluación

1. Leer a primera vista partituras de diferentes estilos, épocas e instrumentaciones como instrumento solista, o acompañante (con apoyo digital o sin) a un instrumento, a la voz, a la danza y/o a una agrupación, según las necesidades de la vida laboral de cada especialidad.

Se trata de valorar el grado de desarrollo de los reflejos y la intuición musical, la capacidad de aplicación del análisis, la capacidad de síntesis armónica y melódica así como la corrección en la reducción y, en el caso del piano, la adaptación tímbrica de los instrumentos orquestales en reducciones al teclado.

2. Transportar mentalmente y/o improvisadamente partituras de diferentes estilos, bien como instrumentista acompañando así como a solista.

Por medio de este criterio valoramos la agilidad, la corrección y el dominio de los transportes utilizados habitualmente, según las necesidades de la vida laboral de cada especialidad.

3. Realizar bajos cifrados barroco y americano con corrección en las notas de cada armonía y en el enlace entre estas.

A través de este criterio se pretende valorar el grado de conocimiento de los cifrados y su aplicación práctica.

4. Crear acompañamientos de melodías de diferentes estilos a partir de unos cifrados dados o de una estructura armónica.

A través de este criterio se pretende valorar la capacidad de crear acompañamientos a partir de cifrados, aplicando los conocimientos y los recursos adquiridos.

5. Realizar el acompañamiento de una melodía tonal o modal, estándar de *jazz* o de música actual y de una improvisación o variación sobre esta, en la cual solo aparece la estructura armónica o la melodía y el cifrado americano.

Con este criterio se trata de valorar el grado de adaptación del alumnado a la práctica habitual en este tipo de acompañamiento.

6. Acompañar otros instrumentos y la voz, con recursos digitales o sin, demostrando conocimiento de los instrumentos transpositores y sus características.

A través de este criterio se valora la capacidad de adaptación del alumnado a la voz y a los diferentes instrumentos, transpositores o no, a partir del conocimiento de la tesitura, de las características sonoras, así como de las notas de afinación.

7. Realizar de una improvisación partiendo del análisis de una obra de repertorio o pieza dada.

Se trata de evaluar en el alumnado la capacidad de creación y de aplicar el análisis para desarrollar elementos temáticos partiendo de los rasgos característicos de una composición.

8. Improvisar una melodía acompañada partiendo de un guion, de un bajo cifrado, de una melodía escuchada, de una imagen o idea abstracta, de un ritmo característico, de una estructura formal, de un movimiento de danza, y/o cualquier otro parámetro utilizado en su especialidad, utilizando apoyo digital o acompañante otro instrumento, voz o bailarín. Se trata de evaluar en el alumnado la capacidad de adaptar su improvisación a las características de cualquier parámetro, enfrenar a la realidad de acompañar dentro de su especialidad.

Música de cámara

Introducción

La práctica de la música de cámara durante el periodo de estudios correspondiente a las enseñanzas profesionales de Música responde a un conjunto de necesidades del alumnado de música que difícilmente se pueden atender si no es a través de esta actividad.

La actividad de cámara supone el vehículo fundamental para integrar y posar en práctica una serie de aspectos técnicos y musicales el aprendizaje de los cuales a través de los estudios instrumentales y teóricos posee forzosamente un carácter analítico que tiene que ser objeto de una síntesis posterior a través de la práctica interpretativa.

La práctica de la música de cámara cumple una función decisiva en el desarrollo del oído musical en todos sus aspectos. El repertorio de cámara constituye el medio idóneo porque el alumnado desarrolla el sentido de la afinación, desarrollo que no puede dejar de ser intuitivo y mimético, que se resiste a ser enseñado o transmitido por métodos racionales y que requiere una larga praxis musical, preferentemente en conjunto.

Una de las características fundamentales de la música de cámara es la ausencia de dirección. Esto obliga a desarrollar las competencias necesarias de comunicación visual y gestual entre los miembros del grupo, aprender a valorar la importancia de la respiración conjunta, establecer criterios comunes de interpretación y, en definitiva, favorecer el desarrollo de una nueva dimensión de la interpretación basada en la codirección.

Así mismo, el ejercicio de la música de cámara estimula la capacidad —imprescindible para todo músico— para escuchar los otros instrumentos mientras se toca el propio y para desarrollar el sentido de “sonoridad del conjunto”.

La interacción entre varios instrumentistas colabora igualmente al desarrollo de la sensibilidad en materia de dinámica, fraseo, ritmo y *vibrato*: en cuanto a la dinámica, para exigir una sensibilización respecto de la audición de planes sonoros y a la percepción de la función ejercida en cada momento por cada uno de los instrumentos (solista, acompañante, contrapuntística, armónica, etc.); en cuanto al fraseo, porque colabora a desarrollar el sentido del diálogo y la mimesis musical; en cuanto al ritmo, porque la música de conjunto exige por sí misma una precisión y una compenetración rítmica que haga posible la simultaneidad y el ajuste entre los diversos instrumentos, al mismo tiempo que propicia el desarrollo de la comunicación a través del gesto, y de cualquier otra forma no verbal, entre los instrumentistas (entradas, definición del tempo, *rubato* y otras modificaciones del tempo, cortes finales, respiraciones, etc.); en cuanto al *vibrato*, en el sentido que la música de cámara obliga a homogeneizar y simultanear el periodo, la velocidad y la amplitud de los diversos *vibratos*.

La música de cámara obliga a los músicos que la practican a desarrollar determinados hábitos de autodisciplina y método extremadamente beneficiosos, como por ejemplo la homogeneización de la articulación, la planificación de los golpes de arco en los instrumentos de cuerda o de las respiraciones en los de viento, etc., al mismo tiempo que permite el contraste del instrumento propio con otros de naturaleza diferente.

Desde un punto de vista musical, la música de cámara es imprescindible para la maduración de un músico en el terreno de la expresividad y la emotividad, puesto que

supone un campo idóneo porque la capacidad afectiva del futuro músico aflora en su interpretación, hecho que hay que propiciar lo antes posible.

A su vez, el intercambio de ideas y la confrontación entre varios puntos de vista interpretativos resulta sumamente formativa y estimulando para un instrumentista en periodo de formación, colabora al desarrollo de la capacidad analítica y fomenta que la interpretación responda a una idea musical y trascienda el nivel de mera lectura.

Así mismo, la práctica y el conocimiento del repertorio de cámara supone un paso decisivo en el conocimiento del repertorio del instrumento y de la evolución estilística de los diferentes periodos de la historia de la música.

En suma, el cultivo de la música de cámara resulta absolutamente complementario de la formación instrumental, y permite la aplicación práctica de los conocimientos adquiridos en la clase de instrumento, dentro de una actividad que, a causa de su carácter lúdico, permite la práctica musical en condiciones ideales de espontaneidad y distensión.

En la organización de esta asignatura, se tiene que promover la autonomía del alumnado de forma que el profesorado adopte el papel de guía y no el rol de dirección del conjunto. Así mismo, para optimizar los tiempos lectivos la asignatura se estructurará a partir de proyectos musicales.

Objetivos

Las enseñanzas de Música de Cámara de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Valorar la música de cámara como un aspecto fundamental de la formación musical e instrumental.
- b) Aplicar en todo momento la audición polifónica para escuchar simultáneamente las diferentes partes al mismo tiempo que se ejecuta la propia.
- c) Desarrollar el diálogo y la mimesis musical en la interpretación asumiendo el rol interpretativo que corresponde en cada momento.
- d) Utilizar una amplia y variada gama sonora de forma que el ajuste de sonido se realice en función de los otros instrumentos del conjunto y de las necesidades estilísticas e interpretativas de la obra.
- e) Conocer y realizar los gestos básicos que permiten la interpretación coordinada sin director o directora.
- f) Desarrollar técnicas de ensayo y de aprendizaje autónomo basados en la planificación, la busca de consensos interpretativos, la constancia y el esfuerzo.

Contenidos

- La unidad sonora: respiración, ataque, *vibrato*, golpes de arco, afinación, articulación, ritmo y fraseo.
- Técnicas de concertación musical.
- Atención consciente e identificación del rol que se ejerce en cada momento.
- Agógica y dinámica
- Estudio y práctica de los gestos de anacrusa, indicaciones de corte u otras que se derivan del discurso musical, necesarios para tocar sin director.
- Equilibrio sonoro y planes sonoros: homogeneización, empaste y contraste.

- Técnicas y dinámicas de ensayo.
- Técnicas de lectura a vista aplicadas.
- Práctica de música de cámara en formaciones diversas.
- Análisis (texturas, análisis ritmicomelódica y armónica) e interpretación de obras básicas del repertorio que incluyan diferentes estilos, atendiendo las singularidades de cada agrupación.

Conjunto de instrumentos monódicos.

Trío y cuarteto de cuerda: igualdad de sonido en los diferentes ataques del arco, *vibrato*, afinación, etc., distribución del arco para el fraseo.

Trío de cañas, quinteto de viento, quinteto de metales, cuarteto de saxos, cuarteto de clarinetes, así como otras combinaciones en vientos: igualdad en los ataques, articulación, fraseo, etc. Respiración, afinación y *vibrato*.

Conjunto de percusión: equilibrio en los ataques, ritmo, fraseo, etc.

Cámara con guitarra: igualdad de sonido, afinación, articulación, fraseo, etc.

Cámara con piano: equilibrio en los ataques dentro de la diversidad de respuestas. Equilibrio de cuerdas, viento y piano. Articulación, afinación, fraseo, etc.

Cámara con canto: equilibrio de planes del acompañamiento respecto de la voz o cámara con canto. Equilibrio de planes del acompañamiento respecto de la voz o voces, afinación, fraseo, etc.

- Grupos de música de cámara de referencia nacional e internacional.

Criterios de evaluación

1. Interpretar obras de diferentes épocas y estilos dentro de la agrupación correspondiente. Con este criterio se pretende evaluar la capacidad de unificación del criterio interpretativo entre todos los componentes del grupo y el equilibrio sonoro entre las partes.

2. Actuar como responsable del grupo dirigiendo la interpretación colectiva mientras realiza su propia parte.

Mediante este criterio se pretende verificar que el alumnado tiene un conocimiento global de la partitura y sabe utilizar los gestos necesarios de la concertación. Así mismo se pueden valorar sus criterios sobre la unificación del sonido, timbre, *vibrato*, afinación y fraseo.

3. Leer a primera vista una obra de poca dificultad en la agrupación que corresponda.

Este criterio pretende constatar la capacidad del alumnado para desenvolverse con autonomía en la lectura de un texto, su grado de fluidez y comprensión de la obra.

4. Estudiar en casa las obras correspondientes al repertorio programado.

Mediante este criterio se pretende evaluar el sentido de la responsabilidad como miembro de un grupo, la valoración que tiene de su papel dentro de este y el respeto por la interpretación musical.

5. Interpretación pública de obras de estilos y épocas diversas.

Este criterio constata la unificación del fraseo, la precisión rítmica, el equilibrio sonoro, la preparación de cambios dinámicos y de acentuación, así como la adecuación interpretativa al carácter y el estilo de la música interpretada.

6. Interpretación pública de una obra contemporánea con formación instrumental heterogénea.

Mediante este criterio se pretende comprobar el grado de comprensión del lenguaje contemporáneo, el conocimiento de efectos y grafías, así como el equilibrio sonoro dentro de un conjunto de instrumentos de morfologías diversas y poco habituales.

7. Participar en un ensayo del grupo de manera activa.

Mediante este criterio se pretende conocer el grado de compromiso y de participación de los miembros que integran el grupo y valorar la aplicación musical de su actitud participativa.

8. Adoptar criterios comunes de interpretación mediante el análisis, la argumentación y la percepción estética.

Mediante este criterio se pretende evaluar el trabajo en conjunto de los miembros del grupo y su capacidad de llegar a consensos interpretativos.

Orquesta/Banda

Introducción

El proceso de enseñanza y aprendizaje de las varias especialidades instrumentales tiene forzosamente un marcado carácter individual. De aquí que el currículum tenga que albergar asignaturas que trasciendan este componente unipersonal de la práctica musical e introduzcan elementos colectivos. La práctica instrumental resulta así entendida no solo como la adquisición de una técnica compleja y la formación progresiva de unos criterios musicales propios, sino también como una herramienta de relación social y de intercambio de ideas entre los mismos instrumentistas.

La educación musical no puede ni tiene que perseguir como única meta la formación de solistas instrumentales *stricto sensu*; su misión principal tiene que ser ofrecer a la sociedad los músicos que esta necesita para poder canalizar las actividades que demanda la comunidad. En este sentido, a partir del siglo XIX, la orquesta se ha convertido, por su extenso repertorio y por su vasto potencial comunicador, en el vehículo de expresión musical por antonomasia. El elevado número de instrumentistas que la integra provoca, en consecuencia, que un porcentaje muy alto de los estudiantes de los instrumentos susceptibles de entrar a formar parte de la orquesta (cuerda, viento y percusión, fundamentalmente) tengan en esta su destino profesional más frecuente y, a menudo, única.

La práctica indistinta de orquesta o banda, o, si es el caso, el conjunto que corresponda, tiene por finalidad facilitar la participación, a través de diferentes formaciones, de todo el alumnado. Se procura así una organización más flexible de la enseñanza al mismo tiempo que se permite que determinados instrumentos con dificultades de integración tengan el marco oportuno para la práctica instrumental colectiva. Así pues, la participación en las agrupaciones, sean instrumentales o corales, supone y garantiza la presencia activa del alumnado en una de las actividades que implican más proyección del centro en la sociedad.

La práctica, tanto de la orquesta como de la banda, constituye una materia necesaria para la formación musical y su consecuencia lógica tiene que ser la inclusión en el currículum de las enseñanzas profesionales de Música de dos asignaturas, Orquesta y Banda, y su presencia está justificada en un doble sentido. Por un lado, porque ofrecerá a los instrumentistas la experiencia y los conocimientos necesarios relativos al funcionamiento,

las reglas y la convivencia características de la interpretación de estas agrupaciones. De otra, porque actuará positivamente sobre todos los instrumentos el nivel de los cuales los capacita especialmente para tocar en conjunto, estableciendo una formación con la cual el alumnado adquiera seguridad y adaptación psicológica para su ingreso posterior en agrupaciones profesionales.

Igual que la música de cámara —una asignatura que persigue objetivos de una naturaleza similar—, la orquesta, la banda o el conjunto servirán para sacar el alumnado de un repertorio casi siempre caracterizado por sus dificultades técnicas y por la desigualdad respecto del instrumento encargado de acompañarlo (a menudo el piano) e introducirlo en un mundo nuevo, más igualitario y de naturaleza más rica y variada. Así, los géneros musicales dejarán de ser solo la sonata, el concierto o las piezas de virtuosismo, con lo cual el alumno y la alumna podrán adentrar en otras como la sinfonía, el oratorio, el poema sinfónico, la ópera o incluso el acercamiento al repertorio más actual, con la posibilidad de enriquecer la interpretación con la aportación de los mismos compositores. En el caso de instrumentos con una literatura escasa o con partituras de valor musical muy desigual, estas agrupaciones suponen la posibilidad de adentrar en las composiciones más relevantes de la historia de la música occidental en igualdad de condiciones respecto de instrumentos más “hegemónicos” (violín, flauta o trompa, por ejemplo), con todo el que esto implica de enriquecimiento en la formación musical del alumnado. La convivencia con instrumentos de naturaleza y técnicas muy diversas, al final, proporcionará también al alumnado una visión mucho más amplia del hecho musical y enriquecerá su conocimiento de los timbres (considerados tanto individualmente como colectivamente) y de las varias peculiaridades organológicas.

Las dificultades técnicas o el mero lucimiento solista darán a un repertorio que alberga muchas de las mejores páginas de la música occidental y a un complejo entramado de interrelaciones instrumentales en las cuales el alumnado se sentirá protagonista destacado. El hecho que sean diversos los instrumentistas encargados de tocar una sola voz o parte no tiene por qué empañar ni un poco este protagonismo, que por el hecho de ser colectivo no tiene que implicar una disminución del perfil ejercido por cada uno de los integrantes de la agrupación. Esta es una suma de individualidades aunadas por la mente rectora del director o directora, que tiene que saber extraer el mejor de aquellas, que en ningún caso tienen que aspirar a perder en el anonimato, como tampoco sobresalir por encima del resto. La unidad de criterio y la igualdad de la ejecución tienen que ser por eso las principales metas a conseguir.

La orquesta, la banda y los conjuntos que se forman tienen que fomentar también las relaciones humanas entre el alumnado, acostumbrado casi siempre a una práctica individualista y solitaria de los instrumentos. Tienen que incrementar la actitud de escucha de todo el que rodea la propia ejecución unipersonal para conseguir aspectos inherentes a toda buena interpretación en la agrupación: afinación, empaste, homogeneidad en el fraseo, igualdad en los ataques, claridad en las texturas, etc.

El respecto a todas las indicaciones del director o de la directora fomentará una actitud de disciplina y provocará la necesidad de memorizarlas porque el trabajo realizado a lo largo de los ensayos doy fruto en el concierto. En este, el alumnado podrá experimentar una sensación muy diferente, puesto que será consciente que en la práctica de grupo la responsabilidad es compartida. Todo esto redundará, al fin y al cabo, en la introducción de

este componente de pluralidad que el alumno y la alumna tienen que sentir como un elemento básico de su formación al entrar en las enseñanzas profesionales, en el cual, parafraseando Goethe, los conocimientos adquiridos tienen que permitirle convertir la práctica instrumental en el seno de las agrupaciones en “una conversación entre muchas personas razonables”.

Objetivos

Las enseñanzas de Orquesta y Banda de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Profundizar en el conocimiento de los diferentes estilos y de los recursos interpretativos de cada uno.
- b) Elaborar criterios personales y razonados sobre cuestiones estéticas a través del trabajo del director o de la directora y de la experiencia del grupo que le permiten cumplir su responsabilidad como intérprete dentro de este.
- c) Dominar el mismo instrumento de acuerdo con las exigencias de cada obra.
- d) Aplicar en todo momento la audición polifónica para escuchar simultáneamente las diferentes partes al mismo tiempo que se ejecuta la propia demostrando la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad sonora.
- e) Utilizar una gama sonora amplia y variada, de forma que el ajuste de sonido se realice en función de los otros instrumentos del conjunto y de las necesidades interpretativas de la obra.
- f) Interpretar obras representativas del repertorio de la agrupación de acuerdo con su nivel instrumental y reaccionar con precisión a las indicaciones del director o de la directora.
- g) Adquirir y aplicar progresivamente herramientas y competencias para el desarrollo de la memoria
- h) Desarrollar la capacidad de lectura a primera vista.
- y) Aplicar con autonomía progresivamente mayor los conocimientos musicales para la improvisación con el instrumento.
- j) Respetar las normas que exige toda actuación en grupo: afinación previa, atención continua, valoración del trabajo colectivo, etc., y responsabilizar en todo momento de estas.
- k) Valorar la práctica en grupo como un proceso de aprendizaje imprescindible para el futuro ejercicio profesional.
- l) Tener cura progresivamente de la afinación del grupo.

Contenidos

- Importancia de la afinación previa a partir del *la* del oboe.
- La anacrusa como movimiento básico de la práctica del grupo. Reacción y comprensión ante las diferentes anacrusas del director o de la directora.
- Desarrollo del oído para el control permanente de la afinación dentro de la agrupación.
- Desarrollo de la igualdad en ataques (instrumentos de viento y percusión).
- Desarrollo de la igualdad en los golpes de arco (instrumentos de cuerda).
- Conocimiento y valoración de las normas de comportamiento en la agrupación.

- Estudio previo de la particella (técnicas de lectura a vista), silencio y concentración para ejecutar en todo momento las indicaciones del director o de la directora, responsabilidad de anotar las indicaciones, etc.
- Importancia del papel de cada uno de los miembros de la agrupación.
- Trabajo por secciones.
- Trabajo gradual del repertorio básico más significativo de la agrupación.
- Valoración del silencio como marco de la interpretación.

Criterios de evaluación

1. Interpretar por secciones cualquiera de las obras programadas durante el curso.
Mediante este criterio se trata de valorar la capacidad para adecuar el propio sonido al de la familia correspondiente y la precisión de ataques y entradas de acuerdo con la anacrusa del director o de la directora.
2. Reproducir cualquier de las obras programadas durante el curso, reduciendo la cuerda al número mínimo posible de alumnos por cada sección de esta.
Este criterio pretende evaluar la capacidad de escucha de las otras partes, unificar con las afines, y el grado de afinación armónica y del conjunto, unificando unísonos.
3. Improvisar una obra de poca dificultad.
Este criterio pretende comprobar la integración rítmica en el conjunto siguiendo el tempo marcado por el director o la directora, la precisión para reaccionar a sus indicaciones, el dominio de su instrumento y el grado de afinación en la lectura a vista.
4. Estudiar en casa las obras correspondientes al repertorio programado.
Mediante este criterio se pretende evaluar el sentido de la responsabilidad como miembro de un grupo, la valoración que tiene de su papel dentro de este y el respeto por la interpretación musical.
5. Realizar conciertos públicos con las obras ensayadas.
Este criterio constata la actitud necesariamente disciplinada del instrumentista en la orquesta, la capacidad de asumir el papel asignado, su contribución dentro del equilibrio de planes del conjunto y su adecuación al carácter y el estilo que marca el director o la directora.
6. Afinar adecuadamente respecto del nivel que le corresponda.
Mediante este criterio se pretende evaluar si el alumnado está adquiriendo adecuadamente las herramientas necesarias para lograr la corrección de la afinación melódica-armónica del conjunto.
7. Leer a vista el repertorio propuesto.
Con este criterio se pretende evaluar el alumnado en cuanto a la capacidad de respuesta ante aspectos de lenguaje musical, ritmo, afinación, golpes de arco, articulaciones dinámicas, etc.

Piano Complementario

Introducción

La música que en los últimos siglos ha surgido como producto de nuestra cultura occidental es esencialmente polifónica (entendiendo por polifonía en sentido amplio, no solo la escritura estrictamente contrapuntística, vocal y/o instrumental, actual o de épocas pasadas, sino también la música del estilo armónico que se configura a lo largo del siglo XVIII, que culmina en el XIX, que ha continuado la evolución hasta nuestros días y que ha dado lugar a nuevos aspectos o nuevas formas del pensamiento polifónico). Para cualquier músico que no tenga como primero objetivo hacer una carrera de intérprete instrumental (para un compositor, un director de orquesta o de coro, un musicólogo, un cantante, un profesor de teoría o de instrumento, etc.), la práctica de un instrumento polifónico es un auxiliar valiosísimo, una herramienta de trabajo de eficacia indudable, puesto que le ofrecerá la posibilidad de penetrar en el tejido de una partitura polifónica más o menos compleja, aprehenderla globalmente en sus dimensiones vertical y horizontal, y convertirla inmediatamente en realidad sonora. También para los intérpretes que cultivan instrumentos monódicos como los de viento o de una capacidad polifónica limitada como los de arco, el aprendizaje paralelo de un instrumento polifónico resulta ser un medio auxiliar de utilidad inestimable para conocer mejor el repertorio específico de su propio instrumento, necesidad casi siempre en la práctica del apoyo o la colaboración más o menos estrecha de un instrumento polifónico. También la guitarra, instrumento con unas posibilidades polifónicas sensiblemente limitadas por el hecho que la mano izquierda se reduce a la función de fijar la entonación de las notas, y queda así privada prácticamente de cualquier otra capacidad de realización, se puede beneficiar de este trabajo simultáneo en un instrumento que le permita el acceso a unos horizontes polifónicos de más amplitud. Finalmente, y esto afecta a la generalidad de los estudiantes de música, el desarrollo de la audición interna resultará favorecido y reforzado mediante la comprobación inmediata en el instrumento polifónico de cómo suena en realidad el que imaginamos en la mente a partir de la escritura.

El piano aparece como el instrumento idóneo para llenar esta función complementaria por su capacidad polifónica; las razones que hacen de este un auxiliar ideal son numerosas. En primer lugar, ~~hay~~ su capacidad polifónica, ya señalada. En segundo lugar, el piano es un instrumento que ofrece un aprendizaje relativamente fácil en los inicios, puesto que no sufre, en este nivel, las limitaciones o las desventajas que presentan los instrumentos de cuerda o viento (afinación, embocadura, respiración, obtención de un sonido de entonación y calidad razonablemente aceptable, etc.). En cuanto a la amplitud de registro, el piano es, a efectos prácticos, equiparable a la orquesta sinfónica, y casi el mismo hay que decir en cuanto a su riqueza dinámica. Inmediatez en la emisión del sonido y agilidad sin más límites que los que impongo la misma habilidad del ejecutante, son otras calidades valiosas del piano. Finalmente, habla a favor de este su difusión inmensa en el mundo musical de hoy.

La obligatoriedad de la asignatura se prevé por la necesidad que de su estudio tiene todo tipo de instrumentistas no polifónicos en este periodo de su formación. El hecho de acercar el alumnado al fenómeno armónico a través del piano, favorecerá unos procesos de enseñanza-aprendizaje musical más integrados. Es por eso que el Piano Complementario servirá como herramienta que ayude a entender mejor la asignatura de Armonía y Análisis musical, a través de ejercicios que trabajan enlaces de Acordes, progresiones acórdicas, cadencias...

Además, con esta asignatura se posa en manos del alumnado que tenga que optar por cualquier tipo de especialidad en las enseñanzas superiores unos conocimientos útiles que los prepara y les permite el acceso práctico a cualquier vertiente musical, y de este modo se confiere solidez en este periodo de estudios marcado por su carácter propedéutico.

Con estos objetivos, la enseñanza práctica de este instrumento polifónico se orientará tanto a desarrollar un manejo práctico de este a través de la interpretación de partituras como desarrollar desde los primeros cursos otros aspectos, algunos ya señalados antes, como por ejemplo la percepción global de la polifonía, el oído interno, la habilidad en la lectura a primera vista (incluyendo una posible simplificación rápida del escrito en la partitura), la improvisación y el acompañamiento, etc. Por supuesto, el nivel de exigencia de las enseñanzas en cuanto a capacidad técnico-interpretativa no podrá ser el mismo para pianistas que para no pianistas, así como la metodología que hay que seguir. Conviene tener mucho en cuenta que la capacidad de realización al teclado estará siempre condicionada por el grado de dominio conseguido en la técnica del instrumento, pero es evidente que, en este sentido, los niveles que hay que fijar tienen que estar por debajo de los que se exigen normalmente al pianista, por lo cual tendrán que ser, como máximo, los desarrollados en una enseñanza elemental del instrumento. De este modo, el piano podrá cumplir una deseable y conveniente función complementaria en la educación de todo profesional de la música.

Objetivos

Las enseñanzas de Piano Complementario de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer las características y las posibilidades sonoras del piano.
- b) Adquirir una técnica pianística básica para conseguir un grado de destreza que facilite la práctica del instrumento.
- c) Desarrollar hábitos correctos y eficaces de estudio, aplicando en el proceso los aprendizajes adquiridos.
- d) Conseguir progresivamente una soltura adecuada en la lectura a primera vista de

- partituras sencillas con el piano a través de la comprensión de los textos musicales.
- e) Practicar la simplificación de textos musicales variados, así como desarrollar la escucha armónica y la comprensión del sentido musical de los Acordes.
  - f) Interpretar obras sencillas representativas de diferentes épocas y estilos musicales del repertorio pianístico para solista.
  - g) Aplicar técnicas de memorización en la práctica pianística para desarrollar automatismos.
  - h) Comprender los elementos esenciales melódicos, armónicos y formales de una partitura pianística sencilla de diferentes periodos y estilos musicales.
  - y) Practicar con el piano esquemas armónicos sencillos y cadencias.
  - j) Practicar con el piano la improvisación de patrones básicos de acompañamiento (armónicos y rítmicos) adaptados a melodías dadas, con esquemas armónicos dados y sin.
  - k) Crear con el piano melodías con sentido musical sobre estructuras armónicas sencillas, aplicando los conocimientos adquiridos y demostrando creatividad.

Contenidos

- Conocimiento de los elementos y características sonoras del piano, así como su relación con la producción del sonido.
- Desarrollo de principios básicos de la técnica pianística que permita adoptar una posición corporal correcta respecto al instrumento.
- Desarrollo de la habilidad de cada mano, así como de la coordinación y la simultaneidad entre ambas.
- Trabajo de la técnica digital y de los movimientos del brazo necesarios.
- Estudio y práctica, con dificultad progresiva, de los principios de digitación pianística, automatizando patrones característicos de escalas, Acordes y arpeggios.
- Práctica de varias maneras de pulsación o ataque necesarios, en función de la dinámica, el fraseo y el sentido musical del fragmento que se trate.
- Práctica básica del pedal de resonancia.

- Práctica de lectura de textos con disposiciones armónicas (lectura de Acordes, series sencillas de Acordes enlazados, Acordes desplegados como por ejemplo fórmulas del tipo bajo Alberti, arpeggios, etc.) y lectura contrapuntística a dos voces, así como de ejercicios que desarrollan el oído armónico.
- Interpretación de pequeñas piezas de diferentes épocas y estilos musicales del repertorio pianístico para solista, con dificultad progresiva, seleccionando especialmente todo aquel material de trabajo que contribuya a la capacidad de aprehender y realizar de manera inmediata en el teclado la escritura polifónica.
- Práctica de la lectura a primera vista de textos musicales sencillos de dificultad

progresiva, con fórmulas imitativas, melódicas y armónicas.

- Práctica de esquemas armónicos sencillos y cadencias con el piano.
- Lectura de ejercicios de armonía realizados por el alumnado en la asignatura de Armonía y Análisis musical.
- Análisis melódico, armónica y formal de pequeñas piezas de diferentes periodos y estilos musicales.
- Práctica con el piano de la improvisación de melodías y de motivos melódicos sobre estructuras armónicas sencillas con creatividad.
- Práctica con el piano de improvisación de patrones básicos de acompañamiento (armónicos y rítmicos) adaptados a melodías dadas, con estructuras armónicas dadas y sin.

Criterios de evaluación

1. Aplicar correctamente los principios de la técnica pianística en los ejercicios y obras . Este criterio sirve para evaluar la asimilación y la aplicación correcta de la técnica pianística, así como el grado de concienciación corporal que tiene el alumnado.
2. Mostrar capacidad de aprendizaje individual mediante la interpretación correcta de fragmentos, estudios y obras de dificultad progresiva. Este criterio de evaluación pretende evaluar que el alumnado estudia aplicando correctamente las indicaciones recibidas.
3. Interpretar con soltura textos musicales sencillos a primera vista con el piano con preparación previa. Este criterio sirve para evaluar el grado de autonomía y la comprensión de los diferentes elementos en la lectura a primera vista de un texto musical.
4. Interpretar obras sencillas del repertorio solista pianístico de acuerdo con los criterios de estilo correspondientes. Este criterio de evaluación sirve para evaluar la capacidad del alumnado para interpretar con comprensión los elementos básicos de las partituras, así como su grado de concentración, para favorecer una interpretación fluida.
5. Identificar la estructura melódica, armónica y formal de textos musicales de partituras pianísticas sencillas de diferentes periodos y estilos musicales. Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad del alumnado para utilizar el análisis como medio para encontrar la estructura de un fragmento de música para piano.
9. Realizar con el piano improvisaciones de melodías y de motivos melódicos sobre estructuras armónicas sencillas con creatividad y comprensión. Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad del alumnado para establecer relaciones entre la melodía y la armonía con creatividad.

10. Realizar correctamente con el piano improvisaciones y patrones básicos de acompañamiento (armónicos y rítmicos) adaptados a melodías dadas, con fórmulas armónicas dadas y sin dar. Este criterio sirve para evaluar el uso correcto de patrones de acompañamiento adaptados a melodías propuestas.
11. Realizar correctamente con el piano esquemas armónicos sencillos y cadencias. Este criterio sirve para evaluar el grado de realización con el piano de esquemas armónicos sencillos y cadencias.

Repertorio Acompañado

Introducción

La asignatura de Repertorio Acompañado se plantea como complemento a la asignatura de Instrumento en las especialidades instrumentales no polifónicas y en la especialidad de Canto. La práctica del repertorio con acompañamiento constituye un factor de calidad en el planteamiento educativo de las enseñanzas profesionales de Música. El hecho de poder abordar asiduamente el repertorio del instrumento con acompañante permite desarrollar en el alumnado una serie de habilidades (preparación escénica, o preparación de pruebas) que resultan clave para la maduración del músico como intérprete. Por lo tanto, el objetivo principal de esta asignatura no es tanto el repertorio en sí como el trabajo integral de interpretación de una composición musical. El alumnado tiene que ver reforzado con el trabajo conjunto con el acompañante, y favorecer así su crecimiento musical y personal, desarrollando el sentido de la sonoridad de conjunto, favoreciendo así la práctica en agrupaciones musicales. Pero además, amplía los conocimientos estilísticos e históricos del propio instrumento.

Es decir, solo a través del trabajo con el profesorado acompañando se puede garantizar el trabajo de la escucha, comprensión e interpretación completa de la partitura, puesto que todas estas competencias son adquiridas, entre otras, gracias a las orientaciones del profesorado especialista integrado dentro del conjunto de cámara. Además, el trabajo de esta asignatura califica al alumnado para todo tipo de trabajo como intérprete, preparaciones escénica, de conciertos, de pruebas, etc, siente una tarea que se adquiere con un trabajo continuo y evolutivo.

Esta asignatura aporta la base armónica, el sentido rítmico y la referencia para la afinación de los instrumentos; se fomenta la escucha del otro, crea hábitos de comunicación gestual, desarrolla la creatividad interpretativa y ayuda a comprender la textura orquestal en las reducciones de orquesta al piano.

El profesorado responsable de repertorio acompañado tiene una función doble en esta asignatura, por una parte como docente, y, por otra, como intérprete. Dentro del ámbito de la docencia, es fundamental mantener una coordinación trimestral, como mínimo, entre el profesorado acompañante y el profesorado tutor del alumnado para hacer un seguimiento del aprovechamiento de los ensayos de acompañamiento. Teniendo en cuenta la diversidad y la amplitud de los repertorios, organizativamente, los

acompañantes se pueden distribuir por especialidades o por familias instrumentales. Los centros asignarán al alumnado de las enseñanzas elementales de Música un número de sesiones de ensayo con acompañante. Igualmente, en las clases de Instrumento se podrá trabajar el repertorio con acompañante a manera de codocencia.

Esta asignatura, por último, tiene un carácter interdisciplinario, puesto que se trata de un espacio de confluencia de elementos curriculares. El trabajo de la polifonía refuerza contenidos de las asignaturas de Lenguaje Musical o de Armonía, el análisis de piezas y su contexto histórico. Igualmente en el trabajo de repertorio acompañado de audición consciente resulta fundamental. Finalmente, hay que señalar que la práctica con acompañante prepara el futuro trabajo de alumnado en la asignatura de música de cámara.

Objetivos

Las enseñanzas de Repertorio Acompañado de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Descubrir diferentes tipos de repertorio, profundizar en el conocimiento estilístico de cada obra y desarrollar la sensibilidad artística.
- b) Relacionar los elementos musicales de las asignaturas del currículum en las obras propuestas por el acompañante como base de la interpretación.
- c) Lograr las convenciones comunicativas con el acompañante como por ejemplo gestos, variaciones agógicas y dinámicas.
- d) Desarrollar en la interpretación las funciones de solista, de cámara y de acompañante en relación con el piano.
- e) Interiorizar la memoria musical con finalidad interpretativa.
- f) Escuchar y experimentar las posibilidades sonoras del mismo instrumento en relación con el conjunto armónico y sus diferentes dinámicas y tímbricas.
- g) Fomentar la creatividad mediante la improvisación.
- h) Aplicar las destrezas necesarias para resolver dificultades que surjan en la interpretación musical.
- y) Valorar la importancia del trabajo con el acompañante respetando sus propuestas.
- j) Desarrollar el autocontrol, la conciencia corporal y la capacidad comunicativa, en la actuación en público.
- k) Integrar la práctica del oído interno como base de la afinación, de la audición armónica y de la interpretación musical.

Contenidos

- Análisis formal, armónica y contextualización histórica de las obras propuestas por el acompañante.
- Práctica del ritmo y afinación con el piano y trabajo de las propiedades del sonido (calidad, color, timbre).
- Estudio del conjunto: comunicación gestual, respiraciones, arcos, ataques, articulación y fraseo, agógica, dinámica, equilibrio y planes sonoros.
- Identificación y práctica de repertorio solista, de cámara y de acompañamiento.
- Desarrollo de la memoria con finalidad interpretativa.

- Trabajo e interiorización de la improvisación como base de la creatividad.
- Integración de los recursos logrados para la superación de problemas en la interpretación.
- Valoración del trabajo en equipo como cimiento de la interpretación musical, y presa de conciencia de la responsabilidad individual y compartida en la interpretación conjunta.
- Práctica del oído interno y la concentración como recursos para la interpretación.
- Preparación para la interpretación en público. Utilización de grabaciones y el comentario y/o crítica posterior. Recursos para utilizar antes y durante el concierto de manera individual y conjunta.
- Realización de audiciones teniendo en cuenta la colocación de ambos instrumentistas/ve, la comunicación visual y el autocontrol.
- Audiciones comparadas y comentadas de diferentes intérpretes de reconocido prestigio internacional.

Criterios de evaluación

1. Participar activa y positivamente en las clases de repertorio con el profesorado acompañante. Mediante este criterio se pretende evaluar la iniciativa del alumnado en la hora de trabajar en la clase de repertorio.
2. Leer a primera vista y analizar las obras según el curso en el cual esté el alumnado. Este criterio trata de evaluar el desarrollo de la lectura a vista junto con el profesor, la capacidad de fluir con el discurso musical en beneficio del conjunto, la concentración y la capacidad analítica del alumnado.
3. Interpretar el repertorio con capacidad expresiva y comunicativa. Mediante este criterio se evalúa la actitud ante el instrumento, su trabajo y disciplina, así como la capacidad de escuchar el resultado conjunto de piano e instrumento/ve.
4. Evaluar los aspectos que condicionan el resultado conjunto: gestualidad, colocación, sincronización, dinámicas, planes sonoros, afinación, interpretación (solista o no). Este criterio evalúa la capacidad del trabajo conjunto que se ha realizado en las diferentes sesiones, así como la capacidad de escuchar el resultado conjunto de piano e instrumento/ve.
5. Interpretar repertorio de diferentes estilos y épocas evaluando las convenciones estilísticas alrededor del fraseo o el carácter, bien sea en audición pública o bien al aula. Se valorará la interpretación de memoria, así como el trabajo de conciencia corporal. Mediante este criterio se evalúa la capacidad interpretativa del alumnado, la actitud ante el instrumento, así como su trabajo y disciplina.
6. Improvisar individual y conjuntamente patrones rítmicos, armónicos y melódicos que guardan relación con el repertorio que se está trabajando. Mediante este criterio se evalúa la creatividad y la profundización en el estilo del repertorio que se está interpretando, a la vez que se desarrollan otras capacidades como la flexibilidad o la soltura como intérpretes.

Tablalet

Introducción

La práctica de tabalet dentro de la formación de la dulzaina permite proteger y difundir nuestro instrumento popular de percusión más representativo y su música. La práctica de un instrumento rítmico es un auxiliar valiosísimo, y una herramienta de eficacia indudable en la hora de contextualizar el repertorio de dulzaina y enmarcarlo en su realidad sonora. Además, el tabalet es un instrumento que ofrece un aprendizaje relativamente fácil en los inicios y por eso puede cumplir perfectamente esta función complementaria en el aprendizaje de la dulzaina.

El estudio del tabalet como instrumento propio de la cultura tradicional merece un tratamiento especial respecto al resto de instrumentos de percusión. El motivo principal es simple y obvio, puesto que una gran parte de su repertorio se basa en la música funcional, es decir, en una serie de ritmos propios que toman todo el sentido interpretándolos dentro de un contexto concreto, sea ritual, festivo o acompañando danzas y bailes, y sin olvidar en ningún momento que lo tabalet es el instrumento inseparable de la dulzaina cuando se trata de música tradicional.

En cuanto a esto, hay que señalar que hasta hace pocos años el principal medio de transmisión de los conocimientos de tabalet era la vía oral, sin ninguna partitura, mientras que la enseñanza formal de la percusión parte, en general, de la partitura escrita. Actualmente, esta situación está cambiando de manera progresiva y se dispone de múltiples materiales didácticos de uso habitual al aula. Con este razonamiento, el desarrollo y la aplicación curricular del tabalet en las enseñanzas profesionales se convierte en un proceso complejo en el cual no solo se requiere elaborar trabajos de investigación abundantes y continuos, sino que, además, se hace imprescindible otorgarle el atractivo suficiente para poder convencer los estudiantes de dulzaina y los futuros profesionales porque entran en un nuevo camino que puerta a la evolución del instrumento, tanto artísticamente como socialmente.

Objetivos

Las enseñanzas de Tabalet de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a)* Adquirir la sensibilidad auditiva necesaria para perfeccionar gradualmente la calidad interpretativa con el tabalet.
- b)* Desarrollar todos los aspectos psicomotrices necesarios para una ejecución correcta del tabalet.
- c)* Saber utilizar en conjunto la técnica y las posibilidades sonoras y expresivas del instrumento y saber aplicarlas correctamente.
- d)* Obtener un control total de la empuñadura y adquirir conciencia de la importancia del entrenamiento diario para aumentar la velocidad, la potencia, la resistencia y la precisión rítmica en las diferentes combinaciones.
- e)* Dominar el golpe y las diferentes combinaciones de golpes con las dos manos.
- f)* Dominar básicamente el repique y su técnica.
- g)* Conseguir un control de la empuñadura y relacionarlo correctamente con el proceso de interpretación.

h) Desarrollar los reflejos necesarios para la corrección e investigación continua de la estabilidad y precisión rítmica en la interpretación aumentando progresivamente la velocidad.

y) Practicar la música de conjunto integrar en las formaciones de música tradicional más características (dulzaina y tabalet, pandilla de dulzainas y percusión, grupo de albares, moros y cristianos, grupos de danzas, etc.)

j) Conocer el funcionamiento del tabalet, el mantenimiento y sus elementos.

Contenidos

- El tabalet en las actividades y las manifestaciones propias de la cultura popular valenciana.
- Manipulación del tabalet. Importancia de la calidad del instrumento y sus componentes y su influencia en la producción y calidad del sonido.
- Conocer otros instrumentos tradicionales de percusión.
- Interpretación de diferentes estilos y rituales.
- Interpretación de obras originales para tabalet.
- Aspectos históricos y sociales del uso del tabalet en la música tradicional.
- Estudio de los ornamentos básicos: tra, place (flan), mordientes, etc.
- Conocimiento de los recursos expresivos.
- Conocimiento y dominio de todas las combinaciones de manos.
- Posición corporal correcta para tocar el tabalet.
- Conocimiento y práctica de los ritmos básicos del tabalet.
- Dominio básico de la técnica del golpe con las dos manos.
- Diferentes tipos de empuñadura según la interpretación.
- Conocimiento básico de la técnica del repique.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.

Criterios de evaluación

1. Utilizar el esfuerzo muscular adecuado a las exigencias de la ejecución.

Con este criterio se pretende evaluar el dominio de la coordinación motora de los dos brazos, el equilibrio entre los esfuerzos musculares indispensables que requiere la ejecución instrumental y el grado de relajación necesaria para evitar tensiones que llevan a una pérdida de control en la ejecución.

2. Dominar la posición corporal.

Se trata de evaluar la posición correcta y relajada a lo largo de la interpretación.

3. Demostrar el dominio en la ejecución de estudios y obras sin desatar los aspectos técnicos de los musicales.

Este criterio evalúa la capacidad de interrelacionar los conocimientos técnicos y teóricos necesarios para conseguir una interpretación adecuada.

4. Demostrar sensibilidad auditiva en el uso de las posibilidades sonoras del instrumento. Mediante este criterio se pretende evaluar el conocimiento de las características y del funcionamiento mecánico del instrumento y la utilización de sus posibilidades.

5. Interpretar obras de diferentes estilos y rituales como solista y en grupo.

Se trata de evaluar el conocimiento que tiene el alumno del repertorio de su instrumento y de sus ritmos más representativos, y también el grado de sensibilidad e imaginación para aplicar los criterios estéticos correspondientes.

6. Interpretar de memoria abres del repertorio solista de acuerdo con los criterios del estilo correspondiente. Mediante este criterio se valora el dominio y la comprensión que el alumno tiene de los ritmos y la capacidad de improvisación y concentración sobre el resultado sonoro de estos.

7. Demostrar la autonomía necesaria para abordar la interpretación dentro de los márgenes de flexibilidad que permita el contexto musical.

Este criterio evalúa el concepto personal estilístico y la libertad de interpretación respecto del contexto.

8. Mostrar una autonomía progresivamente mayor en la resolución de problemas técnicos e interpretativos.

Con este criterio se quiere comprobar el desarrollo que el alumno ha conseguido en cuanto a los hábitos de estudio y a la capacidad de autocrítica.

9. Descubrir y razonar los rasgos característicos de los ritmos y las obras escuchadas en audiciones de conciertos en directo o de grabaciones.

Este criterio pretende evaluar la capacidad del alumno para analizar ritmos y obras, y relacionar sus características con los conocimientos instrumentales adquiridos.

10. Demostrar seguridad y precisión en el uso de la terminología adecuada para formular opiniones personales sobre los ritmos y las obras estudiadas, y que tienen una significación especial.

Este criterio pretende consolidar el uso de los términos y los conceptos del lenguaje musical adquiridos anteriormente y la incorporación correcta de los términos y los conceptos aportados en este nivel a través del estudio de las materias propias de las enseñanzas profesionales.

11. Lectura a vista de propuestas de fragmentos, obras y ritmos.

Mediante este criterio se pretende evaluar el grado de desarrollo en los mecanismos de lectura y su coordinación instrumental.

Taller de cañas

Introducción

Sin duda, la lengüeta, fabricada en caña (*Arundo donax*), es uno de los elementos sonoros más singulares de los instrumentos de doble lengüeta. Si bien es cierto que no hay dos músicos que extraigan una calidad tonal idéntica, incluso tocando el mismo instrumento, en cuanto a oboístas y fagotistas, es la caña la que hace de elemento multiplicador en cuanto a calidad tonal diferente. Esto es porque sobre la caña influyen múltiples aspectos que condicionan la ejecución del instrumentista, que van desde la flexibilidad de la caña en la hora de vibrar a la durabilidad limitada o la fragilidad que tiene. Igualmente, las cañas están sometidas a factores externos como por ejemplo el nivel de humedad, que hace que una misma caña no funcione igual en condiciones diferentes.

El currículum de la asignatura de Instrumento incluye para los instrumentos de doble lengüeta el siguiente objetivo específico: practicar la fabricación de lengüetas dobles. En cuanto a los contenidos también se incluye la fabricación de cañas según los métodos tradicionales. La asignatura de Taller de Cañas concreta y desarrolla este aspecto curricular tan importante y tan idiosincrásico de los instrumentos de doble lengüeta. El establecimiento de esta asignatura se considera necesario, porque la elaboración de las dobles lengüetas implica el conocimiento de unos procesos complejos de fabricación y un entrenamiento progresivo para adquirir las destrezas necesarias para que el alumnado sea autónomo en la hora de proveer de cañas de calidad. La asimilación de estos contenidos no se puede conseguir dentro de la asignatura de Instrumento, puesto que los tiempos lectivos disponibles no son suficientes y tenerlo que hacer dentro de la clase de instrumento hace que oboístas y fagotistas estén en desventaja en relación con el resto de instrumentistas de viento madera. Además, esta asignatura se convierte en un espacio idóneo para la adquisición de conocimientos desde una perspectiva grupal y de aprendizaje cooperativo.

Objetivos

Las enseñanzas de Taller de Cañas de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar las capacidades siguientes en el alumnado:

- a) Fomentar la iniciativa de personal en la fabricación de cañas destacando la repercusión positiva que esta práctica tiene en la formación de los instrumentistas de doble caña en la hora de conformar su propia identidad sonora.
- b) Conocer y manejar las máquinas y las herramientas que se utilizan en los procesos de fabricación de cañas.
- c) Saber seleccionar los materiales que se emplean en la fabricación de lengüetas.
- d) Conocer todos los procesos de fabricación de cañas.
- e) Favorecer el conocimiento teórico aplicado.
- f) Dominar el proceso de ligado y legrado de cañas.

Contenidos

- Descripción de la caña común (*Arundo donax*) y usos en el ámbito musical.
- Máquinas y herramientas que se utilizan en los procesos de fabricación de lengüetas.
- Manejo de máquinas y herramientas que se utilizan en la fabricación de lengüetas.
- Partes de la lengüeta: tudel y pala.
- Conocimiento de los distintos procesos sistemáticos asociados a la elaboración de las lengüetas.
- Selección de las palas: reconocimiento de las calidades de material atendiendo la flexibilidad, el color, la dureza, el diámetro del tubo y la textura. Elección de la forma de las palas teniendo en cuenta las diferentes posibilidades sonoras.
- Tipo y medidas de los tudeles.
- Uso del hilo de nailon para el ligado y alambre para el control de la apertura de la caña.
- Conocimiento de las medidas que hay que utilizar en la elaboración del ligado de las cañas.

- Diferentes tipos de ligado y legrado de una caña y entrenamiento progresivo en ambos procesos.
- Manipulación de las lengüetas.
- Solución de problemas que puede presentar la caña una vez acabada.
- Elección de la caña adecuada para estudio, audición o concierto.
- Cañas históricas.

Criterios de evaluación

1. Elegir las palas adecuadas teniendo en cuenta su adaptabilidad.

Con este criterio se pretende evaluar el alumnado en cuanto a los conocimientos de los procesos de elaboración de palas y la capacidad de seleccionar un buen material que se adapte a las propias necesidades interpretativas.

2. Demostrar precisión en el ligado de las cañas.

Mediante este criterio se pretende verificar que el alumnado utiliza con habilidad los elementos que se utilizan en el ligado de las cañas y que sabe medir las dimensiones de la lengüeta evitando al mismo tiempo pérdidas de aire.

3. Realizar correctamente el legrado de la caña.

Mediante este criterio se pretende verificar que el alumnado utiliza con habilidad la navaja y que sabe rebajar la madera de la caña de acuerdo con una forma de raspar establecida previamente.

4. Corregir los posibles problemas que una caña puede ofrecer y saber adaptar las cañas de acuerdo con las diferentes circunstancias en que se tiene que tocar.

Con este criterio se pretende valorar la iniciativa del alumnado en relación con las cañas y la capacidad de perfeccionamiento y busca de la calidad.

Teclado

Introducción

Con la incorporación de las especialidades de bajo eléctrico y guitarra eléctrica en las enseñanzas profesionales, se hace necesaria una revisión del concepto de la asignatura de Piano Complementario, así como una readaptación de sus objetivos y contenidos, con el fin de conseguir más idoneidad de esta en función de la demanda específica de estas nuevas especialidades. Así pues, la asignatura de Teclado estará enfocada al hecho que el alumnado tenga una visión armónica más amplia y extensa y sea capaz de desarrollar sus capacidades creativas con instrumento esencial para entender la improvisación y la música moderna en general, puesto que con el teclado se puede condensar toda la sonoridad de las piezas que se practican, así como entender la relación melodía-armonía y escala-acuerdo. El dominio de la técnica en su ejecución y la comprensión por parte del alumnado de los rudimentos básicos del instrumento contribuirá a una formación más completa del alumnado y contribuirá a una consecución mejor de las competencias requeridas en la formación dentro de las enseñanzas profesionales.

Objetivos

Las enseñanzas de Teclado de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Conocer las características y las posibilidades de teclado en la música moderna.
- b) Comprender el discurso musical y trasladarlo al lenguaje del teclado.
- c) Desarrollar e integrar un conjunto de conocimientos y técnicas que permiten la lectura a primera vista de Acordes y la construcción de *voicings*.
- d) Comprender los elementos esenciales armónico-formales de una partitura.
- e) Desarrollar el oído armónico en lo referente al color y la sonoridad en la interpretación de estándares de *jazz* y música moderna.
- f) Conocer la teoría de Drops y otras disposiciones de voces, así como su aplicación en el teclado.
- g) Interpretar de memoria un repertorio de estándares de *jazz* y música moderna que incluya temas sencillos representativos de diferentes épocas y estilos.

Contenidos

- Utilización e identificación consciente del peso del brazo.
- Principios de digitación pianística: escalas, arpeggios, Acordes, del pulgar.
- Aprendizaje de las varias maneras de pulsación o ataque posibles: *legato*, *no legato*, *staccato* y toque de retroceso, en función siempre de la dinámica, el fraseo y el sentido musical general del fragmento que se trate.
- Práctica de técnicas de armonización.
- Conocimiento de los pedales y sus funciones.
- Lectura a vista de fragmentos breves de forma y en todas las tonalidades.
- Lectura armónica (lectura de Acordes, series II-V-Y de Acordes enlazados, Acordes en disposición cerrada, abierta, *drop 2*, *drop 3* y *drop 2 + 4*, arpeggios, etc.) y lectura de melódica. Rearmonización de una melodía en diferentes niveles (bajo y melodía, bajo con notas guía y melodía, Acordes completos y melodía, Acordes con tensiones y melodía, etc.).
- Selección progresiva en cuanto al grado de dificultad de los ejercicios, estudios y temas iniciales. Estudio de la parte pianística de obras sencillas del repertorio del instrumento principal.

Criterios de evaluación

1. Leer fragmentos breves a primera vista, de manera sencilla, y en cualquier tonalidad. Este criterio de evaluación pretende constatar la capacidad del alumnado para desarrollar con un cierto grado de autonomía en la armonización progresiva de melodías con cifrado.
2. Mostrar la capacidad de aprendizaje progresivo individual. Este criterio pretende verificar que el alumnado es capaz de aplicar en su estudio las indicaciones del profesorado y desarrollar con estas la autonomía de trabajo que les permita una cierta valoración de su rendimiento.
3. Interpretar al teclado el repertorio inicial específico de su instrumento principal. Este criterio de evaluación pretende comprobar la capacidad del alumnado para utilizar el tempo, la articulación y la dinámica como elementos básicos de la interpretación y su capacidad de adaptación al solista.
4. Analizar la estructura armónica interna de un estándar de nivel adecuado en el curso y relacionarlo con los temas tratados en la asignatura de instrumento.

Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad del alumnado para encontrar la estructura armónica subyacente en un fragmento de música y determinar los diferentes tratamientos que se ha sometido esta, así como las posibilidades armónicas y escalares de la pieza.

5. Reducir a estructuras armónicas un fragmento sencillo de música basado en un bajo, una melodía y un fragmento con notas guía.

Mediante este criterio se podrán valorar los conocimientos analíticos del alumnado referentes a la identificación de las estructuras armónicas, mediante un ejercicio de lectura basado principalmente en la eliminación de todo el que no sea esencial desde el punto de vista de estas estructuras.

6. Reharmonització bàsica de peces del repertori estàndar, tant diatònica com de substitució o intercanvi modal.

Mediante este criterio se podrá valorar la capacidad de síntesis del alumnado y su rapidez en la realización de pasajes armónicos simples y complejos, pero de ejecución relativamente complicada.

7. Conocimiento de las diferentes disposiciones de Acordes en el teclado en la lectura del cifrado.

Mediante este criterio se podrá valorar el nivel de desarrollo y capacidad de aplicación del oído armónico, así como la habilidad en la construcción de disposiciones de Acordes.

8. Lectura a primera vista de una partitura sencilla.

Se trata de valorar el grado de desarrollo de los reflejos y otras calidades que son estimuladas en el alumnado a través de la lectura improvisada.

Técnicas de Improvisación y Acompañamiento Aplicados

Introducción

La guitarra eléctrica y el bajo eléctrico son dos instrumentos fundamentales en el desarrollo de la música moderna desde su comienzo en el siglo XX hasta la actualidad. Estos dos instrumentos, junto al piano, la batería y la percusión, forman parte del que se conoce como sección rítmica cuando se habla de una formación que, además, integra otros instrumentos como por ejemplo la sección de viento metal, viento madera, u otras combinaciones sonoras menos convencionales. Sea cual sea la formación o la plantilla musical, estos dos instrumentos, el bajo eléctrico y la guitarra eléctrica, podemos afirmar que casi siempre tendrán una función de acompañamiento y una función de improvisación dentro de la interpretación de su repertorio. Así pues, la finalidad de esta asignatura es dotar al alumnado con una serie de herramientas porque, por un lado, conozca y sepa como acompañar diferentes estilos de la música moderna, y, por otro lado, desarrollo una expresión artística propia y genuina a través de la improvisación musical.

Las dos disciplinas o actividades son muy específicas y, por lo tanto, requieren una formación específica, sobre todo en cuanto al acompañamiento. Tenemos que entender que cada estilo de música moderna tiene una estética única y requiere conocerla para saber desarrollar con éxito en este. Es cierto que la música moderna es una música abierta que permite mezclar varios estilos, y muchos de sus estilos han nacido de esta fusión. Es por eso que conocer como acompañar varios estilos musicales dotará el alumnado con las

herramientas para estimular su creatividad a la vez que lo capacitará profesionalmente para poder desarrollar en esta música.

En cuanto a la improvisación, hablamos de una habilidad creativa inherente a todo ser humano; por lo tanto, la improvisación musical también lo es. El objetivo es ayudar a desarrollar esta habilidad dentro de la música moderna aprendiendo del discurso improvisado otros músicos a partir de grabaciones, y, también analizando e interiorizando las diferentes estrategias y herramientas musicales que estos usan para fomentar y nutrir la creatividad del alumnado.

Objetivos

Las enseñanzas de Técnicas de Improvisación y Acompañamiento Aplicados de las enseñanzas profesionales de Música tendrán como objetivos contribuir a desarrollar en el alumnado las capacidades siguientes:

- a) Desarrollar los automatismos motores, la habilidad de simplificar sin obviar los aspectos esenciales de una partitura y la capacidad de aplicar el análisis musical, como destrezas que permiten el acompañamiento, la improvisación y la interpretación a primera vista de textos musicales de diferentes estilos de música moderna.
- b) Aplicar los conocimientos de los procedimientos armónicos y melódicos de diferentes estilos para crear e improvisar acompañamientos adecuados, formal y estilísticamente según un cifrado o un guion dado.
- c) Adquirir recursos para la improvisación mediante la transcripción y el análisis de solos de diferentes estilos de música moderna.
- d) Comprender y adquirir un conjunto de recursos melódicos mediante la selección de frases de las transcripciones y otras fuentes por el estudio, la memorización y la interpretación posteriores, secuenciándolos y transportándolos a través de varios mecanismos.
- e) Improvisar sobre una estructura o una progresión armónica, de un patrón rítmico, de una audición o de una idea externa dada.
- f) Aplicar los conocimientos teóricos y prácticos musicales adquiridos para la interpretación, el acompañamiento y la improvisación en estilos de *jazz* y géneros actuales.
- g) Desarrollar la improvisación aplicando las diferentes técnicas estudiadas.
- h) Aplicar el uso de las nuevas tecnologías, aplicaciones, webs, etc. en el estudio.

Contenidos

- Lenguaje musical aplicado: duración de la frase. Densidad rítmica. Transcripción. Adornos rítmicos y melódicos. Notas no armónicas. Notas guía. Relación escala-acuerdo. Matices. Articulación. Patrones de escalas. Escala pentatónica mayor, menor, nota de *blues*. Cifrado americano.
- Lectura: patrones. Tocar/descansar (tocar/descansar, *pacing*). Lectura armónica. Simplificación y reducción. Análisis formal, armónica, rítmica y melódica aplicada. Identificación y práctica de patrones musicales que facilitan la lectura. Lectura interna y representación mental auditiva previa de la partitura. Preparación previa a la lectura.

Lectura a vista con preparación y sin preparación. Lectura a vista de un acompañamiento y una secuencia armónica para improvisar con apoyo digital.

- Conocimiento y práctica de las características y los patrones de diferentes estilos, géneros y épocas en la música moderna.
- Patrones rítmicos y armónicos en los diferentes estilos de la música moderna.
- Acompañamiento de instrumentos monofónicos y polifónicos. Acompañamiento en la orquesta de *jazz*. Acompañamiento improvisado. Acompañamiento en diferentes estilos de música moderna. *Blues*.
- Improvisación melódica a partir de uno guío, cifrado, esquema armónico o abajo dado. Improvisación de estructuras armónicas básicas formando frases simétricas y procesos de pregunta respondida (4, 8, 16 compases). Improvisación a partir de la imitación.
- Improvisación a lo largo de la historia de la música: figuras relevantes en esta disciplina.
- La improvisación como recurso formativo de capacidades y reflejos, escucha activa.
- Memorización de canciones (melodía y armonía).
- Recursos para la improvisación: solos con notas del acuerdo. Desarrollo motivic. Desplazamiento rítmico. Aumentación/disminución. Transporte por círculo de quintas.
- Improvisación, transporte, acompañamiento, modificación de la afinación y velocidad con diferentes recursos tecnológicos.
- Las ruedas de improvisación: introducción, tema o *head*, solo o *break* y base armónica, coda.

Criterios de evaluación

1. Acompañar e improvisar a primera vista partituras de diferentes estilos de música moderna (con apoyo digital o sin).

Se trata de valorar el grado de desarrollo de los reflejos y la intuición musical, la capacidad de aplicación del análisis, la capacidad de síntesis armónica y melódica y el uso de recursos en la improvisación.

2. Transportar mentalmente y/o improvisadamente cifrados armónicos bien sea como instrumentista acompañando, bien sea como improvisador.

Por medio de este criterio se puede valorar la agilidad, la corrección y el dominio de los transportes utilizados habitualmente, según las necesidades de la vida profesional de cada especialidad.

3. Crear acompañamientos a melodías de diferentes estilos a partir de unos cifrados dados o de una estructura armónica. A través, de este criterio se pretende valorar la capacidad de crear acompañamientos a partir de cifrados, aplicando los conocimientos y recursos adquiridos.

4. Realizar el acompañamiento de una melodía tonal o modal, estándar de *jazz* o de música actual y de una improvisación o variación sobre esta, en la cual solo aparece la estructura armónica o la melodía y el cifrado americano.

Con este criterio se trata de valorar el grado de adaptación del alumnado a la práctica habitual en este tipo de acompañamiento.

6. Acompañar otros instrumentos y la voz, con recursos digitales o sin, demostrando conocimiento de los instrumentos transpositores y sus características.

A través de este criterio se valora la capacidad de adaptación del alumnado a la voz y a los diferentes instrumentos, transpositores o no, a partir del conocimiento de la tesitura, de las características sonoras, así como de las notas de afinación.

7. Realizar una improvisación partiendo del análisis de una obra de repertorio o pieza dada.

Se trata de evaluar en el alumnado la capacidad de creación y de aplicar el análisis para desarrollar elementos temáticos partiendo de los rasgos característicos de una composición.

8. Improvisar una melodía acompañada partiendo de un guion, de un bajo cifrado, de una melodía escuchada, de una imagen o idea abstracta, de un ritmo característico, de una estructura formal, de un movimiento de danza, y/o cualquier otro parámetro utilizado en su especialidad, utilizando apoyo digital o acompañante a otro instrumento, voz o bailarín.

Se trata de evaluar en el alumnado la capacidad de adaptar su improvisación a las características de cualquier parámetro, enfrentar a la realidad de acompañar dentro de su especialidad.

PERFILES PROFESIONALES

Composición

Introducción

La asignatura de Composición se ha diseñado, primordialmente, para el alumnado que desea orientar hacia esa misma especialidad en el grado superior de Música, para la cual es imprescindible una formación sólida de escritura previa, sin que esto excluya que pueda cursarla alumnado que quiera orientar hacia otra especialidad.

Los conocimientos adquiridos previamente por el alumnado en la asignatura de Armonía y Análisis Musical de 3.º y 4.º, le permitirán desarrollar determinadas destrezas de escritura, así como profundizar en el conocimiento de los principales elementos y procedimientos del lenguaje musical y su relación con las diversas técnicas compositivas, a fin de iniciar en el estudio de la composición y de avanzar cada vez más en la comprensión de las obras musicales que posibilite interpretarlas adecuadamente, y de este modo ser una preparación para las pruebas de acceso tanto de Composición como para el resto de especialidades.

En el perfil de Composición quedan fusionados las enseñanzas de armonía y contrapunto, y estos se consideran como dos dimensiones complementarias en la música. A partir de este nivel de aprendizaje, es recomendable que el estudio de las bases técnicas de la composición incluya la práctica de la escritura y el dominio de la realización de las ideas musicales, tanto en cuanto a la lógica sintáctica que supone la consideración vertical o armónica como en cuanto a una consideración más lineal u horizontal.

Paralelamente a todo esto, el alumnado continuará con el aprendizaje de los elementos y los procedimientos más significativos del lenguaje tonal estudiados en cursos anteriores, y también se iniciará en lenguajes pre-tonales y tabla-tonales. Además de una práctica escolástica, el estudio de estos elementos y procedimientos se centrará, de manera prioritaria, en una práctica estilística, con predominio de la realización de trabajos. De

este modo, durante los dos últimos cursos de las enseñanzas profesionales de Música el alumnado experimentará con los procedimientos básicos de los estilos barroco, clásico, romántico y posteriores, mediante la composición de piezas breves o fragmentos escritos dentro de los postulados estilísticos de estas épocas.

Se tiene que tener en cuenta que la práctica escrita de los elementos estudiados no tiene que conducir a un dominio absoluto de cada uno de los estilos, sino más bien a su conocimiento básico, el cual nos proporcionará una fuente de recursos para aplicar los diversos procedimientos en ejercicios específicos. En cualquier caso, todos los aspectos y los contenidos desarrollados en esta materia se tienen que organizar de forma que permiten una práctica importantísima: la de la composición libre, puesto que su presencia en este nivel de los estudios es necesaria para desarrollar la espontaneidad creativa.

Además de la escritura, el análisis constituye una parte básica de la asignatura, puesto que la disciplina mencionada se ocupa no solo del aspecto eminentemente teórico de todo el que afecta las diversas técnicas compositivas, sino de los múltiples aspectos relacionados con el hecho histórico, estético, humanístico o puramente subjetivo, el conocimiento del cual resulta imprescindible para comprender el hecho musical como fenómeno cultural y psicológico. Además, el análisis proporciona al alumnado un conjunto de herramientas metodológicas que le permitirán avanzar en la comprensión de obras musicales, a partir de los puntos de vista que puedan ser relevantes para conseguir este objetivo.

Finalmente, también se incluye en la asignatura el estudio de las características y las posibilidades de los diferentes instrumentos para utilizar en las tareas propuestas, y se constituye así la base de la materia de Instrumentación y Orquestación de las enseñanzas artísticas superiores en la especialidad de Composición. Del mismo modo, se propone la utilización de programas de edición de partituras y de audio, o la interpretación y/o reducción al piano para poder escuchar los trabajos elaborados.

Competencias específicas

- a) Reconocer y valorar auditiva e intelectualmente distintos tipos de estructuras musicales y sonoras.
- b) Aplicar técnicas de composición así como el tratamiento concreto de los diferentes elementos constitutivos de la música en diferentes contextos o estilos musicales.
- c) Desarrollar el espíritu crítico y personal en obras o fragmentos de propia creación.
- d) Conocer de manera básica programas de edición de partituras, edición de audio, etc.
- e) Saber realizar acompañamientos de piano o con otras instrumentaciones a melodías predeterminadas o de nueva creación.
- f) Instrumentar fragmentos u obras según diferentes plantillas y estilos.
- g) Trabajar autónomamente y valorar la importancia de la iniciativa y el espíritu emprendedor.

Contenidos

- Armonía: continuación del estudio y práctica de los elementos y procedimientos que intervienen en el sistema tonal (notas extrañas, armonía cromática, modulación, Acordes alterados, expansión de la tonalidad, etc.). Análisis armónico de obras representativas de

diferentes épocas y autores que nos permita profundizar en la comprensión de los diferentes elementos y procedimientos armónicos.

- Melodía acompañada: realización de acompañamientos pianísticos varios sobre una melodía dada. Creación de melodías propias con acompañamiento pianístico u otros instrumentos.

- Contrapunto: estudio y práctica del contrapunto a dos voces (de especies, imitativo, invertible, libre, etc.) tanto en música tonal, modal, como tabla-tonal. Análisis de obras contrapuntísticas representativas para abordar los diferentes elementos y procedimientos contrapuntísticos planteados.

- Composición: práctica escrita de los elementos y procedimientos compositivos que intervienen en el sistema tonal, tanto de carácter armónico como contrapuntístico. Realización de trabajos y composiciones de obras vocales o instrumentales breves (o fragmentos) en los estilos barroco, clásico, romántico y posteriores. Realización de obras libres breves, tanto instrumentales como vocales.

- Instrumentación: conocimiento básico de las características y las posibilidades de los diferentes instrumentos para aplicarlas en piezas determinadas. Escritura para diferentes plantillas o agrupaciones instrumentales de ejercicios o piezas de creación propia, o de ejercicios específicos elaborados para tal efecto.

- Análisis: estudio y aplicación de diferentes metodologías analíticas. Elementos que constituyen la forma musical, de pequeña a gran escala. Características estilísticas de las diferentes épocas estudiadas.

- Edición de partitura y audio. Conocimiento básico de programas de edición que facilitan tanto la escritura como la audición de los ejercicios y obras trabajadas en la asignatura.

Criterios de evaluación

1. Realizar ejercicios a partir de bajos cifrados y sin cifrar, triples dados, y ejercicios de bajo-triple (trocados o no), tanto en escritura vocal como pianística.
2. Componer ejercicios breves a partir de un esquema armónico o un procedimiento, dado o propio, pensando en un medià instrumental o vocal concreto.
3. Escribir líneas melódicas en contrapunto a dos voces.
4. Dado un fragmento de carácter predominantemente armónico, completarlo en el mismo estilo, siguiendo un esquema formal predeterminado o libre.
5. Dado un fragmento de carácter predominantemente contrapuntístico, completarlo en el mismo estilo, siguiendo un esquema formal predeterminado o libre.
6. Componer obras vocales o instrumentales breves (o fragmentos) en los estilos barroco, clásico, romántico, o posteriores.
7. Componer pequeñas obras libres.
8. Identificar mediante el análisis, tanto auditiva como de partitura, los elementos morfológicos y sintácticos de las diferentes épocas del lenguaje musical occidental.
9. Utilizar de manera eficiente aplicaciones y programas de edición de partituras y de edición de audios.

Dirección instrumental

Introducción

Con esta asignatura se pretende ofrecer al alumnado una primera presa de contacto con el mundo de la dirección. Desde los primeros elementos teóricos, hasta el estudio más complejo de la técnica de dirección musical con la finalidad formativa, orientadora y propedéutica necesaria para la continuidad de este perfil en los estudios superiores. También tendrá carácter conclusivo para el alumnado que haya considerado acabar los estudios en estas enseñanzas profesionales, adquiriendo los conocimientos básicos necesarios para poder incorporar en el mundo laboral.

Este perfil desarrolla una visión multidisciplinaria de la música y enriquece más la perspectiva que hasta este momento tenía el alumnado como músico/intérprete y le proporciona una visión global del fenómeno musical en conjunto.

Competencias específicas

- a) Realizar indicaciones musicales y comunicar con el gesto.
- b) Reaccionar ante la inmediatez musical.
- c) Explicar y comunicar de manera eficiente ideas musicales básicas.
- d) Observar y analizar situaciones sonoras y proponer soluciones interpretativas.
- e) Preparar y conocer la materia musical a trabajar.
- f) Organizar y dirigir un conjunto instrumental.
- g) Situar los músicos para conseguir un equilibrio correcto entre las secciones instrumentales.
- h) Evaluar el sonido y la música registrada.
- y) Asignar y gestionar diferentes trabajos en la organización de acontecimientos musicales.
- j) Capacidad de liderazgo.

Contenidos

- Conocimiento de la técnica y la práctica de la dirección.
- Conocimiento de los instrumentos.
- Desarrollo de la capacidad comunicativa a través del gesto.
- Tratamiento de los diferentes elementos que configuran el discurso musical, desde el punto de vista de la dirección a través del estudio analítico de la partitura, la audición y la práctica del repertorio de diferentes agrupamientos instrumentales.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.

Criterios de evaluación

1. Utilizar la técnica de la dirección trabajada.
2. Clasificar y distinguir los instrumentos y las voces.
3. Mostrar conocimientos armónicos formales e históricos para conseguir una interpretación artística de calidad.
4. Actuar como responsable del grupo, dirigiendo la interpretación colectiva.
5. Dirigir de memoria algunos fragmentos de las obras trabajadas.
6. Demostrar autonomía en el propio proceso de aprendizaje.

Dirección e interpretación Coral

Introducción

Supone una carencia en los estudios musicales españoles dotar al alumnado con recursos tecnicomusicales para poder ejercer la dirección de grupos musicales. Es común ver la incapacidad o las carencias de grandes instrumentistas cuando se posan a dirigir, puesto que, unido al escaso o nulo conocimiento de una técnica mínima de la dirección que les permita comunicar con gestos las ideas musicales, se unen aspectos que son importantes para el buen desarrollo y el éxito de un ensayo o un concierto con un grupo musical. Aspectos como por ejemplo la formación del director o directora, la capacidad de comunicación a través del gesto, la capacidad de liderazgo, preparación y conocimiento del material musical, la planificación del trabajo, la elección, el análisis y el estudio de la partitura, las técnicas de ensayo o elección del repertorio son importantes porque nuestro trabajo como profesorado-director tenga un rendimiento óptimo y obtengamos más éxito en el ejercicio de la tarea docente.

Por otro lado, el ejercicio de la dirección obliga cualquier estudiante a una visión multidisciplinaria de la música que va mucho más allá del que hasta ahora había supuesto la interpretación musical desde la posición de músico intérprete. Una visión global que tiene en cuenta, entre otros, aspectos de tempo, sonoridad, equilibrio y fraseo en conjunto que requieren un trabajo intelectual importante y que desarrollará en el estudiante de música capacidades necesarias para un músico.

Finalmente, la introducción a la dirección musical que supone el estudio de esta asignatura puede suponer en algunos estudiantes despertar el interés del estudio de la dirección musical —particularmente la coral—, y descubrir nuevos talentos y capacidades musicales. Que sea la semilla que germine al jardín de nuestras enseñanzas superiores de Dirección. La necesidad de esta asignatura de perfil para dotar al alumnado con una preparación previa en estos estudios superiores en cuanto a conocimientos previos para la realización de estudios superiores, así como para descubrir si quieren ser futuros directores o no.

Este itinerario de dirección tiene que tener carácter conclusivo y propedéutico a la vez. Conclusivo porque, si un alumno/a concluye los estudios musicales en las enseñanzas profesionales y no continúa los estudios de Dirección a los conservatorios superiores, tendría que tener los conocimientos básicos necesarios para poder incorporar en el mundo laboral. Por otro lado, tiene que tener carácter propedéutico, para instruir y preparar al alumnado para cursar los estudios superiores en la especialidad de Dirección, y no estar así en total desventaja ante el resto de alumnos de cualquier otra especialidad, los cuales ya van preparando las pruebas desde los últimos cursos al Profesional.

Competencias específicas

- a) Conocer los elementos básicos de los lenguajes musicales, sus características, funciones y transformaciones en los diversos contextos históricos.
- b) Utilizar el oído interno como base de la afinación, de la audición armónica y de la interpretación musical.
- c) Formar una imagen ajustada de las posibilidades y las características musicales de cada cual, tanto individualmente como en relación con el grupo, con la disposición necesaria

para saber integrar como un miembro más de este o para actuar como responsable del conjunto.

- d) Conocer, controlar y valorar el cuerpo y la mente, de manera adecuada, para utilizar con seguridad la técnica y poder concentrar en la audición y la interpretación.
- e) Conocer y aplicar las técnicas de la voz de acuerdo con las exigencias de las obras que hay que interpretar.
- f) Reaccionar ante la inmediatez musical.
- g) Explicar y comunicar de manera eficiente ideas musicales básicas.
- h) Observar y analizar situaciones sonoras y proponer soluciones interpretativas.
- y) Preparar y conocer la materia musical a trabajar.
- j) Organizar y dirigir un conjunto vocal.
- k) Situar los músicos para conseguir un equilibrio correcto entre las secciones vocales.
- l) Evaluar el sonido y la música registrada.
- m) Asignar y gestionar diferentes trabajos en la organización de acontecimientos musicales.
- n) Capacidad de liderazgo.

Contenidos

- La figura del director: sólida formación. Capacidad de comunicación a través del gesto. Capacidad de liderazgo. Preparación y conocimiento del material musical. Planificación del trabajo
- Técnica gestual: posición corporal. Utilización de la batuta. Marcación de compases. La anacrusa. Matices y cambio de dinámicas. Cesuras, calderones e interrupciones del movimiento.
- Elección, análisis y estudio de la partitura: elección del repertorio. Análisis de la partitura. Estudio de la partitura.
- Técnicas de ensayo: el primer ensayo. Organización de los ensayos. Periodicidad y duración de los ensayos. Espacio de ensayo y escenario. Ubicación al escenario.
- Análisis de las obras que hay que trabajar. Conocimiento de la técnica y práctica de la dirección. Conocimiento de los instrumentos y las voces. Desarrollo de la capacidad comunicativa a través del gesto. Tratamiento de los diferentes elementos que configuran el discurso musical desde el punto de vista de la dirección mediante el estudio analítico de la partitura, la audición y la práctica del repertorio eminentemente coral, pero también orquestal y bandística para las diferentes formaciones.
- Entrenamiento permanente y progresivo de la memoria.

Criterios de evaluación

1. Juzgar la actuación propia y ajena.
2. Ayudar a la integración al grupo.
3. Ser puntual en la asistencia aportando el material y el instrumental necesario, colaborando en los trabajos de utillaje necesarios para hacerlos.
4. Guardar silencio durante las clases, los ensayos y las actuaciones, manteniendo en todo momento una postura corporal y una actitud correcta al atril.
5. Anotar y hacer todas las indicaciones del profesorado al momento.

6. Corregir la afinación, los ataques, la dinámica, articulaciones, etc., durante la interpretación de las obras.
7. Afinar y mesurar individualmente todas las obras trabajadas.
8. Dirigir individualmente cualquier fragmento de las obras programadas durante el curso, haciendo las indicaciones de dinámica, agógica, tempo, carácter, repeticiones, etc.
9. Estudiar en casa las obras trabajadas y las obras del repertorio programado.
10. Controlar el cuerpo a través de la relajación.
11. Leer y dirigir a primera vista fragmentos de obra propuestos por el profesorado.
12. Manejar la técnica de dirección con la naturalidad y el nivel propio del curso.
13. Realizar conciertos públicos con las obras ensayadas.

Escena lírica

Introducción

Las enseñanzas profesionales en la especialidad de Canto prevén asignaturas que proporcionan una formación musical muy completa, pero no hay una formación específica sobre el trabajo escénico. Esta asignatura supone un acercamiento real en el mundo profesional de la interpretación y la dramatización musical. Sin duda, completará la formación curricular de la especialidad de Canto y ayudará a la profesionalización del alumnado. Por eso, el objetivo primordial de esta asignatura es favorecer que los y las cantantes puedan ejercitar en la puesta en escena de montajes de música teatral y potenciar sus dotes como actores o actrices.

Esta asignatura se plantea como un espacio de aprendizaje cooperativo que permite desarrollar toda una serie de competencias personales, sociales y de aprender a aprender necesarias para desarrollar en la escena. Por todo esto, la práctica musical teatral es un espacio idóneo de participación social. Por otro lado, hay que recalcar que el trabajo escénico resultará muy gratificante y motivador.

Esta asignatura de perfil profundiza tanto en el conocimiento de la teoría y la práctica de la interpretación escénica, la memorización de textos, la expresión corporal y las técnicas del movimiento, como el conocimiento de los diferentes lenguajes audiovisuales y los conocimientos básicos de escenografía, vestuario, utillaje y otras tecnologías del espectáculo. En el ámbito formativo, la asignatura se articula en torno a la preparación y la realización de proyectos musicales teatrales, sean óperas, musicales, operetas o zarzuelas (o su selección).

Competencias específicas

- a) Gestionar el miedo escénico.
- b) Estudiar y memorizar papeles en proyectos musicales teatrales.
- c) Actuar en la escena en directo.
- d) Tratar con el público.
- e) Gestionar las observaciones y comentarios de la dirección escénica.
- f) Seguir las instrucciones de la dirección artística.

- g) Respetar los tiempos de entrada.
- h) Interactuar con compañeros y compañeras de reparto.
- y) Utilizar la técnica de declamación.
- j) Tratar con el público.

Contenidos

- Aplicación de los contenidos de la asignatura de Canto al trabajo de interpretación de un rol.
- Estudio y perfección de una obra o una selección del repertorio líricoescènica abordando las capacidades y los recursos musicales, vocales e interpretativos.
- Ejercicio de peso y contacto. Ejercicio de técnica Feldenkrais. Ejercicio respiratorio. Regulación abdominal. Automasaje.
- Trabajo de improvisación escénica.
- Comprensión de los principios de acción y conflicto dramático.
- Trabajo sobre los recursos para la elección del código del movimiento o la partitura física desde sus cimientos dramáticos, para dar vía al discurso interno de los personajes y canalizarlo, “la atmósfera” emocional y el contexto escénico: parámetros estéticos en apoyo de la intención de la ópera que hay que representar.
- Interpretación pública de un título, o selección representativa del repertorio lírico tradicional.

Criterios de evaluación

1. Exposición teórica del título del repertorio lírico trabajado.
2. Representación en público de un rol de la obra escénica trabajada.

Escucha, Creación y Experimentación Sonora

Introducción

Toda institución educativa musical no puede permitir dejar de lado la creación actual. El desarrollo de la creatividad proviene de una escucha activa y de la experimentación. Esto no es posible sin un espacio propio o un marco constituido para lo cual, dado que necesita tiempo y continuidad, factores que hasta ahora el currículum de enseñanzas musicales no preveía con tanta relevancia.

Ya en el siglo XX se produjo una transgresión de las fronteras, propiciada por el auge de la industria y el transporte en el ámbito geográfico (con la consiguiente influencia artística y cultural). También entre el ámbito académico y el no académico. Hace ya más de un siglo del nacimiento de obras significativas de la música contemporánea y más tiempo encara de procedimientos creativos como las denominadas técnicas tendidas. Desde semillas el repertorio no ha hecho más que aumentar, y aquellas obras experimentales hoy son reconocidas por el ámbito académico. Atrás quedan determinados puntos geográficos, escuelas, festivales y laboratorios como referentes de creación o de corrientes artísticas. La transgresión también afecta el fenómeno musical, más allá de la interpretación clásica del instrumento, para incluir, además, objetos sonoros y el propio cuerpo. Este hecho se ha potenciado en el siglo XXI con la revolución que las nuevas tecnologías han producido

en el flujo de información y la comunicación, así como en el nacimiento de nuevos procedimientos creativos como por ejemplo la electrónica en vivo.

Es por todo esto que la asignatura Escucha, Creación y Experimentación Sonora tiene que ser una parte fundamental en la formación de los futuros músicos, especialmente los quieran introducir en las corrientes experimentales actuales. El perfil de interpretación de música contemporánea está pensado para ampliar el horizonte sonoro y desarrollar una faceta creativa que hibrido la experimentación musical, el arte sonoro, la improvisación y la *performance*, así como profundizar en nuevas grafías musicales, las técnicas extendidas e incluso la electrónica en vivo.

Partiendo de la escucha y la presa de conciencia del propio cuerpo como instrumento y vehículo de expresión artística, la asignatura tiene un carácter eminentemente práctico, en el cual el trabajo cooperativo y por proyectos es, así mismo, el proceso y el producto. La pérdida de miedos y prejuicios sobre el que se puede considerar arte tiene que guiar tanto el conocimiento de las corrientes de vanguardia musical y arte sonoro de las últimas décadas como un camino de exploración personal siempre con hasta artísticos, y entendiendo que el arte siempre tiene que ser comprendido en los contextos culturales que lo albergan.

De este modo, se hace necesario crear una asignatura que fomente realmente el desarrollo de la creatividad desde una verdadera inmersión en el territorio de la escucha y la experimentación. Es hora de adecuar a los nuevos tiempos, como ya han hecho las artes plásticas, la danza y el teatro.

Competencias específicas

- a) Tener conciencia del propio cuerpo como instrumento y vehículo de expresión artística
- b) Poder desarrollar una escucha activa y profunda para favorecer la propia expresión y la interacción dentro del grupo.
- c) Discernir entre las principales corrientes de la vanguardia musical y arte sonoro de las últimas décadas para comprender sus características principales.
- d) Transcender el hecho sonoro como elemento de trabajo para aplicar procesos transdisciplinarios en la creación artística.
- e) Tener capacidad de generar y de desplegar ideas musicales propias y colectivas.
- f) Reconocer el valor cultural de la música y su dimensión ideológica
- g) Ampliar las posibilidades sonoras del mismo instrumento a través de las técnicas extendidas, las nuevas grafías y de las nuevas tecnologías.
- h) Realizar proyectos artísticos cooperativos.

Contenidos

- El cuerpo como vehículo de expresión artística: relajación y conciencia corporal. Pulsación y ritmo. Respiración y propiocepción. Técnicas de prevención de la ansiedad escénica. El cuerpo como instrumento sonoro. Utilización del cuerpo como medio expresivo y comunicativo. El gesto como código de comunicación e interpretación musical. La *performance* y lo *happening*. Dadaísmo y futurismo. Voz y poesía sonora. Teatro musical.

- Educación auditiva: audición y tipo de escuchas. Objetos sonoros. Comunicación e interacción a través de la escucha.
- Deprisa de vanguardia. La disolución de la tonalidad: atonalidad, politonalidad, modalidad. Otros sistemas de afinación y organización de la escala. Dodecafonismo y serialismo integral. Música concreta y *Elektronische Musik*. Minimalismo, Postminimalismo. Espectralismo. Nueva complejidad y nueva simplicidad. Música electrónica y música por ordenador. *Mixed media* y videoópera. Poliestilismo. Experimental. Indeterminación. Arte sonoro. Expresiones culturales y musicales del sur global.
- Procesos transdisciplinarios en la creación artística: relación entre artes. Relación arte-ciencia-sociedad. Sinestesia. Movimientos artísticos transversales entre las diferentes artes: movimiento Fluxus, Zaj, ACTUM, etc. Posmodernidad. Pluridisciplinariedad, multidisciplinariedad, interdisciplinariedad y transdisciplinariedad.
- Generación de ideas musicales: creatividad en música. Técnicas de experimentación musical. Técnicas compositivas. Composición colectiva. Técnicas de improvisación. Improvisación libre. *Soundpainting*. Generación de un discurso musical y artístico. Plasmación de las ideas musicales en grafía
Filosofía del arte. Relación de los movimientos políticos y sociales con la música: influencias mutuas. Actitud y comportamiento artístico. El concepto de obra de arte. El concepto de artista. Nuevas formas de transmisión de la música.
- Posibilidades sonoras del mismo instrumento: técnicas extendidas. Nuevas grafías. Partituras gráficas
Tecnología de grabación y modificación del sonido en tiempo real. Especialización del sonido. Nuevos instrumentos. Instrumentos electrónicos y de software. Interfaces y sensores de interacción. *Live coding*.
Sonificación de datos.
- Proyectos artísticos cooperativos: el trabajo por proyectos. La cooperación: el trabajo en equipo. Fases de los proyectos artísticos: planificación, producción, realización, difusión. Adecuación del proyecto al espacio en el cual se desarrolla: contextualización y características acústicas.

Criterios de evaluación

1. Participar activamente en los proyectos artísticos, generando y aportando ideas que ayuden en la elaboración de los proyectos artísticos.
2. Adecuar la propia interpretación al proceso creativo musical y artístico que se esté desarrollando.
3. Ejercer liderazgos puntuales de acuerdo con las necesidades del proyecto.
4. Valorar y utilizar el cuerpo y la voz como elementos expresivos.
5. Desarrollar una escucha activa libre de prejuicios.
6. Aprender las principales manifestaciones artísticas y sonoras de los siglos XX y XXI y comprender sus contextos y características.
7. Utilizar de manera adecuada al contexto las técnicas extendidas, las nuevas grafías, los códigos de expresión y la interacción con las tecnologías.

Etnomusicología y Patrimonio Musical Valenciano

Introducción

Se puede afirmar que la música tradicional es la manifestación más genuina del carácter representativo de un pueblo y está formada por un conjunto de géneros musicales que pertenecen a la llamada música no culta y que está vinculada en las clases sociales menos favorecidas. No se conserva escrita en ningún lugar por su dinámica de actuar como reflejo de la realidad cambiante.

Los tres elementos característicos son el apoyo de la transmisión, su funcionalidad y la participación por personas sin ninguna preparación académica.

La asignatura de Etnomusicología y Patrimonio Musical Valenciano ofrecerá una perspectiva general sobre la historia, las metodologías y los temas de la disciplina, en las fases de musicología comparativa, antropología de la música y orientación multidisciplinaria contemporánea, y formará prácticamente el alumno para llevar a cabo un trabajo de campo de carácter introductorio. Además, mostrará una perspectiva etnomusicológica global y particular de las tradiciones populares musicales valencianas más significativas, tanto vocales como instrumentales, de forma que se pueda comprender la variedad, la articulación y la vigencia.

Se abordarán los fenómenos históricos de formación, los contextos de uso y cambio social, las ocasiones musicales, los repertorios, los instrumentos, la significación, los procesos de construcción del objeto de estudio de los recopiladores y la perspectiva etnomusicológica en los siglos XX y XXI, con insistencia en las fuentes documentales de diversa índole, las clasificaciones, los tratados y los trabajos de investigación existentes hasta el momento tanto en cançoners y manuscritos como en fonotecas y sus *ripropostes* actuales.

De este modo, el alumnado adquirirá herramientas útiles para comprender las prácticas musicales que estudian y en las cuales participan, y aprenderán de manera práctica los aspectos básicos principales del etnomusicología.

Competencias específicas

- a) Disponer de herramientas básicas para llevar a cabo un trabajo de campo de carácter introductorio enfocado a la *performance* musical.
- b) Comprender los procesos y las prácticas musicales en que se participe dentro de una comunidad local.
- c) Disponer de nociones críticas básicas en las áreas de investigación etnomusicológica de oralidad-auralidad, relación de las estructuras sociales y musicales, significado/significación musical y globalización y cambio histórico.
- d) Conocer los fenómenos históricos de formación, los contextos de uso y cambio social, las ocasiones musicales, los repertorios, los géneros, las formas, los estilos, los instrumentos y los conjuntos instrumentales de la música y danza tradicional valencianas.
- e) Tener una perspectiva general y crítica sobre las fuentes documentales, los tratados y los trabajos de investigación sobre la música y la danza tradicional valencianas.
- f) Realizar investigaciones etnográficas e históricas de la música y danza tradicional valenciana por medio de un trabajo práctico de campo y de archivo desde una perspectiva etnomusicológica.

Contenidos

- Introducción a la etnomusicología.
- Métodos y fuentes de la música tradicional.
- Trabajo de campo, análisis y transcripciones.
- Principales géneros de la música tradicional valenciana
- Primeros trabajos de recopilación: Eduardo Giménez, Inzenga, Baixauli y Ruiz de Lihory. Alan Lomax. Manuel García Matos.
- Cuadernos de música folclórica de Manuel Palau y los Cançoners de Salvador Seguí.
- Fonoteca de Materiales y principales recopiladores del siglo XX.
- *Riproposta* e investigación aplicada al patrimonio musical valenciano.

Criterios de evaluación

1. Demostrar comprensión desde una perspectiva etnomusicológica global y particular de las tradiciones musicales valencianas más significativas, de su relevancia y del lugar.
2. Mostrar, por medio de un trabajo de campo introductorio, la asimilación de los principios metodológicos básicos usados en el etnomusicología contemporánea.
3. Conseguir una autonomía progresivamente mayor en la investigación etnomusicológica en el ámbito introductorio.
4. Adquirir capacidad crítica sobre cuatro de las áreas básicas de investigación etnomusicológica contemporánea de oralidad-auralidad, relación de las estructuras sociales y musicales, significado/significación musical y globalización y cambio histórico.
5. Mostrar comprensión de los fenómenos históricos de formación, los contextos de uso y cambio social, las ocasiones musicales, los repertorios, los géneros, las formas, los estilos, los instrumentos y los conjuntos instrumentales de la música y la danza tradicional valencianas.
6. Reconocer y usar críticamente las fuentes documentales sobre la música tradicional valenciana, los tratados y los trabajos de investigación.
7. Saber conducir de manera práctica, en el ámbito introductorio, una investigación etnográfica e histórica sobre algún aspecto significativo de la música y la danza tradicional valenciana, por medio de un trabajo de campo y de archivo desde una perspectiva etnomusicológica.

Interpretación musical histórica y fuentes de la música antigua

Introducción

Las partituras de música antigua (compuestas antes del siglo XIX) no nos dan toda la información necesaria para interpretarlas correctamente. Por ejemplo, en el Barroco, generalmente, las dinámicas, las articulaciones y los ornamentos no estaban escritos; era tarea del intérprete añadirlos. Esta asignatura de perfil proporcionará el alumnado las herramientas necesarias para la interpretación de repertorio compuesto entre los siglos XVI y XVIII.

Además, tendrán que aplicar la teoría aprendida: interpretarán música renacentista, barroca o clásica de cámara con sus instrumentos. Aun así, alcanzar un repertorio tan extenso es imposible; por lo tanto, dependiendo del alumnado y sus características, profundizará en uno de los estilos: renacimiento, barroco o clasicismo. El alumnado puede participar con instrumentos modernos o antiguos.

Competencias específicas

- a) Dominio de los géneros de la música antigua.
- b) Utilizar los símbolos musicales antiguos que se emplean para representar música.
- c) Leer, entender e interpretar partituras sencillas con formas de notación antigua.
- d) Conocer los instrumentos antiguos y sus diferencias con los modernos.
- e) Reconocer a través de la audición de rasgos estéticos y artísticos.
- f) Manejar ideas y conceptos relacionados con la historia del pensamiento musical.
- g) Emitir juicios de valor sobre aspectos estéticos, filosóficos y de teoría de la música en relación con obras y textos musicales.
- h) Ornamentar e improvisar de acuerdo con el estilo.
- y) Ejecutar música antigua, aplicando los parámetros técnicos e interpretativos desde una perspectiva historicista.
- j) Elaborar y participar en proyectos musicales de música antigua.

Contenidos

- Conocimiento de las principales fuentes primarias que nos ayudan a saber como interpretar el repertorio de música antigua.
- Conocimientos de las características del estilo renacentista.
- Conocimientos de las características de los diferentes estilos nacionales en el Barroco: características de la ornamentación francesa. Características de la ornamentación italiana. Estilo alemán.
- Conocimientos de las características del estilo clásico.
- Introducción a los diferentes tipos de notaciones antiguas.
- Aplicación de los conocimientos de bajo continuo al acompañamiento de uno o más solistas.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes para analizar de manera crítica las características de las diferentes versiones.
- Conocimiento de las características y la sonoridad de los instrumentos antiguos
  - Análisis e interpretación de obras básicas del repertorio que incluyan diferentes estilos de música antigua.
  - La unidad sonora: respiración, ataque, *vibrato*, golpes de arco, afinación, articulación, ritmo y fraseo. Agógica y dinámica.
  - Estudio y práctica de los gestos anacrúsicos necesarios para tocar sin director.
  - Equilibrio sonoro y de planes.

Criterios de evaluación

1. Interpretar obras de música antigua de diferentes estilos dentro de la agrupación correspondiente.

2. Actuar como responsable del grupo dirigiendo la interpretación colectiva mientras realiza su propia parte.
3. Leer a primera vista una obra de poca dificultad en la agrupación que corresponda.
4. Estudiar en casa las obras correspondientes al repertorio programado.
5. Interpretación pública de obras de música antigua de diferentes estilos.
6. Conocer las diversas fuentes de la música antigua y abordarlas de manera crítica desde la perspectiva de la interpretación musical.
7. Emplear las diferentes fuentes primarias para hacer una interpretación históricamente informada.
8. Conocer las diferencias entre las diversas épocas históricas estudiadas y sus normas de interpretación, o sus estilos de interpretación.

Jazz y Música Moderna: Improvisación, Composición y Arreglos en Géneros Actuales

Introducción

El proceso de enseñanza y aprendizaje de las especialidades instrumentales con repertorio de música moderna tiene un forzoso carácter individual. Por eso, esta asignatura tendrá como finalidad la actividad musical en grupo dirigida a la obtención de nuevos conocimientos de *jazz* y música y moderna y su aplicación práctica.

Las asociaciones de instrumentos tradicionales darán a un repertorio que alberga un complejo entramado de interrelaciones instrumentales sin perder la unidad de criterio y la asimilación del lenguaje del *jazz*, que tienen que ser las principales metas para conseguir. El alumnado tendrá que incrementar la actitud de escucha de todo el que rodea la propia ejecución unipersonal para lograr los aspectos inherentes a la improvisación: afinación, homogeneidad en el fraseo, personalización del sonido, conocimiento de las peculiaridades del estilo, etc.

En suma, el alumnado se sentirá partícipe de una interpretación creativa y colectiva dando a un enriquecimiento personal y musical del instrumentista que difícilmente se puede abordar desde la experiencia individual con el instrumento.

Competencias específicas

- a) Especializar en géneros del *jazz* y de la música moderna.
- b) Discriminar los fenómenos históricos de formación, los contextos de uso y cambio social, las ocasiones musicales, los repertorios, los géneros, las formas, los estilos, los instrumentos y los conjuntos instrumentales propios del *jazz* y de la música moderna.
- c) Emitir juicios de valor sobre temas del *jazz* y de la música moderna.
- d) Improvisar de acuerdo con los géneros, las formas y los estilos del *jazz* y de la música moderna.
- e) Ejecutar música de *jazz* y moderna aplicando los parámetros técnicos e interpretativos propios de esta música.
- f) Utilizar herramientas básicas para llevar a cabo un trabajo de campo introductorio enfocado a la *performance* musical.
- g) Arreglar y asignar líneas de música a diferentes instrumentos musicales y/o voces para escucharlos juntos.

Contenidos

- Improvisación: transcripción. Patrones. Tocar/descansar (Tocar/descansar, *pacing*). Memorización de canciones (melodía y armonía). Duración de la frase. Densidad rítmica. *Time-Feel*. Adornos rítmicos y melódicos. Notas no armónicas. Notas guía. Relación escala-acuerdo. Matices. Articulación. Patrones de escalas. Estructuras triádicas. Solos con notas del acuerdo. Solos motívicos. Desarrollo motívico. Desplazamiento rítmico. Aumentación/disminución. Repertorio de estándares variados, para memorizar.
- Composición. Melodía: el motivo y su desarrollo. Forma melódica. Construcción de frases melódicas. Armonía: armonía de *blues*. Armonía diatónica, incluyendo el uso de dominantes secundarios y sustitutos. Armonía modal. Armonía modal y tonal mezclada. Armonía no funcional. Punto pedal. Ritmo y estilos: compases binarios, ternarios y de amalgama. Uso de estándar *time-feels* como por ejemplo *swing*, *be-bop*, *latin*, *afro*, *rock*, *fusion*, *ballad*, etc. Forma: formas estándares de canciones utilizadas en composición de *jazz*. Composiciones *through-composed*.
- Arreglos: forma de la canción. Forma del arreglo. Letras y números de ensayo. Análisis de anticipaciones. Manipulación del ritmo melódico. Línea divisoria imaginaria. Dinámicas y articulaciones. Sección rítmica: la batería. El bajo. La guitarra. Los teclados. Instrumentación. Diseño de la partitura general (*score*). Solo, unísono y octavas. Armonización de las anticipaciones. Solo a dos, tres, cuatro y cinco partes. Límites graves de los intervalos. Aproximaciones. *Spread voicings*. Organización de un arreglo. Principios básicos de articulación. Líneas de acompañamiento con notas guía.

Criterios de evaluación

1. Interpretar transcripciones sobre la grabación original.
2. Ejecutar patrones en todas las tonalidades.
3. Comprender teóricamente los conceptos estudiados.
4. Aplicar los conceptos estudiados en la práctica.
5. Interpretar un repertorio de memoria, apropiado al nivel, demostrando la habilidad adquirida con las diferentes técnicas trabajadas.
6. Analizar composiciones y arreglos, de un nivel adecuado en el curso, con fluidez y corrección.
7. Producir composiciones propias, aplicando los recursos y las técnicas trabajadas en el curso.
8. Escribir correctamente para los diferentes instrumentos característicos del estilo, utilizando las diferentes técnicas propias de cada uno.

Musicología

Introducción

El hecho musical está presente en todas las sociedades del planeta. De una forma o de otra, los humanos hemos establecido una vinculación estrecha con los sonidos y los hemos integrado en todo tipo de prácticas sociales. Su conocimiento, además, ha estado a menudo bajo nuestra mirada curiosa. Y, así, el estudio de la música se ha convertido en una de las ramas del conocimiento más antiguas de la humanidad.

La Musicología es la ciencia formal que recoge y sistematiza todas las corrientes de saber musical que, desde tiempo de la antigua Grecia, la historia humana ha ido planteando. Actualmente, se encuentra plenamente integrada en el rigor del método científico, y mediante el uso de las técnicas propias de las ciencias humanas y sociales, incorpora a su corpus todos los elementos teórico-prácticos, analíticos y reflexivos vinculados con la música y sus correspondientes contextos sociohistóricos.

Todavía más, la Musicología es uno de los ámbitos académicos y profesionales que desarrollan los conservatorios superiores de música. Esta asignatura, pues, se configura como una introducción fundamental. Por un lado, proporciona una muestra del trabajo musicológico en las diferentes facetas profesionales: investigación, edición, grabación, crítica, interpretación, construcción de instrumentos, diseño acústico, gestión cultural o docencia. Y, por otro lado, plantea una primera aproximación al conjunto de las ciencias de la música y a los métodos y las técnicas de investigación musical.

Competencias específicas

- a) Conocer la estructura musical de las obras de los varios repertorios de la tradición occidental, y otras sociedades, y valorar plenamente los aspectos sintácticos y sonoros.
- b) Conocer las condiciones artísticas, históricas y sociales en las cuales se ha desarrollado la creación musical y la práctica interpretativa.
- c) Conocer los materiales de la música, las técnicas históricas y modernas de composición, la construcción, acústica y características organológicas de los instrumentos y las diferentes propuestas para su clasificación.
- d) Reconocer a través de la audición y la iconografía los principales instrumentos musicales de la cultura occidental a lo largo de la historia y otras culturas musicales.
- e) Conocer los métodos de investigación científica, las técnicas y los conceptos propios del campo de la musicología y sus aplicaciones.
- f) Adquirir la capacidad crítica para valorar los productos de la actividad musical de diferentes periodos y diferentes culturas con una perspectiva que integro aspectos artísticos, históricos y sociales.
- g) Argumentar y expresar los puntos de vista sobre la interpretación, así como dar respuesta al reto que supone facilitar la comprensión de la obra musical.
- h) Aplicar criterios científicos que permiten catalogar, preservar y recuperar el patrimonio musical y profundizar en la comprensión de la obra a fin de interpretarla, estudiarla y difundirla.
- y) Diseñar, elaborar, presentar y defender trabajos de investigación, de manera oral o escrita, con rigor científico y contando con todas las herramientas metodológicas e instrumentales necesarias.
- j) Aplicar con solvencia criterios razonables en la gestión, la organización y la difusión de actividades musicales.

Contenidos

- La musicología: definición y ámbitos de estudio. El estudio musical a través de la historia: de la antigua Grecia en el siglo XVIII. La sistematización fundacional de Guido Adler y su evolución. Deprisa actuales de estudio musicológico.

- Métodos y técnicas de investigación musical: el método científico. Los procedimientos de la investigación científica: pregunta científica, formulación de hipótesis, operativización, diseño de investigación y limitaciones. Archivos y espacios de documentación. Técnicas de investigación cuantitativas. El trabajo de campo. Técnicas de investigación cualitativas. Análisis y tratamiento de datos. Redacción, presentación y defensa del trabajo científico.
- Las fuentes de investigación científicas: partituras e instrumentos musicales. Literatura musical. Iconografía musical. La grabación sonora y audiovisual. La citación y la honestidad académica.
- Organología: acústica musical, percepción del sonido, sistemas de afinación y temperamentos. Los sistemas de clasificación de instrumentos musicales. Patrimonio instrumental. Los instrumentos musicales: idiófonos, membranófonos, cordófonos, aerófonos y electrófonos.
- Pensamiento musical: la historia de la estética musical. La relación de la música con el resto de las artes.
- Edición musical: paleografía, notaciones antiguas y tablaturas. Grafías contemporáneas. El proceso de edición: selección, cura, transcripción, maquetación e impresión.
- Gestión musical: producción, interpretación y consumo. La programación musical. Grabaciones y difusión: estudios de grabación, discográficas y plataformas de *streaming*. Introducción a la legislación y la economía de la música.
- Musicología aplicada: musicología aplicada a la interpretación. Musicología aplicada a la crítica musical. Musicología aplicada a la divulgación.

Criterios de evaluación

1. Conocer la disciplina científica de la musicología y su evolución histórica.
2. Aplicar los diferentes métodos y técnicas de investigación musicológica.
3. Diseñar proyectos de investigación.
4. Emplear, de manera crítica, las diferentes fuentes de información y la literatura científica.
5. Elaborar textos científicos con corrección ortográfica, gramatical y léxica, con precisión terminológica y con claridad expositiva y estructural.
6. Presentar y defender trabajos de investigación y adaptarlos para difundirlos en el ámbito divulgativo o de la interpretación musical.
7. Conocer las principales corrientes de la historia del pensamiento musical.
9. Identificar y razonar las diferentes clasificaciones de instrumentos.
10. Conocer los cimientos del trabajo de edición y de gestión musical.

Pedagogía aplicada a la docencia en escuelas de música

Introducción

La docencia es una profesión a la cual acaban dedicar una gran mayoría de los músicos, al menos durante una época de sus vidas. En concreto en la Comunidad Valenciana, a causa de nuestra amplia y extensa cultura musical, muchos de los alumnos y las alumnas que finalizan sus estudios de enseñanzas profesionales pasan a ejercer la docencia en escuelas de música. Por eso, es primordial insertar este itinerario de Pedagogía Musical

porque puedan adquirir los conocimientos teórico-prácticos de didáctica de la música necesarios, saber valorar críticamente los materiales que ofrece el mercado, así como secuenciar los aprendizajes en función de la edad del alumnado y de sus intereses.

Ante todo, los niños y niñas y jóvenes que se acercan al mundo de la música tienen derecho a recibir una educación de calidad, con docentes que sepan transmitirles tanto su pasión por ella como sus conocimientos. Estos tienen que conocer los mecanismos de la motivación para el aprendizaje así como los grandes métodos desarrollados a lo largo del siglo XX y que tantos éxitos han cosechado. Además, se tiene que tener en cuenta que, tanto la incorporación de las nuevas tecnologías a la educación, con el amplio abanico de posibilidades que ofrece (creación, edición, grabación, etc.), como el surgimiento de una gran diversidad de materiales didácticos, hacen imprescindible conocerlos e incluirlos entre los recursos que se trabajan en la clase.

Por otro lado, la música es una materia con una cierta complejidad en la hora de ser impartida, porque es el lenguaje de las emociones e implica aprender un nuevo código, descifrarlo y dominarlo hasta convertirlo en arte apreciando su valor estético. Por cuya causa, hay que preparar un profesorado que domine esta complejidad y se adapte a la gran diversidad de alumnado que se encontrará en las escuelas de música y que alcanza desde los cero años hasta la vejez.

Finalmente, asumiendo que una buena formación en pedagogía musical tiene que abordar en profundidad en los estudios superiores, es necesario dotar a nuestros alumnos de estudios profesionales de unos conocimientos básicos e imprescindibles en la hora de dar clase, desde la iniciación musical hasta la edad adulta. Es por eso que las competencias, objetivos, contenidos y criterios de evaluación planteados en este itinerario están enfocados hacia la práctica docente, de forma que sean útiles en el día a día de las escuelas de música valencianas, sea cual sea la asignatura impartida, y se los tiene que dotar de un carácter eminentemente práctico.

Competencias específicas

- a) Conocer las aportaciones y la evolución de la pedagogía y de la psicología de la música para poder aplicarlas en contextos educativos musicales.
- b) Aplicar los principios básicos de los diferentes métodos y sistemas de educación musical.
- c) Saber diseñar programaciones y unidades didácticas adaptadas a las diferentes necesidades de las escuelas de música.
- d) Valorar la importancia y beneficios del trabajo en equipo, a sabiendas de desarrollar la tarea docente de manera cooperativa.
- e) Saber garantizar la equidad y el respeto a la diversidad en propuestas educativas que contemplan aspectos inclusivos, igualitarios, globales y comunitarios respondiendo a las necesidades del alumnado y la sociedad.
- f) Comprender las diferentes funciones de la música así como los beneficios que proporciona su práctica y aprendizaje.
- g) Utilizar herramientas tecnológicas y digitales para mejorar el aprendizaje del alumnado, la tarea docente y la gestión organizativa.

Contenidos

- El sistema educativo musical valenciano y su regulación.
- Definición y teorías del currículum y niveles de concreción.
- Aspectos básicos de la programación didáctica: formulación y desarrollo de competencias, objetivos, contenidos, criterios e instrumentos de evaluación. Actividades curriculares, complementarias y extraescolares. Recursos y materiales.
- Introducción en una programación didáctica de estimulación musical temprana: objetivos, contenidos, actividades y recursos según la edad.
- Elaboración de unidades didácticas: concepto y partes.
- Normativa y documentos de centro de las escuelas de música de la Comunidad Valenciana.
- Estructura y contenido de las pruebas de obtención directa del Certificado de Enseñanzas Elementales y de las pruebas de ingreso/acceso a las enseñanzas regladas musicales.
- Asociaciones profesionales y redes informales de docentes.
- El trabajo en equipo colaborativo: brainstorming, resolución de conflictos, cooperación, reparto de tareas, intercambio de ideas, etc.
- El aprendizaje por proyectos y coordinación entre asignaturas.
- Trastornos del desarrollo y condiciones más prevalentes en el sistema educativo.
- Diferencias entre exclusión, segregación, integración e inclusión.
- Alumnado con Necesidades Educativas de Atención Especial, accesibilidad (física, sensorial, cognitiva, emocional) y tipo de barreras de acceso al currículum (socioeconómicas, de infraestructura, actitudinales, organizativas, sociofamiliares, comunicativas, metodológicas).
- Adaptación del currículum, las actividades y la metodología para conseguir la inclusión.
- La tutoría y la orientación académica y profesional.
- Beneficios y diferentes funciones de la música.
- Musicoterapia: definición y aplicaciones básicas.
- Recursos tecnológicos para la mejora y gestión del aprendizaje.
- Acceso en línea a recursos educativos y para la formación continua.
- Medios para el aprendizaje semipresencial y a distancia: ventajas y desventajas.
- Normativa de protección de datos en menores y privacidad.

Criterios de evaluación

1. Mostrar capacidad para aplicar las aportaciones de la pedagogía y la psicología de la música en la docencia musical.
2. Saber aplicar los principios básicos de los métodos y sistemas de educación musical más importantes del siglo XX y XXI.
3. Ser capaz de realizar programaciones y unidades didácticas de las asignaturas presentes en las escuelas de música.
4. Demostrar aptitudes para trabajar en un equipo docente, como la capacidad de coordinación del trabajo, de cooperación y de resolución de problemas, entre otros.
5. Ser capaz de aplicar propuestas educativas que garanticen los principios de equidad y el respecto a la diversidad.

6. Ser capaz de identificar las diferentes funciones de la música en nuestra sociedad.
7. Demostrar destreza con nuevas tecnologías necesarias en el día a día del docente.

Sonología

Introducción

Esta asignatura favorece un currículum adaptado a un nuevo perfil profesional, relacionado con el estudio, la experimentación, la investigación y la difusión de la creación musical mediante el uso de la tecnología electrónica e informática. En los últimos años la sociedad y la comunidad educativa son testigos del incremento del uso que han experimentado las nuevas tecnologías y su implantación en el aprendizaje. Con la implantación de esta asignatura en las enseñanzas profesionales, se pretende ampliar y completar la formación del alumnado, atendiendo la percepción y la conciencia del sonido, puesto que este es la esencia de la música. Y, al mismo tiempo, ofrecerlos nuevas posibilidades de inserción en el mercado laboral.

La asignatura está dirigida por un lado a alumnas con interés general en la experimentación sonora con herramientas tecnológicas actuales (edición de partituras, grabación, edición, retransmisión de audio y video...), necesarias para desarrollar cualquier profesión musical. Por otro lado, también tiene funciones preparatorias para el examen para acceder al grado superior en la especialidad de Sonología. Por lo tanto, se incluyen contenidos nuevos, como los matemáticos aplicados en la acústica musical o los artísticos y estéticos, que sirven de complemento a una parte de la historia de la música más desconocida entre el alumnado.

El alumnado desarrollará toda una serie de competencias para poder desarrollar correctamente dentro del mundo profesional actual, siempre teniendo en cuenta su nivel académico y cognitivo. Estas competencias incluyen tanto conocimientos teóricos e históricos como capacidades técnicas, puesto que la asignatura tiene un carácter eminentemente práctico y creativo. Todo esto sin perder de vista el objetivo más importante: conseguir que el alumnado sea autónomo y resolutivo en la planificación y la gestión de procesos relacionados con la creación, adaptación y aplicación crítica de recursos tecnológicos musicales.

Competencias específicas

- a) Experimentar con diferentes procesos sonoros y desarrollar estrategias de creación y manipulación para potenciar la creatividad y expresividad personal.
- b) Utilizar estrategias básicas de grabación de video y audio para registrar interpretaciones propias y/o de agrupaciones del centro.
- c) Conocer y utilizar herramientas de edición digital de partituras para transcribir, crear y arreglar música.
- d) Aplicar procesos básicos de edición de audio e imagen digital para la realización de proyectos propios o en colaboración.
- e) Aplicar procesos básicos de mezcla y masterización de audio con perspectiva funcional, estética y artística.

- f) Realizar retransmisiones audiovisuales en directo mediante el uso de plataformas digitales para fomentar la difusión de acontecimientos del centro educativo.
- g) Conocer, comprender y aplicar los conceptos matemáticos, acústicos y organológicos necesarios para el diseño, la creación y la edición de sonido.

Contenidos

- Programas de creación y edición de sonido.
- Experimentación sonora digital.
- Síntesis de sonido y composición algorítmica.
- Almacenamiento y manejo de los trabajos realizados
- Microfonía: tipo, características, cableado, funcionamiento y técnicas de emplazamiento.
- Cámara: tipo, características, cableado, funcionamiento, iluminación.
- Software: características y posibilidades de diferentes programas de captación audiovisual.
- Lenguaje audiovisual: movimientos de cámara, tipo de planes y encuadre.
- Conocimiento y manejo de programas de edición de partituras.
- Creación de partituras con diferentes tipos de notación.
- Archivos MIDI y XML.
- Librerías de sonido e instrumentos virtuales
- Equipos informáticos. Hardware y software. Tipo de equipos informáticos y sistemas operativos. Elementos funcionales de los equipos. Periféricos y dispositivos de almacenamiento comunes. Sistema binario y unidades de medida de la capacidad del almacenamiento digital.
- Edición de audio: selección, corte, ajuste, limpieza.
- Edición de imagen: selección, corte, corrección de color, transiciones, aplicación de efectos.
- Terminología básica en inglés de los procesos y los tratamientos de audio e imagen.
- Procesos de la mezcla: ecualización, *panning* y aplicación de efectos.
- Procesos de masterización: efectos y exportación.
- Medios de difusión de la música: radio, pódcast y servicios de música en *streaming*.
- Terminología básica en inglés de los procesos de mezcla y masterización de audio.
- Plataformas de transmisión en vivo.
- Codificadores de hardware y software.
- Parámetros de las retransmisiones.
- Control de la retransmisión.
- Escenas, transiciones y tercios inferiores.
- Aritmética y álgebra: conjuntos numéricos, potencias y raíces (teorema de Pitágoras), ángulos y razones trigonométricas, polinomios y fracciones algebraicas. Ecuaciones y sistemas: planteamiento y resolución de ecuaciones de primero y segundo grado, planteamiento y resolución de sistemas lineales, y no lineales de hasta segundo grado, con dos incógnitas. Logaritmos y ecuaciones logarítmicas.
- Análisis: características y representación gráfica de funciones de una variable. Funciones algebraicas: polinómicas (lineales y cuadráticas), racionales, irracionales

(radicales). Funciones trascendentes: exponenciales, logarítmicas y trigonométricas. Funciones periódicas. Funciones definidas a trozos y valor absoluto de una función. Transformaciones de una función: traslaciones, reflexiones, expansiones y contracciones.

- Acústica física: mecánica ondulatoria. Movimiento periódico oscilatorio: rectilíneo (MAS) y curvilíneo. Movimiento vibratorio complejo. Ondulas sonoras: transversales, longitudinales y estacionarias. Propiedades del movimiento ondulatorio.
- Acústica musical: propagación del sonido. Propiedades del sonido: frecuencia, amplitud, forma de ola y envolvente. Sistema auditivo y psicoacústica. Serie armónica.
- Antecedentes de la informática musical.
- Primeros instrumentos eléctricos.
- Música concreta.
- *Elektronische Musik*.
- Sintetizadores.
- Arte sonoro.
- Multimedia, videoópera, etc.
- Etapas de la evolución de la tecnología de grabación musical: acústica, eléctrica, magnética y digital.

Criterios de evaluación

1. Saber crear, manipular y almacenar material sonoro para la posterior utilización como parte de la elaboración de una pieza, un clip, sintonía o fragmento musical.
2. Saber diseñar estrategias y procesos de trabajo con la manipulación del sonido.
3. Demostrar autonomía en el manejo del hardware y software de grabación de audio y video.
4. Saber crear partituras, editar, transcribir y realizar arreglos musicales digitalmente.
5. Aplicar las convenciones de la notación musical clásica y contemporánea en el software de edición musical.
6. Demostrar autonomía en la edición y la manipulación digital de archivos de audio y video.
7. Tomar decisiones en la edición de audio y video con criterio artístico y en base a la estrategia planteada.
8. Demostrar autonomía en los procesos de mezcla y masterización de audio.
9. Demostrar coherencia en las decisiones tomadas en la mezcla de sonido buscando la calidad artística del trabajo final.
10. Demostrar autonomía en el manejo de plataformas digitales para *streaming*.
11. Tomar decisiones de realización coherentes conociendo las diferentes posibilidades audiovisuales.
12. Dinamizar las actuaciones del centro mediante las retransmisiones en directo.
13. Utilizar adecuadamente los principios generales del álgebra y análisis de una variable, especialmente en el campo de la trigonometría y la representación gráfica de funciones.
14. Aplicar los cimientos de la acústica y la psicoacústica en la grabación y la edición de sonido.
15. Entender las características acústicas de los instrumentos, sus posibilidades técnicas, sonoras y expresivas y sus aplicaciones en la práctica musical.

16. Relacionar los conocimientos de matemática y acústica en la síntesis de sonido y la composición algorítmica.

Técnicas de Promoción o Gestión en Contextos Artísticos

Introducción

Esta asignatura tiene como objetivo fundamental dotar al alumnado con las herramientas y los conocimientos necesarios para hacer frente a los aspectos jurídicos y de gestión propios de agrupaciones artísticas y empresas culturales. En la asignatura se abordan los principios fundamentales y los conceptos básicos de la administración de empresas culturales, y se ofrece una perspectiva global con las interrelaciones entre todas las partes de esta. Es una asignatura que introduce la profesionalización del músico en competencias transversales, apoderamiento y emprendimiento y le da coherencia.

Atendida la complejidad de la materia, las clases en esta asignatura se basarán en un diálogo continuo entre profesorado y el alumnado. No significa que no haya unas directrices planeadas por el profesorado, sino que este irá orientando los contenidos dependientes de la dirección que marco el alumnado, y adaptando la metodología según el grado de comprensión y concienciación adquiridas por este. El alumnado, a su vez, tendrá que desarrollar en casa el trabajo orientado por el profesorado en clase, y se sentirá invitado a expresar sus dificultades o sensaciones de logro. Esto permite una dinámica de trabajo en que no se exigirán imposibles al alumnado, y en que el profesor colabora activamente con este en la busca de soluciones prácticas.

La evaluación se realizará inicialmente de forma que el profesor pueda valorar los conocimientos de los cuales parte el alumnado y su grado de concienciación respecto a estos. Por otro lado, se observará de manera periódica el grado de concienciación del alumnado en relación con los conocimientos que va adquiriendo de forma que pueda desarrollar una evaluación continua con un marcado carácter funcional que haga posible la utilidad de los conocimientos adquiridos en orden a conquistar otros de índole superior.

Competencias específicas

- a) Organizar y planificar el trabajo de manera eficiente y motivadora.
- b) Recoger información significativa, analizarla, sintetizarla y gestionarla adecuadamente.
- c) Utilizar eficientemente las tecnologías de la información y la comunicación.
- d) Desarrollar razonada y críticamente ideas y argumentos.
- e) Desarrollar en la práctica laboral una ética profesional basada en la apreciación y la sensibilidad estética, medioambiental y hacia la diversidad.
- f) Dominar la metodología de investigación en la generación de proyectos, ideas y soluciones artísticas viables.
- g) Usar los medios y los recursos al alcance con responsabilidad hacia el patrimonio cultural.

h) Contribuir con la actividad profesional a la sensibilización social de la importancia del patrimonio cultural, y su incidencia en los diferentes ámbitos y su capacidad de generar valores significativos.

y) Ser capaz de gestionar la propia actividad profesional.

j) Saber diseñar, organizar, planificar, realizar y evaluar procesos y/o proyectos artísticos.

k) Desarrollar la capacidad, la habilidad, y la disposición para participar en un proceso creativo aportando recursos propios, combinarlos y compartirlos con flexibilidad, responsabilidad, sinceridad y generosidad en el trabajo colectivo.

Contenidos

- Introducción a la cultura, gestión de proyectos artísticos y las empresas culturales.

Ejemplos prácticos.

- Introducción al marketing en las empresas culturales. Ejemplos prácticos.

- El propio perfil como producto cultural.

- Diseño de proyectos: casos prácticos.

- Estrategias de difusión y comercialización de proyectos. Las TIC como herramienta de comunicación. Las redes sociales.

- Instrumentos de evaluación de proyectos artísticos.

- Defensa de casos prácticos: análisis y resolución de una situación planteada que presenta problemas de solución múltiple a través de la reflexión.

- Exposición de proyectos artísticos.

- Elaboración de un perfil profesional completo y/o proyecto empresarial.

Criterios de evaluación

1. Demostrar dominio en el uso del vocabulario específico del ámbito de la gestión artística.

2. Elaborar una defensa coherente proyectos artísticos.

3. Trabajar de manera colaborativa en la elaboración de proyectos artísticos.

4. Dominar la metodología en el área organizativa durante la gestión de un proyecto.

5. Demostrar responsabilidad y creatividad en la hora de afrontar problemas profesionales.

6. Identificar los aspectos jurídicos fundamentales en el ámbito musical.

Anexo II
Distribución por cursos y total de horas por especialidad

Acordeón y Piano

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1					64
Conjunto	1	1	1	1			128
Mús. de Cámara			1	1	1	1	128
Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado					1	1	64
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5	5	5,5	5,5	8,5	8,5	1.216

Arpa

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Orquesta/Conjunto	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Mús. de Cámara			1	1	1	1	128
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	4,5	4,5	6	6	9	9	1.248

Horas anuales

Repertorio Acompañado	6	6	10	10	10	12	54
-----------------------	---	---	----	----	----	----	----

Canto

Asignatura	Horas semanales						Total
	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro			1	1			64
Conjunto	1	1					64
Mús. de Cámara			1	1	1	1	128
Piano Complementario		0,5	0,5	0,5			48
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Idiomas Aplicados al Canto	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	6	7,5	7,5	9	9	1.424

Horas anuales

Repertorio Acompañado	6	6	10	10	10	12	54
-----------------------	---	---	----	----	----	----	----

Canto Valenciano

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1	1	1			128
Conjunto	1	1	1	1	1	1	192
Fundamentos del Canto de Estilo	1	1	1	1			128
Guitarra Aplicada al Repertorio de Canto de Estilo		0,5	0,5	0,5			48
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Optativas de perfil: Etnomusicología y Patrimonio Musical Valenciano					1,5	1,5	96
Total	6	6,5	7	7	7,5	7,5	1.328

Clavecín, Órgano e Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y el Barroco

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1					64
Conjunto-Consort	1	1					64
Mús. de Cámara			1	1	1	1	128
Bajo Continuo			1	1	1	1	128
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5	5	5,5	5,5	8,5	8,5	1.216

Dulzaina

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1					64
Conjunto	1	1	1	1			128
Música de Cámara			1	1	1	1	128
Piano complementario		0,5	0,5	0,5			48
Tamboril	0,5	0,5					32
Géneros, Manifestaciones de la Música Tradicional			1	1	1	1	128
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	6	7	7	7	7	1.360

Horas anuales

Repertorio Acompañado	6	6	10	10	10	12	54
Taller de Cañas	4	4	4	4	4	4	24

Instrumentos Sinfónicos

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Orquesta/Banda/Conjunto	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Mús. de Cámara			1	1	1	1	128
Piano Complementario		0,5	0,5	0,5			48
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	4,5	5	6,5	6,5	9	9	1.296
Horas anuales							
Repertorio Acompañado	6	6	10	10	10	12	54
Taller de Cañas*	4	4	4	4	4	4	24

*Solo especialidades de Fagot y Oboe.

Flauta Dulce y Viola da Gamba

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1					64
Conjunto- <i>Consort</i>	1	1	1	1			128
Mús. de Cámara			1	1	1	1	128
Clavecín Complementario	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	96
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	5,5	6	6	8	8	1.248

Horas anuales

Repertorio Acompañado	6	6	10	10	10	12	54
--------------------------	---	---	----	----	----	----	----

Guitarra

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1					64
Conjunto-Combo	1	1	1	1			128
Mús. de Cámara			1	1	1	1	128
Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado					1	1	64
Piano Complementario		0,5	0,5	0,5			48
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5	5,5	6	6	8,5	8,5	1.264

Guitarra Eléctrica y Bajo Eléctrico

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1					64
Conjunto- <i>Ensemble</i> de Música Moderna	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Técnicas de Improvisación y Acompañamiento Aplicado					1	1	64
Teclado			1	1			64
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	5,5	6	6	9	9	1.312

Instrumentos de Plectro

Asignatura

Horas semanales

	1.º	2.º	3.º	4.º	5.º	6.º	Total
Instrumento	1	1	1	1	1	1	192
Coro	1	1					64
Conjunto-Orquesta Pulsación y Púa	1	1	1	1			128
Música de Cámara			1	1	1	1	128
Guitarra Complementaria	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	96
Historia de la Música					1,5	1,5	96
Lenguaje Musical	2	2					128
Armonía y Análisis Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audición Consciente			1	1	1	1	128
Asignatura de perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	5,5	6	6	8	8	1.248

Horas anuales

Repertorio Acompañado	6	6	10	10	10	12	54
-----------------------	---	---	----	----	----	----	----

Anexo III
Relación numérica profesorado-alumnado aplicable

Asignatura	Tipo	Relación numérica máxima
Audición Consciente	Común	1/10
Armonía y Análisis Musical	Común	1/10
Instrumento	Común	1/1
Historia de la Música	Común	1/15
Lenguaje Musical	Común	1/10
Bajo Continuo	Propia	1/1
Clavecín Complementario	Propia	1/1
Conjunto	Propia	En función de las agrupaciones que se constituyan
Coro	Propia	En función de las agrupaciones que se constituyan
Fundamentos de Canto Valenciano	Propia	1/10
Géneros y Manifestaciones de la Música Trad. Valenciana	Propia	1/10
Guitarra Aplicada al Repertorio de Canto de Estilo	Propia	1/1
Guitarra Complementaria	Propia	1/1
Idiomas Aplicados al Canto	Propia	1/10
Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado	Propia	1/4
Música de Cámara	Propia	En función de las agrupaciones que se constituyan
Orquesta/Banda	Propia	En función de las agrupaciones que se constituyan

Piano Complementario	Propia	1/1
Repertorio Acompañado	Propia	1/1
Tamboril	Propia	1/1
Taller de Cañas	Propia	1/8
Teclado	Propia	1/1
Técnicas de Improvisación y Acompañamiento Aplicado	Propia	1/4
Composición	Asignatura de perfil*	1/10
Dirección Instrumental	Asignatura de perfil*	1/10
Dirección Coral	Asignatura de perfil*	1/10
Escena Lírica	Asignatura de perfil*	1/10
Escucha, Creación y Experimentación Sonora	Asignatura de perfil*	1/10
Etnomusicología y Patrimonio Musical Valenciano	Asignatura de perfil*	1/10
Interpretación Musical Histórica y Fuentes de la Música Antigua	Asignatura de perfil*	1/10
Jazz y Música Moderna: Improvisación, Composición y Arreglos en Géneros Actuales	Asignatura de perfil*	1/10
Musicología	Asignatura de perfil*	1/10
Pedagogía Aplicada a la Docencia en Escuelas de Música	Asignatura de perfil*	1/10
Sonología	Asignatura de perfil*	1/10
Técnicas de Promoción y Gestión en Contextos Musicales	Asignatura de perfil*	1/10

*La oferta para impartir un perfil está condicionada al hecho de que haya un número de estudiantes matriculado por curso no inferior a cuatro.

Anexo IV

Atribución docente de asignaturas del currículo

Asignatura	Especialidad docente*
Audición Consciente	1. Fundamentos de Composición 2. Lenguaje Musical
Bajo Continuo	Clavecín, Órgano, Instrumentos de Cuerda Pulsada del Renacimiento y el Barroco
Clavecín Complementario	Clavecín
Fundamentos del Canto Valenciano	Canto Valenciano
Géneros y Manifestaciones de la Música Trad. Valenciana	Dulzaina
Guitarra Aplicada al Repertorio de Canto de Estilo	Canto Valenciano
Guitarra Complementaria	Guitarra
Lectura, Improvisación y Acompañamiento Aplicado	<p>Acreditar que se dispone de las competencias en lectura a vista, improvisación, transposición instrumental y acompañamiento, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Trasponer música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc) e “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).</p>
Piano Complementario	<p>1. Piano, Lenguaje Musical. 2. Acreditar que se dispone de las competencias en lectura a vista, improvisación, transposición instrumental y acompañamiento, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Trasponer música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc) e “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375) con piano.</p>
Repertorio Acompañado	<p>1. Especialidades de Instrumentos Polifónicos. 2. Acreditar que se dispone de las competencias en repertorio acompañado, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Trasponer música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc) e “Improvisar música”</p>

Asignatura	Especialidad docente*
	http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Tamboril	Dulzaina
Taller de Cañas	Fagot, Oboe, Dulzaina
Teclado	1. Titulados superiores en la especialidad de Jazz, Música Moderna o equivalente. 2. Disponer de las competencias en interpretación de jazz-piano, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Tocar el piano” (http://data.europa.eu/esco/skill/2e059433-c3a0-409a-a139-4b4e087ed366), e “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Técnicas de Improvisación y Acompañamiento Aplicado	Acreditar disponer de las competencias en lectura a vista, improvisación, transposición instrumental y acompañamiento y música moderna, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Trasponer música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc) e “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Composición	Fundamentos de Composición
Dirección Instrumental	Orquesta
Dirección Coral	Coro
Escena Lírica	1. Estar en posesión del máster en Interpretación de Ópera, Canto e Interpretación, o equivalente. 2. Acreditar que se dispone de las competencias en escena lírica, según la referencia ESCO** “Música y artes escénicas” (http://data.europa.eu/esco/iscfed-f/0215).
Escucha, Creación y Experimentación Sonora	Acreditar que se dispone de las competencias en música contemporánea, según la referencia ESCO** “Género musical” (http://data.europa.eu/esco/skill/52eb7ab6-269f-4f44-a21d-b0c705eaf857) aplicado a la música contemporánea.
Etnomusicología y Patrimonio Musical Valenciano	Historia de la Música
Interpretación Musical Histórica y Fuentes de la Música Antigua	1. Historia de la Música 2. Estar en posesión del título superior o máster relacionados en Historia y Ciencias de la Música, Musicología o títulos

Asignatura	Especialidad docente*
	equivalentes. 3. Acreditar que se dispone de las competencias en música antigua, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Identificar las diferentes características de la música” (http://data.europa.eu/esco/skill/b3c0fdc1-14e3-4ccd-aeab-6816e409c3a0) aplicada a música antigua.
Jazz y Música Moderna: Improvisación, Composición y Arreglos en Géneros Actuales	1. Titulados superiores en la especialidad de Jazz, Música Moderna o equivalente. 2. Acreditar que se dispone de las competencias en música moderna, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Musicología	Historia de la Música
Pedagogía Aplicada a la Docencia en Escuelas de Música	1. Titulados superiores de Música, especialidad Pedagogía. 2. Estar en posesión del máster de Formación Pedagógica y Didáctica, o título equivalente. 3. Acreditar que se dispone de las competencias en pedagogía, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Profesor/a de Música” (http://data.europa.eu/esco/occupation/f235bc5a-dbf6-4f9e-bbdb-cf313d32b75b).
Sonología	1. Titulados superiores de Música, especialidad Sonología. 2. Acreditar que se dispone de las competencias en sonología, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Grabar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/cc7b37ef-9a91-4d16-ba55-138208c20502).
Técnicas de Promoción y Gestión en Contextos Musicales	Acreditar que se dispone de las competencias gestión cultural, según los mínimos establecidos en la referencia ESCO** “Promover música” (http://data.europa.eu/esco/skill/6f44d0c9-40ea-452e-b3ea-302cc0e648db).

*En todas las asignaturas con más de una opción en el apartado de especialidad docente, se entenderá como orden de prelación. En consecuencia, se priorizará la primera opción.

** ESCO (*European Skills, Competences, Qualifications and Occupations*) es la clasificación europea multilingüe de capacidades, competencias, calificaciones y ocupaciones. Sitio web: <https://esco.ec.europa.eu/>.

Anexo V

Perfiles y asignaturas optativas

Perfil	Quinto curso	Sexto curso
Composición	Composición I	Composición II
Dirección Instrumental	Dirección I	Dirección II
Dirección Coral	Dirección Coral I	Dirección Coral II
Escena Lírica	Escena I	Escena II
Escucha, Creación y Experimentación Sonora	Escucha I	Escucha II
Etnomusicología y Patrimonio Musical Valenciano	Etnomusicología I	Etnomusicología II
Interpretación Musical Histórica y Fuentes de la Música Antigua	Música Antigua I	Música Antigua II
Jazz y Música Moderna: Improvisación, Composición y Arreglos en Géneros Actuales	Música Moderna I	Música Moderna II
Musicología	Musicología I	Musicología II
Pedagogía Aplicada a la Docencia en Escuelas de Música	Pedagogía I	Pedagogía II
Sonología	Sonología I	Sonología II
Técnicas de Promoción y Gestión en Contextos Musicales	Gestión I	Gestión II

Projecte de decret, del Consell, pel qual s'estableix l'ordenació i el currículum dels ensenyaments professionals de Música a la Comunitat Valenciana

ÍNDEX

Índex

Preàmbul

Capítol I. Disposicions de caràcter general

Article 1. Objecte

Article 2. Àmbit d'aplicació

Article 3. Finalitat

Capítol II. Ordenació dels ensenyaments

Article 4. Ordenació

Article 5. Principis pedagògics

Article 6. Competències generals

Article 7. Objectius generals

Article 8. Objectius específics

Article 9. Especialitats

Capítol III. Currículum

Article 10. Disseny del currículum

Article 11. Assignatures

Article 12. Atribució docent d'assignatures del currículum

Article 13. Pràctiques formatives

Article 14. Projectes artístics singulars

Capítol IV. Autonomia i gestió pedagògica dels centres

Article 15. Autonomia de centre

Article 16. Formació amb suport telemàtic

Article 17. Tutoria i orientació acadèmica i professional

Article 18. Recursos i materials didàctics

Article 19. Transició des dels ensenyaments elementals de Música o des de les escoles d'ensenyament artístic no formal de Música

Capítol V. Avaluació, promoció i titulació

Article 20. Avaluació

Article 21. Sessions d'avaluació, avaluació final i resultats d'avaluació de l'alumnat

Article 22. Matrícula d'honor

Article 23. Documents bàsics d'avaluació

Article 24. Procediment per a la mobilitat

Article 25. Comunicació amb les famílies

Article 26. Promoció

Article 27. Matrícula parcial de l'alumnat de cinqué i sisé dels ensenyaments professionals

Article 28. Permanència

Article 29. Ampliació de matrícula

Article 30. Titulació

Article 31. Premi professional de música
Article 32. Projectes de flexibilització curricular
Capítol VI. Correspondència entre ensenyaments
Article 33. Mesures per a l'alumnat que compagina els estudis d'educació Secundària Obligatòria i el Batxillerat amb els ensenyaments professionals de Música
Disposicions addicionals
Primera. Revisió del currículum dels ensenyaments professionals
Segona. Acreditació de les assignatures optatives de perfil superades
Tercera. Exempció del pagament de taxes per obtenció de matrícula d'honor
Quarta. Formació pedagògica i didàctica del professorat de les escoles d'ensenyament artístic no formal de música
Cinquena. Valoració del títol professional en l'accés als ensenyaments superiors
Sisena. Calendari escolar
Setena. Condicions de formació per al professorat que ha d'impartir noves assignatures que es preveuen en el present decret
Huitena. Premis extraordinaris
Novena. Obligacions administratives dels centres autoritzats
Desena. Regla de no despesa
Disposicions transitòries
Primera. Currículum aplicable als centres integrats de música i ensenyaments de règim general
Segona. Incorporació de l'alumnat des del pla d'estudis anterior
Disposició derogatòria
Única. Derogació normativa
Disposicions finals
Primera. Normes de desplegament
Segona. Entrada en vigor
Annex I. Concreció curricular de les assignatures
Annex II. Distribució per cursos i el total d'hores per especialitat
Annex III. Relació numèrica professorat-alumnat d'aplicació
Annex IV. Atribució docent d'assignatures del currículum
Annex V. Perfils i assignatures optatives

PREÀMBUL

L'article 53.1 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana disposa que és competència exclusiva de la Generalitat la regulació i l'administració de l'ensenyament en tota la seua extensió, nivells i graus, modalitats i especialitats, sense perjudici del que es disposa en l'article 27 de la Constitució i en les lleis orgàniques que, de conformitat amb l'apartat 1 de l'article 81 d'aquella, el despleguen, de les facultats que atribueix a l'Estat el número 30 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució Espanyola i de l'alta inspecció necessària per al seu compliment i garantia. Així mateix, de conformitat amb l'article 49.1.3a de l'Estatut d'Autonomia, és competència autònoma exclusiva

l'autoorganització i el procediment administratiu derivat de les especialitats de la seua organització.

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, dedica el capítol VI del títol I als ensenyaments artístics entre els quals hi ha els ensenyaments professionals de Música.

El Decret 104/2018, de 27 de juliol, del Consell, desplega els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià (DOGV 8356, de 07.08.2018) que també s'han de seguir en els ensenyaments professionals de Música en els que els siga aplicable i el Decret 72/2021, de 21 de maig, del Consell, que desenvolupa l'organització de l'orientació educativa i professional en el Sistema Educatiu Valencià (DOGV 9099, 03.06.2021). Així mateix, tenint present la Llei 15/2017, de 10 de novembre, de la Generalitat, de polítiques integrals de joventut (DOGV 8168, de 13.11.2017), en els ensenyaments professionals de Música es treballaran els següents principis coeducatius de manera transversal:

- L'eliminació dels prejudicis, els estereotips i els rols en funció del sexe, construïts segons els patrons socioculturals de conducta assignats a dones i homes, per tal de garantir, tant per a les alumnes com per als alumnes, possibilitats de desenvolupament personal integral.
- La prevenció de la violència contra les dones, mitjançant l'aprenentatge de mètodes no violents per a la resolució de conflictes i de models de convivència basats en la diversitat i en el respecte a la igualtat de drets i oportunitats de dones i homes.
- La integració dels objectius coeducatius assenyalats en els llibres de text i altres materials didàctics que s'utilitzen o es proposen en els projectes d'innovació educativa, que han de fer un ús no sexista del llenguatge i garantir, en les imatges que contenen, una presència equilibrada i no estereotipada de dones i homes.
- La capacitació de l'alumnat perquè l'elecció de les opcions acadèmiques es duga a terme lliure de condicionaments basats en el gènere.
- El respecte a la lliure determinació de gènere, la seua expressió i l'orientació sexual, tant de l'alumnat com dels seus familiars.

El progressiu avanç normatiu que s'ha produït en els últims anys, ens obliga, des de l'Administració educativa, a adequar el marc dels ensenyaments professionals de Música a una realitat més pròxima a l'alumnat que acoste la formació als diferents àmbits professionals de la música alhora que permet conciliar aquests ensenyaments artístics amb els ensenyaments obligatoris i postobligatoris.

El present decret regula l'ordenació i el currículum dels ensenyaments professionals de Música a la Comunitat Valenciana, i incorpora el que disposa el Reial decret 1577/2006, de 22 de desembre, que fixa els aspectes bàsics del currículum dels ensenyaments professionals de Música regulats per la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Aquesta nova regulació té en compte el que dicta l'article 51.3 del Decret 108/2022, de 5 d'agost, del Consell, pel qual s'estableixen l'ordenació i el currículum de Batxillerat. (DOGV 9404, de 12.08.2022), que assenjala que podran obtindre el títol de Batxillerat en la modalitat d'Arts els qui hagen superat els ensenyaments professionals de Música i superen, a més, les matèries comunes.

Així mateix, tenint present la disposició addicional novena de la Llei orgànica 3/2020, de 29 de setembre, per la qual es modifica la Llei 2/2006, de 3 de maig, d'educació, aquest decret està dissenyat tenint en compte la correlació dels ensenyaments professionals amb el sistema de qualificacions professionals recollit en l'Institut Nacional de Qualificacions Professionals. En aquest sentit, de conformitat amb el Reial decret 272/2022, de 12 d'abril, pel qual s'estableix el Marc espanyol de qualificacions per a l'aprenentatge permanent, els ensenyaments professionals de Música es corresponen amb el nivell 4A. Aquest decret s'ajusta als principis de bona regulació que estableix l'article 129.1 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques. La revisió curricular dels ensenyaments professionals de Música és necessària, perquè la modificació de la Llei orgànica 2/2006, d'educació, per la Llei orgànica 3/2020, de 29 de desembre, determina que les administracions educatives revisaran periòdicament els currículums per a adequar-los als avanços del coneixement, així com als canvis i les noves exigències del seu àmbit local. Tal com s'està fent amb els currículums de les etapes obligatòria i postobligatòria, és necessari actualitzar el currículum dels ensenyaments professionals de Música en sintonia amb la resta d'ensenyaments. A més, la revisió curricular resulta oportuna, perquè l'ordenació que s'estableix en aquest decret sorgeix d'un acostament a la realitat actual, perquè l'alumnat que cursa els ensenyaments professionals de Música necessita, d'una banda, finalitzar els estudis d'ensenyament de règim general, i per altra banda, obtenir un títol professional de Música, amb la màxima garantia que podrà dissenyar el seu futur professional en l'àmbit artístic. En aquest sentit, l'aspecte innovador d'aquest decret es troba en el disseny d'optatives de perfil formatiu, de manera que l'alumnat pugui rebre una formació específica en un o diversos àmbits que els permeta l'accés a diferents possibilitats de continuïtat en la formació, d'una banda, o bé a l'especialització professional, d'una altra.

Aquest decret procura seguretat jurídica, ja que afavoreix un marc normatiu estable, previsible, clar i de certesa, que en facilita el coneixement i la comprensió. Així mateix, és integrat, per tractar en un mateix marc la concreció curricular i l'ordenació general dels ensenyaments, excloent-ne aspectes com ara l'admissió, que es desplegaran reglamentàriament amb posterioritat. Igualment, s'ha seguit el principi de proporcionalitat, assegurant que el nou currículum tinga continuïtat amb l'ordenació vigent fins a aquest moment. També ha quedat garantit el principi de transparència, ja que el text ha pogut ser conegut per la ciutadania mitjançant una consulta pública prèvia i el tràmit d'informació pública, amb la qual cosa s'ha habilitat la possibilitat de formular suggeriments per part de la ciutadania en general i dels sectors implicats en particular.

En l'elaboració d'aquest decret, s'han complert tots els tràmits procedimentals, en concret els ja assenyalats processos de consulta prèvia i tràmit d'informació pública, i també s'ha incorporat el dictamen del Consell Escolar de la Comunitat Valenciana. Així mateix, s'han incorporat a l'expedient de tramitació els informes preceptius d'elaboració del decret projectat.

Aquesta disposició està inclosa en el Pla normatiu de l'Administració de la Generalitat per a l'exercici 2023.

Per tot el que s'ha exposat, a proposta de la conselleria d'educació, Cultura i Esport, en virtut del que s'estableix en l'article 28 de la Llei 5/1983, de 30 de desembre, de la

Generalitat, del Consell, conforme el Consell Jurídic Consultiu de la Comunitat Valenciana i després de la deliberació prèvia del Consell, en la reunió de XX de XXXX de 2023,

DECRETE

CAPÍTOL I

Disposicions de caràcter general

Article 1. Objecte

L'objecte d'aquest decret és establir l'ordenació general i el currículum dels ensenyaments professionals de Música de conformitat amb el que dicta el Reial decret 1577/2006, de 22 de desembre, pel qual es fixen els aspectes bàsics del currículum dels ensenyaments professionals de Música regulats per la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

Article 2. Àmbit d'aplicació

Aquest decret serà aplicable a tots els conservatoris i els centres autoritzats de la Comunitat Valenciana que tinguen aprovada per la conselleria competent en matèria d'educació la impartició dels ensenyaments professionals de Música.

Article 3. Finalitat

1. Els ensenyaments professionals de Música tenen com a finalitat proporcionar una formació artística de qualitat i garantir la qualificació dels futurs professionals de la música tenint en compte les equivalències dels ensenyaments artístics professionals dins del Catàleg nacional de les qualificacions professionals establides en la normativa vigent.
2. De conformitat amb el Reial decret 272/2022, de 12 d'abril, pel qual s'estableix el Marc espanyol de qualificacions per a l'aprenentatge permanent, els ensenyaments professionals de Música es corresponen amb el nivell 4A.
3. La finalitat dels ensenyaments professionals de Música s'ordena en tres funcions bàsiques: formativa, orientadora i preparatòria per a estudis posteriors. Atenent això, professionalment, aquests ensenyaments pretenen:
  - a) Qualificar per a l'activitat artística.
  - b) Qualificar per a l'activitat docent en l'àmbit d'educació no formal.
  - c) Complementar la formació de l'alumnat que pretén especialitzar-se en altres professions amb aplicacions musicals.
  - d) Facilitar l'adaptació de les persones als canvis professionals i socials que puguen produir-se durant la seua vida.
  - e) Contribuir al desenvolupament personal, a l'exercici d'una ciutadania democràtica, afavorint la inclusió i la cohesió social i contribuir al desenvolupament econòmic del sector productiu de la música.

CAPÍTOL II

Ordenació dels ensenyaments

Article 4. Ordenació

1. D'acord amb el que es disposa en l'article 48.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, els ensenyaments professionals de Música tindran una estructura de sis cursos de duració.
2. Els ensenyaments professionals de Música es cursaran ordinàriament entre els dotze i els díhuit anys. L'inici amb menys de dotze anys o més de díhuit s'entendrà com a excepcional.
3. A l'hora de valorar l'excepcionalitat per a cursar els ensenyaments fora de l'edat ordinària, es tindrà en compte la maduresa física i motriu i el potencial de l'alumnat o la muda de veu en l'especialitat de Cant.
4. La conselleria competent en matèria d'educació regularà l'admissió, l'accés i altres aspectes d'ordenació general dels ensenyaments professionals de Música tenint en compte les disposicions establides en aquest decret.

Article 5. Principis pedagògics

1. L'acció educativa en els ensenyaments professionals de Música procurarà integrar les diferents experiències i aprenentatges de l'alumnat des d'una perspectiva global i contextualitzada amb la realitat actual de la música.
2. En aquests ensenyaments es prestarà una atenció especial a l'adquisició i el desenvolupament de les competències. Per a fomentar la integració de les competències treballades es promourà la realització d'activitats musicals significatives per a l'alumnat i la resolució col·laborativa de les dificultats derivades de la pràctica de la música, reforçant l'autoestima, l'autonomia, la reflexió i la responsabilitat.
3. Les activitats educatives en aquests ensenyaments afavoriran la capacitat de l'alumnat per a aprendre per si mateix, per a treballar en equip i per a aplicar les tècniques d'estudi apropiades. Així mateix, es prestarà atenció especial a l'orientació educativa i professional de l'alumnat.
4. Els centres promouran les mesures necessàries perquè en les diferents assignatures es desenvolupen activitats que estimulen l'interés per escoltar música, l'hàbit d'assistir i participar en concerts i la capacitat d'expressar-se en públic.
5. Atesa la circumstància de simultaneïtat dels ensenyaments professionals de Música amb els de règim general, la gestió del temps i la disposició de l'alumnat a l'estudi són factors fonamentals que s'han de donar a l'hora d'aconseguir que els processos d'ensenyament i aprenentatge resulten efectius.

Article 6. Competències generals

El currículum dels ensenyaments professionals de música permet assolir les competències següents:

- a) Reconéixer els elements constitutius de la música i interrelacionar-los entre si.

- b) Afermar les habilitats necessàries per a escoltar, representar i interpretar conscientment els elements fonamentals que intervenen en un fenomen sonor global.
- c) Relacionar el llenguatge musical, les seues característiques, terminologia, funcions i transformacions en els diversos contextos històrics i estilístics.
- d) Aplicar l'entrenament auditiu en situacions específiques d'afinació, audició harmònica i audició analítica.
- e) Perfeccionar el control tècnic de l'instrument o de la veu i aplicar el coneixement de la tècnica a les exigències d'execució i interpretació musicals.
- f) Identificar amb exactitud l'esquema corporal en la relació instrument/instrumentista a través de la sensibilització propioceptiva i reconèixer el cos com a instrument d'expressió i comunicació.
- g) Integrar les tècniques de lectura a vista, transposició i improvisació en la pràctica musical.
- h) Crear idees musicals pròpies i desenvolupar la imaginació musical.
- i) Estudiar peces musicals originals o adaptades i forjar un criteri artístic propi fonamentat en l'audició, la comprensió musical i l'experiència artística.
- j) Investigar el repertori musical com a experiència sensible indispensable per a comprendre plenament el fenomen musical.
- k) Ser conscient dels processos estructurals de la música que s'interpreta o compon i ser capaç de crear i transformar imatges sonores.
- l) Programar propostes musicals en col·laboració amb altres músics i propiciar experiències musicals a partir del treball conjunt i les aportacions de cadascuna de les persones integrants del grup.
- m) Reconèixer les capacitats pròpies i limitacions a fi de desenvolupar estratègies de treball adequades per aconseguir el màxim rendiment musical.
- n) Interpretar en públic de manera individual i col·lectiva amb seguretat, domini de la memòria i capacitat comunicativa.
- o) Utilitzar els processos de digitalització associats a la professió musical.
- p) Demostrar sensibilitat musical i valorar críticament les manifestacions musicals.
- q) Prendre consciència del patrimoni musical i valorar la seua contribució a la cultura de les societats.

Article 7. Objectius generals

Els ensenyaments professionals de Música tenen com a objectiu desenvolupar les capacitats generals i els valors cívics propis del sistema educatiu i, a més, les capacitats següents:

- a) Fomentar l'audició de la música i establir conceptes estètics propis que permeten fonamentar i desenvolupar criteris en l'alumnat.
- b) Desenvolupar la sensibilitat artística i el criteri estètic com a font de formació i enriquiment personal.
- c) Analitzar i valorar la qualitat de la música.

- d) Conèixer els valors de la música i optar pels aspectes que emanen d'aquesta que siguem més idonis per al desenvolupament personal i el desenvolupament col·lectiu de les societats.
- e) Participar en activitats de difusió artística i cultural que permeten experimentar amb la música i gaudir-ne.
- f) Conèixer i emprar amb precisió el vocabulari específic relatiu als conceptes científics i artístics de la música.
- g) Conèixer i valorar el patrimoni musical com a part integrant del patrimoni històric i cultural.
- h) Conèixer i valorar el patrimoni musical de la Comunitat Valenciana, amb les seues característiques i manifestacions més importants.
- i) Comprendre i utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació aplicades a la música.

Article 8. Objectius específics

Els ensenyaments professionals de Música hauran de contribuir al fet que l'alumnat adquireisca com a objectiu les capacitats següents:

- a) Superar amb domini i capacitat artística els continguts i els objectius plantejats en les assignatures que constitueixen l'especialitat i el perfil professional triat.
- b) Conèixer els elements bàsics dels llenguatges musicals, les seues característiques, funcions i evolucions en els diferents contextos històrics.
- c) Utilitzar "l'oïda interna" com a base de l'afinació, de l'audició harmònica i de la interpretació musical.
- d) Formar una imatge ajustada de les possibilitats i les característiques musicals tant individualment com en relació amb el grup, amb la disposició necessària per a saber integrar-s'hi com un membre més o com a responsable del conjunt.
- e) Compartir vivències musicals de grup en l'aula i fora d'aquesta, que permeten enriquir-se amb la relació afectiva amb la música a través del cant i de la participació instrumental en grup.
- f) Valorar el cos i la ment per a utilitzar amb seguretat la tècnica i poder concentrar-se en l'audició i la interpretació.
- g) Interrelacionar i aplicar els coneixements assolits en totes les assignatures que constitueixen el currículum, en les vivències i en les experiències pròpies per aconseguir una interpretació artística de qualitat.
- h) Conèixer i aplicar les tècniques de l'instrument o de la veu d'acord amb les exigències de les obres i amb els itineraris formatius que s'hagen acordat.
- i) Adquirir i aplicar les destreses necessàries per a resoldre les dificultats que pugen sorgir en la interpretació de la música.
- j) Cultivar la improvisació i la transposició com a elements inherents a la creativitat musical.
- k) Interpretar, individualment o dins de l'agrupació corresponent, obres escrites en tots els llenguatges musicals aprofundint en el coneixement dels diferents estils i èpoques, així com en els recursos interpretatius de cada un.
- l) Actuar en públic amb autocontrol, domini de la memòria musical i capacitat comunicativa.

- m) Adquirir autonomia personal en la interpretació musical.
- n) Consolidar hàbits d'estudi adequats en funció de la dificultat dels continguts de les assignatures dels diferents cursos i nivells.

Article 9. Especialitats

Són especialitats dels ensenyaments professionals de Música: Acordió, Arpa, Baix, Baix Elèctric, Cant, Cant Valencià, Clarinet, Clavecí, Contrabaix, Dolçaina, Fagot, Flauta Travessera, Flauta de Bec, Guitarra, Guitarra elèctrica, Instruments de Corda Polsada del Renaixement i del Barroc, Instruments de Plectre, Oboé, Orgue, Percussió, Piano, Saxòfon, Trombó, Trompa, Trompeta, Tuba, Viola, Viola de Gamba, Violí i Violoncel.

CAPÍTOL III Currículum

Article 10. Disseny del currículum

1. El currículum dels ensenyaments professionals de Música facilitarà el desenvolupament educatiu i formatiu de l'alumnat i garantirà una formació musical integral en relació amb els ensenyaments mínims del currículum.
2. El currículum procurarà que l'alumnat assolisca la suficient qualificació professional en l'especialitat. Aquesta qualificació es complementa en un perfil professional de la música.
3. La concreció curricular de les assignatures dels ensenyaments professionals de Música s'especifica en l'annex I d'aquest decret.
4. La distribució per cursos i el total d'hores de cada assignatura s'estableix en l'annex II del present decret.
5. La relació numèrica professorat-alumnat aplicable a l'ensenyament s'estableix en l'annex III del present decret.
6. Les sessions lectives setmanals de les diferents assignatures podran ser de mitja hora, una hora, hora i mitja o dues hores segons el tipus d'assignatura i organització d'aquesta.

Article 11. Assignatures i perfils

1. Els ensenyaments professionals de Música s'organitzen en assignatures comunes, assignatures pròpies de l'especialitat i assignatures optatives de perfil professional.
2. Les assignatures comunes són:
  - a) Llenguatge musical.
  - b) Harmonia i Anàlisi musical.
  - c) Audició conscient.
  - d) Història de la Música
3. L'alumnat que curse més d'una especialitat únicament cursarà les assignatures comunes per una d'aquestes. Una vegada cursades i superades en una especialitat, la qualificació obtinguda serà vàlida per a totes les especialitats i d'aquesta manera haurà de constar en l'expedient acadèmic.
4. Les assignatures pròpies de l'especialitat són:
  - a) Instrument o veu.

- b) Baix continu: Clavecí, Instruments de Corda Polsada del Renaixement i el Barroc i Orgue.*
  - c) Clavecí Complementari: Flauta de Bec i Viola de Gamba.*
  - d) Conjunt: Acordió, Arpa, Baix elèctric, Flauta de Bec, Clavecí, Dolçaina, Guitarra, Guitarra elèctrica, Instruments de Corda Polsada del Renaixement i el Barroc, Instruments de Plectre, Orgue, Percussió, Piano, Saxòfon i Viola de Gamba.*
  - e) Cor: Acordió, Baix elèctric, Cant, Cant Valencià, Clavecí, Dolçaina, Guitarra, Guitarra Elèctrica, Instruments de Corda Polsada del Renaixement i el Barroc, Orgue, Piano,*
  - f) Fonaments de Cant Valencià: Cant Valencià.*
  - g) Gèneres i Manifestacions de la Música Tradicional Valenciana: Dolçaina.*
  - h) Guitarra Aplicada al Repertori de Cant d'Estil: Cant Valencià.*
  - i) Guitarra Complementària: Instruments de Plectre.*
  - j) Idiomes Aplicats al Cant: Cant.*
  - k) Lectura, improvisació i Acompanyament Aplicat: Acordió, Guitarra i Piano.*
  - l) Música de Cambra: Acordió, Arpa, Cant, Clavecí, Contrabaix, Clarinet, Dolçaina, Fagot, Flauta, Guitarra, Instruments de Corda del Renaixement i el Barroc, Oboé, Orgue, Percussió, Piano, Saxòfon, Trompeta, Trompa, Trombó, Tuba, Violí, Viola, Violoncel*
  - m) Orquestra/Banda:, Clarinet, Fagot, Flauta, Oboé, Saxòfon, Percussió, Trompeta, Trompa, Trombó, Tuba,-Arpa, Violí, Viola, Violoncel, Contrabaix.*
  - n) Piano Complementari: Cant, Contrabaix, Clarinet, Dolçaina, Fagot, Flauta, Guitarra, Oboé, Percussió, Saxòfon, Trompeta, Trompa, Trombó, Tuba, Violí, Viola, Violoncel,*
  - o) Repertori Acompanyat: Arpa, Contrabaix, Clarinet, Dolçaina, Fagot, Flauta, Flauta de Bec, Guitarra, Instruments de Plectre, Oboé, Percussió, Saxòfon, Trompeta, Trompa, Trombó, Tuba, Violí, Viola, Viola de Gamba i Violoncel.*
  - p) Tabalet: Dolçaina.*
  - q) Taller de Canyes: Fagot, Dolçaina i Oboé.*
  - r) Teclat: Baix Elèctric i Guitarra Elèctrica.*
  - s) Tècniques d'Improvisació i Acompanyament Aplicat: Baix Elèctric i Guitarra Elèctrica.*
5. Les assignatures optatives de perfil professional, amb una durada total de 90 hores lectives cadascuna, es cursaran en els dos últims cursos dels ensenyaments professionals de Música, dividint els continguts entre cinqué i en sisé curs. Els perfils i les corresponents assignatures són els especificats a l'annex V del present decret.
6. L'alumnat haurà de triar en cinqué el perfil professional que vol cursar. Es podrà canviar de perfil en sisé i, en conseqüència, s'haurà de cursar com a pendent l'assignatura corresponent a cinqué curs d'ensenyaments professionals de Música d'aqueix perfil.
7. Cada centre que tinga autoritzats els ensenyaments Professionals de música oferirà, com a mínim, dos dels perfils especificats en l'annex V.
8. Els alumnes que cursen més d'una especialitat únicament cursaran les assignatures comunes per una d'aquestes. Una vegada cursades i superades en una especialitat, la qualificació obtinguda és vàlida per a totes les especialitats.
9. La conselleria competent en matèria d'educació revisarà periòdicament el catàleg d'assignatures optatives de perfil professional i incorporarà noves assignatures d'acord amb els canvis i les noves exigències de la professió musical i tenint en compte les demandes del mercat laboral. Aquesta revisió i modificació de l'annex V del present

decret es realitzarà mitjançant resolució de la conselleria competent en matèria d'educació.

Article 12. Atribució docent d'assignatures del currículum

1. De conformitat amb el que dicta l'article 5 del Reial decret 428/2013, de 14 de juny, pel qual s'estableixen les especialitats docents del cos de professors de Música i Arts Escèniques vinculades als ensenyaments de Música i de Dansa, l'atribució docent de les assignatures que no es preveuen en el decret esmentat és la que s'estableix en l'annex IV del present decret.

2. En els centres dependents de la conselleria competent en matèria d'educació existirà la figura del pianista acompanyant. Aquest professorat s'integrarà en el departament o departaments didàctics corresponent a les especialitats en què exercisquen la seua labor de suport.

Article 13. Pràctiques formatives

L'alumnat dels dos últims cursos dels ensenyaments professionals de Música podrà realitzar pràctiques formatives dins del centre en relació amb el perfil professional que està cursant. De la mateixa manera, aquestes pràctiques també podran realitzar-se fora del centre en sectors productius, a manera d'estades formatives sempre que hi haja un acord o conveni de col·laboració afavorit per la conselleria competent en educació.

Article 14. Projectes artístics singulars

1. Els projectes artístics singulars integren competències del currículum amb la finalitat de comprendre millor el fenomen musical creant propostes artístiques. Aquests projectes suposen un enriquitament curricular alhora que serveixen per a crear un vincle entre l'àmbit de coneixement i el seu entorn sociocultural.

2. En cada projecte, l'alumnat ha de seguir un procés que inclou la investigació, la creativitat, la presa de decisions, l'ús d'estratègies i la comunicació i transferència del coneixement en formats diversos. Així mateix, a fi de consolidar la millora educativa, hauran de contindre accions concretes en el Programa d'activitats formatives (PAF) del centre.

3. Els centres disposen d'autonomia a l'hora de desenvolupar projectes artístics singulars, que podran ser també en format intercentres.

4. Els projectes artístics singulars, seran aprovats pel Consell escolar del centre i estaran coordinats per un o més professors o professores de l'equip docent de l'alumnat implicat, i han de procurar la participació dels diferents departaments didàctics.

5. Els projectes artístics singulars s'impartiran dins de les hores lectives curriculars.

CAPÍTOL IV

Autonomia i gestió pedagògica dels centres

Article 15. Autonomia de centre

1. La conselleria competent en matèria d'educació ha d'afavorir l'autonomia curricular, pedagògica i organitzativa dels centres, així com el treball en equip del professorat i la coordinació docent. S'estimularà l'activitat investigadora del professorat a partir de la pràctica docent i la faceta artística.
2. L'equip docent desenvoluparà les programacions didàctiques de les assignatures d'aquests ensenyaments en coherència amb el currículum que estableix aquest decret i amb el projecte educatiu del centre.
3. Els centres, en el marc de la seua autonomia pedagògica, fixaran els criteris d'aplicació del currículum i establiran l'organització dels grups i les sessions lectives setmanals d'acord amb el que s'estableix en aquest decret.

Article 16. Formació amb suport telemàtic

1. Dins de la seua pròpia autonomia, els centres podran contemplar el seguiment de part de l'activitat escolar en línia, fins a un màxim del 60% de les hores lectives, en el cas d'assignatures que no impliquen pràctica instrumental. Per a poder autoritzar aquesta línia formativa, els centres han de disposar dels recursos de les tecnologies de la informació i la comunicació adequats, i sempre que quede garantida, síncronament o asíncronament, la interacció didàctica adequada i contínua.
2. Correspon a les respectives direccions territorials d'educació la seua autorització. Per això, el centre incorporarà a la seua Programació General Anual la proposta. En aquesta caldrà indicar els requisits mínims específics per a la realització d'aquesta oferta, i s'adoptaran les mesures necessàries i dictaran les instruccions precises per part de la direcció del centre per a la posada en marxa i funcionament, amb la finalitat que s'impartisquen amb els espais, equipaments, recursos, materials curriculars i professorat que garantisquen la seua qualitat des del centre.
3. En aquesta línia d'impartició dels ensenyaments, la formació estarà organitzada de tal forma que permeta a l'alumnat un procés d'aprenentatge sistematitzat conforme a una metodologia apropiada, que haurà de complir els requisits d'accessibilitat i comptar amb assistència tutorial, així com la utilització de procediments d'avaluació fiables que coincidisquen en els seus indicadors amb la línia de treball presencial.

Article 17. Tutoria i orientació acadèmica i professional

1. En els ensenyaments professionals de Música l'orientació i l'acció tutorial han d'acompanyar el procés educatiu tant en l'àmbit individual com en el col·lectiu.
2. L'orientació acadèmica i professional de l'alumnat forma part de la funció docent.
3. Cada alumne o alumne estarà a càrrec d'una tutora o tutor designat entre l'equip docent.
4. L'acció tutorial s'ha d'exercir de manera continuada i especialment en la presa de decisions de l'alumnat, per la qual cosa el tutor o tutora tindrà la responsabilitat de coordinar l'avaluació del seu alumnat.
5. L'orientació acadèmica i professional s'haurà de realitzar en les hores destinades a l'atenció de l'alumnat, i es podrà reforçar mitjançant el format en línia de manera asíncrona.
6. L'orientació haurà d'incloure l'anàlisi dels interessos, les aptituds i les motivacions de l'alumnat per a la carrera professional, la identificació dels perfils professionals dins del

currículum dels ensenyaments, les oportunitats d'aprenentatge i ocupació en el sector i l'elaboració de projectes artístics.

7. L'orientació educativa i l'acció tutorial han de concretar-se d'acord amb la normativa vigent.

Article 18. Recursos i materials didàctics

1. Els diferents recursos i materials pedagògics i didàctics que s'utilitzen en els centres educatius han de respondre als principis d'equitat, d'inclusió i de cohesió social, a més d'ajustar-se a les necessitats educatives de tot l'alumnat en el context educatiu.

2. La selecció, la coherència i la supervisió d'aquests recursos i materials s'han de dur a terme a través dels òrgans designats i tal com preveu la normativa que regula l'organització i el funcionament dels conservatoris i els centres autoritzats de música. Els materials han de reflectir i fomentar el respecte als principis, els valors, les llibertats, els drets i els deures constitucionals i estatutaris, així com als principis i valors recollits en la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, als quals s'ha d'ajustar tota l'activitat educativa.

3. El disseny i la creació dels diferents recursos i materials pedagògics i didàctics han de permetre l'avanç de tot l'alumnat tenint en compte l'eliminació d'estereotips discriminatoris, la perspectiva de gènere, l'eliminació de barreres d'accés i de comunicació, la mirada global i no etnocentrista i la diversitat i la riquesa de materials.

4. S'ha de fomentar l'ús i l'elaboració de materials didàctics i instruments d'avaluació que promoguen la implicació i el compromís de l'alumnat.

Article 19. Transició des dels ensenyaments elementals de Música o des de les escoles d'ensenyament artístic no formal de Música

1. Per a garantir la continuïtat del procés de formació i una evolució positiva de l'alumnat que accedeix als ensenyaments professionals de Música des dels ensenyaments elementals o des de les escoles d'ensenyament artístic no formal de Música, la conselleria competent en matèria d'educació i els centres podran establir mecanismes per a afavorir la transició adequada de l'alumnat d'uns ensenyaments als altres. Aquests mecanismes poden suposar establir col·laboracions entre els centres d'origen i destinació.

2. L'equip directiu del centre ha de vetllar perquè el procés de transició resulte òptim amb l'adopció de mesures d'orientació que se centren en el benefici de l'alumnat i el posen en el centre del procés i, en aquest sentit, s'han d'incloure en el projecte educatiu els criteris bàsics que han de fer possible aquesta transició.

CAPÍTOL V

Avaluació, promoció i titulació

Article 20. Avaluació

1. La conselleria competent en matèria d'educació desenvoluparà reglamentàriament el marc teòric del sistema d'avaluació del procés d'aprenentatge de l'alumnat dels ensenyaments professionals de Música. En qualsevol cas, l'avaluació ha de ser contínua i diferenciada, segons les diferents assignatures, sempre tenint en compte el que dicta el

Decret 195/2022, de 11 de novembre, del Consell, d'igualtat i convivència en el sistema educatiu valencià.

2. A l'hora d'aplicar l'avaluació contínua, el seguiment i aprofitament de les classes és obligatòria. Cada docent ha de registrar les faltes d'assistència de l'alumnat en el sistema que el titular del centre establisca.

3. El caràcter diferenciat de l'avaluació en els ensenyaments professionals de Música implica que el professorat de cada assignatura decidirà, al final del curs, si l'alumne o alumna ha assolit els objectius i ha aconseguit el grau adequat d'adquisició de les competències corresponents. Així mateix, cal prendre en consideració els diferents elements del currículum i el treball fet a classe, així com l'interés i l'esforç demostrat per l'alumnat.

4. El professorat ha d'avaluar tant els aprenentatges de l'alumnat com els processos d'ensenyament i la pròpia pràctica docent. L'avaluació és en si mateixa formativa i, per tant, ha de ser un instrument per a la millora tant dels processos d'aprenentatge de l'alumnat com dels processos d'ensenyament emprats i de la pràctica docent.

5. Cal promoure l'ús generalitzat d'instruments d'avaluació variats, diversos i adaptats a les diferents situacions d'aprenentatge que permeten la valoració objectiva de tot l'alumnat mentre es garanteix, així mateix, que les condicions de realització dels processos associats a l'avaluació s'adapten a les necessitats de l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu.

6. Les mares, pares o tutors legals de l'alumnat menor d'edat hauran de participar i donar suport a l'evolució del procés educatiu col·laborant en les mesures de suport, reforç o d'enriquiment curricular que adopten els centres per a facilitar el seu progrés. Tindran, a més, dret a conèixer les decisions relatives a la seua avaluació i promoció, així com a l'accés als documents oficials d'avaluació i a les proves i els documents de les avaluacions que es realitzen als seus fills, filles, tutelats o tutelades, sense perjudici del respecte a les garanties que estableix la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals, i altra normativa aplicable en matèria de protecció de dades de caràcter personal.

Article 21. Sessions d'avaluació, avaluació final i resultats d'avaluació de l'alumnat

1. La sessió d'avaluació és la reunió de l'equip docent, coordinada pel tutor o tutora que té com a finalitat compartir informació i adoptar decisions de manera col·legiada sobre el procés d'aprenentatge de l'alumnat.

2. Els conservatoris i els centres autoritzats, en virtut de la seua autonomia pedagògica i organitzativa, han d'establir el nombre i el calendari de les sessions d'avaluació que s'han de fer durant cada curs escolar. En tot cas, i atés el caràcter continu de l'avaluació, durant el curs ha de celebrar almenys una sessió d'avaluació cada trimestre.

3. L'avaluació final de l'alumnat s'ha de dur a terme de manera col·legiada en una única sessió, que ha de celebrar-se en finalitzar el curs escolar. En aquesta sessió cal donar continuïtat a les sessions trimestrals celebrades, cal analitzar el procés d'aprenentatge de cada alumne i fer-ne el seguiment, i, si és el cas, la revisió de les mesures i els suports d'atenció educativa. Així mateix, es respectarà que l'alumnat que curse simultàniament el Batxillerat i els ensenyaments professionals de Música pugui disposar dels resultats

d'avaluació que necessiten per poder obtindre el títol de Batxillerat corresponent. La sessió d'avaluació final pot coincidir amb l'avaluació del tercer trimestre

4. L'alumnat podrà realitzar una prova extraordinària de les matèries no superades. En els centres autoritzats i centres sostinguts amb fons públics, hi haurà previst un període per a la realització i l'avaluació de les proves extraordinàries d'avaluació, per a la sessió d'avaluació final extraordinària i per al lliurament de les qualificacions, que ha de determinar la conselleria competent en matèria d'educació mitjançant una resolució de l'òrgan competent.

5. En les sessions d'avaluació ha de participar l'equip docent constituït en cada cas pel professorat de les assignatures que haja cursat l'alumne o alumna, presidit i coordinat pel tutor o tutora. També podran participar el professorat pianista acompanyant que intervinguen en el procés d'ensenyament i aprenentatge de l'alumnat.

6. El tutor o la tutora ha de fer constar en l'acta els acords aconseguits, les decisions adoptades i la informació que s'ha de transmetre a l'alumnat, i als seus representants legals si és menor d'edat, sobre el seu procés educatiu.

7. En les sessions d'avaluació s'ha d'escoltar la veu de l'alumnat, qui haurà realitzat la seua aportació a través dels mecanismes que establisca cada centre en les seues normes d'organització i funcionament, que prèviament haurà reflexionat sobre els processos d'aprenentatge en les diferents assignatures i en la tutoria.

8. Després de cada sessió d'avaluació, el tutor o tutora ha de comunicar a l'alumnat, i als seus representants legals quan aquest siga menor d'edat, la informació acordada en la sessió corresponent sobre el desenvolupament del seu procés educatiu, per mitjà d'un informe d'avaluació.

9. Aquest informe d'avaluació de les diferents matèries s'ha de redactar, d'una banda, destacant els progressos, les dificultats superades, l'esforç, els talents i les fortaleses de l'alumne o alumna i, d'altra banda, assenyalant els aspectes que caldria continuar treballant. Així mateix, s'han de consignar les qualificacions obtingudes per l'alumne o alumna en les diferents assignatures.

10. Les informacions que s'oferisquen han d'estar sempre fonamentades en els registres i les observacions obtinguts prèviament i sobre els quals s'ha reflexionat de manera individual i col·lectiva en les sessions de coordinació de de l'equip docent.

11. Els resultats de l'avaluació de les diferents assignatures s'expressaran per mitjà de l'escala numèrica d'1 a 10 sense decimals, i es consideraran positives les qualificacions iguals o superiors a 5, i negatives les inferiors a 5. Aquestes qualificacions s'expressen en els termes següents:

Insuficient: 1, 2, 3, 4

Suficient: 5

Bé: 6

Notable: 7 o 8

Excel·lent: 9 o 10

12. La nota mitjana del curs serà la mitjana aritmètica de les qualificacions de totes les assignatures cursades per l'alumnat, expressada amb una aproximació de dos decimals per mitjà d'arredoniment a la centèsima més pròxima, i en el cas d'equidistància, a la superior.

Article 22. Matrícula d'honor

L'alumnat d'ensenyaments professionals, en l'assignatura d'Instrument, que obtinguen un 10, se'ls podrà consignar la menció de "matrícula d'honor" en les observacions de l'acta de qualificacions finals i en l'expedient acadèmic.

Article 23. Documents bàsics d'avaluació

1. Els documents bàsics d'avaluació dels ensenyaments professionals de Música són: l'expedient acadèmic personal, el certificat acadèmic personal, les actes d'avaluació i els informes d'avaluació individualitzats.
2. Tota la informació relativa al procés d'avaluació es recollirà, de manera sintètica, en l'expedient acadèmic personal. En aquest expedient figuraran les dades personals i les dades d'identificació del centre, la modalitat d'accés als ensenyaments, les dades de matrícula i, si és el cas, les mesures d'adaptació curricular, els resultats de l'avaluació i la nota mitjana final.
3. Els documents bàsics d'avaluació citaran en lloc preferent la norma de l'administració educativa que desenvolupa el currículum corresponent.
4. El certificat acadèmic personal s'obté de l'expedient acadèmic personal i té valor acreditatiu dels estudis cursats. Aquest document oficial recollirà la referència normativa del pla d'estudis, el curs acadèmic, les qualificacions obtingudes amb expressió de la convocatòria (ordinària o extraordinària), les assignatures que hagen sigut objecte de convalidació o reconeixement i, si és el cas, les anul·lacions de matrícula i la renúncia a convocatòries.
5. En el cas d'alumnat que curse més d'una especialitat, s'omplirà un certificat acadèmic per cadascuna, i s'hi recolliran les assignatures comunes que s'hagen superat amb les qualificacions.

Article 24. Procediment per a la mobilitat

1. A fi de garantir la mobilitat acadèmica i territorial de l'alumnat dels ensenyaments professionals de Música, tindran la consideració de documents bàsics de mobilitat: el certificat acadèmic personal i l'informe d'avaluació individualitzat, que tindran efectes en tot el territori nacional.
2. L'informe d'avaluació individualitzat recollirà tota la informació que resulte necessària per a la continuïtat del procés d'aprenentatge

Article 25. Comunicació amb les famílies

1. Els centres educatius han de facilitar a les famílies o els representants legals la informació personal en format accessible, preferentment a través de mitjans electrònics i, si és el cas, en format paper. En el cas dels centres públics, els mitjans electrònics es corresponen amb les plataformes educatives habilitades per la conselleria competent en matèria d'educació.
2. En qualsevol cas, els centres han d'assegurar que les famílies tenen accés als diferents documents públics de gestió del centre educatiu i a tota la informació relacionada amb l'activitat educativa de l'alumnat i la vida comunitària del centre.

3. La documentació que s'haja de posar a disposició de les persones membres de la comunitat educativa s'haurà d'incloure en la pàgina web del centre per a garantir-ne la difusió i l'accessibilitat a tots els membres de la comunitat educativa, sense perjudici d'incloure-la en els taulers d'anuncis del centre.

4. Per a facilitar l'exercici del dret i dels deures de les famílies a participar en el procés educatiu dels seus fills, filles, tutelats o tutelades, el centre ha d'informar les famílies o els tutors o tutores legals de l'alumne o alumna de la seua evolució escolar per mitjà d'informes d'avaluació, entrevistes individuals, reunions col·lectives i altres mitjans que considere oportuns. La persona tutora ha de realitzar les entrevistes individuals i col·lectives que permeten fer el seguiment de l'alumnat i el trasllat de la informació adient a les mares, pares, tutores o tutors legals. En tot cas, cal preveure, com a mínim, una entrevista individual a l'inici del curs i al final de cadascun dels cursos.

5. Les mares, pares, tutores o tutors legals han de conèixer les decisions relatives a l'avaluació dels aprenentatges al llarg del curs i a la promoció, i han de col·laborar en les mesures de suport que adopten els centres per a participar i ajudar en l'evolució del procés educatiu dels seus fills, filles, tutelats o tutelades.

Article 26. Promoció

1. L'alumnat promocionarà de curs quan haja superat les assignatures cursades o tinguen avaluació negativa en dues assignatures com a màxim.

2. Per a superar les assignatures pendents d'avaluació positiva, l'alumnat haurà de matricular-s'hi de nou en el curs següent, tot i que només haurà d'assistir a les classes de les assignatures no superades que no siguen de pràctica instrumental o vocal.

3. L'alumnat de sisé curs que finalitze amb una avaluació negativa en una o dues assignatures haurà de matricular-se i assistir a les classes de les assignatures pendents.

4. La qualificació negativa en tres o més assignatures d'un o diversos cursos impedirà la promoció d'un alumne al curs següent.

Article 27. Matrícula parcial de l'alumnat de cinqué i sisé dels ensenyaments professionals

1. L'alumnat de cinqué i sisé dels ensenyaments professionals podrà matricular-se parcialment de les assignatures corresponents a cadascun d'aqueixos cursos atenent el que diu l'article 10 del Reial Decret 1577/2006, fins esgotar el límit de permanència

2. Cada centre podrà oferir a la ciutadania que estiga en possessió del títol professional de música (o equivalent), cursar exclusivament les assignatures optatives dels perfils professionals que oferisquen. En aquest cas, una vegada avaluat positivament, aquest alumnat rebrà un certificat de superació del perfil professional corresponent emés per la direcció del centre.

Article 28. Permanència

1. El límit de permanència en els ensenyaments professionals de Música serà de huit anys. L'alumnat no podrà estar més de dos anys en el mateix curs, excepte en cinqué i en sisé.

2. Les direccions dels centres podran autoritzar, amb caràcter excepcional i a petició del mateix alumne o alumna, o els seus representats legals en cas de ser menors d'edat,

l'ampliació un any més del límit de permanència en supòsits de malaltia greu o d'altres circumstàncies que meresquen una consideració semblant, els quals impedisquen el desenvolupament normal dels estudis.

Article 29. Ampliació de matrícula

1. Els centres podran autoritzar l'ampliació de matrícula a l'alumnat que demostre la competència per a promocionar a un curs superior al matriculat inicialment.
2. L'alumnat que tinga l'edat ordinària establida per a cursar els ensenyaments professionals de Música, o bé una edat inferior, només podrà fer una única ampliació de matrícula al llarg dels ensenyaments. Aquesta ampliació implicarà la matrícula en el curs que corresponga i, simultàniament, en el nivell immediatament superior. Excepcionalment, l'alumnat que supere l'edat ordinària podrà realitzar més d'una ampliació de matrícula en els ensenyaments si es considera oportú.
3. Les ampliacions de matrícula s'acordaran abans de la finalització de l'any natural de l'inici del curs acadèmic.
4. Les ampliacions de matrícula s'efectuaran a proposta del tutor o la tutora de l'alumne o alumna. Aquestes ampliacions hauran de comptar amb el vistiplau del departament didàctic de l'especialitat instrumental, de tot l'equip docent que imparteix classe a l'alumne o alumna i del mateix alumnat o dels seus representants legals, si aquest és menor d'edat. Igualment, caldrà superar una prova específica que incloga els sabers bàsics de totes i cadascuna de les assignatures del currículum, sempre que no s'hagen superat amb anterioritat. Les qualificacions obtingudes en aquesta prova seran les que consten en l'avaluació final de l'alumnat.

Article 30. Titulació

1. La superació de totes les assignatures del currículum dels ensenyaments professionals de Música donarà dret a l'obtenció del títol professional corresponent.
2. L'alumnat que finalitze els ensenyaments professionals de Música podrà obtindre el títol de Batxillerat en la modalitat d'Arts en les condicions que estableix l'article 51.3 del Decret 108/2022, de 5 d'agost, del Consell, pel qual s'estableixen l'ordenació i el currículum de Batxillerat.

Article 31. Premi professional de Música

1. Els conservatoris i els centres autoritzats convocaran anualment premis extraordinaris en el centre per a l'alumnat que finalitza els ensenyaments professionals de Música.
2. La conselleria competent en educació convocarà anualment premis extraordinaris d'àmbit autonòmic per a l'alumnat que finalitza els ensenyaments professionals de Música.
3. La conselleria competent en matèria d'educació regularà les condicions i les modalitats d'atorgament d'aquests premis.

Article 32. Projectes de flexibilització curricular

1. Els conservatoris podran implantar els projectes de flexibilització curricular amb la finalitat d'ampliar la seua oferta formativa i, complementar així, les competències del títol professional de música amb altres competències específiques de l'àmbit de la música.
2. La conselleria competent en educació, establirà els requisits específics que han de complir les propostes de flexibilització curricular. Les ampliacions curriculars seran certificades pels conservatoris addicionalment al títol oficial.
3. La conselleria competent en educació establirà el procediment d'autorització d'aquests projectes de flexibilització curricular. L'alumnat podrà seguir cursant aquests projectes de flexibilització curricular, fins i tot, una vegada haja titulat.

CAPÍTOL VI

Correspondència entre ensenyaments

Article 33. Mesures per a l'alumnat que compagina els estudis d'educació Secundària Obligatòria i el Batxillerat amb els ensenyaments professionals de Música

1. La conselleria competent en matèria d'educació facilitarà a l'alumnat la possibilitat de cursar simultàniament els ensenyaments professionals de Música i l'Educació Secundària Obligatòria i el Batxillerat.
2. La conselleria competent en educació podrà adoptar mesures d'organització i d'ordenació acadèmica que inclouran, entre altres, la coordinació horària, les convalidacions, la creació de centres integrats o l'admissió prioritària de l'alumnat dels ensenyaments professionals de Música en centres d'educació Secundària i Batxillerat.

DISPOSICIONS ADDICIONALS

Primera. Revisió del currículum dels ensenyaments professionals

La conselleria competent en educació revisarà de forma periòdica el currículum dels ensenyaments professionals de Música per a adequar-lo als avanços del coneixement, així com a les actualitzacions que es realitzen des de l'àmbit estatal.

Segona. Acreditació a l'alumnat de les assignatures optatives de perfil superades

L'obtenció del títol professional serà acompanyat per un suplement a aqueix títol, on constarà l'acreditació de l'assignatura de perfil dels dos cursos, amb validesa dins de l'àmbit de la Comunitat Valenciana, basades en la classificació europea de capacitats, competències, qualificacions i ocupacions (ESCO). Aquest suplement serà expedit per la direcció del centre on s'ha superat les assignatures de perfil.

Tercera. Exempció del pagament de taxes per obtenció de matrícula d'honor

L'alumnat dels ensenyaments professionals que dispose de la menció de matrícula d'honor en el curs anterior podrà sol·licitar l'exempció del pagament de taxes del curs en què es matricule.

Quarta. Formació pedagògica i didàctica del professorat de les escoles d'ensenyament artístic no formal de Música

Als efectes de poder acreditar la formació pedagògica i didàctica del professorat de les escoles d'ensenyament artístic no formal de música, que s'estableix en l'article 9.6 del Decret 2/2022, de 14 de gener, del Consell, l'alumnat que haja obtingut el títol professional de música i haja superat el perfil de Pedagogia aplicada a la docència en escoles de música, obtenint així la certificació corresponent, tindrà acreditat aquest requisit de formació.

Cinquena. Valoració del títol professional en l'accés als ensenyaments superiors

1. D'acord amb l'article 54.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 maig, d'educació, la nota mitjana de l'expedient dels estudis professionals constituirà el 50 % de la nota de la prova en el cas de l'alumnat que hi opte i que estiga en possessió del títol professional de música.

2. L'administració educativa competent, garantirà l'adequació de la prova d'accés als estudis superiors de música al currículum dels ensenyaments professionals. S'afavorirà la coordinació entre centres superiors i professionals per a la seua organització i realització.

Sisena. Calendari escolar

La conselleria competent en matèria d'educació ha de publicar anualment el calendari escolar previst per a cada curs acadèmic, així com el nombre de setmanes lectives que s'inclouen en aquest calendari.

Setena. Condicions de formació per al professorat que ha d'impartir noves assignatures que es preveuen en el present decret

Sense perjudici del que dicta l'article 11, per a impartir les noves assignatures que es preveuen en aquest decret, la conselleria competent en educació podrà establir condicions d'acreditació de formació específica per al professorat que ha d'impartir aquestes assignatures.

Huitena. Premis extraordinaris

Els requisits de participació en els premis extraordinaris dels ensenyaments professionals de Música a partir del curs 2023-2024 s'han d'ajustar al que determine la conselleria competent en educació.

Novena. Obligacions administratives dels centres autoritzats

1. Els centres autoritzats que imparteixen ensenyaments professionals de Música, en qüestions d'avaluació, promoció i titulació, han de fer ús de l'aplicació Innovació Tecnològica Administrativa per a Centres i Alumnat (ITACA), que la conselleria competent en educació posa a l'abast dels centres educatius.

2. Així mateix, els centres autoritzats estan obligats a elaborar els documents per a la gestió de l'avaluació que figuren en aquest decret, així com a lliurar dins del termini establert i en la forma escaient als conservatoris a què estan adscrits la documentació corresponent sobre avaluació i expedició de títols.

Dècima. Regla de no despesa

La implementació i el desplegament posterior d'aquest decret no podrà tindre cap incidència en la dotació de tots i cadascun dels capítols de despesa assignats a la conselleria amb competències en educació i, en tot cas, hauran de ser atesos amb els mitjans personals i materials d'aquesta conselleria.

DISPOSICIONS TRANSITÒRIES

Primera. Currículum aplicable als centres integrats de música i ensenyaments de règim general

Mentre no es regule el currículum dels centres integrats de música i ensenyaments de règim general, serà d'aplicació a aquests centres docents, en la part d'ensenyaments professionals de Música, el que estableix el present decret.

Segona. Incorporació de l'alumnat des del pla d'estudis anterior

L'alumnat que, a l'entrada en vigor d'aquest decret, estiga cursant els ensenyaments professionals de Música, d'acord amb el currículum que estableix el Decret 158/2007, de 21 de setembre, del Consell, pel qual s'estableix el currículum dels ensenyaments professionals de Música i es regula l'accés a aquests ensenyaments, seguirà cursant els cursos respectius dels ensenyaments professionals de Música d'acord amb les noves condicions que s'especifiquen en aquest decret.

Tot i això, per tal d'assegurar la transició adequada de l'alumnat entre els diferents plans d'estudi s'estableixen les adaptacions següents:

- a) Pel que fa a l'assignatura comuna d'Harmonia i Anàlisi Musical, l'alumnat que s'incorpora al nou pla des de quart, cinqué o sisé dels ensenyaments professionals comptarà amb les adaptacions necessàries pel que fa a la seqüenciació curricular de l'assignatura, de manera que a la finalització dels ensenyaments professionals assolisca els coneixements d'aquesta assignatura d'acord amb el nou pla d'estudis.
- b) Pel que fa a l'assignatura de perfil professional, l'alumnat que s'incorpora al nou pla des de sisé dels ensenyaments professionals, haurà de cursar l'assignatura amb una càrrega lectiva de tres hores setmanals de manera que a la finalització dels ensenyaments professionals assolisca els coneixements d'aquesta assignatura d'acord amb el nou pla d'estudis.
- c) Pel que fa a les assignatures pendents, els centres hauran de preveure els procediments de recuperació d'assignatures del pla d'estudis anterior que no es preveuen en el nou, durant els dos cursos següents a l'entrada en vigor del present decret. Aquests procediments contemplaran una planificació de tutories per resoldre els dubtes d'aquest alumnat.

DISPOSICIÓ DEROGATÒRIA

Única. Derogació normativa

Queden derogades totes les disposicions del mateix rang o d'un rang inferior que s'oposen a aquest decret.

DISPOSICIONS FINALS

Primera. Assignatures optatives

Es modifica l'article 8 del Decret 158/2007, de 21 de setembre, del Consell, pel qual s'estableix el currículum dels ensenyaments professionals de música i es regula l'accés a aquests ensenyament, que queda redactat de la següent forma "En els cursos 5é i 6é d'ensenyaments professionals de música, els centres podran oferir les assignatures optatives de Complement pianístic, Complement Coral, Estètica e la música, Fonaments de composició, Fonaments d'informàtica musical i edició de partitures, Cultura audiovisual i Creativitat i música i Composició, Direcció Instrumental, Direcció Coral, Escena Lírica; Escolta, Creació i Experimentació Sonora; Etnomusicologia i Patrimoni Musical Valencià; Interpretació Musical Històrica i Fons de la Música Antiga; Jazz i Música Moderna: Improvisació, Composició i Arranjaments en Gèneres Actuals; Musicologia i Pedagogia aplicada a la docència en escoles de música; Sonologia i Tècniques de Promoció i Gestió en Contextos Musicals".

Les competències específiques, continguts i criteris d'avaluació de les optatives anteriorment esmentades, amb correspondència amb els diferents perfils professionals estan regulats en el present decret.

Segona. Convalidació d'assignatures optatives

A partir del curs acadèmic 2023-2024 es delega la competència sobre la convalidació d'assignatures a les direccions dels conservatoris i centres autoritzats que tinguen autoritzats els ensenyaments professionals de música.

L'alumnat presentarà a la direcció del centre docent en el qual es trobe matriculat, durant el primer mes del curs escolar o, excepcionalment, quan la matriculació es realitze en període extraordinari, en el moment si es fa efectiva la matrícula, la petició de convalidació acompanyada de la documentació necessària.

Sobre la sol·licitud, es resoldrà favorablement en els casos en què hi haja correspondència entre els estudis que es justifiquen i que estiguen previstos en la normativa vigent. En canvi, es resoldrà desfavorablement en els casos en què la documentació, certificacions o

titulacions presentades, no complisquen tots els requisits legalment establerts. En els casos de simultaneïtat d'estudis, la convalidació quedarà subjecta a la superació de l'assignatura o assignatures per les quals baja a realitzar la convalidació, abans de la finalització del curs acadèmic.

La direcció del centre resoldrà la sol·licitud i notificarà a l'alumnat, o als seus pares o tutors legals si és menor d'edat, en el termini d'un mes des de la presentació de la sol·licitud, la concessió o denegació motivada de la convalidació i ho farà constar al seu expedient, en cas que es considere favorable.

Contra l'esmentada resolució, la persona afectada podrà presentar reclamació, per escrit, en el centre, en el termini de deu dies després de ser comunicada. La direcció del centre revisarà la reclamació i comunicarà, per escrit a l'alumnat, el resultat de la revisió, amb la confirmació o rectificació de la qualificació reclamada, en el termini màxim d'una setmana després d'haver sigut presentada. Si es manté la discrepància, es podrà interposar un recurs d'alçada davant la direcció territorial competent en matèria d'educació en el termini d'un mes a comptar a partir de l'endemà de ser notificada, que esgotarà la via administrativa.

Tercera. Modificació de l'article 12.5 del Decret 2/2022, de 14 de gener, del Consell, de regulació de les escoles d'ensenyament artístic no formal de música i d'arts escèniques.

Es modifica la segona part de l'article 12.5 de forma que la redacció serà la següent: "La direcció de l'escola l'haurà d'exercir una persona que siga membre del claustre. A més, ha d'acreditar 130 hores de formació per al desenvolupament de la funció directiva, 55 hores de les quals, com a mínim, seran de formació directa i la resta de tasques de gestió en centres educatius. Es considera acreditada aquesta formació si es disposa del certificat del curs de gestió, organització i funcionament d'una escola de música reconegut per la Conselleria competent en educació".

Quarta. Normes de desplegament

Es faculta la persona titular de la conselleria competent en matèria d'educació perquè dicte les disposicions necessàries per a aplicar i desplegar aquest decret.

Cinquena. Entrada en vigor

Aquest decret entrarà en vigor l'endemà de publicar-se en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*. El currículum dels ensenyaments professionals de Música que estableix aquest decret s'implantarà a partir del curs escolar 2024-2025.

Annex I Concreció curricular de les assignatures

COMUNES

Audició Conscient

Introducció

Des de l'aparició dels primers tractats de dictat musical a França i Alemanya, sistematitzats per Lavignac i Riemann, respectivament, a finals del segle XIX, el tractament i l'estudi de l'educació auditiva ha evolucionat al llarg del segle XX, sobretot, en l'últim terç de segle i durant el començament del segle XXI.

Una programació reflexionada i ben planificada d'Audició Conscient duta a terme mitjançant una metodologia dinàmica i diversa contribuirà a una formació musical integral del nostre alumnat. D'aquesta manera, es reforçarà i es millorarà la musicalitat general i la comprensió musical, l'oïda interna, la teoria musical i els processos compositius; a més, es desenvoluparà la percepció musical, la memòria i l'atenció, la lectura i l'escriptura, l'entonació, l'escolta analítica, la interpretació i les habilitats creatives i expressives.

L'objectiu principal de l'assignatura, doncs, serà assimilar els coneixements i desenvolupar les habilitats necessàries per a escoltar, representar i interpretar críticament els elements fonamentals que intervenen en un fenomen sonor global. Per això, al llarg dels quatre cursos en què es desenvolupa Audició Conscient, s'hauran d'adquirir estratègies que contribueixen de manera significativa a la formació de músics conscients dels processos estructurals presents en la música que s'interpreta o compon, i amb les habilitats suficients per a fer-ho eficientment.

L'educació de l'oïda com a base transversal dels estudis musicals requereix un ensenyament integrat i interrelacionat entre totes les assignatures del currículum. Audició Conscient com a continuació de l'entrenament auditiu del Llenguatge Musical i paral·lelament als estudis d'Harmonia i Anàlisi Musical serà, doncs, el fil conductor i la base central del desenvolupament musical, ja que les habilitats auditives són absolutament essencials per als músics.

Alguns autors suggereixen que cal tindre en compte la relació amb els estudis sobre la psicologia cognitiva de la música per a millorar el currículum i les estratègies pedagògiques referents a l'educació auditiva, així com la seua metodologia. S'haurien de considerar aspectes com el funcionament general de la memòria i els seus tipus, la capacitat de la memòria musical a curt termini, la influència de l'atenció i els problemes de concentració durant l'audició, el desenvolupament de l'oïda interna, la comprensió musical, com es formen les imatges sonores al cervell i altres aspectes relacionats amb la percepció i cognició.

És imprescindible fomentar el desenvolupament de l'oïda interna, és a dir, la capacitat de recordar, retindre, reproduir, transformar, crear i transcriure imatges sonores i el seu desenvolupament conscient. S'ha de considerar una eina d'aprenentatge necessària per a recordar el que s'ha sentit, la retenció a la memòria, el reconeixement i l'anticipació dels fets musicals, així com per al desenvolupament de les representacions mentals sonores.

El coneixement sobre el funcionament de la memòria s'ha de considerar seriosament a l'hora d'elaborar i posar en pràctica materials per a l'entrenament auditiu. La capacitat de la memòria a curt termini no és il·limitada i, per tant, influirà de manera substancial en el resultat de les estratègies dutes a terme a l'entrenament auditiu. Amb el desenvolupament de la memòria musical l'alumnat pot aconseguir una audició comprensiva on siga capaç d'entendre allò que escolta més enllà de transcriure elements aïllats com poden ser notes, intervals, ritmes, etc.

En la música, els sons estableixen relacions significants els uns amb els altres. Així doncs, l'alumnat ha d'aprendre a percebre i identificar, relacionar i connectar, a través de l'audició, agrupacions o patrons significatius, sobretot els més habituals i utilitzats en el repertori musical. D'aquesta manera millorarà la comprensió musical i, per tant, la interpretació, i aconseguirà així que aquesta no siga superficial ni sense sentit, més enllà que puga ser impecable tècnicament.

A més de les habilitats auditives com ara cantar i entonar, transcriure melodies, pràctica rítmica, etc., se'n pot ampliar l'enfocament amb la integració d'aspectes com el timbre, l'afinació i les dinàmiques, la textura, l'harmonia, les estructures formals i els estils musicals. Aquest plantejament holístic pot tindre la seua font principal de recursos en tot el repertori musical de diferents estils i èpoques fins a l'actualitat. La utilització de la literatura musical com a font del material utilitzat en Audició Conscient augmenta la cultura musical, el pensament harmònic i l'escolta analítica i comprensiva. Qualsevol element que s'extraga, no només melòdic i rítmic, serà vàlid per ser escoltat, analitzat i estudiat.

Actualment disposem d'eines tecnològiques variades que milloren i amplien les possibilitats metodològiques a l'entrenament auditiu. Aquests avanços obrin un ampli ventall de possibilitats tècniques a l'aula que poden modificar notablement el paradigma de l'educació auditiva tradicional. Alhora, la utilització del piano, de la veu o de qualsevol altre instrument és fonamental per millorar les habilitats auditives, ja que la pràctica instrumental crea un vincle vital entre la teoria i la pràctica, pels seus avantatges auditius, visuals, creatius i fins i tot tàctils.

Objectius

Els ensenyaments d'Audició Conscient dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer i demostrar el domini dels elements i procediments de l'harmonia i del llenguatge musical, en els seus diferents sistemes i estils, a través de l'audició.
- b) Demostrar el coneixement dels elements de la música i les seues característiques, interrelacions, funcions, estructures i transformacions en els diversos contextos històrics, a través de l'anàlisi d'obres.
- c) Aprofundir i utilitzar amb precisió el vocabulari específic de la música relacionat amb l'assignatura.
- d) Conèixer i analitzar auditivament estructures formals en relació amb els estils musicals concrets.

- e) Potenciar el desenvolupament de la memòria musical i l'atenció a través de l'audició, la repetició, la transposició, la transcripció, la improvisació i l'anàlisi musical.
- f) Ampliar la capacitat d'anàlisi, comprensió i descripció dels estils musicals històrics per a saber identificar històricament i estilísticament obres musicals a partir de l'audició i de la partitura.
- g) Conèixer les característiques tímbriques dels instruments musicals, així com les agrupacions vocals i instrumentals més importants.
- h) Desenvolupar la capacitat d'anàlisi, comprensió i descripció de processos musicals per a comparar diverses interpretacions amb un criteri precís i competent.
- i) Desenvolupar l'oïda interna com a base per a millorar la consciència auditiva, la interpretació i la improvisació individual i/o en grup.
- j) Saber aplicar en el mateix instrument, amb el piano i amb la veu, els conceptes i els procediments musicals adquirits a través dels continguts teòrics i de les habilitats auditives desenvolupades.
- k) Participar de l'ús de les noves tecnologies com a mecanisme de formació i complementació musical.
- l) Estendre el grau de sensibilització auditiva cap a llenguatges musicals que excedisquen el marc de la música occidental.

Continguts

- Ritme: pulsació i accent. Compassos regulars i irregulars, amb subdivisió i sense. Síncopes i contratemps. Hemiòlies. Grups de valoració especial. *Ostinatos*. Motius i cèl·lules rítmiques. Variacions i modulacions rítmiques. Canvis de tempo i equivalències. Patrons rítmics i ritmes característics.
- Melodia: intervals melòdics en context tonal i no tonal, en diferents registres i timbres. Arpegis de tres i quatre sons. Diferents tipus d'escala: major i menor (melòdica i harmònica), escales modals, pentatòniques, hexàtones, etc. Transport.
- Harmonia: intervals harmònics en context tonal i no tonal en diferents registres i timbres. Acords de tres, quatre i cinc sons en diferents inversions i registres. Funcions harmòniques en mode major i menor. Xifrat intervàl·lic, funcional i americà. Processos cadencials. Modulació. Dominants secundàries. Progressions i seqüències unitòniques i modulants. Acords prèstec. Acords característics: napolitana i sexta augmentada. Harmonia alterada. Notes estranyes a l'harmonia.
- Articulacions i dinàmiques: matisos dinàmics i agògics, articulacions i accentuacions.
- Forma i estructura: fenòmens estructurals. Unitats estructurals (període, frase, semifrase, etc.). Funcions estructurals. Desenvolupament motívic i processos imitatius. Formes musicals i procediments compositius.
- Textura i Timbre: diferents tipus de textures. Patrons d'acompanyament. Tipus de veu humana i d'instruments. Diferents agrupacions vocals i instrumentals. Instruments transpositors.
- Contextos històrics i estilístics: trets principals dels diferents gèneres i estils de la història de la música. Paràmetres interpretatius.

Criteris d'avaluació

1. Identificar auditivament diferents tonalitats i les funcions harmòniques bàsiques del sistema tonal.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'habilitat de l'alumnat per reconèixer i diferenciar a través de l'audició les tonalitats, els modes i les funcions harmòniques de les obres o fragments proposats.

2. Reconèixer auditivament i transcriure de manera total o parcial exercicis rítmics a una o diverses veus.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per reconèixer i transcriure diferents paràmetres musicals relacionats amb el ritme i la mètrica, monofònicament i polifònicament.

3. Identificar, entonar, transcriure, executar i transportar vocal i/o instrumentalment intervals melòdics, escales, acords, cadències, textures, etc., en diferents registres, timbres i velocitats.

Es tracta de valorar la capacitat de l'alumnat per a reconèixer i executar els diferents paràmetres esmentats en aquest criteri a través de l'audició, la repetició, la transposició, la transcripció, la improvisació i l'anàlisi musical.

4. Completar en un dictat o transcripció elements musicals que falten: ritmes, altures, harmonies, etc.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per a identificar elements que falten en exercicis elaborats a tal efecte.

5. Identificar auditivament errors en partitures preparades a aquest efecte, que no es corresponguen amb un fragment interpretat o gravat.

Amb aquest criteri es pretén desenvolupar la capacitat de l'alumnat per a detectar errors en fragments seleccionats.

6. Conèixer, identificar auditivament i representar gràficament els elements estructurals i les formes musicals.

Mitjançant aquest criteri serà possible valorar la capacitat de l'alumnat per a assimilar i reconèixer elements estructurals i formes musicals senzilles en les seues diverses variants.

7. Representar gràficament obres o fragments musicals realitzats per diferents instruments i en diferents estils.

Amb aquest criteri serà possible avaluar la capacitat de l'alumnat per a representar obres o fragments musicals interpretats per diferents instruments.

8. Identificar estil i timbres, contextualitzar obres o fragments concrets i realitzar una anàlisi crítica a partir d'una audició.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de discriminar trets característics d'instruments i estils i d'emetre valoracions amb criteri propi.

9. Escoltar, percebre i reproduir de memòria obres o fragments musicals d'estils i èpoques diferents a partir de diversos tipus de procediments.

Amb aquest criteri es pretén evidenciar el desenvolupament de la memòria musical i desenvolupar el grau de sensibilització auditiva cap a llenguatges musicals que excedisquen el marc de la música occidental.

10. Crear de manera escrita i improvisada melodies, estructures, cadències harmòniques senzilles i motius rítmics d'acompanyament a partir d'esquemes donats.

Aquest criteri permet avaluar la capacitat de l'alumnat per a generar melodies amb el seu acompanyament, escriure-les i interpretar-les mitjançant la improvisació vocal o instrumental.

11. Interpretar a primera vista, vocalment o instrumentalment, material melòdic, rítmic i harmònic de diferents obres o fragments musicals.

Amb aquest criteri es podrà valorar la capacitat de l'alumnat per a interpretar a primera vista, siga amb la veu, instrument propi o el piano.

Harmonia i Anàlisi Musical

Introducció

El llenguatge musical occidental inclou una multiplicitat d'elements que, encara que distints en l'aspecte conceptual i, per tant, divisibles analíticament, percebem en forma unitària en un context musical. L'harmonia s'ocupa d'una banda, i dins d'una consideració morfològica, del que es produeix en un mateix instant temporal; d'altra banda, dins de la sintaxi, de la seua relació amb el que antecedeix i amb el que segueix: la seua funció en el context de què forma part. L'anàlisi per la seua part, s'encarregarà de donar significat a cada element individual per a entendre'l dins del conjunt que configura el discurs musical.

El sistema tonal, que pot ser qualificat com una de les invencions més grans i més prolífiques del gènere humà, pot arribar a ser, per les conseqüències derivades de la simplificació que suposa, un fort condicionament per a l'audició pura de música no composta d'acord amb els seus postulats i la seua mecànica. El coneixement de les seues peculiaritats és, en mans de qui coneix a fons totes les qüestions relatives a la seua formació i dissolució, una poderosa eina per a desenvolupar una escolta intel·ligent i conscient que permeta valorar, en la seua justa mesura, tant la música composta segons els seus principis com la que no s'ajusta a aquests. Correspon a l'ensenyament de l'harmonia subministrar el coneixement profund del sistema esmentat, així com la mecànica del funcionament dels elements que el componen.

Per ser l'Harmonia i Anàlisi Musical la continuació del Llenguatge Musical, és lògic que els seus aspectes teòrics més bàsics estiguen ja inclosos en els estudis d'aquesta matèria didàctica. D'altra banda, la pràctica de l'entonació i el repertori de l'instrument estudiat, així com l'assistència de l'alumnat a les activitats musicals pròpies del seu entorn social, l'hauran posat, sense dubte, en contacte amb una pràctica i un repertori basats en el predomini quasi absolut de músiques compostades d'acord amb el sistema tonal, prioritari en la seua educació i en la seua formació durant aquesta etapa dels estudis musicals.

Partint d'aquest supòsit, l'ensenyament de l'Harmonia i Anàlisi Musical haurà d'anar pas a pas descobrint a l'alumnat el que ja sap sense saber que ho sap; actuarà de manera semblant al de la gramàtica de la pròpia llengua: no ensenyant a parlar, sinó a comprendre com es parla.

Al llarg de quatre anys, de tercer a sisé d'Ensenyaments Professionals, l'alumnat aprendrà els elements que conformen el discurs musical agafant l'acord com a punt de partida, dotant-lo de significat a partir del conjunt de fenòmens estructurals que l'envolten, fins a constituir una forma musical determinada amb les seues característiques pròpies. L'anàlisi serà una eina indispensable per a donar significat als elements estudiats per separat.

Als ensenyaments professionals de Música l'ensenyament de l'Harmonia i Anàlisi Musical estarà centrat, bàsicament, en l'estudi del sistema tonal esmentat, però sempre considerat amb un doble prisma sincrònic-diacrònic: d'una banda, considerant que el sistema tonal posseeix unes estructures tancades en si mateixes, que precisament són estudiades i analitzables per la permanència que comporta que aquestes estructures estiguen estretament connectades a un estil perfectament definit; d'altra banda, no s'ha de perdre de vista que, cada estil, ocupa el seu lloc en l'esdevindre diacrònic del llenguatge musical d'Occident, i que en els seus elements morfològics i en la seua sintaxi estan presents elements i procediments del seu propi passat i, de manera latent, les conseqüències de la seua pròpia evolució.

D'altra banda, el coneixement detallat i profund del sistema tonal anirà permetent, de manera progressiva, ampliar la comprensió de determinats ensenyaments com ara l'Audició Conscient, la Història de la Música, i els diferents perfils en 5é i 6é, amb els quals l'Harmonia i Anàlisi Musical haurà d'agermanar-se, a fi de buscar la complementarietat desitjable quant a l'adquisició de coneixements.

Els continguts de l'assignatura responen a una ordenació lògica i progressiva dels elements i els procediments posats en joc en el sistema tonal. En els conceptes corresponents a cadascun dels elements estudiats, no només haurà de prestar-se atenció a l'aspecte mecànic del seu ús (criteri sincrònic), sinó que serà necessària una valoració diacrònica en què confluïsquen consideracions històriques i estilístiques. Aquesta valoració es durà a terme fonamentalment mitjançant l'anàlisi, la qual serà matèria importantíssima a treballar durant aquest període d'estudis.

Respecte dels procediments, s'ha de tindre en compte que l'alumne i l'alumna aprenen al llarg d'aquests estudis el concernent als aspectes morfològic i sintàctic de l'harmonia tonal. A fi de facilitar el seu aprenentatge i avaluar l'aprofitament per part de l'alumnat, es desenvolupen una sèrie de criteris que orienten la disciplina des d'un tractament essencialment vertical, quasi homofònic, de la realització de l'harmonia a fi que els elements i els procediments morfològics i sintàctics que constitueixen la seua doble dimensió es compreguen en la seua formulació més esquemàtica, fins a l'ús de tècniques d'escriptura més relacionades amb la realitat musical.

A més, haurà de fomentar-se, ja des del començament de l'estudi d'aquesta matèria, la mateixa capacitat creativa dels alumnes i de les alumnes, i no només pel que fa a la composició íntegra d'exercicis dins dels supòsits estilístics estudiats, sinó fins i tot pel

que fa a xicotetes peces lliures, vocals o instrumentals, a través de les quals desenvolupen la seua espontaneïtat creativa i aprenquen gradualment a resoldre els diversos problemes (referents tant a l'harmonia com a la forma, la textura, els contrastos de qualsevol tipus, etc.) que el fet musical va generant en el seu creixement, segons el context estilístic en què se situa l'obra.

Amb tot això, les diferents especialitats de l'alumnat que conforma cadascun dels grups, així com els itineraris que estiguen cursant en 5é i 6é, especificats en l'annex V, atorgaran al professorat la possibilitat d'enfocar l'assignatura des d'un vessant més clàssic o més modern, amb els mateixos continguts, però contextualitzant-los segons diferents llenguatges.

L'avanç de la tecnologia ens permetrà disposar de programes i aplicacions que faciliten la comprensió de tots els elements treballats en aquesta matèria. La seua utilització serà recomanable com a eina de treball per a l'alumnat i com a procediment per a conduir-lo a una assimilació millor de tots els continguts relacionats amb el fenomen sonor tractats en l'assignatura.

Objectius

Els ensenyaments d'Harmonia dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer i entendre els elements bàsics de l'harmonia tonal i les seues característiques, funcions i transformacions en els distints contextos històrics (Barroc, Classicisme, Romanticisme i Segle XX), així com els principals elements i procediments compositius.
- b) Utilitzar en treballs escrits els elements i els procediments bàsics de l'harmonia tonal.
- c) Desenvolupar l'oïda interna tant en l'anàlisi harmònica i estructural com en la realització d'exercicis escrits.
- d) Identificar a través de l'audició els acords i els elements i procediments més comuns de l'harmonia tonal, per tal d'aprofundir en l'anàlisi de les obres.
- e) Identificar a través de l'anàlisi d'obres els acords, els elements constitutius parcials, procediments més comuns de l'harmonia tonal i les transformacions temàtiques, per a relacionar-los amb el tot.
- f) Comprendre la interrelació dels processos harmònics i dels procediments compositius de les distintes èpoques, amb les estructures formals que se'n deriven.
- g) Aprendre a valorar la qualitat de la música.
- h) Aplicar els elements i els procediments harmònics i analítics estudiats en exercicis d'estil.
- i) Identificar, mitjançant l'anàlisi i l'audició, diversos errors en exercicis preparats amb aquesta finalitat i proposar solucions.

j) Reproduir els elements i els procediments bàsics d'obres de distintes èpoques mitjançant l'ús d'instruments polifònics o l'ús de la tecnologia.

Continguts

- Intervalls i escales. Consonància i dissonància.
- Elements i procediments d'origen modal presents en el sistema tonal.
- El xifrat com a sistema de notació harmònic (xifrat intervàlic, funcional i americà).
- Tonalitat i funcions tonals. El mode menor.
- Cadències autèntica, perfecta i imperfecta, plagal, trencada i semicadència. Processos cadencials.
- El ritme harmònic. L'estructura harmònica de la frase.
- L'acord. Estat fonamental i inversions dels acords tríades i de sèptima sobre tots els graus de l'escala i dels acords de novena de dominant. Tensions harmòniques. Enllaç d'acords. Relació escala-acord.
- Modulació: diatònica i cromàtica, per canvi de funció tonal, canvis de to i mode, etc. Flexions intratonals; dominants secundàries, etc.
- Progressions unisonals i modulants. Sèries de sextes i de sèptimes.
- Acords prèstec. Acords alterats: sexta napolitana, sexta augmentada, quinta en més i en menys.
- Notes estranyes a l'harmonia.
- Utilització dels elements i els procediments anteriors en l'elaboració de treballs escrits.
- Components del llenguatge musical: melodia, ritme, textura, processos de tensió i relaxació, etc., i forma (binària simple i recapitulada, ternària simple i composta, rondó simple, procediments de variació, procediments d'imitació, formes de sonata, etc.),
- Eines analítiques fonamentals: fenòmens estructurals, unitats estructurals i funcions estructurals.
- Anàlisi de fragments i/o d'obres per a relacionar els elements i procediments estudiats, així com les transformacions temàtiques dels materials utilitzats amb el seu context estilístic.
- Pràctica auditiva i instrumental que conduïska a la interiorització dels elements i els procediments apresos.

Criteris d'avaluació

1. Realitzar exercicis a partir d'un baix xifrat donat.

Amb aquest criteri d'avaluació, es tracta de comprovar el domini de l'alumnat pel que fa a la mecànica d'encadenament d'acords i la seua aplicació a una realització cuidada i interessant des del punt de vista musical.

2. Realitzar exercicis d'harmonització a partir de tiples donats.

Amb aquest criteri s'avaluarà la capacitat per a emprar amb un sentit sintàctic els diferents acords i procediments harmònics per mitjà d'una realització cuidada i interessant, amb atenció especial a la veu del baix.

3. Realitzar exercicis d'harmonització a partir de baixos sense xifrar donats.

Aquest criteri permet avaluar la capacitat de l'alumnat per a emprar amb un sentit sintàctic els diferents acords i procediments harmònics, així com la seua habilitat per a aconseguir

una realització correcta i interessant des del punt de vista musical, amb atenció especial a la veu de soprano.

4. Compondre exercicis breus a partir d'un esquema harmònic donat o propi.

Aquest criteri d'avaluació permetrà valorar la capacitat de l'alumnat per a crear en la seua integritat xicotetes peces musicals a partir de les indicacions harmòniques esquemàtiques o dels procediments que se li proposen, així com la seua habilitat per a aconseguir una realització lògica, acurada i interessant, amb atenció a especial les veus extremes.

5. Identificar auditivament els principals elements morfològics de l'harmonia tonal.

Per mitjà d'aquest criteri, podrà avaluar-se el progrés de l'habilitat auditiva de l'alumnat a través de la identificació dels diversos tipus d'acords estudiats, en estat fonamental i en les seues inversions.

6. Identificar auditivament els principals procediments sintàctics de l'harmonia tonal.

Aquest criteri d'avaluació permetrà valorar el progrés de l'habilitat auditiva de l'alumnat en el reconeixement del paper funcional jugat pels distints acords dins dels elements formals bàsics (cadències, progressions, etc.).

7. Identificar auditivament estructures formals concretes.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per a identificar la manera com està construïda una obra, així com per a comprendre la relació estreta entre aquesta forma i els procediments harmònics utilitzats.

8. Identificar auditivament els elements i els procediments que configuren la forma, de menys a més complexitat.

Mitjançant aquest criteri, es pretén avaluar el progrés en la capacitat auditiva de l'alumnat i en la interiorització dels elements i procediments apresos.

9. Identificar mitjançant l'anàlisi d'obres els elements morfològics de l'harmonia tonal.

Amb aquest criteri es podrà valorar l'habilitat de l'alumnat en el reconeixement dels acords, els elements i els procediments estudiats i la seua comprensió des del punt de vista estilístic.

10. Identificar mitjançant l'anàlisi d'obres els procediments sintàctics i formals de l'època de l'harmonia tonal i d'altres llenguatges posteriors, de menys a més complexitat.

Mitjançant aquest criteri serà possible avaluar l'habilitat de l'alumnat per a reconèixer els procediments harmònics estudiats i els elements formals bàsics, el seu paper funcional i la seua comprensió des del punt de vista estilístic.

11. Identificar mitjançant l'anàlisi d'obres els procediments bàsics de transformació temàtica.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per a reconèixer les transformacions temàtiques dels materials que intervenen en una obra i la seua relació amb el context harmònic i estilístic.

12. Identificar auditivament diversos errors en exercicis preparats amb aquesta finalitat i proposar solucions.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'habilitat de l'alumnat per a detectar mitjançant l'audició els possibles defectes que puguen aparéixer en un fragment de música, així com la seua capacitat per a proposar alternatives adequades.

13. Identificar, mitjançant l'anàlisi, diversos errors en exercicis preparats amb aquesta finalitat i proposar solucions.

Aquest criteri permetrà valorar l'habilitat de l'alumnat per a detectar, mitjançant l'anàlisi, els possibles defectes que puguen aparéixer en un fragment de música, així com la seua capacitat per a proposar solucions adequades.

Llenguatge musical

Introducció

L'adquisició d'un llenguatge és un procés continu. Una vegada aconseguits els objectius bàsics d'escoltar, parlar, llegir i escriure, ens trobem ja en una situació idònia per a anar enriquint aquest llenguatge primari.

La pràctica instrumental que l'alumne i l'alumna realitzen en aquest nivell i la seua activitat de conjunt ja els estan posant en contacte amb una literatura musical rica, àmplia i complexa. El llenguatge musical ha de revelar-los tots els conceptes i facilitar-los la tasca de realitzar, analitzar, comprendre i aprendre quant signifiquen les obres.

El repertori d'obres s'estén al llarg de diferents èpoques i estils. Els seus materials de treball en l'àrea del llenguatge han de recollir també aquesta panoràmica extensa, no limitant el treball a exercicis híbrids quant a estils, formes i continguts.

L'aprenentatge de l'harmonia es perfila ja com un horitzó pròxim en el currículum de l'alumne i de l'alumna. Només si aporta unes sensacions clares i unes pràctiques bàsiques podran desenvolupar la tècnica harmònica sobre uns fonaments sòlids.

El món de la composició musical ha evolucionat amb cridanera rapidesa des de la primera vintena d'aquest segle. Els elements rítmics guanyen en protagonisme i les unitats mètriques que els contenen i representen se superposen, es mesclen, se succeeixen en una variació constant, apareixen noves fórmules rítmicomètriques, es fan atípiques les ordenacions rítmiques dels compassos que podríem dir usuals o convencionals o, decididament desapareixen arrossegant després de si la línia divisòria periòdica per a deixar pas a una nova articulació o accentuació, sense unitat única referencial de pulsació. Tot un món, apassionant per la seua força cinètica, que en la mesura adaptada als ensenyaments professionals ha de ser un contingut important d'aquesta.

Si el món tonal en les seues formulacions bàsiques constitueix la comesa primordial del llenguatge musical, no és menys certa la necessitat d'una part i l'obligació d'una altra, d'abordar el treball del llenguatge post-tonal i atonal, i proporcionar a l'alumnat totes les eines, les tècniques i els codis que li permeten un acostament millor i una comprensió més gran i millor de les noves literatures musicals.

D'altra banda, el coneixement del llenguatge musical proporciona la comprensió dels elements i les regles que el formen i proporciona així a l'alumne i a l'alumna la capacitat d'expressar-se musicalment, a través de la improvisació, la interpretació o la creació de xicotetes obres. D'aquesta manera es completa el procés d'adquisició d'un llenguatge. Això fa que aquesta eina al servei de la comunicació, indissolublement unida al pensament, a la creació i a l'expressió del fet musical concret, estiga obligada a abordar, per a ser una vertadera eina de comunicació, els llenguatges de totes les músiques que demande la societat.

L'oïda, el gran instrument que el músic mai pot deixar de treballar, ha de ser ara receptor i captador de missatges variats, a vegades per a comprendre'ls i apreciar-los, a vegades per a escriure'ls posteriorment.

Aquesta labor no serà mai possible si no es potencia la memòria musical. La música és art que es desenvolupa en el temps i els sons tenen una presència efímera.

Només la memòria pot ajudar a entendre retenint, associant, comparant i establint referències.

Aconseguir una correcció formal en l'escriptura permetrà a l'alumne i a l'alumna comunicar les seues idees o reproduir les alienes d'una manera intel·ligible.

Conèixer i rebre quedaria sense sentit si tots els elements coneguts no passen a ser una capacitat d'expressió, i això fa necessari fomentar la improvisació o l'elaboració dels pensaments musicals de l'alumne i de l'alumna fent complet el procés de rebre i transmetre, ineludible en l'adquisició d'un llenguatge.

Tot aquest catàleg d'accions ha de dirigir-se a potenciar unes actituds de desenvolupament orgànic en les facultats creatives i analítiques de l'alumne i de l'alumna, així com a una cerca de rigor en l'estudi, de respecte i valoració de l'obra artística i els seus creadors, i a una capacitat de col·laboració i participació en activitats de grup, basada tant en la consideració cap a tot el seu entorn físic i humà com en el respecte i la valoració de si mateixos.

Objectius

Els ensenyaments de Llenguatge Musical dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Compartir vivències musicals amb els altres elements del grup que li permeta enriquir la seua relació afectiva amb la música a través del cant i de participació instrumental en grup.
- b) Conèixer els elements del llenguatge musical i la seua evolució històrica, per a relacionar-los amb les obres musicals dins del seu temps i la seua circumstància. Interpretar correctament els símbols gràfics i conèixer els que són propis del llenguatge musical contemporani.
- c) Utilitzar la dissociació motriu i auditiva necessària per a executar o escoltar amb independència desenvolupaments rítmics o melòdics simultanis.
- d) Reconèixer i representar gràficament obres, fragments musicals a una o dues veus realitzades amb diferents instruments.
- e) Reconèixer a través de l'audició i de la lectura estructures harmòniques bàsiques.
- f) Utilitzar els coneixements sobre el llenguatge musical per a afermar i desenvolupar hàbits d'estudi que propicien una interpretació conscient.
- g) Conèixer els elements del llenguatge musical relatius al *jazz* i la música moderna.

Continguts

- Rítmics. Pràctica, identificació i coneixement de compassos originats per dues o més pulsacions desiguals. Coneixement i pràctica de metres irregulars amb estructures fixes o variables. Polirítmies i polimetries. Reconeixement i pràctica de grups de valoració especial amb duracions i posicions mètriques varies. Pràctica de ritmes simultanis que suposen divisions diferents de la unitat. Pràctica d'estructures rítmiques atípiques en compassos convencionals. Ritmes *aksak*, "coixos" o de valor afegit. Pràctica de música sense compasar. Reconeixement i pràctica de ritmes que caracteritzen la música de *jazz*,

pop, etc. Pràctica de canvis de compàs amb unitats iguals o diferents i aplicació de les equivalències indicades. Desenvolupament d'hàbits interpretatius a partir del coneixement i l'anàlisi dels elements rítmics. Improvisació sobre esquemes rítmics establits o lliures.

- Melodicoharmònics. Pràctica auditiva i vocal d'estructures tonals enriquides en el seu llenguatge per flexions o modulacions, amb reconeixement analític del procés. Pràctica auditiva i vocal d'obres modals en les seues diverses manifestacions històriques i folklòriques.

Pràctica d'intervèl·lica pura (no tonal) i aplicació a obres post-tonals o atonals. Reconeixement auditiu i anàlisi d'estructures tonals i formals no complexes.

Improvisació sobre esquemes harmònics i formals establits o lliures. Aplicació vocal o escrita de baixos harmònics a obres proposades de dificultat adaptada al nivell. Desenvolupament d'hàbits interpretatius a partir del coneixement i anàlisi dels elements melòdics i harmònics.

Lectoescritura. Pràctica de lectura horitzontal de notes amb els ritmes escrits i indicacions metronòmiques diverses. Lectures d'agrupacions verticals de notes. Coneixement i pràctica de les normes d'escriptura melòdica i harmònica. Pràctica de lectura de notes, sense clau, atenint-se al dibuix intervèl·lic. Pràctica d'identificació i escriptura de notes en el seu registre correcte. Coneixement de l'àmbit sonor de les claus. Iniciació a les grafies contemporànies. Pràctica de la lectura a primera vista.

- Audició. Pràctica d'identificació d'elements rítmics, melòdics, de modulació, processos cadencials, formals, tímbrics i estilístics en les obres escoltades. Identificació d'errors o diferències entre un fragment escrit i l'escoltat. Pràctica de la memòria: memorització prèvia a l'escriptura de frases o fragments progressivament més amplis. Escripció de temes coneguts i memorització en diferents altures, tonalitats. Realització escrita de dictats a una i dues veus. Identificació d'acords. Audició d'obres o fragments en els quals es reconeguen elements estudiats.

- Expressió i ornamentació. Coneixement i aplicació de signes i termes relatius a dinàmica i agògica. Coneixement i aplicació dels signes que modifiquen l'atac dels sons. Coneixement dels signes característics en l'escriptura dels instruments. Coneixement i aplicació d'ornaments adequant-los a l'època de l'obra interpretada.

Criteris d'avaluació

1. Mantindre la pulsació durant períodes de silenci prolongats.

Aquest criteri té per objectiu avaluar una interiorització correcta de la pulsació que permeta una execució correcta bé individual o en conjunt.

2. Identificar i executar estructures rítmiques d'una obra o fragment, amb canvi de compàs o sense, en un tempo establert.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per a encadenar diverses fórmules rítmiques, l'aplicació correcta, si és el cas, de qualsevol equivalència si es produeix canvi de compàs i la interiorització aproximada de diverses velocitats metronòmiques.

3. Entonar improvisant una melodia o cançó tonal amb acompanyament o sense, aplicant-li totes les indicacions de caràcter expressiu.

Aquest criteri d'avaluació té per objecte comprovar la capacitat de l'alumnat per a aplicar les seues tècniques d'entonació i d'afinació justa a un fragment melòdic tonal amb alteracions accidentals que poden o no provocar una modulació, fent-se conscient de les característiques tonals o modals del fragment. Si s'acompanya instrumentalment, aquest acompanyament no ha de reproduir la melodia.

4. Llegir internament, en un temps breu i sense verificar la seua entonació, un text musical i reproduir-lo de memòria.

Es tracta de comprovar la capacitat de l'alumnat per a imaginar, reproduir i memoritzar imatges sonores de caràcter melòdic a partir de l'observació de la partitura.

5. Identificar o entonar tot tipus d'interval melòdic.

Aquest criteri d'avaluació permet detectar el domini de l'interval per part de l'alumnat com a element d'aplicació a estructures tonals o no tonals.

6. Entonar una obra atonal amb acompanyament o sense, aplicant les indicacions de caràcter expressiu.

Es tracta d'avaluar l'aplicació artística a una obra atonal dels coneixements melòdics i rítmics adquirits. L'acompanyament, si és el cas, no reproduirà la melodia.

7. Identificar intervals harmònics i escriure'ls en el seu registre correcte.

Es busca conèixer la capacitat de l'alumnat per a percebre simultàniament dos sons en diferents relacions intervàliques, així com la identificació de les regions sonores en què es produeixen.

8. Reproduir models melòdics, d'escala i acords en diferents altures.

Es tracta de comprovar la destresa de l'alumnat per a reproduir un fet melòdic a partir de diferents sons, fent-se conscient de les alteracions necessàries per a una reproducció exacta.

9. Improvisació vocal o instrumental de melodies dins d'una tonalitat determinada.

Aquest criteri pretén comprovar la comprensió per part de l'alumnat dels conceptes tonals bàsics en fer ús lliure dels elements d'una tonalitat amb lògica tonal i estructural.

10. Identificar i reproduir per escrit fragments musicals escoltats.

Amb aquest criteri s'avalua la destresa de l'alumnat per a la utilització correcta de la grafia musical i la seua capacitat de relacionar el fet musical amb la seua representació gràfica.

11. Reconèixer i escriure fragments musicals a dues veus.

Es pretén comprovar la percepció i la identificació per part de l'alumnat d'aspectes musicals polifònics.

12. Reconèixer i escriure fragments musicals realitzats per dos instruments diferents, excloent-ne el piano.

Amb aquest criteri es pretén comprovar que la capacitat auditiva de l'alumnat no pateix distorsió quan rep el missatge a través d'un vehicle sonor diferent del piano.

13. Reconèixer auditivament aspectes cadencials i formals d'un fragment musical.

Per mitjà d'aquest criteri, es tracta de comprovar la capacitat de l'alumnat per a percebre aspectes sintàctics i estructurals de l'obra escoltada i denominar-los correctament.

14. Reconèixer auditivament diferents timbres instrumentals.

Es pretén constatar la familiarització de l'alumnat amb els timbres provinents d'altres instruments diferents del que constitueix la seua especialitat.

15. Reconéixer auditivament formes d'atac, articulacions, matisos i ornaments d'una obra o fragment.

En aquest cas, es tracta de comprovar la capacitat d'observació de l'alumnat d'aspectes directament relacionats amb la interpretació i l'expressió musicals.

16. Improvisar vocalment o instrumentalment sobre un esquema harmònic donat.

Aquest criteri d'avaluació pretén comprovar, dins del nivell adequat, la comprensió per part de l'alumnat de la relació entre harmonia i veus melòdiques.

17. Entonar fragments memoritzats d'obres de repertori seleccionats entre els proposats per l'alumne o alumna.

Aquest criteri tracta d'avaluar el coneixement de les obres de repertori i la capacitat de memorització.

18. Percudir lliurement ritmes a un fragment musical escoltat.

Es busca ací avaluar la capacitat d'iniciativa implicant, a més, el reconeixement ràpid d'aspectes rítmics i expressius de l'obra en qüestió.

19. Aplicar baixos harmònics senzills, vocalment o gràficament, a una obra breu escoltada prèviament.

Aquest criteri pretén buscar l'associació melòdica i harmònica imaginant aquesta des de la melodia escoltada.

20. Situar amb la major aproximació possible l'època, l'estil i, si és el cas, l'autor o l'autora d'una obra escoltada.

Es tracta d'una proposta per a fomentar la curiositat i l'atenció de l'alumnat en escoltar música, fent-se conscient dels caràcters generals que identifiquen estils i autors.

21. Analitzar una obra del seu repertori instrumental, com a situació històrica, autor i característiques musicals d'aquesta: harmòniques, formals, tímbriques, etc.

Aquest criteri intenta potenciar els hàbits de l'estudi intel·ligent i rigorós, fent-se conscient de les circumstàncies tècniques i socials que envolten l'obra artística.

INSTRUMENTS

Introducció

La música és un art que, en una mesura semblant a l'art dramàtic, necessita essencialment la presència d'un mediador entre el creador i el públic al qual va destinat el producte artístic: aquest mediador és l'intèrpret.

Correspon a l'intèrpret, en les seues múltiples facetes d'instrumentista, cantant, director o directora, etc., aquest treball de mediació, i la problemàtica de la seua labor comença per la comprensió correcta del text, un sistema de signes, recollits en la partitura que, malgrat el seu enriquiment continu al llarg dels segles, pateix —i patirà sempre— d'irremeiables limitacions per a representar el fenomen musical com una cosa essencialment necessitada de recreació, com una cosa susceptible de ser abordada des de perspectives subjectivament diferents. El fet interpretatiu és, per definició, divers.

I no només per la incapacitat radical de la grafia per a capturar completament una realitat —el fenomen sonor-temporal en què consisteix la música— que se situa en un pla totalment diferent del de l'escriptura, sinó, sobretot, per aquesta manera especial de ser de la música, llenguatge expressiu per excel·lència, llenguatge dels "afectes", com deien els vells mestres del XVII i el XVIII, llenguatge de les emocions, que poden expressar-se

amb tants accents diferents com artistes capacitats s'hi acosten per a desxifrar i transmetre el seu missatge. Això, d'antuvi, suposa l'aprenentatge —que pot ser previ o simultani amb la pràctica instrumental— del sistema de signes propi de la música, que s'empra per a fixar, si més no de manera a vegades aproximativa, les dades essencials en el paper. La tasca del futur intèrpret consisteix, per tant, a: aprendre a llegir correctament la partitura; penetrar després, a través de la lectura, en el sentit de l'escrit per a poder apreciar-ne el valor estètic, i desenvolupar al mateix temps la destresa necessària en el maneig d'un instrument perquè l'execució d'aquest text musical adquirisca la seua plena dimensió de missatge expressivament significatiu per a poder transmetre de manera persuasiva, convincent, l'emoció d'ordre estètic que en l'esperit de l'intèrpret desperta l'obra musical xifrada en la partitura.

Per a aconseguir aquests objectius, l'instrumentista ha d'arribar a desenvolupar les capacitats específiques que li permeten aconseguir el màxim domini de les possibilitats de tot ordre que li brinda l'instrument de la seua elecció, possibilitats que estan reflectides en la literatura que ens han llegat els compositors al llarg dels segles, tota una suma de repertoris que, d'altra banda, no cessa d'incrementar-se. Al desenvolupament d'aquesta habilitat, a la plena possessió d'aquesta destresa en el maneig de l'instrument, és al que anomenem tècnica.

El ple domini dels problemes d'execució que planteja el repertori de l'instrument és, per descomptat, una tasca prioritària per a l'intèrpret, tasca que, a més, absorbeix un temps considerable dins del total d'hores dedicades a la seua formació musical global. De tota manera, ha de tindre's molt en compte que el treball tècnic, representat per aquestes hores dedicades a la pràctica intensiva de l'instrument, han d'estar sempre indissociablement unides en la ment de l'intèrpret a la realitat musical a la qual es tracta de donar via, defugint constantment el perill que queden reduïdes a una mera exercitació gimnàstica.

En aquest sentit, és necessari, per no dir imprescindible, que l'instrumentista aprenga a valorar la importància que la memòria —el desenvolupament d'aquesta facultat intel·lectual essencial— té en la seua formació com a mer executant i, més encara, com a intèrpret, fins i tot si en la seua pràctica professional normal —instrumentista d'orquestra, grup de cambra, etc.— no té necessitat absoluta de tocar sense l'ajuda de la part escrita. No és aquest el lloc d'abordar en tota l'extensió la importància de la funció de la memòria en el desenvolupament de les capacitats de l'intèrpret, però sí d'assenyalar que, a banda d'aquesta memòria bàsica subconscient constituïda per la immensa i complexíssima xarxa d'accions reflexes i d'automatismes, sense els quals l'execució instrumental seria simplement impensable, només està sabut allò que es pot recordar en tot moment; la memorització és un auxiliar excel·lent en l'estudi, ja que, entre altres avantatges, pot suposar un estalvi de temps considerable i permet desentendre's en un cert moment de la partitura per a centrar tota l'atenció en la correcta solució dels problemes tècnics i en una realització musical i vàlida expressivament; la memòria juga un paper d'importància primordial en la comprensió unitària i global d'una obra, ja que en desenvolupar-se aquesta en el temps només la memòria permet reconstituir la coherència i la unitat del seu futur.

La formació i el desenvolupament de la sensibilitat musical constitueixen un procés continu, alimentat bàsicament pel coneixement cada vegada més ampli i profund de la literatura musical en general i la del seu instrument en particular. A aquest

desenvolupament de la sensibilitat contribueixen també naturalment els estudis d'altres disciplines teoricopràctiques, així com els coneixements d'ordre històric que permetran a l'instrumentista situar-se en la perspectiva adequada perquè les seues interpretacions siguen estilísticament correctes.

El treball sobre aquestes altres disciplines, que per a l'instrumentista poden considerar-se complementàries, però no per això menys imprescindibles, condueix a una comprensió plena de la música com a llenguatge, com a mitjà de comunicació que, com a tal, s'articula i es constitueix a través d'una sintaxi, d'uns principis estructurals que, si bé poden ser aprehesos per l'intèrpret a través de la via intuïtiva en les etapes inicials de la seua formació, no cobren tot el seu valor més que quan són plenament i conscientment assimilats i incorporats al bagatge cultural i professional de l'intèrpret.

Tot això ens porta a considerar la formació de l'instrumentista un front interdisciplinari d'amplitud considerable i que suposa un llarg procés formatiu en el qual exerceixen un paper importantíssim, d'una banda, el cultiu primerenc de les facultats purament físiques i psicomotrius i, d'altra, la progressiva maduració personal, emocional i cultural del futur intèrpret.

En l'actualització permanent del currículum de l'assignatura, és necessari que s'introduïsquen en els programes d'estudi els referents femenins o els i les artistes valencianes.

D'altra banda, la simultaneïtat dels estudis musicals amb els generals, cada dia de més complexitat i d'escenaris diversos, requereix desenvolupar en els instrumentistes diferents habilitats que siguen eficaces per a afrontar la formació amb èxit. El desenvolupament de la intel·ligència emocional, l'optimització de les estratègies d'aprenentatge, així com l'ús de tècniques d'estudi que reforcen la intel·ligència intrapersonal de l'alumnat seran claus per a la consecució satisfactòria dels aprenentatges d'aquesta assignatura.

Competències específiques en el perfil d'intèrpret que s'adquireixen a través de l'assignatura d'Instrument:

- a) Interpretar música amb desimboltura dins d'un conjunt en actuacions en directe.
- b) Improvisar música com a solista en actuacions en directe.
- c) Assolir els principis i les tècniques associades a la interpretació musical.
- e) Interpretar de memòria en una actuació en directe.
- f) Seleccionar i preparar peces musicals per a una actuació en directe. Considerar factors com ara, el nivell de dificultat, la disponibilitat de partitures i la necessitat d'una varietat musical.
- g) Resoldre situacions, problemes o contingències en l'estudi en casa i en assajos en l'àmbit de la seua competència, amb creativitat, innovació i esperit de millora en el treball personal i en el treball del conjunt.

Acordió

Objectius

Els ensenyaments d'Acordió dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar les capacitats següents en l'alumnat:

- a) Desenvolupar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument, així com aconseguir i demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- b) Demostrar un control sobre la manxa de manera que es garantisca, a més de la qualitat sonora adequada, la consecució dels diferents efectes propis de l'instrument requerits en cada obra.
- c) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de la literatura acordeonística de diferents compositors, estils, llenguatges i tècniques d'importància musical i dificultat adequada a aquest nivell.
- d) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: digitació, registració, manxa, etc.
- e) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- f) Demostrar solvència en la lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- g) Conèixer les diverses convencions interpretatives vigents en diferents períodes de la història de la música instrumental, especialment les referides a l'escriptura rítmica o a l'ornamentació.
- h) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt de l'instrument.
- i) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- j) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a millorar el desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Desenvolupament del perfeccionament tecnicointerpretatiu en funció del repertori i la modalitat instrumental triada.
- Desenvolupament de la velocitat i la flexibilitat dels dits.
- Tècnica de la manxa i efectes acústics propis de l'instrument (Bellowshatre, *ricochet*, distorsions).
- Perfeccionament de la tècnica de la manxa com a mitjà per a aconseguir qualitat de so.
- Aprofundiment en el treball d'articulació i accentuació (*legato*, *staccato*, *leggero*, *coulé*, *detaché*, etc.).
- Aprofundiment en l'estudi de la dinàmica i de la registració.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Estudi del repertori adequat per a aquest grau que incloga representació de les diferents escoles acordeonístiques existents.
- Elecció de la digitació, articulació, fraseig i indicacions dinàmiques en obres en què no figuren aquestes indicacions.
- Reconeixement de la importància dels valors estètics de les obres.
- Presa de consciència de les pròpies qualitats musicals i del seu desenvolupament en funció de les exigències interpretatives.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.

- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Arpa

Objectius

Els ensenyaments d'Arpa dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Desenvolupar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument, així com aconseguir i demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- b) Demostrar un bon control de l'ús dels pedals i de l'afinació.
- c) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils d'una dificultat d'acord amb aquest nivell.
- d) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació (digitació, articulació, etc.).
- d) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria
- f) Demostrar solvència en la lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- g) Conèixer les diverses convencions interpretatives vigents en diferents períodes de la història de la música instrumental, especialment les referides a l'escriptura rítmica o a l'ornamentació.
- h) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt de l'instrument.
- i) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- j) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Pràctica en totes les octaves de l'arpa de: intervals harmònics, acords, escales i arpegis amb canvis de tonalitats majors i menors.
- Mans paral·leles, inverses, canvis de sentit, mans creuades, alternades, combinacions de fórmules en cada mà per a desenvolupar la independència entre ambdues.
- Exercicis d'improvisació.
- Estudi de cadències i importància dels graus de l'escala com a recursos per a les tècniques *a piacere*.
- Aplicació dels efectes i els matisos a les diferents èpoques i estils.
- Aprofundiment en la digitació i el fraseig. Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Estudi de les notes d'adornament en les diferents èpoques i estils.
- Estudi del repertori simfònic.

- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Baix Elèctric

Els ensenyaments del Baix Elèctric dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu a desenvolupar en l'alumnat aquestes capacitats:

- a) Desenvolupar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument, així com aconseguir i demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- b) Adquirir les diferents tècniques per a afinar l'instrument com a fase prèvia per a l'execució.
- c) Entendre la història, l'evolució i les característiques de l'instrument en relació amb els diferents gèneres musicals que formen part de la música moderna i el *jazz*, i adquirir el coneixement necessari per a crear una línia de baix que s'adapte a qualsevol estil musical dins de la música moderna.
- d) Assimilar els conceptes propis del llenguatge musical i de l'harmonia, aconseguir el nivell de lectura necessari per a interpretar guions, partitures i notacions específiques per a guitarra elèctrica, amb fluïdesa.
- e) Conèixer les característiques tècniques de l'instrument i el seu manteniment, utilitzar els accessoris, els efectes, el material d'amplificació i d'equalització per a l'adaptació adequada a una situació musical concreta i per a investigar en la creació de noves sonoritats.
- f) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar per si mateix els diversos problemes d'execució que puguen presentar-se relatius a digitació, fraseig, dinàmica.
- g) Aprofundir en l'execució amb precisió rítmica i en la interiorització del tempo.
- h) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- i) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista.
- j) Practicar la música de conjunt.
- k) Interpretar un repertori de temes dins de la música moderna i el *jazz* adequats a aquest nivell i improvisar amb fluïdesa i coherència discursiva sobre les seues estructures harmòniques.
- j) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- k) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a millorar el desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Context històric i social del naixement del baix elèctric.
- Anàlisi dels gèneres i intèrprets més representatius en diferents formats gràfics i d'àudio.
- Connexions entre altres músiques i l'harmonia i la improvisació a la música moderna.

- Posició de la mà esquerra i posició de la mà dreta.
  - Pulsació.
  - Combinacions de dits de la mà dreta.
- Estudi de la tècnica de l'*slap* i del *tapping*.
- Aprofundiment d'estudis de la mà dreta en posició fixa i en canvis de posició: acords, arpegis, escales.
  - Funcions rítmiques, melòdiques, harmòniques i estilístiques inherents al baix elèctric.
  - Aprenentatge gradual dels valors rítmics, els compassos, les armadures, les escales i les tonalitats mitjançant el sistema de posicions.
  - Estructures harmòniques modals i estructures harmòniques no funcionals.
  - Lectura a la vista: lectura rítmica, melòdica i harmònica.
  - Xifrats d'acords.
  - Notació estàndard i tabulatura.
  - Articulations, dinàmiques, i estructures.
  - Independència i coordinació de les dues mans de manera progressiva mitjançant exercitacions mecàniques.
  - Els harmònics naturals i artificials.
  - Recursos harmònics i tècnics aplicats a l'acompanyament.
  - Construcció, materials i parts del baix elèctric, ajustament de peces. Controls de volum i to. Pastilles actives i passives. Pedals analògics i multiefectes digitals. Equalització i configuració del so als equips d'amplificació.
  - Exercitació del calfament, la relaxació, la concentració i el posicionament del cos cap a l'instrument. Estiraments després de l'execució.
  - Aplicació dels recursos adquirits per a tocar en grup.
  - Construcció de línies de baix adequades a diferents estils de la música moderna.
  - Aplicació dels recursos i les tècniques pròpies de la improvisació de manera gradual fomentant l'ús creatiu.
  - Transcripció rítmica, melòdica i harmònica i execució de memòria.
  - Participació i assistència a exposicions, concerts, *jams* i seminaris especialitzats.
  - Producció musical, edició de partitures, seqüenciació i investigació a Internet.

Cant

Introducció

Els ensenyaments de Cant dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Demostrar un control suficient de l'aire mitjançant la respiració diafragmàtica que possibilita una correcta emissió, afinació i articulació de la veu.
- b) Conèixer les característiques i les possibilitats de la pròpia veu (extensió, timbre, flexibilitat, qualitats expressives, etc.) i saber utilitzar-les correctament en la interpretació.
- c) Emprar la fonètica adequada en relació amb l'idioma cantat i una dicció que faça intel·ligible el text. Aprofundir en la semàntica lèxica dels textos que es canten.
- d) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria tant de les melodies musicals com del text.

- e) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb la veu.
- f) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils d'una dificultat adequada a aquest nivell.
- g) Posar en escena i interpretar les obres corresponents al repertori líric.

Continguts

- Estudi de la respiració.
- Vocalitzacions.
- Treball de la intensitat i gradació del so vocal.
- Pràctica de l'extensió gradual cap als extrems de la veu.
- Desenvolupament gradual de la duració d'una nota tinguda sobre una sola respiració per a la consecució del màxim de fiato.
- Exercitació auditiva del timbre de la pròpia veu i cerca de diferents colors vocals.
- Desenvolupament de la percepció total de les sensacions fonatòries.
- Interpretació d'obres acords amb cada veu, de menys a més dificultat a mesura que s'aconsegueixca el domini tècnic-vocal.
- Estudi d'un repertori que haurà d'incloure cançons i àries espanyoles i italianes antigues, cançons de concert espanyoles, cançons llatinoamericanes, italianes, alemanyes i franceses, romances de sarsuela i òpera espanyola i estrangera i àries d'oratoris o cantates.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.
- Pràctica de la posada en escena de composicions d'òpera i sarsuela.

Cant Valencià

Introducció

La música tradicional és una de les manifestacions culturals més representatives d'un poble. La música ha acompanyat la vida quotidiana de la gent, per això trobem música per a dormir (bressols), vinculades a jocs (xumbales), de faena (batres), de ronda (jotes) i fins i tot vinculades a la mort (vetlatoris) entre altres.

La lletra d'aquestes cançons s'improvisava i era dinàmica, malgrat no conèixer l'autoria (transmissió oral) tractant històries i acudits d'una zona en un instant concret. La industrialització i les noves tecnologies han anat fent perdre la funcionalitat de molts gèneres i és el cant d'estil un dels pocs que continua donant obres fresques i obertes, creant els textos a l'instant.

L'assignatura de Cant Valencià s'orienta al domini tècnic i estètic progressiu de la veu, el cant, la dicció i el repertori, segons les pautes i els models de l'estil d'aquesta tradició vocal. En relació amb la veu, l'alumnat ha d'adquirir el control suficient de l'aire mitjançant la respiració diafragmàtica per a l'adequada emissió, afinació i articulació

vocal; ha d'estudiar les possibilitats de la veu valenciana quant a col·locació, qualitat tímbrica, extensió —treballant gradualment cap als extrems per assolir la tessitura necessària—, intensitat del so vocal —projectat, atés que originalment era un “cant a l'aire”—, i flexibilitat o modulació a l'hora de desenvolupar els melismes de cada terç o frase musical en una sola respiració sense talls. En relació amb el cant, ha d'adquirir l'estil de l'ornamentació, els dos estils melòdics, cant pla i cant requintat, i ha de desenvolupar les habilitats d'improvisació, microvariació i coordinació conjuntural, buscant l'estil propi i utilitzant les audicions comparades de diferents intèrprets actuals i antics per analitzar, de manera crítica, les característiques de les seues versions personals. En l'àmbit de la dicció, s'ha d'estudiar la vocalització adequada dels textos lírics per a aconseguir la claredat, l'expressivitat i la intel·ligibilitat pròpies de l'estètica tradicional del cant valencià. En relació amb el repertori, s'han d'adquirir de manera gradual els diversos estils o models melòdics del cant d'estil i les albaades més usats actualment, i també els estils de menys ús més coneguts.

Objectius

Els ensenyaments de Cant Valencià dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer i dominar les possibilitats de la veu en el cant valencià quant a col·locació, qualitats tímbriques, extensió, registre, projecció, modulació o flexibilitat en les inflexions ornamentals, i altres trets de l'estil ornamental tradicional.
- b) Conèixer les característiques i les possibilitats de la pròpia veu i utilitzar-les adequadament en la interpretació del cant valencià.
- c) Adquirir el control de l'aire per mitjà de la respiració diafragmàtica per a l'emissió, afinació i articulació de la veu aplicada al cant valencià.
- d) Adquirir i saber interpretar els diferents estils o models melòdics del repertori del cant valencià-cant d'estil i albaades.
- e) Conèixer les característiques i la interrelació històrica entre els estils melòdics propis del cant valencià, cant pla i cant requintat, i dominar-los en la seua interpretació, ajustant-se a les diferents característiques vocals.
- f) Assolir una perspectiva general de les tradicions principals del cant en l'àrea mediterrània, per així poder apreciar-ne la singularitat i les interrelacions amb el cant valencià.
- g) Desenvolupar la capacitat d'interpretació individual i en grup en la colla de cant valencià, i adquirir experiència pràctica per actuar amb desimboltura en les cantades i altres ocasions musicals tradicionals.
- h) Aconseguir desimboltura i agilitat en la interpretació del cant valencià al mateix temps que s'escolta el versador apuntar a cau d'orella la cobla improvisada.

Continguts

- Estudi de la respiració diafragmàtica, de la vocalització i de la dicció dels textos d'acord amb l'estètica tradicional valenciana.
- Treball de la intensitat i gradació del so vocal del cant valencià.

- Pràctica de l'extensió gradual cap als extrems de la veu per a adquirir la tessitura necessària.
- Exercitació auditiva del timbre de la veu pròpia.
- Interpretació de manera gradual dels diferents estils del repertori tradicional del cant valencià. Entrenament auditiu mentre s'escolta a cau d'orella el vers improvisat.
- Anàlisi de les característiques de les diferents versions personals a través d'audicions comparades d'intèrprets de cant valencià.
- Coneixement de la mètrica i el compàs dels diferents estils del cant valencià.
- Pràctica de conjunt, individual o alternant els terços o frases musicals, i participació en cantades i altres pràctiques musicals.
- Tècniques per a crear el propi estil.

Clavecí

Objectius

Els ensenyaments de Clavecí dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar les capacitats següents en l'alumnat:

- a)* Conèixer la història i la literatura del clavecí i dels instruments afins de teclat que van conèixer amb aquest, així com les seues formes musicals bàsiques.
- b)* Valorar la importància del treball d'investigació per a interpretar adequadament la literatura de l'instrument.
- c)* Aplicar la registració adequada a les obres estudiades atenent consideracions expressives i estilístiques.
- d)* Ornamentar quan siga procedent les obres interpretades d'acord amb les característiques de l'estil corresponent.
- e)* Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: digitació, articulació, fraseig, canvis de teclat, registració, etcètera.
- f)* Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- g)* Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- h)* Practicar la música de conjunt, integrant-se en formacions cambrístiques de diversa configuració, i interpretar un repertori solista que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils d'una dificultat adequada a aquest nivell.
- i)* Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt de l'instrument.
- j)* Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- k)* Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Treball de les diferents digitacions segons èpoques i estils.

- Exercicis encaminats a aconseguir un bon control de l'instrument i afavorir l'automatització de les diferents dificultats tècniques.
- Registració i canvis de teclat. Estudi del baix xifratge i la seua realització, improvisació i acompanyament a partir d'un baix xifratge.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Estudi de la semitonia *subintellecta*.
- Sistema hexacordal.
- Coneixement dels recursos i les figures retòriques de l'època i la seua aplicació a la composició i la interpretació de determinades formes musicals.
- Estudi de les danses i evolució de la *suite*.
- Interpretació del repertori bàsic del clau que incloga reduccions orquestrals realitzades per compositors de l'època i el tractament donat a l'instrument.
- Iniciació a la interpretació de música contemporània i les seues grafies i efectes.
- Coneixement del funcionament del clau de pedals: la seua registració i tècniques especials.
- Estudi i pràctica de les diverses afinacions.
- Tècniques bàsiques de manteniment de l'instrument.
- Coneixement dels diferents tipus de clau, construcció i influència en la literatura de les diferents èpoques i estils en cada país.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Dolçaina

Objectius

Els ensenyaments de Dolçaina dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar les capacitats següents en l'alumnat:

- a) Dominar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument, així com aconseguir i demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- b) Demostrar una autonomia progressivament major en la utilització dels coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: digitació, articulació, fraseig, *vibrato*, etc.
- c) Conèixer les característiques i les possibilitats sonores de l'instrument i saber utilitzar-les, dins de les exigències del nivell, tant en la interpretació individual com en la de conjunt, en el repertori propi de l'instrument.
- d) Interpretar un repertori integrat per obres de diferents èpoques i estils, així com practicar música de conjunt en les formacions pròpies de l'instrument de diversa configuració, exercint papers de solista per a desenvolupar la interdependència de les diferents comeses dins del conjunt.

- e) Apreciar i valorar la música tradicional com a part del patrimoni cultural, així com conèixer i estudiar la seua evolució i estil a través de la investigació etnomusicològica.
- f) Adquirir suficient destresa en el manteniment de l'instrument i l'elaboració dels elements bàsics per a la producció del so.
- g) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista.
- h) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a ornamentar d'acord amb criteris estilístics, així com fomentar la capacitat de creació i improvisació d'elements estilístics.
- h) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- i) Controlar l'embocadura i establir una relació correcta amb la respiració.
- j) Conèixer les formacions de música tradicional valenciana més característiques (dolçaina i tabalet, colla de dolçaines i percussió, grup d'albades, moros i cristians, grups de danses, etc.) i practicar música de conjunt.
- k) Fer de la respiració un procés conscient adaptat a les necessitats tècniques i musicals.
- m) Dominar el picat simple i les combinacions de lligats.
- n) Desenvolupar els reflexos necessaris per a la correcció de l'afinació i investigació contínua de la precisió en aquest aspecte tècnic.
- o) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- p) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Exercicis de respiració amb instrument i sense. Tècnica de respiració aplicada a l'instrument.
- Posició corporal correcta.
- Adquisició de tècniques i hàbits d'estudi.
- Domini de l'embocadura i de l'emissió correcta del so en els seus diferents tipus.
- Control de l'afinació, qualitat del so i dosificació de l'aire.
- Desenvolupament en profunditat de la velocitat i de tota la gamma d'articulacions possibles (*legato*, *staccatos*, salts, *tratos*, etc.).
- Aprofundiment en l'estudi del *vibrato* d'acord amb les exigències interpretatives dels diferents estils.
- Treball amb tots els elements que intervenen en el fraseig musical: línia, color i expressió, adequant-los als diferents estils, amb atenció especial al seu estudi en els tempos lents.
- Estudi dels registres extrems.
- Estudi del repertori solista.
- Pràctica de conjunt amb altres instruments buscant el màxim sentit de l'harmonia, l'afinació, el ritme, etc.
- Estudi de l'ornamentació i dels recursos expressius.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Coneixement dels instruments afins.

- Coneixement dels instruments de percussió que intervenen al costat de la dolçaina.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista i de la transposició.
- La improvisació. Audicions comparades.
- Aprofundiment en el coneixement de les parts de l'instrument i la seua construcció.
- Manteniment de l'instrument.
- Manipulació de les canyes.
- Coneixement de les variants de la dolçaina: origen i desenvolupament.
- Estudi de la figura del músic popular i la seua incidència en les societats rurals i urbanes.

Flauta de Bec

Objectius

Els ensenyaments de Flauta de Bec dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Valorar la importància del treball d'investigació per a interpretar adequadament la literatura de l'instrument.
- b) Ornamentar quan siga procedent les obres interpretades d'acord amb les característiques de l'estil corresponent.
- c) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: digitació, articulació, fraseig, etc.
- d) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria
- e) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- f) Practicar la música de conjunt, integrant-se en formacions cambrístiques de diversa configuració, i interpretar un repertori solista que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils d'una dificultat adequada a aquest nivell.
- g) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt dels instruments.
- h) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- i) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Estudi del repertori per a flauta solista, amb acompanyament i sense, i per a conjunt de flautes.
- Desenvolupament de la improvisació com a premissa per a la interpretació de glosses i cadències solistes.
- Pràctica de l'ornamentació en els segles XVI, XVII i XVIII.
- Estudi dels tractats antics sobre la tècnica de la Flauta de Bec i sobre la interpretació de la música.
- Perfeccionament de tota la gamma d'articulacions i maneres d'atac.
- Estudi en profunditat del fraseig i la seua adequació als diferents estils.

- Aprofundiment en la dinàmica i la precisió en la realització de les diverses indicacions que es refereixen a aquesta, i l'equilibri dels nivells i qualitats de so resultants.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Guitarra

Objectius

Els ensenyaments de Guitarra dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar les capacitats següents en l'alumnat:

- a)* Dominar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument, així com aconseguir i demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- b)* Utilitzar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: digitació, articulació, fraseig, etc.
- c)* Conèixer les diverses convencions interpretatives vigents en diferents períodes de la història de la música instrumental, especialment les referides a l'escriptura rítmica o a l'ornamentació.
- d)* Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- e)* Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- f)* Practicar la música de conjunt, integrant-se en formacions cambrístiques de diversa configuració.
- g)* Interpretar un repertori que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils d'una dificultat adequada a aquest nivell.
- h)* Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt de l'instrument.
- i)* Conèixer els diversos perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- j)* Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Aprofundir en l'estudi de la digitació i la seua problemàtica: digitació d'obres o passatges polifònics en relació amb la conducció de les diferents veus.
- Perfeccionament de tota la gamma d'articulacions i maneres d'atac.
- La dinàmica i la seua precisió en la realització de les diverses indicacions que es refereixen a aquesta, i l'equilibri dels nivells i les qualitats de so resultants.
- El fraseig i la seua adequació als diferents estils.

- Aplicació de les regles d'ornamentar al repertori de la guitarra d'acord amb les exigències de les diferents èpoques i estils.
- Utilització dels efectes característics de l'instrument (timbres, percussió, etc.).
- Harmònics octavats.
- Estudi d'un repertori d'obres de diferents èpoques i estils.
- Iniciació a la interpretació de música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Guitarra elèctrica

Objectius

Els ensenyaments de Guitarra Elèctrica dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu a desenvolupar les capacitats següents en l'alumnat:

- a) Desenvolupar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument, així com aconseguir i demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora atenent tant paràmetres tècnics com els mitjans d'amplificació i modulació del so i altres tipus de guitarres elèctriques.
- b) Adquirir les diferents tècniques per a l'afinació de l'instrument com a fase prèvia per a l'execució digital i acústica.
- c) Entendre la història, l'evolució i les característiques de l'instrument en relació amb els diferents gèneres musicals que formen part de la música moderna i el *jazz*.
- d) Assimilar els conceptes propis del llenguatge musical i de l'harmonia, aconseguir el nivell de lectura necessari per a la interpretació de guions, partitures i notacions específiques per a guitarra elèctrica, amb fluïdesa.
- e) Conèixer les característiques tècniques de l'instrument i el seu manteniment, utilitzar els accessoris, els efectes, el material d'amplificació i d'equalització per a l'adaptació adequada a una situació musical concreta i per a investigar en la creació de noves sonoritats.
- f) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar per si mateix els diversos problemes d'execució que puguen presentar-se relatius a digitació, fraseig i dinàmica.
- g) Aprofundir en l'execució amb precisió rítmica i en la interiorització del tempo.
- h) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- i) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- j) Practicar la música de conjunt.

k) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de dificultat adequada a aquest nivell i improvisar amb fluïdesa i coherència discursiva sobre les seues estructures harmòniques.

l) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.

m) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Context històric, social i cultural de la guitarra elèctrica.
- Anàlisi dels gèneres i els intèrprets més representatius en diferents formats gràfics i d'àudio.
- Connexions entre altres músiques i la improvisació i l'harmonia en la música moderna en funció de l'època i la cultura.
- Comprensió de les funcions rítmiques, melòdiques, harmòniques i estilístiques inherents a la guitarra elèctrica.
- Aprenentatge gradual dels valors rítmics, compassos, armadures, escales i tonalitats mitjançant el sistema de posicions.
- Comprensió, assimilació i improvisació sobre estructures harmòniques modals i estructures harmòniques no funcionals.
- Lectura a vista.
- Notació estàndard i tabulatura.
- Lectura rítmica, melòdica i harmònica. Xifrats d'acords.
- Articulacions, dinàmiques, i estructures.
- Desenvolupament de la independència i coordinació de les dues mans de manera progressiva mitjançant exercitacions mecàniques.
- Tècniques de la mà dreta amb pua i amb dits.
- Tècniques de la mà esquerra i elements expressius. Tècniques de mà esquerra i dreta combinades (diferents tipus de *tapping*).
- Els harmònics naturals i artificials.
- Recursos harmònics i tècnics aplicats a l'acompanyament.
- Construcció, materials i parts de la guitarra, ajust de peces. Controls de volum i to. Pastilles actives i passives. Pedals analògics i multiefectes digitals. Equalització i configuració del so en els equips d'amplificació.
- Exercitació de calfament, relaxació, concentració i posicionament del cos cap a l'instrument. Diferents tipus d'escalfament abans de l'execució, així com estiraments després d'aquesta.
- Aplicació dels recursos adquirits per a tocar en grup.
- Tècniques d'acompanyament sense baix, amb baix i en formació de *big band*.
- Aplicació dels recursos i les tècniques pròpies de la improvisació de manera gradual fomentant-ne l'ús creatiu.
- Dictats rítmics, melòdics i harmònics.
- Coneixement de l'estil dels principals guitarristes de música moderna, anàlisi i assimilació.
- Transcripcions de solos i execució dels mateixos sobre l'àudio original.

- Participació i assistència a exposicions, concerts, *jams* i seminaris especialitzats.
- Producció musical, edició de partitures, seqüenciació i investigació en Internet.

Instruments de Corda: violí, viola, violoncel i contrabaix

Objectius

Els ensenyaments d'Instruments de Corda (violí, viola, violoncel i contrabaix) dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: digitació, articulació, fraseig, etc.
- b) Conèixer les diverses convencions interpretatives vigents en diferents períodes de la música instrumental, especialment les referides a l'escriptura rítmica o a l'ornamentació.
- c) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- d) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per improvisar amb l'instrument.
- e) Practicar la música de conjunt, integrant-se en formacions cambrístiques de diversa configuració i exercint papers de solista amb orquestra en obres de dificultat mitjana, desenvolupant així el sentit de la interdependència de les respectives comeses.
- f) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils d'una dificultat d'acord amb aquest nivell.

Continguts

- Continuació del treball sobre els canvis de posicions.
- Dobles cordes i acords de tres i quatre notes.
- Desenvolupament de la velocitat.
- Perfeccionament de totes les arcades.
- Harmònics naturals i artificials.
- Treball de la polifonia en els instruments de corda.
- La qualitat sonora: *cantabile* i afinació.
- El fraseig i la seua adequació als diferents estils.
- Aprofundiment en l'estudi de la dinàmica, de la precisió en la realització de les diferents indicacions que es refereixen a aquesta i de l'equilibri dels nivells i les qualitats de so resultants.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Instruments de Corda Polsada del Renaixement i el Barroc

Objectius

Els ensenyaments d'Instruments de Corda Polsada del Renaixement i el Barroc dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Valorar la importància del treball d'investigació per a interpretar adequadament la literatura de cada instrument.
- b) Conèixer els diversos tipus de tabulatura, incloent-hi els signes de digitació i ornamentació.
- c) Conèixer les característiques, les possibilitats i els recursos expressius d'aquests instruments per a aconseguir un perfeccionament de la qualitat sonora.
- d) Practicar música de conjunt d'acord amb les formacions pròpies de cada època i instrument.
- e) Conèixer la història i la literatura d'aquesta família d'instruments, així com les seues formes musicals bàsiques.
- f) Adquirir i aplicar progressivament eines per al desenvolupament de la memòria.
- g) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- h) Interpretar un repertori bàsic integrat per obres de diferents estils, segons cada instrument, d'una dificultat d'acord amb aquest nivell.
- j) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt dels instruments.
- k) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- l) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a millorar el desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Estudi d'un instrument del Renaixement i un altre del Barroc.
- Desenvolupament de la sensibilitat auditiva per al desenvolupament d'una bona qualitat sonora.
- Desenvolupament de la coordinació dels dits i de les dues mans.
- Estudi d'obres pròpies d'aquest nivell.
- Pràctica de la música de conjunt i iniciació al baix continu.
- Iniciació al manteniment de l'instrument (trasts i cordatge).
- Introducció als ornaments i a la disminució.
- Estudi de l'articulació, el fraseig i les digitacions.
- Desenvolupament d'una conducció clara de les veus.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Instruments de Plectre

Objectius

Els ensenyaments d'Instruments de Plectre dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer bàsicament les diferents èpoques que abasta la literatura de plectre al llarg de la seua història i les exigències que planteja una interpretació estilísticament correcta.
- b) Interpretar un repertori adequat a aquest nivell, de diverses èpoques i estils, en els dos instruments de l'especialitat: bandúrria i mandolina italiana.
- c) Actuar amb autonomia progressivament major per a solucionar per si mateix els diversos problemes d'execució que puguen presentar-se, relatius a digitació, qualitat de so, articulació, ritme, fraseig, dinàmica, etc.
- d) Utilitzar la doble i múltiple corda, així com els efectes i les possibilitats sonores dels instruments, d'acord amb les exigències del repertori.
- e) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- f) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- j) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt dels instruments.
- k) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- l) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Aprofundir en l'estudi de la digitació i la seua problemàtica, el desenvolupament i el perfeccionament de les articulacions (manteniment de la qualitat de so en totes les articulacions i capacitat de "modelar" aquest so).
- La dinàmica i la seua precisió en la realització de les diverses indicacions que es refereixen a aquesta, i l'equilibri dels nivells i les qualitats de so resultants.
- El fraseig i la seua adequació als diferents estils.
- Aplicació de les regles d'ornamentar al repertori de plectre de diferents èpoques i estils.
- Exercitar la improvisació i la lectura a vista.
- Tècniques bàsiques de manteniment de l'instrument.
- Estudi dels efectes acústics en l'instrument (ressonància, harmònics, etc.).
- Interpretar amb doble corda i conèixer l'execució en cordes múltiples.
- Treball de la transposició.
- Estudi d'un repertori d'obres de diferents èpoques i estils. Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Instruments de Vent Fusta: flauta travessera, oboé, clarinet, fagot i saxòfon

Objectius

Els ensenyaments d'Instruments de Vent Fusta (flauta travessera, oboé, clarinet, fagot i saxofon) dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar les següents capacitats en l'alumnat:

- a) Dominar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument.
- b) Demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- c) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils de dificultat adequada a aquest nivell.
- d) Demostrar autonomia progressivament major per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: emissió, digitació, articulació, afinació, fraseig, *vibrato*, etc.
- e) Conèixer les diverses convencions interpretatives vigents en diferents períodes de la història de la música instrumental, especialment les referides a l'escriptura rítmica o a l'ornamentació.
- f) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- g) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- h) Practicar la música de conjunt, en formacions cambrístiques de diversa configuració i exercint papers de solista amb orquestra en obres de dificultat mitjana, desenvolupant així el sentit de la interdependència de les respectives comeses.
- i) Conèixer i poder interpretar peces o fragments musicals amb instruments afins i històrics.
- j) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt dels instruments i de les llengüetes en el cas dels instruments que en gasten.
- k) Conèixer els diversos perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- l) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Consolidació de la postura correcta i relaxada al tocar prenent consciència de la relació instrument/instrumentista.
- Relació entre la respiració abdominal o diafragmàtica i la configuració de columna d'aire a l'hora de controlar l'emissió amb l'instrument.
- Control i flexibilitat de l'embocadura.
- Tècniques per a desenvolupar l'agilitat de la digitació.
- Estudi de les digitacions no habituals per a l'execució de trinats, trémolos, ressonàncies i variacions de l'afinació.
- Interrelació de la base tècnica amb independència de cada aspecte per a poder produir un so de qualitat.

- Estudi de l'homogeneïtzació dels diferents registres de l'instrument i en particular del registre sobreagut en els instruments que l'utilitzen.
- Aprofundiment en l'estudi del *vibrato* en els instruments que l'utilitzen d'acord amb les exigències interpretatives dels diferents estils.
- Interiorització tècnica en relació amb les diferents escales, arpegis i progressions tonals i modals.
- Desenvolupament en profunditat de la velocitat en la interpretació i de tota la gamma d'articulacions possibles (velocitat en *legato*, en els diferents *staccatos* —tipus de picat—, en els salts, etc.).
- Treball dels principis teòrics d'afinació aplicats a l'execució d'interval·ls i acords.
- Treball de les diverses convencions interpretatives i els elements que intervenen en el fraseig musical: harmonia, línia, color i expressió, adequant-los als diferents estils, amb especial atenció al seu estudi en els tempos (moviments) lents.
- Coneixement de les característiques principals de diferents opcions de material instrumental.
- Interpretació d'un repertori variat quant a èpoques, estils i compositors i adopció de criteris interpretatius.
- Estudi del repertori per a solista amb piano, orquestra i banda de diferents èpoques corresponent a cada instrument.
- Iniciació a la interpretació de música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Pràctica de conjunt amb altres instruments per a desenvolupar al màxim el sentit de l'harmonia, l'afinació, el ritme, etc.
- Estudi dels instruments afins i històrics.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista i la improvisació.
- Retoc de canyes segons els mètodes tradicionals i actuals (instruments de llengüeta doble). En el cas dels instruments de llengüeta simple: bon ús, manteniment, retoc i adaptació a les diferents respostes de les canyes comercials.
- Ús dels recursos tecnològics i digitals per a millorar l'eficiència i profunditat de l'estudi i la interpretació amb l'instrument: elaboració de llistes de reproducció, gravació i edició d'àudio i vídeo, edició de partitures, aplicacions diverses dirigides al coneixement de l'acompanyament musical si n'hi haguera, així com al control del ritme i l'afinació.
- Desenvolupament de la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- Audicions comparades d'intèrprets de referència per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.

Instruments de Vent Metall: trombó, trompa, trompeta, tuba

Objectius

Els ensenyaments d'Instruments de Vent Metall (trompa, trompeta, trombó, tuba) dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Dominar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument.
- b) Utilitzar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: emissió, digitació, articulació, afinació, fraseig, *vibrato*, etc.
- c) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils, de dificultat adequada a aquest nivell.
- d) Practicar la música de conjunt, en formacions cambrístiques de diversa configuració i exercint papers de solista amb orquestra en obres de dificultat mitjana, desenvolupant així el sentit de la interdependència de les respectives comeses.
- e) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- f) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- g) Conèixer les diverses convencions interpretatives vigents en diferents períodes de la història de la música instrumental, especialment les referides a l'escriptura rítmica o a l'ornamentació.
- i) Conèixer i poder interpretar peces o fragments musicals amb instruments afins.
- j) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt dels instruments.
- k) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- l) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Consolidació de la postura correcta i relaxada al tocar prenent consciència de la relació instrument/instrumentista.
- Relació entre la respiració abdominal o diafragmàtica i la configuració de columna d'aire a l'hora de controlar l'emissió amb l'instrument.
- Control i flexibilitat de l'embocadura.
- Desenvolupament de la velocitat en tota l'extensió de l'instrument.
- Estudi del registre agut.
- Estudi dels ornaments (trinat, grupets, *apoggiature*, mordents, etc.).
- Estudi de la literatura solista de l'instrument adequada a aquest nivell.
- Aprofundiment en tots els aspectes referents a l'articulació: estudi del doble i triple picat.
- Treball de tots els elements que intervenen en el fraseig musical: línia, color i expressió adquant-los als diferents estils, amb atenció especial l'estudi en els tempos lents.
- Perfeccionament de la igualtat sonora i tímbrica en els diferents registres.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Estudi dels instruments afins (fiscorn, bombardí i trombó alt i baix).
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.

- Ús dels recursos tecnològics i digitals per a millorar l'eficiència i la profunditat de l'estudi i la interpretació amb l'instrument: elaboració de llistes de reproducció, gravació i edició d'àudio i vídeo, edició de partitures, aplicacions diverses dirigides al coneixement de l'acompanyament musical si n'hi haguera, així com al control del ritme i l'afinació.
- Desenvolupament de la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- Audicions comparades d'intèrprets de referència per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Orgue

Objectius

Els ensenyaments d'Orgue dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer els fonaments sonors de l'orgue i adquirir la capacitat necessària per a utilitzar les seues possibilitats.
- b) Demostrar el nivell de coordinació motriu necessari entre mans i peus a fi de poder fer front a les exigències del repertori.
- c) Controlar i administrar el cabal sonor de l'orgue i les diferents modalitats de toc en funció de l'acústica del local on se situa.
- d) Conèixer i utilitzar en els diferents tipus d'orgue la registració en funció de l'època i l'estil de la música destinada a aquests.
- e) Relacionar els coneixements litúrgics amb la funció d'unes certes formes musicals característiques del seu repertori (preludis, corals, versos, etc.).
- f) Conèixer els diferents estils d'interpretació segons èpoques i escoles.
- g) Valorar la importància del treball d'investigació per a interpretar adequadament la literatura de l'instrument.
- h) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- i) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- j) Interpretar un repertori integrat per obres de diferents èpoques i estils d'una dificultat d'acord amb aquest nivell.
- k) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt de l'instrument.
- l) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- m) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Exercicis manuals sobre els quals es treballen les diferents modalitats de toc pròpies de l'orgue.
- Coneixement i pràctica del pedaler.

- Exercicis combinats de manual i pedal per a desenvolupar la independència de mans i peus (escales per moviment contrari entre manual i pedal, combinació simultània de ritmes binaris i ternaris, exercicis en trio, etc.).
- Estudi dels tractats de registració existents, segons escoles i èpoques.
- Coneixement de l'ornamentació, segons països i estils.
- Treball de l'articulació, fraseig i digitacions.
- Estudi del baix xifrat.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Estudi de les diferents escoles de construcció d'orgues a Europa.
- Formes litúrgiques relacionades amb la música d'orgue.
- Estudi de l'orgue barroc espanyol i de la música ibèrica destinada a aquest.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Percussió

Objectius

Els ensenyaments de Percussió dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Dominar tècnicament tots els instruments de l'especialitat, així com la coordinació rítmica i motriu que exigeix el conjunt d'aquests.
- b) Tocar en grup sense director o directora, amb precisió rítmica i coneixement global de l'obra.
- c) Utilitzar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació: articulació, coordinació entre les dues mans, dinàmica, etc.
- d) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- e) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- f) Actuar en públic amb una formació de percussió combinada.
- g) Interpretar un repertori d'obres pertanyents a diferents estils, de dificultat adequada a aquest nivell.
- h) Adquirir hàbits correctes de manteniment i posada a punt dels instruments.
- i) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- j) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Desenvolupament de tota la gamma de formes d'atac.
- Ritmes compostos i grups irregulars.
- Caixa (redoblaments, *paradiddles*, etc.).
- Timbals (afinació amb canvis, tècnica de glissando, etc.).
- Bateria (independència i domini de la coordinació, cadències i *breaks*, etc.).
- Làmines (desenvolupament de la velocitat, acords amb quatre baquetes, tècniques Stevens i Across).
- Desenvolupament de la capacitat d'obtenir simultàniament sons de diferent intensitat entre les dues mans, tractant d'aconseguir una diferenciació dinàmica, es tracte de la relació melodia-acompanyament o de plantejaments contrapuntístics de major complexitat.
- Instruments accessoris i d'efecte (coneixement bàsic de ritmes populars en instruments llatinoamericans, tècnica de tots els instruments, obres per a percussió combinada).
- Pràctica de la lectura a vista.
- Treball de la improvisació.
- Treball de conjunt.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement de les seues grafies i efectes.
- Estudi de la literatura orquestral i solos.
- El fraseig i la seua adequació als diferents estils (làmines i timbals).
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Audicions comparades d'intèrprets de referència per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.

Piano

Objectius

Els ensenyaments de Piano dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar les capacitats següents en l'alumnat:

- a) Conèixer les diverses convencions interpretatives vigents en diferents períodes i estils de la música instrumental, especialment les referides a l'escriptura rítmica o a l'ornamentació, aplicant-les en l'estudi del repertori i relacionant-les amb els aprenentatges adquirits en les diferents assignatures.
- b) Adquirir progressivament i aplicar en la interpretació eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- c) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista de textos musicals adaptats al nivell.
- d) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- e) Practicar la transposició de partitures amb dificultat progressiva.
- f) Practicar la música de conjunt, integrant-se en formacions de cambra de diversa configuració i exercint papers de solista amb orquestra en obres de dificultat mitjana, i desenvolupar així el sentit de la interdependència de les respectives comeses.

- g) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar per si mateix els diversos problemes d'execució que puguen presentar-se relatius a digitació, ús del pedal, fraseig, dinàmica, etc.
- h) Dominar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument, així com aconseguir i demostrar la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- i) Interpretar un repertori que incloga obres representatives de diferents èpoques i estils de dificultat adequada a aquest nivell.
- j) Adquirir criteris tècnics i interpretatius suficients per a realitzar versions pròpies de les obres.
- k) Conèixer els distints perfils professionals relacionats amb l'instrument.
- l) Utilitzar les eines tecnològiques i digitals necessàries per a la millora del desenvolupament de l'aprenentatge de l'instrument.

Continguts

- Estudi en profunditat de la digitació i la problemàtica en funció de les dificultats que calga resoldre, automatitzant dissenys d'agrupacions de notes, escales, acords i arpegis, notes dobles, trémolo i notes repetides.
- Pràctica d'exercicis de relaxació i de control muscular i mental.
- Pràctica de la tècnica digital dirigida a desenvolupar, d'una banda, la independència, la velocitat i la resistència dels dits, i, d'una altra, la coordinació i la simultaneïtat d'aquests.
- Desenvolupament i perfeccionament progressiu de tota la gamma de moviments així com de totes les formes d'atac (caigudes, llançaments, desplaçaments laterals, moviments circulars i de rotació, així com tota la combinatòria que permeten) i d'articulació possibles.
- Utilització progressivament major del pes del braç com a principal font de força i de control de la sonoritat.
- Aprofundiment en l'estudi de la dinàmica, buscant la precisió en la realització de les diverses indicacions que es refereixen a aquesta i l'equilibri dels nivells sonors entre totes dues mans o entre els dits d'una mateixa mà i les qualitats de so resultants.
- Estudi i pràctica de la rítmica dels diferents períodes i estils representatius del repertori pianístic, així com de diferents tipus de polirítmies.
- Estudi i pràctica de l'ornamentació dels diferents períodes i estils representatius del repertori pianístic.
- Utilització dels pedals i estudi de la potenciació que han experimentat els seus recursos en l'evolució de l'escriptura pianística.
- El fraseig i l'adequació als diferents estils, lligat a això, el desenvolupament de la cantabilitat en el piano. Perfeccionament dels elements que intervenen en el fraseig, adequat als diferents estils, buscant el desenvolupament de la cantabilitat en el piano.
- Coneixement dels elements i les característiques mecàniques i acústiques del piano, i la seua relació amb la qualitat sonora, així com el coneixement dels instruments de teclat més rellevants al llarg de la història de la música.
- Pràctica de fragments, estudis i obres de repertori, de dificultat progressiva, relacionant per si mateix conceptes adquirits en altres assignatures.

- Coneixement d'eines tecnològiques i digitals necessàries.
- Pràctica de lectura a primera vista de textos musicals de dificultat progressiva.
- Pràctica de la improvisació, amb creativitat i domini de l'instrument.
- Pràctica de la transposició de partitures en l'instrument.
- Pràctica en conjunt.
- Estudi d'obres del repertori pianístic com a solista i en conjunt pertanyents a diferents èpoques i estils musicals, conformement a les diferents convencions interpretatives.
- Iniciació a la interpretació de la música contemporània i al coneixement i aplicació de les seues grafies i efectes.
- Audicions comparades d'intèrprets de referència per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions. Selecció i escolta de diferents versions de música, de diferents èpoques i estils, d'intèrprets reconeguts, com a mitjà de desenvolupar la sensibilitat auditiva i l'esperit crític.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria musical aplicant les tècniques adequades en la interpretació de repertori.
- Anàlisi dels elements estructurals, estilístics i històrics del repertori pianístic, relacionant-lo amb l'expressivitat i el grau de maduresa en la interpretació.
- Consolidació d'estratègies d'aprenentatge i hàbits correctes d'estudi, que estimulen la concentració, l'autocrítica i la disciplina en el treball.
- Interpretació en públic com a solista del repertori estudiat, desenvolupant autocontrol, capacitat comunicativa i domini de l'espai escènic.

Viola de Gamba

Objectius

Els ensenyaments de Viola de Gamba dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a)* Interpretar un repertori que incloga obres representatives de diferents estils de dificultat adequada al nivell.
- b)* Dominar, en conjunt, la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument.
- c)* Comprendre la dualitat tensió-distensió en el text musical i les seues conseqüències en la respiració i en el gest.
- d)* Valorar la importància del treball d'investigació per a interpretar adequadament la literatura de l'instrument.
- e)* Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- f)* Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista i aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument
- g)* Practicar la música de conjunt, integrar-se en formacions cambrístiques de diversa configuració i interpretar un repertori solista que incloga obres representatives de les diverses èpoques i estils d'una dificultat adequada a aquest nivell.
- h)* Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a solucionar qüestions relacionades amb la interpretació.

Continguts

- Nocions de temperaments històrics i de la seua aplicació als instruments de trasts.
- Interpretació del repertori solista.
- Pràctica d'acompanyament, música de cambra, conjunt de violes i conjunt mixt.
- Realització d'acords segons baixos xifrats.
- Pràctica d'improvisació històrica.
- Introducció als ornaments i a la disminució.
- Treball en tota l'extensió del mànec de l'instrument i desenvolupament de tots els recursos que permeten el joc polifònic propi de l'instrument.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Audicions comparades d'intèrprets de referència per a analitzar de manera crítica les característiques de les seues diferents versions.
- Pràctica de conjunt.

Críteris d'avaluació dels instruments

1. Utilitzar l'esforç muscular, la respiració i la relaxació adequats a les exigències de l'execució instrumental.

Amb aquest criteri es pretén avaluar el domini de la coordinació motriu i l'equilibri entre els esforços musculars indispensables que requereix l'execució instrumental i el grau de relaxació necessària per a evitar tensions que conduïsquen a una pèrdua de control en l'execució.

2. Demostrar el domini en l'execució d'estudis i obres sense deslligar els aspectes tècnics dels musicals.

Aquest criteri avalua la capacitat d'interrelacionar els coneixements tècnics i teòrics necessaris per a aconseguir una interpretació adequada.

3. Demostrar sensibilitat auditiva en l'afinació i en l'ús de les possibilitats sonores de l'instrument.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el coneixement de les característiques i del funcionament mecànic de l'instrument i la utilització de les seues possibilitats.

4. Demostrar capacitat per a abordar individualment l'estudi de les obres de repertori.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'autonomia de l'alumnat i la seua competència per a emprendre l'estudi individualitzat i la resolució dels problemes que se li plantegen en l'estudi.

5. Demostrar solvència en la lectura a primera vista i capacitat progressiva en la improvisació sobre l'instrument.

Aquest criteri avalua la competència progressiva que adquirisca l'alumnat en la lectura a primera vista així com la seua desimboltura per a abordar la improvisació en l'instrument aplicant els coneixements adquirits.

6. Interpretar obres de les diferents èpoques i estils com a solista i en grup.

Es tracta d'avaluar el coneixement que l'alumnat posseeix del repertori del seu instrument i de les seues obres més representatives, així com el grau de sensibilitat i imaginació per a aplicar els criteris estètics corresponents.

7. Interpretar de memòria obres del repertori solista d'acord amb els criteris de l'estil corresponent.

Mitjançant aquest criteri es valora el domini i la comprensió que l'alumnat posseeix de les obres, així com la capacitat de concentració sobre el resultat sonor d'aquestes.

8. Demostrar l'autonomia necessària per a abordar la interpretació dins dels marges de flexibilitat que permeta el text musical.

Aquest criteri avalua el concepte personal estilístic i la llibertat d'interpretació dins del respecte al text.

9. Mostrar una autonomia progressivament major en la resolució de problemes tècnics i interpretatius.

Amb aquest criteri es vol comprovar el desenvolupament que l'alumnat ha aconseguit quant als hàbits d'estudi i la capacitat d'autocrítica.

10. Presentar en públic un programa adequat al seu nivell demostrant capacitat comunicativa i qualitat artística.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar la capacitat d'autocontrol i el grau de maduresa de la seua personalitat artística.

PRÒPIES DE L'ESPECIALITAT

Baix Continu

Introducció

Els ensenyaments professionals han de capacitar l'alumnat per a desenvolupar-se com a músics qualificats en l'àmbit de la interpretació, com a solistes, com a integrants de grups de cambra o de formacions orquestrals. Aquesta preparació per a la interpretació en el món professional en el cas de l'orgue, el clavecí i els instruments de corda polsada del Barroc està lligada a la pràctica del baix continu. L'activitat laboral de l'instrumentista professional d'aquestes especialitats es desenvolupa, principalment, en projectes de cambra i d'orquestra com a continuista. Per tot això, el baix continu té un paper fonamental en la formació de clavecinistes, organistes i instrumentistes de corda polsada del Barroc, ja que els aportarà totes les eines necessàries per a la futura incorporació al món professional i laboral.

D'altra banda, l'alumnat d'aquestes especialitats ha de cursar en els ensenyaments professionals l'assignatura de Música de Cambra; el repertori d'aquesta assignatura està conformat, en un percentatge bastant elevat, per música per a instruments amb baix continu. En els dos segles en què el clavecí i l'orgue foren els instruments de teclat principal, el repertori obligatori és relativament poc en comparació amb el repertori que hi ha amb baix continu, tal com succeeix amb els instruments de corda polsada del Barroc. La pràctica i la comprensió del baix continu serveix a l'alumnat per a integrar-se en un grup instrumental, però també per a aprofundir i conèixer millor l'estructura del repertori solístic que s'ha construït sobre baixos harmònics.

La base harmònica necessària per a aquesta pràctica d'acompanyament està reforçada per les assignatures de llenguatge musical i harmonia, de manera que els coneixements adquirits en aquestes matèries troben justificació i aplicació en el baix continu.

Objectius

Els ensenyaments de Baix Continu dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer els principals elements i procediments de realització del baix continu en els distints estils nacionals barrocs, així com en distintes agrupacions i gèneres musicals.
- b) Avançar per mitjà de l'anàlisi en la comprensió d'estructures, encara que no estiguem xifrades, que estiguem construïdes sobre baixos harmònics.
- c) Desenvolupar l'oïda interna mitjançant l'anàlisi i procediments de realització dels exercicis pràctics.
- d) Valorar la música en funció de la qualitat del baix continu.
- e) Desenvolupar aptituds adequades per a la lectura, improvisació, creació i recreació musical.
- f) Interpretar la notació gràfica de textos musicals.
- g) Conèixer recursos musicals amplis i diversos per a poder crear o adaptar peces d'estils, formats, tècniques, tendències i llenguatges diversos.

h) Interactuar realitzant el continu en qualsevol tipus de projecte musical participatiu, des del duo fins als conjunts orquestrals.

Continguts

- La conducció de veus, regles generals.
  - L'acord de tríada i quatríada en totes les seues inversions i xifrats, retards, sèries de sextes i sèptimes.
  - Diferents sistemes de notacions de notes accidentals.
  - Tasto solo, all'unisono, stile pieno, acciaccature.
  - Realització del continuo a quatre veus (1+3, 2+2) i a més veus (stile pieno)
  - Repetició d'acords. Silencis en la part del solista. Anticipació del baix en la mà dreta.
- Punts pedal.

- Improvisació sobre ostinati. Pràctica d'improvisació: ponts modulants i xicotets preludis.

- Recitatius.

Criteris d'avaluació

1. Llegir textos a primera vista i reduir-los en l'instrument polifònic.

Amb aquest criteri es demostra la capacitat de desenvolupar-se amb un cert grau d'autonomia en la lectura a primera vista de fragments i obres.

2. Mostrar en les obres treballades la capacitat d'aprenentatge progressiu individual.

Amb aquest criteri es pretén verificar que els alumnes són capaços d'aplicar en el seu estudi les indicacions dels professors i desenvolupar una autonomia de treball.

3. Analitzar l'estructura harmònica interna d'un fragment musical. Reduir a estructures harmòniques elementals un fragment musical.

Amb aquest criteri es tracta de valorar la capacitat per a trobar l'estructura harmònica d'un fragment musical i determinar els diferents tractaments a què s'ha reduït per a la realització de l'obra.

4. Lectura a primera vista d'una partitura participant en un grup d'instruments o acompanyant un solista. Amb aquest criteri es tracta de valorar el grau de desenvolupament de reflexos i qualitats que són estimulades per la lectura improvisada, formant part d'un grup d'instrumentistes o en l'acompanyament a un solista vocal o instrumental.

Clavecí complementari

Introducció

La música que en els últims segles ha sorgit com a producte de la nostra cultura occidental és essencialment polifònica. L'estil harmònic que es configura al llarg del segle XVIII troba en el clavecí l'instrument solista i d'acompanyament per antonomàsia.

La pràctica d'un instrument polifònic com el clavecí és un auxiliar valuósíssim, una eina de treball d'indubtable eficàcia per a la formació de la Flauta de Bec i la viola de gamba, ja que li oferirà la possibilitat de penetrar en el teixit d'una partitura polifònica més o

menys complexa, aprehent-la globalment en les seues dimensions vertical i horitzontal, i convertint-la immediatament en realitat sonora. L'aprenentatge paral·lel d'un instrument polifònic resulta ser un mitjà auxiliar d'inestimable utilitat per a conèixer millor el repertori específic del mateix instrument, necessitat quasi sempre en la pràctica del suport o la col·laboració més o menys estreta d'un instrument polifònic. Finalment, i això afecta la generalitat dels estudiants de música, el desenvolupament de l'audició interna resultarà afavorit i reforçat mitjançant la comprovació immediata en l'instrument polifònic de com sona en realitat el que imaginem en la nostra ment a partir de l'escriptura.

L'obligatorietat de l'assignatura es preveu per la necessitat del seu estudi en el cas d'instruments com la Flauta de Bec i la viola de gamba en aquest període de la seua formació. El fet d'acostar l'alumnat al fenomen harmònic a través del clavecí complementari afavorirà uns processos d'ensenyament-aprenentatge musical més integrats. A més, amb aquesta assignatura es posa en mans de l'alumnat que haja d'optar per qualsevol mena d'especialitat en els ensenyaments superiors uns coneixements útils que els preparen i els permet l'accés pràctic a qualsevol vessant musical, i així es confereix solidesa a aquest període d'estudis marcat pel seu caràcter propedèutic.

Amb aquest objectiu, l'ensenyament pràctic del clavecí s'orientarà tant a desenvolupar un maneig pràctic d'aquest a través de la interpretació de partitures com a desenvolupar des dels primers cursos altres aspectes, alguns ja assenyalats abans, com ara la percepció global de la polifonia, l'audició interna, l'habilitat en la lectura a primera vista (incloent-hi una possible simplificació ràpida de l'escrit en la partitura), la improvisació i l'acompanyament, etc. Per descomptat, el nivell d'exigència dels ensenyaments quant a capacitat tecnicointerpretativa no podrà ser el mateix per a clavecinistes i per a no clavecinistes, així com la metodologia que cal seguir. Convé tindre molt en compte que la capacitat de realització al teclat estarà sempre condicionada pel grau de domini aconseguit en la tècnica de l'instrument, però és evident que, en aquest sentit, els nivells a fixar han d'estar per davall dels que s'exigeixen normalment al clavecinista, per la qual cosa hauran de ser, com a màxim, els desenvolupats en un ensenyament elemental de l'instrument. D'aquesta manera, el clavecí podrà complir una funció complementària desitjable i convenient en l'educació de tot professional de la música.

Objectius

Els ensenyaments de Clavecí complementari dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer les característiques i les possibilitats sonores del clavecí.
- b) Adquirir una tècnica clavecinística bàsica per a aconseguir un grau de destresa que facilite la pràctica de l'instrument.
- c) Desenvolupar hàbits correctes i eficaços d'estudi, aplicant en el procés els aprenentatges adquirits.
- d) Aconseguir progressivament una soltesa adequada en la lectura a primera vista de partitures senzilles amb el clavecí a través de la comprensió dels textos musicals.
- e) Practicar la simplificació de textos musicals variats, així com desenvolupar l'escolta harmònica i la comprensió del sentit musical dels acords.

- f) Interpretar obres senzilles representatives de diferents èpoques i estils musicals del repertori pianístic per a solista.
- g) Aplicar tècniques de memorització en la pràctica clavecinística per a desenvolupar automatismes.
- h) Comprendre els elements essencials melòdics, harmònics i formals d'una partitura per a clavecí senzilla de diferents períodes i estils musicals.
- i) Crear amb el clavecí melodies amb sentit musical sobre estructures harmòniques senzilles, aplicant els coneixements adquirits i demostrant creativitat.
- j) Practicar amb el clavecí la improvisació de patrons bàsics d'acompanyament (harmònics i rítmics) adaptats a melodies donades, amb graus harmònics donats i sense.
- k) Practicar amb el clavecí esquemes harmònics senzills i cadències.

Continguts

- Coneixement dels elements i les característiques sonores del clavecí, així com la seua relació amb la producció del so.
- Desenvolupament de principis bàsics de la tècnica clavecinística que permeta adoptar una posició corporal correcta respecte de l'instrument.
- Desenvolupament de l'habilitat de cada mà, així com de la coordinació i la simultaneïtat entre ambdues.
- Treball de la tècnica digital i dels moviments del braç necessaris.
- Estudi i pràctica amb dificultat progressiva dels principis de digitació clavecinística, automatitzant patrons característics d'escala, acords i arpegis i iniciació a digitacions més complexos.
- Pràctica de diverses maneres de pulsació o atac necessaris, en funció de la dinàmica, el fraseig i el sentit musical del fragment que es tracte.
- Pràctica d'una tècnica polifònica bàsica.
- Pràctica de fragments, estudis i obres senzilles clavecinístiques o de la part de clavecí del seu instrument principal, com a solista i en grup, de dificultat progressiva, relacionant per si mateix els aprenentatges adquirits.
- Pràctica de la lectura a primera vista amb el clavecí de textos musicals senzills de dificultat progressiva, amb fórmules imitatives, melòdiques i harmòniques.
- Pràctica de lectura de textos amb disposicions harmòniques i lectura contrapuntística a dues veus, així com d'exercicis que desenvolupen l'oïda harmònica.
- Interpretació de xicotetes peces del repertori per a clavecí per a solista, amb dificultat progressiva, seleccionant especialment tot el material de treball que contribueix a la capacitat d'aprehendre i realitzar de manera immediata l'escriptura polifònica en el teclat.
- Pràctica amb el clavecí d'exercicis per a desenvolupar la memorització.
- Anàlisi melòdica, harmònica i formal de partitures per a clavecí senzilles de diferents períodes i estils musicals.
- Pràctica amb el clavecí de la improvisació de melodies i de motius melòdics sobre estructures harmòniques senzilles amb creativitat.
- Pràctica amb el clavecí d'improvisació de patrons bàsics d'acompanyament (harmònics i rítmics) adaptats a melodies donades, amb graus harmònics donats i sense.
- Pràctica d'esquemes harmònics senzills i cadències amb el clavecí.

Criteris d'avaluació

1. Demostrar sensibilitat auditiva en la interpretació i utilitzant adequadament les possibilitats sonores de l'instrument.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar la utilització adequada de les possibilitats sonores del clavecí.

2. Aplicar correctament els principis de la tècnica clavecinística en la interpretació.

Aquest criteri serveix per a avaluar l'assimilació i l'aplicació correcta de la tècnica clavecinística, així com el grau de conscienciació corporal que té l'alumnat.

3. Mostrar capacitat d'aprenentatge individual mitjançant la resolució correcta de fragments, estudis i obres de dificultat progressiva.

Aquest criteri d'avaluació pretén avaluar que l'alumnat estudia aplicant correctament les indicacions rebudes.

4. Interpreta amb soltesa textos musicals senzills a primera vista amb el clavecí amb preparació prèvia.

Aquest criteri serveix per a avaluar el grau d'autonomia i la comprensió dels diferents elements en la lectura a primera vista d'un text musical.

5. Realitzar lectures simplificades de textos musicals amb disposicions harmòniques típicament clavecinístiques.

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de simplificar textos musicals referent a la identificació d'estructures harmòniques i la rapidesa en l'execució dels passatges, així com el grau de desenvolupament de l'oïda harmònica.

6. Interpretar obres senzilles del repertori solista per a clavecí d'acord amb els criteris d'estil corresponents.

Aquest criteri d'avaluació serveix per a avaluar la capacitat de l'alumnat per a interpretar amb comprensió els elements bàsics de les partitures, així com el seu grau de concentració, per a afavorir una interpretació fluida i amb expressivitat.

7. Interpretar adequadament exercicis i obres de memòria.

Aquest criteri d'avaluació serveix per a avaluar el domini de la memòria musical i els automatismes desenvolupats en la interpretació.

8. Identificar l'estructura melòdica, harmònica i formal de textos musicals de partitures per a clavecí senzilles de diferents estils musicals.

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de l'alumnat per a utilitzar l'anàlisi com a mitjà per a trobar l'estructura d'un fragment de música per a clavecí.

9. Realitzar amb el clavecí improvisacions de melodies i de motius melòdics sobre estructures harmòniques senzilles amb creativitat i comprensió.

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de l'alumnat per a establir relacions entre la melodia i l'harmonia amb creativitat.

10. Realitzar correctament amb el clavecí improvisacions patrons bàsics d'acompanyament (harmònics i rítmics) adaptats a melodies donades, amb graus harmònics donats i sense.

Aquest criteri serveix per a avaluar l'ús correcte de patrons d'acompanyament adaptats a melodies proposades.

11. Realitzar amb el clavecí correctament esquemes harmònics senzills i cadències.

Aquest criteri serveix per a avaluar el grau de realització amb el piano d'esquemes harmònics senzills i cadències.

Conjunt

Introducció

El Conjunt instrumental constitueix un espai de formació de primer ordre per a experimentar i aplicar, a més de les habilitats adquirides en la classe d'instrument de l'especialitat, els coneixements adquirits en totes les assignatures. Des d'aquest punt de vista, el conjunt també permet recórrer el repertori per a diferents formacions, de diferents èpoques o estils, amb la qual cosa es demostra una vegada més que els objectius d'unes assignatures i altres han de coordinar-se des d'una perspectiva comuna.

El procés d'ensenyament i aprenentatge de les diverses especialitats instrumentals té un caràcter individual forçós, i per això el currículum que ara es presenta alberga, com una nova assignatura col·lectiva, l'assignatura de Conjunt, que tindrà per finalitat, en essència, l'activitat de grup, com en el cas de l'Orquestra, de la Banda o del Cor, totes dirigides al procés d'obtenció de nous coneixements i a la seua aplicació en la pràctica social i representativa del centre en què es realitzen els estudis.

En el present desenvolupament normatiu s'ha considerat convenient reforçar les activitats de grup i incrementar la seua presència en els centres. La incorporació gradual de noves especialitats instrumentals les literatures de les quals presenten amplis repertoris de conjunts específics indiquen la idoneïtat d'incloure com una assignatura més en el marc dels ensenyaments professionals de Música la de Conjunt. D'altra banda, raons d'índole organitzativa dels centres indiquen, així mateix, la conveniència d'ampliar aquesta nova assignatura de grup a fi que participe tot l'alumnat siga quina siga l'especialitat instrumental cursada.

L'educació musical no pot ni ha de perseguir com a única meta la formació de solistes. El caràcter propedèutic dels ensenyaments professionals de Música comporta la incorporació de l'alumnat a les diferents agrupacions que es configuren en els seus centres a fi de propiciar un marc ampli d'experiències que permeta a l'alumnat dirigir-se cap a la formació musical que més s'adapte a les seues qualitats, coneixements i interessos.

La pràctica indistinta de grup, siga en l'orquestra, la banda, el cor o, si és el cas, el conjunt que corresponga, té per finalitat facilitar la participació, a través de diferents formacions, de tot l'alumnat en procurar-se una organització més flexible de l'ensenyament.

En aquest sentit, el combo constitueix un espai de formació de primer ordre per a experimentar i aplicar les habilitats adquirides en la classe d'instrument en el cas d'especialitats que idiomàticament estan molt lligades als llenguatges actuals: baix elèctric, guitarra elèctrica, piano, saxòfon o percussió, i dins d'aquesta, la bateria.

De la mateixa manera, l'orquestra de pulsació i plectre serà l'agrupament de referència per a la guitarra i els instruments de plectre tal com el consort serà el conjunt prototípic dels instruments del Renaixement.

D'una banda, aquesta participació en agrupacions permetrà que determinats instruments amb dificultats d'integració tinguen el marc adequat per a la pràctica instrumental col·lectiva i, d'una altra, suposa i garanteix la presència activa de l'alumnat en una de les activitats que, juntament amb el cor, l'orquestra o la banda, impliquen més projecció del centre en la societat.

Les associacions tradicionals d'instruments donaran pas a un repertori que alberga un entramat complex d'interrelacions instrumentals sense perdre la unitat de criteri i la igualtat de l'execució, que han de ser les principals metes que cal aconseguir. L'alumnat, com en altres agrupacions, haurà d'incrementar l'actitud d'escolta de tot el que envolta la pròpia execució unipersonal amb la finalitat d'aconseguir aspectes inherents a tota bona interpretació en l'agrupació: afinació, empastament, homogeneïtat en el fraseig, igualtat en els atacs, claredat en les textures, etc., i així adquirir progressivament una sèrie d'habilitats i hàbits concordes amb el seu paper en el grup, que estarà condicionat al repertori del seu instrument.

En el cas d'instruments amb una literatura escassa o amb dificultats d'inserció en el marc de l'orquestra o la banda, el conjunt suposa la possibilitat d'endinsar-se en les obres més rellevants que són pròpies de l'instrument, amb el que això implica d'enriquiment en la formació musical de l'alumnat. D'altra banda, la convivència amb instruments de naturalesa i tècniques pròximes, així com la possibilitat de participació en altres agrupacions amb instruments de naturalesa diversa, proporcionarà a l'alumnat una visió més àmplia del fet musical i enriqueirà el seu coneixement dels timbres i de les diverses peculiaritats organològiques. En suma, aquest se sentirà partícip d'una interpretació col·lectiva i això donarà pas a un enriquiment personal i musical de l'instrumentista que difícilment es pot abordar des de l'experiència individual amb l'instrument.

En síntesi, igual que succeeix en l'orquestra, la banda o el cor, el conjunt propiciarà la responsabilitat compartida. D'una banda, les relacions humanes entre l'alumnat, acostumat a la pràctica instrumental individual, comportaran, com a membres d'un cos col·lectiu, tot un exercici d'adaptació al grup i d'acceptació d'altres instrumentistes. D'una altra, la pràctica en grup motivarà l'actitud d'escolta, propiciarà la memòria de passatges instrumentals, fomentarà l'estudi individual que ha de revertir en el grup i incentivarà una actitud de disciplina difícilment abordable en activitats individuals.

Objectius

Els ensenyaments de Conjunt dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Aprofundir en el coneixement dels diferents estils i dels recursos interpretatius de cadascun d'aquests.
- b) Dominar el mateix instrument d'acord amb les exigències de cada obra.
- c) Respectar les normes que exigeix tota actuació en grup i valorar la interpretació en conjunt com un aspecte fonamental de la formació musical i instrumental.
- d) Aplicar en tot moment l'audició polifònica per a escoltar simultàniament les diferents parts al mateix temps que s'executa la pròpia demostrant la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.

- e) Utilitzar una àmplia i variada gamma sonora, de manera que l'ajust de so es realitze en funció dels altres instruments del conjunt i de les necessitats interpretatives de l'obra.
- f) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria.
- g) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista.
- h) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la improvisació amb l'instrument.
- i) Conèixer i realitzar els gestos bàsics que permeten la interpretació coordinada.
- j) Interpretar obres representatives del repertori del conjunt instrumental de dificultat adequada al nivell.

Combo

- Entendre la història, l'evolució i les característiques del conjunt en relació amb els diferents gèneres musicals que formen part de la música moderna i el *jazz*.
- Conèixer la importància de l'embelliment melòdic en l'origen de la improvisació del segle XX.
- Conèixer el xifrat i les seues característiques.
- Desenvolupar recursos harmònics i tècnics aplicats a l'acompanyament.

Continguts

- La unitat sonora: respiració, atac, *vibrato*, afinació, articulació, ritme, fraseig, etc.
- Agògica i dinàmica.
- Estudi i pràctica dels gestos d'anacrusi necessaris per a tocar sense director o directora.
- Equilibri sonor i de plans.
- Control permanent de l'afinació.
- Desenvolupament de la igualtat d'atacs.
- Anàlisi i interpretació d'obres del repertori.
- Pràctica de conjunt de l'agrupació corresponent.
- Treball gradual del repertori bàsic més significatiu de l'agrupació corresponent.
- Valoració del silenci com a marc de la interpretació.
- Audicions comparades de diferents interpretacions de conjunts, per a analitzar de manera crítica les característiques de les diferents versions.

Combo

Context històric, social i cultural de la música moderna. Equalització i configuració del so en els conjunts. Estudi de la mètrica i el ritme amb metrònom o altres dispositius com per exemple seqüenciadors. Improvisació sobre compassos d'amalgama, etc. Tècniques d'embelliment melòdic. Coneixement i aprofundiment en els canvis d'acords. Recursos harmònics i tècnics aplicats a l'acompanyament. Treball sobre el *groove* dels diferents estils: *jazz*, *bossa nova*, *funk*, *reggae*, *rhythm & blues*, *rock*, etc. La forma AABA, ABCD, AABC, AABA, AAB, AB, *blues* i *rhythm changes*.

Criteris d'avaluació

1. Interpretar obres del repertori propi de l'agrupació corresponent.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat d'unificació de criteri interpretatiu entre tots els components del grup, i l'equilibri sonor entre les parts.

2. Actuar com a responsable del grup, dirigint la interpretació col·lectiva mentre realitza la seua part, si és el cas.

Mitjançant aquest criteri es pretén verificar que l'alumnat té un coneixement global de la partitura i saben utilitzar els gestos necessaris de la concertació. Així mateix, es poden valorar els seus criteris sobre unificació del so, timbre, *vibrato*, afinació, fraseig, etc.

3. Llegir a primera vista una obra de poca dificultat en l'agrupació que corresponga.

Aquest criteri pretén comprovar la capacitat de l'alumne i de l'alumna per a desimboldre's amb autonomia en la lectura d'un text, així com el seu grau de fluïdesa en la lectura i comprensió de l'obra.

4. Estudiar les obres corresponents al repertori programat.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el sentit de responsabilitat com a membre d'un grup, la valoració que té el seu paper dins d'aquest i el respecte per la interpretació musical.

5. Interpretar en públic obres del repertori per a conjunt.

Aquest criteri serveix per a comprovar la unificació del fraseig, la precisió rítmica, l'equilibri sonor, la preparació de canvis dinàmics i d'accentuació, així com l'adequació interpretativa al caràcter i l'estil de la música interpretada.

Cor

Introducció

El Cor, per les seues característiques intrínseques, és un espai de formació de primer ordre per a aprendre no només la tècnica vocal, sinó també per a reforçar els coneixements adquirits en altres assignatures. Des d'aquesta manera de veure, el Cor també permetrà contribuir a fer un recorregut per les diferents èpoques i estils, amb la qual cosa es demostra una vegada més que els objectius d'unes assignatures i unes altres han de coordinar-se des d'una perspectiva comuna.

La mateixa pràctica interpretativa, tal com aquesta es va decantar definitivament a partir de les innovacions dutes a terme en el període romàntic, ha operat una distinció fonamental entre els instruments, segons aquests pogueren o no inserir-se en l'estructura i les necessitats habituals d'una orquestra simfònica. Per regla general, pot afirmar-se que els instruments homofònics formen part d'aquesta, mentre que són els polifònics, precisament per la seua pròpia condició, els que queden al marge d'aquesta, igual que, per motius ben diferents, els anomenats instruments "històrics", en desús ja abans del naixement de l'orquestra tal com hui la concebem.

Si el currículum d'ensenyaments professionals de Música acull l'assignatura Orquestra o, si és el cas, Banda o Conjunt, per al primer tipus d'instruments esmentats resulta obligat, així mateix, incloure una matèria que opere igualment en la formació de l'alumnat. En aquest sentit, s'imposa també una matèria que incorpore, d'una banda, un matís de col·lectivitat i, d'una altra, una relativització del paper que juga l'interpret en la consecució dels resultats finals.

Atesa l'autosuficiència dels instruments polifònics, la pràctica coral proporcionarà als instrumentistes d'aquests una perspectiva nova. Així, l'hàbit d'interpretar diverses veus

a un temps pot redundar en una pèrdua de la capacitat per a cantar, per a dir amb la màxima concentració musical una única veu. “Per a tocar bé es necessita cantar bé”, resa un antic proverbi italià. L'instrumentista, per dir-ho així, s'aparta de la polifonia i retorna a l'origen, a la monodia i a la primera via expressiva possible: la veu humana. Aquesta la utilitzarà amb més naturalitat i flexibilitat que el seu propi instrument i afrontarà la interpretació d'una melodia (o una veu del teixit polifònic) amb una musicalitat i una intuïció cantable sovint entorpidides per la complexa tècnica del seu instrument.

Així doncs, cantar es convertirà en un model i en una via alternativa d'aproximació a la música, deslligada del lent i complex aprenentatge d'una tècnica. L'estudiant sentirà com les barreres que semblaven interposar-se entre el cos i l'instrument desapareixen i com la música sorgeix amb espontaneïtat i amb immediatesa. És el seu propi cos el que produeix des de l'interior, que ahora actua com a executant i com a caixa de ressonància. És el cos qui es transforma en música, experiència que sens dubte enriquirà l'alumnat i modificarà substancialment la perspectiva de la seua aproximació a l'instrument.

D'altra banda, i igual que succeeix amb les assignatures d'Orquestra, Banda o Conjunt l'activitat coral servirà també per a evitar l'aïllament de l'instrumentista dins d'un repertori, unes dificultats i un *modus operandi* de caràcter fortament individual. A canvi, l'alumnat se sentirà participat d'una interpretació col·lectiva, en la qual l'afinació (quasi sempre fixa en els instruments polifònics, que no requereixen la participació de l'interpret per a aconseguir-la), l'empastament, l'homogeneïtat en el fraseig i la claredat de les textures seran alguns dels objectius a aconseguir. L'actitud d'escolta i d'adequació de la seua veu a la dels companys de registre, d'una banda, i a la suma de tot el conjunt, d'una altra, redundaran també en benefici de l'amplitud de mires i de l'enriquiment musical de l'instrumentista.

El cor fomentarà, així mateix, les relacions humanes entre l'alumnat, acostumats a una pràctica instrumental individual. Com en l'execució orquestral, el cor incentivarà tant una actitud de disciplina com la necessitat de seguir les indicacions del director o directora, de manera que el treball realitzat en els assajos pot donar fruit en el concert o en la interpretació de la versió definitiva d'una obra. La sensació, com a integrants d'un cos col·lectiu, serà també molt diferent, ja que l'alumnat sentirà la responsabilitat compartida, per veure's acompanyats i, d'alguna manera, protegits pels companys amb els quals, sens dubte, sorgiran relacions de companyonia i d'intercanvi.

La història ens mostra com les capelles musicals de catedrals, esglésies o corts han constituït la millor escola per a formar tant compositors com instrumentistes cantants. Alguns països del nostre entorn cultural han conservat aquesta tradició i molts dels seus músics més destacats van iniciar la seua formació d'aquesta manera. L'activitat coral permet un acostament a la gran tradició polifònica —particularment rica en el cas del nostre país— i, no menys important, al riquíssim patrimoni folklòric. Aquest contrast entre repertori culte i popular, religiós i profà, accentua encara més la importància d'aquesta disciplina coral i la necessitat d'incloure-la en el currículum dels ensenyaments professionals.

Objectius

Els ensenyaments de Cor dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Familiaritzar-se amb el llenguatge gestual propi de la direcció coral.
- b) Controlar de manera conscient el mecanisme respiratori i l'emissió vocal per a enriquir les possibilitats tímbriques i proporcionar capacitat de resistència a la veu.
- c) Utilitzar l'"oïda interna" com a base de l'afinació, de l'audició harmònica i de la interpretació musical.
- d) Adonar-se de la importància d'escoltar el conjunt i d'integrar-s'hi per a contribuir a la unitat sonora.
- e) Conèixer a través de la pràctica coral tant la música de la nostra tradició occidental com la d'altres cultures, i així fer palesa la seua importància en la formació integral de la persona aprofundint en el coneixement dels diferents estils i dels recursos interpretatius de cadascun.
- f) Reconèixer els processos harmònics i formals a través del repertori vocal.
- g) Llegir a primera vista amb un nivell que permeta el muntatge fluid de les obres.
- h) Participar en la planificació i la realització en equip d'activitats corals valorant les aportacions pròpies i alienes en funció dels objectius establits, mostrant una actitud flexible i de col·laboració i assumint responsabilitats en el desenvolupament de les tasques.

Continguts

- Característiques de la veu humana. Classificació de les veus.
- Respiració, entonació, articulació i ressonància com a elements bàsics de l'emissió vocal. Vocalitzacions, entonació d'acord i cadències per a desenvolupar l'oïda harmònica i l'afinació.
- Pràctica de la memòria com a element rector de la interpretació.
- Desenvolupament de l'audició interna com a element de control de l'afinació, de la qualitat vocal i del color sonor del conjunt.
- Entonació d'interval·ls consonants i dissonants en diferents graus de complexitat per a afermar l'afinació.
- Pràctica de la lectura a vista.
- Anàlisi i interpretació de repertori d'estil polifònic i contrapuntístic a quatre i més veus mixtes amb acompanyament instrumental o sense.
- Adquisició progressiva de la seguretat personal en l'exercici del cant coral. Valoració del silenci com a marc de la interpretació.
- Aplicació del text a la música coral. Pronunciació i dicció. Interpretació dels textos que afavorisquen el desenvolupament de l'articulació, la velocitat i la precisió rítmica.
- Fonaments bàsics de tècnica de direcció coral.
- Anàlisi i interpretació d'obres de repertori coral de diferents èpoques i estils així com d'altres gèneres i altres àmbits culturals.

Criteris d'avaluació

1. Reproduir en quartet (o el corresponent repartiment) qualsevol de les obres programades durant el curs.

Mitjançant aquest criteri es tracta de valorar la seguretat per a interpretar la part pròpia, juntament amb la integració equilibrada en el conjunt, així com la capacitat d'articular i afinar amb correcció.

2. Reproduir qualsevol de les obres programades durant el curs en conjunt de tres o més membres per corda.

Aquest criteri tracta d'avaluar la capacitat per a adequar tots els elements de la interpretació a l'eficàcia del conjunt i l'actitud de col·laboració entre els diferents participants.

3. Improvisar obres homofòniques de poca o mitjana dificultat i de clars contorns tonals. Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de relacionar l'afinació amb el sentit tonal i la destresa de lectura a vista.

4. Improvisar una obra polifònica de caràcter contrapuntístic de poca o mitjana dificultat. Es tracta d'avaluar la capacitat d'integració en la lògica del discurs musical a través dels jocs imitatius.

5. Preparar una obra en grup, sense la direcció del professor o professora.

Aquest criteri tracta de valorar la capacitat per a aplicar els coneixements dels diferents elements que intervenen en la interpretació de manera adequada amb l'estil triat.

6. Entonar acords a quatre veus en estat fonamental a partir del *la* del diapasó, ampliant progressivament la dificultat variant el so de referència.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat perquè cada membre del cor pense en un temps mínim el so que li correspon i el reproduïsca de manera afinada.

Fonaments del Cant Valencià

Introducció

L'assignatura teoricopràctica de Fonaments del Cant Valencià constarà de tres mòduls (Vocalitat, Poètica de l'Oralitat i Història), que constituïran la formació sistematitzada per a comprendre la tradició del cant valencià des d'una perspectiva etnomusicològica, i que s'aniran relacionant. El primer mòdul se centrarà en la vocalitat, els estils i les tècniques vocals tradicionals del món i de l'àrea mediterrània, així com en la vocalitat del cant valencià: l'estil vocal, els models melòdics principals, els estils melòdics pla i requintat, la modulació de la veu valenciana, l'ornamentació i la iconicitat de l'estil. El segon mòdul se centrarà en la poètica de l'oralitat, per a conèixer i aprendre a utilitzar el valencià i el seu registre col·loquial aplicat a la interpretació del cant valencià, així com la mètrica, les estructures estròfiques, els temes i les figures tradicionals, la tècnica de l'estil poètic improvisat dels versadors i la seua tradició, a més de la terminologia tradicional d'ús relatiu al cant valencià en les seues diferents facetes, aspectes que necessitaran una assimilació pràctica. El tercer mòdul se centrarà en la història del cant valencià i reflexionarà sobre la seua denominació, pràctiques i ocasions musicals, gènesis, geografia, repertori, acompanyament instrumental i desenvolupament cronològic; sobre la tradició en relació amb el cant i la música, així com en relació amb el canvi social i a l'individu en el cant valencià; sobre la transmissió i les generacions artístiques de cantadors d'estil; sobre la identitat col·lectiva valenciana en relació amb el cant valencià, i sobre la comparació amb altres tradicions de cant expressiu semblants.

Objectius

Els ensenyaments de Fonaments del Cant Valencià dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Adquirir la comprensió necessària del fenomen de la vocalitat en contrast i interrelació amb el de l'oralitat, i conèixer les tècniques vocals en el cant tradicional de diferents cultures, així com en el cant valencià, des de l'antropologia musical de la veu.
- b) Reconèixer, a través de l'audició i la reflexió, les característiques de l'estil del cant valencià, dels seus diferents models i estils melòdics, i de les seues formes expressives i patrons tradicionals d'ornamentació i microvariació.
- c) Estudiar la poètica de l'oralitat pròpia del cant valencià: la mètrica utilitzada en la seua lírica, les estructures estròfiques i la seua relació amb les estructures musicals, la varietat temàtica i l'estil poètic improvisat dels versadors, així com la tradició d'aquests.
- d) Conèixer i utilitzar la llengua valenciana per a interpretar apropiadament del cant valencià i emprar la fonètica i recursos lingüístics adequats al registre col·loquial usat popularment.
- e) Conèixer i usar de manera apropiada la terminologia tradicional d'ús relativa al cant valencià, tant en la seua denominació genèrica com en les seues diferents facetes musicals, poètiques i altres.
- f) Estudiar, des de la metodologia etnomusicològica contemporània, el cant valencià en el seu context geogràfic, cultural i social, així com comprendre el seu valor expressiu, artístic i identitari.
- g) Estudiar críticament les fonts, la gènesi i la història del cant valencià i reconèixer-lo com a forma d'expressió social i artística en el context de les tradicions de cant valencianes, ibèriques i mediterrànies.
- h) Estudiar la figura del cantador d'estil, les generacions artístiques conegudes d'aquests i la seua presència i projecció en la societat valenciana rural i urbana.
- i) Estudiar el fenomen de la tradició en relació amb el cant i la música, així com en relació amb el canvi social i a l'individu, i conèixer la seua significació històrica en la transmissió del cant valencià.
- j) Analitzar els valors culturals i socials dels cants tradicionals, i en particular del cant valencià, i aprendre a valorar-los com a part del patrimoni cultural immaterial valencià.

Continguts

- Estudi dels fenòmens de la vocalitat i de l'oralitat i l'aproximació a les tècniques vocals en diferents tradicions de cant del món.
- Anàlisi de l'estil del cant valencià, de les seues formes expressives i dels patrons interpretatius tradicionals. Estudi de la poètica de l'oralitat pròpia del cant valencià i dels versadors i la seua tradició.
- Ús de la llengua valenciana en la interpretació del cant valencià i en el versar. Coneixement i assimilació de la terminologia tradicional d'ús.

- Aplicació de la metodologia etnomusicològica contemporània. Anàlisi crítica de la bibliografia i la discografia.
- Estudi de les fonts d'informació històrica i la seua utilització.
- Estudi de la gènesi i la història del cant valencià.
- Comprensió de la figura del cantador d'estil i les seues generacions artístiques.
- Estudi del fenomen de la tradició en relació amb el cant i la música, al canvi social i a l'individu.
- Treball de relació entre cultura i tradició. Valoració com a patrimoni cultural immaterial.

Criteris d'avaluació

1. Identificar i saber explicar la vocalitat en el cant tradicional de diferents cultures, així com en el cant valencià, des de l'antropologia musical de la veu.

Aquest criteri, a través de l'audició i la reflexió crítica, pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per a reconèixer els paràmetres, les tècniques i les textures vocals en diferents estils de cant tradicional i la seua significació.

2. Identificar, per mitjà de l'audició, els diferents models melòdics i estils melòdics, així com les formes expressives i els patrons tradicionals d'ornamentació i microvariació del cant valencià, i saber analitzar-ne els trets més característics i la iconicitat.

Aquest criteri avalua la capacitat de l'alumnat per a identificar els trets estilístics i els recursos vocals més importants del cant valencià, així com per a saber comprendre'ls en relació amb la seua base corporal o social.

3. Demostrar competència lingüística adequada al registre col·loquial utilitzat popularment en la interpretació del cant valencià, així com en la utilització del llenguatge tradicional d'ús referit a les seues diferents facetes musicals, poètiques i altres.

Per mitjà d'aquest criteri es pretén avaluar en l'alumnat la capacitat d'ús de la llengua valenciana de manera apropiada per a interpretar el cant valencià i per a referir-se adequadament als seus diferents aspectes segons la terminologia tradicional.

4. Identificar els temes i les figures tradicionals de la lírica del cant valencià i els trets de la tècnica de l'estil poètic improvisat dels versadors, així com demostrar competència en el versar de manera elemental.

Aquest criteri avalua la capacitat per part de l'alumnat d'improvisar versos senzills segons la poètica de l'oralitat característica de la tradició del cant valencià.

5. Demostrar una pronunciació clara i una distribució apropiada dels colps sil·làbics en els versos improvisats, segons la fonètica tradicional valenciana.

Aquest criteri pretén comprovar la capacitat de l'alumnat per a aplicar, de manera autònoma, els coneixements fonètics en la interpretació musical i expressar el cant amb l'exactitud apropiada per a aconseguir una comunicació comprensible i efectiva.

6. Realitzar comentaris sobre textos de la bibliografia, la discografia i la literatura relatius al cant valencià, i analitzar-los des d'una perspectiva etnomusicològica contemporània.

Aquest criteri avalua la capacitat de l'alumnat per a captar, descriure i valorar críticament els plantejaments i les informacions plasmats per diferents autors.

7. Reconèixer i utilitzar les diferents fonts d'informació històrica, i argumentar la interpretació i la significació.

Amb aquest criteri es pretén comprovar si l'alumnat identifica i situa cronològicament els diferents períodes de la història del cant valencià, així com si en distingeix les principals característiques i significació.

8. Realitzar un treball d'investigació etnogràfica i històrica sobre la figura d'algun cantador d'estil o algun aspecte rellevant de la tradició del cant valencià, o bé un treball comparatiu amb altres tradicions de cant valencianes, ibèriques o mediterrànies.

Per mitjà d'aquest criteri es pretén avaluar el pensament crític de l'alumnat, així com la seua capacitat per a interrelacionar els coneixements adquirits.

9. Saber valorar el fenomen de la tradició en relació amb el cant i la música, així com en relació amb el canvi social i l'individu, i conèixer la seua significació històrica en la transmissió del cant valencià.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per a analitzar el desenvolupament del cant valencià a través del temps i per a identificar el seu valor com a patrimoni immaterial.

Gèneres i Manifestacions de la Música Tradicional

Introducció

La cultura i la música tradicional tenen la particularitat de ser elements identitaris fonamentals d'un poble o una societat, i resulten imprescindibles per a conèixer i ser reconeguts per altres cultures i societats. D'origen popular i de tradició oral, la música tradicional constitueix un element immortal del patrimoni cultural i artístic de la humanitat.

El concepte de patrimoni cultural s'ha ampliat més enllà de monuments i museus perquè les senyes d'identitat d'un poble o una societat transcendeixen sempre la materialitat. El patrimoni cultural valencià, reconegut per la Llei 4/1998, d'11 de juny, presenta en molts aspectes una gran vitalitat; són els elements que han sigut objecte de transmissió oral i mantinguts per la mateixa societat que el crea i el transmet fins a l'actualitat els que més s'han de valorar dins d'aquest patrimoni.

A diferència d'altres tipus de músiques, i fins a una època recent, la música tradicional valenciana ha estat al marge de l'activitat en sales o llocs de concerts per estar interpretada generalment per persones sense preparació acadèmica. Aquesta música es caracteritza pel seu ús social i participatiu; així mateix, la interpretació de les melodies i els ritmes està associada a una funció determinada dins d'una festa o ritual. El públic interactua amb els intèrprets i adquireix un rol d'agent col·laborador i no de simple espectador com en altres músiques.

Aquesta circumstància proveeix l'intèrpret d'una certa llibertat interpretativa i creativa, que es tradueix amb el costum d'ornamentar i variar les melodies. Així mateix, molt sovint, la seua autoria és indeterminada, però independentment que es conega o no el nom de l'autor, que s'haja fixat prèviament amb notació musical o no, la seua evolució no depèn dels paràmetres establits pel creador, sinó que cada interpretació es converteix en un fet particular de cadascun dels intèrprets i de les situacions d'ús.

L'assignatura teoricopràctica de Gèneres i Manifestacions de la Música Tradicional indaga sobre l'ús i la funcionalitat de la dolçaina i el tabal en la música tradicional, ja que aquesta funcionalitat està clarament lligada a la seua potència i projecció del so.

Objectius

Els ensenyaments de Gèneres i Manifestacions de la Música Tradicional dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Adquirir la sensibilitat auditiva necessària tant per a poder discriminar trets formals característics a partir d'un àudio com per a poder transcriure melodies, xifrats i ritmes tradicionals.
- b) Analitzar harmònicament, melòdicament i rítmicament els gèneres proposats.
- c) Conèixer les manifestacions més emblemàtiques de la música tradicional, els seus rituals i la seua indumentària.
- d) Contextualitzar els gèneres i les manifestacions culturals més representatives.
- e) Estudiar i analitzar, des d'una visió crítica i de manera rigorosa, les pràctiques musicals més representatives.
- f) Descriure i divulgar agrupacions característiques i la seua funció i repercussió en el context social i cultural.
- g) Estudiar i conèixer els gèneres de la música tradicional.
- h) Conèixer i valorar l'organologia de la música tradicional valenciana: percussions, flabiols, dolçaines, tabalets, instruments de corda polsada, agrupacions musicals, etc.
- i) Descriure les possibilitats sonores dels instruments i saber utilitzar-les, dins del context, així com les possibilitats de variació, ornamentació o d'adaptació de melodies i estructures, en relació amb la funció i el context.
- j) Interpretar i ornamentar un repertori integrat per diferents gèneres, així com practicar música de conjunt en les formacions pròpies de l'instrument de diversa configuració, atenent les necessitats organològiques del repertori.
- k) Interpretar i ornamentar un repertori tradicional associat a diferents estils i manifestacions més representatives adequant les formacions al repertori.
- l) Apreciar i valorar la música tradicional com a part del patrimoni cultural i de transmissió oral, així com conèixer i estudiar la seua evolució i estil a través de la investigació etnomusicològica.

Continguts

- Descripció dels gèneres i les manifestacions pròpies de la cultura popular valenciana i la seua indumentària.
- Coneixement del fons d'informació fonogràfica, tant fonoteques i arxius amb gravacions de camp com gravacions professionals i gravacions particulars que es poden consultar.
- Interpretació i ornamentació del repertori i gèneres musicals estudiats, tant individualment com en grup si així ho requereix el repertori.
- Estudi i interpretació de diferents estils i rituals. Imitació d'altres sonadors.

- Estudi de les diferents manifestacions en què la música tradicional té un paper fonamental i la seua repercussió social.
- Aspectes històrics i socials dels gèneres i les manifestacions de la música tradicional.
- Transcripció de melodies i ritmes tradicionals, així com els ornaments i les dinàmiques.
- Estudi i coneixement de diferents fonts orals i de repertori escrit, cançoners, fons de partitures en línia, webs especialitzades, transcripcions...
- Estudi dels diferents gèneres de la música tradicional.
- Organologia: percussions, flabiols, dolçaines, tabalets, instruments de corda polsada, agrupacions musicals, etc.
- Anàlisi harmònica, melòdica i rítmica dels gèneres de la música tradicional.
- Valoració de la música tradicional valenciana com a part del patrimoni cultural.

Criteris d'avaluació

1. Identificar els diferents gèneres i manifestacions vocals, instrumentals i mixtos de la música tradicional.

Aquest criteri avalua el coneixement teoricopràctic de l'alumnat en relació amb els diferents gèneres i manifestacions de la música tradicional.

2. Identificar el context del gènere, manifestació i ritual, amb la finalitat d'adequar una estètica en el comportament i en la indumentària.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el coneixement al voltant del context de cada gènere, manifestació i ritual, així com la seua indumentària i actitud positiva i respecte del context.

3. Demostrar domini en l'anàlisi i execució de les pràctiques musicals més representatives.

Aquest criteri avalua la capacitat d'interrelacionar els coneixements tècnics i teòrics necessaris per a aconseguir una interpretació adequada i també el grau de sensibilitat i imaginació per a aplicar els criteris estètics corresponents.

4. Demostrar domini en la realització transcripcions de melodies, xifrats i ritmes tradicionals a partir de fonts orals i gravacions.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el grau de sensibilitat auditiva en la transcripció de melodies i ritmes, així com la seua capacitat per a identificar la cèl·lula rítmica, la tonalitat i el mode.

5. Realitzar anàlisis harmòniques, melòdiques i rítmiques i estructurals de diferents gèneres i melodies.

Es tracta d'avaluar el coneixement que té l'alumnat en relació amb l'anàlisi del repertori i dels ritmes.

6. Demostrar el coneixement de l'organologia pròpia de la música tradicional valenciana. Aquest criteri tracta d'avaluar el coneixement de l'organologia i les agrupacions musicals més representatives en la música tradicional valenciana.

7. Mostrar iniciativa personal en l'estudi de la música tradicional com a part del patrimoni cultural i la seua evolució.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar l'actitud i la investigació rigorosa de la música tradicional i del patrimoni cultural, analitzant la seua evolució.

8. Demostrar seguretat i precisió en l'ús de la terminologia adequada.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar l'ús correcte dels termes i els conceptes adquirits i la incorporació correcta a través de l'estudi de les matèries pròpies de l'assignatura.

9. Realitzar interpretacions de diferents gèneres, manifestacions i formacions estudiades. Aquest criteri avalua la capacitat d'interrelacionar els coneixements tècnics i teòrics necessaris per a aconseguir una interpretació adequada.

10. Ornamentar de manera adequada melodies pròpies de la música tradicional tenint en compte les característiques del gènere al qual pertanyen i l'ús de les possibilitats sonores de l'instrument.

Per mitjà d'aquest criteri es pretén avaluar el coneixement de les característiques i del funcionament mecànic de l'instrument, així com el domini en els recursos expressius i ornamentals i la utilització de les seues possibilitats en relació amb els gèneres estudiats.

Guitarra Aplicada al Repertori de Cant d'Estil

Introducció

L'assignatura de Guitarra Aplicada al Repertori de Cant d'Estil se centra en l'aprenentatge de l'acompanyament bàsic per als diferents cants o models melòdics del repertori del cant d'estil, així com els seus tons tradicionals i actuals, incloent-hi els diferents acords i successions d'acords tradicionals. L'alumnat aprendrà la interpretació de l'acompanyament dels distints cants, tant els d'estructura musical de *fandangà* (l'u i dos, l'u i dotze) com els d'estructura de fandango del sud (l'u, la riberenca, l'alacantina i altres), i es formarà en l'adquisició de la competència suficient i l'habilitat necessària per a participar en la pràctica de l'assignatura de Conjunt del Cant valencià, així com de les cantades al carrer. A més, l'assignatura prestarà atenció especial a l'aspecte corporal, és a dir, a les actituds posturals tradicionals i a la tècnica tradicional de raspar la guitarra en el cant d'estil. Així mateix, s'aprofundirà en l'acompanyament dels diferents gèneres de la música tradicional, tant els d'interpretació individual —jotes, seguidilles, havaneres, etc.— com els de manera col·lectiva —*asguilandos*, *peteneres*, *mayos*, etc.

Objectius

Els ensenyaments de Guitarra Aplicada al Repertori de Cant d'Estil dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer les característiques i les possibilitats de l'instrument per a utilitzar-les dins del cant d'estil, usant la *scordatura* o afinació alterada tradicional.
- b) Adquirir les actituds posturals tradicionals del cos en l'acompanyament, així com la tècnica tradicional de raspar la guitarra en el cant d'estil.
- c) Estudiar els diferents acords i successions d'acords tradicionals usats en els distints estils.
- d) Interpretar l'acompanyament bàsic per als diferents cants o models melòdics del repertori, tant els d'estructura musical de *fandangà* com els d'estructura de fandango del sud, segons la dificultat adequada a cada nivell.

- e) Estudiar i practicar els tons tradicionals i actuals (i els diferents acords) usats en l'acompanyament dels distints cants d'estil, usant la *scordatura* tradicional.
- f) Demostrar una autonomia progressiva en la utilització dels coneixements musicals per a l'acompanyament del cant d'estil.
- g) Adquirir la competència suficient i l'habilitat necessària per a participar en la pràctica de l'assignatura Conjunt de Cant Valencià, així com en la de les cantades al carrer.
- h) Conèixer el xifrat i les seues principals característiques.
- i) Practicar la improvisació i la interacció amb els membres del grup transportant, si és necessari, a qualsevol tonalitat.
- j) Conèixer els principals gèneres de la música tradicional, tant des del vessant rítmic com harmònic.

Continguts

- Tècnica de la guitarra aplicada a la interpretació del cant d'estil, així com d'una utilització i una identificació conscient de l'instrument.
- Posició corporal.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.
- Perfeccionament de tota la gamma d'articulacions i modes d'acords.
- Desenvolupament de les distintes successions d'acords per a l'acompanyament del cant d'estil.
- Principis harmònics pràctics adaptats a les necessitats específiques del cant d'estil.
- Acompanyament del cant d'estil en les cantades, així com en el ball.
- Pràctica d'acompanyament en cant i ball, així com la interrelació amb el conjunt d'altres instruments afins per al desenvolupament de la música tradicional.

Criteris d'avaluació

1. Mostrar en la interpretació tradicional la capacitat d'aprenentatge progressiu individual.

Aquest criteri d'avaluació pretén verificar que l'alumnat és capaç d'aplicar en el seu estudi les indicacions del professorat, i amb aquestes, desenvolupar l'autonomia de treball que els permeta una certa valoració del seu rendiment.

2. Mostrar la necessària sensibilitat auditiva en l'afinació i en l'ús de les possibilitats sonores de l'instrument.

Amb aquest criteri es pretén avaluar el coneixement de les característiques tècniques i el funcionament mecànic de l'instrument, i la utilització de les seues possibilitats aplicades a la música tradicional.

3. Adquirir una autonomia progressivament major en la resolució de problemes tècnics i interpretatius.

Per mitjà d'aquest criteri es vol comprovar el desenvolupament que l'alumnat ha aconseguit i la seua capacitat d'autocrítica.

4. Executar individualment o en grup l'acompanyament dels distints models melòdics del cant d'estil per a les cantades o per al ball.

Es tracta d'avaluar el coneixement que l'alumnat posseeix del repertori de l'instrument, així com el grau de sensibilitat per a aplicar criteris estètics corresponents a la tradició.

5. Aconseguir l'autonomia necessària per a abordar l'acompanyament de la interpretació dins dels marges establits tradicionalment.

Aquest criteri d'avaluació presta atenció a la capacitat de l'alumnat d'adaptar-se musicalment i sonorament als companys per a realitzar un treball comú.

6. Actuar en públic dins d'un programa adequat al seu nivell i demostrar la seua capacitat i qualitat artística.

Per mitjà d'aquest criteri es pretén avaluar la capacitat d'autocontrol de l'alumnat i el grau de maduresa de la seua personalitat artística.

Guitarra Complementària

Introducció

La música de la cultura occidental en els últims segles està basada en la simultaneïtat sonora, contrapuntística i/o harmònica. Per a qualsevol músic la pràctica d'un instrument polifònic és una eina de treball d'indubtable eficàcia, ja que li oferirà la possibilitat de penetrar en el teixit d'una partitura polifònica més o menys complexa, aprenent-la globalment en les dimensions vertical i horitzontal i convertint-la immediatament en realitat sonora. El desenvolupament de l'audició interna resultarà afavorit i reforçat mitjançant la comprovació immediata en l'instrument polifònic de com sona en la realitat el que s'imagina en la ment a partir de l'escriptura. Així mateix, es potenciarà el desenvolupament del sentit harmònic i contrapuntístic de l'alumnat. A més, per als intèrprets d'instruments monòdics o de capacitat polifònica limitada com els instruments de plectre, amb un ampli repertori d'obres amb acompanyament d'un instrument polifònic, aquesta pràctica és un mitjà auxiliar valuósíssim per a conèixer millor el repertori específic de l'instrument propi. Els instruments de gran capacitat polifònica són, per la seua constitució, els de tecla, l'arpa i la guitarra. Entre aquests, la guitarra apareix com l'instrument idoni per a realitzar aquesta funció complementària per als instrumentistes de plectre per les raons següents: la ja apuntada capacitat polifònica i harmònica, l'amplitud de registre, el fet d'acostar-se a un instrument que formarà part de les mateixes agrupacions instrumentals (orquestra de pulsació i plectre), la senzillesa de mecanisme i la similitud en la tècnica de mà esquerra als instruments de pua davant d'altres instruments polifònics i la relativa fàcil disponibilitat davant dels instruments de tecla.

El nivell d'exigència quant a capacitat tecnicinterpretativa no pot ser el mateix per a guitarristes que per a no guitarristes, així com la metodologia que cal seguir tampoc no pot ser la mateixa. D'altra banda, l'obligatorietat de conèixer la guitarra en aquests estudis es preveu per la necessitat que del seu estudi tenen els instrumentistes de plectre. Amb aquesta assignatura es confereix solidesa a aquest període d'estudis marcat pel seu

caràcter propedèutic. Així mateix, es pretén oferir un ensenyament orientat a completar la formació dels instrumentistes de plectre i a posar en mans de l'alumnat que haja d'optar per altres especialitats en el grau superior uns coneixements útils que els permeta l'accés pràctic a qualsevol música. Amb aquest objectiu, l'ensenyament no s'orientarà tant cap al desenvolupament d'una gran capacitat tècnica com a potenciar altres aspectes, ja assenyalats abans, com ara la percepció global de l'harmonia, l'audició interna, l'habilitat en la lectura a primera vista (incloent-hi una simplificació del que hi ha escrit en la partitura), etc. Per descomptat, convé tindre en compte que la capacitat de realització en la guitarra estarà sempre condicionada pel grau de domini aconseguit en la tècnica de l'instrument, però és evident que, en aquest sentit, els nivells que cal fixar han de ser com a màxim els d'un ensenyament elemental de l'instrument. L'amplitud de contingut i dedicació horària no ha de conduir a una preparació instrumentista significativa. D'aquesta manera, la guitarra podrà complir una desitjable i convenient funció complementària en l'especialitat d'Instruments de Plectre.

Objectius

Els ensenyaments de Guitarra Complementària dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer les característiques i les possibilitats de l'instrument per a utilitzar-les dins del nivell.
- b) Entendre la lògica del diapasó i la disposició dels acords i les escales derivada de la seua afinació.
- c) Comprendre el discurs musical a través de l'escriptura guitarrística.
- d) Aconseguir progressivament rapidesa de reflexos en la lectura a primera vista, amb l'instrument.
- e) Comprendre els elements essencials harmónicoformals d'una partitura polifònica.
- f) Aconseguir una tècnica guitarrística elemental, basada en la percepció de la pròpia relaxació.
- g) Interpretar un repertori propi de la guitarra que incloga obres senzilles representatives de diferents èpoques i estils.

Continguts

- Desenvolupament de la percepció interna de la pròpia relaxació, així com criteris per a la detecció i l'eliminació de tensions durant l'execució.
- Identificació conscient per a adoptar una posició adequada del cos respecte a l'instrument, que possibilita i afavorisca l'acció del conjunt braç-avantbraç-monyica-mans-dits esquerres sobre el diapasó i drets sobre les cordes.
- Principis generals de la digitació guitarrística i el seu desenvolupament en funció d'expressar amb tota claredat les idees i els continguts musicals.
- Principis generals d'alguns procediments tècnics bàsics de la guitarra (arpegis, lligats, escales, acords i celleta).

- Aprenentatge de les diverses maneres de pulsació o atac possibles, en funció sempre de la dinàmica, el fraseig i el sentit musical general del fragment de què es tracte.
- Pràctica de tècnica polifònica en la guitarra a dues, tres o més veus.
- Aprenentatge de les diverses formes d'atac amb la mà dreta per a aconseguir progressivament la qualitat sonora adequada i realitzar diferents plans simultanis.
- Lectura a vista de fragments breus de forma i tonalitats senzilles.
- Lectura harmònica (xifrat llatí i americà, lectura d'acords, sèries d'acords enllaçats, acords en arpegis en tota la seua varietat de presentacions possibles) i lectura contrapuntística, a dues, tres i més veus sempre en dificultat progressiva.
- Improvisació de cadències, així com d'esquemes harmònics senzills.
- Diferents maneres d'acompanyament: vals, masurca, minuet, rondó, etc.
- Selecció progressiva quant al grau de dificultat dels exercicis, estudis i altres inicials del repertori per a guitarra propi tradicional que es consideren útils per al desenvolupament conjunt de la capacitat musical i tècnica de l'alumnat.
- Aproximació a la part de guitarra d'obres de repertori pròpies de l'especialitat.

Criteris d'avaluació

1. Llegir fragments breus a primera vista, de manera senzilla, i en tonalitats de dificultat progressiva sense modulació.
Aquest criteri d'avaluació pretén constatar la capacitat de l'alumnat per a desenvolupar-se amb un cert grau d'autonomia en la lectura a primera vista de fragments o obres.
2. Tocar l'instrument amb una col·locació correcta del cos i les dues mans en l'instrument fent un ús adequat de la cadira i els diferents tipus de suport existents.
Mitjançant aquest criteri es pretén constatar una posició que permeta adquirir el nivell tècnic exigint amb la màxima relaxació i naturalitat.
3. Realitzar exercicis seguint els principis bàsics de digitació per a les dues mans.
Amb aquest criteri es pretén verificar l'assimilació dels principis bàsics de la digitació i la tècnica de la guitarra.
4. Mostrar en els estudis i les obres la capacitat d'aprenentatge progressiu individual.
Aquest criteri d'avaluació pretén verificar que l'alumnat és capaç d'aplicar en l'estudi les indicacions del professorat i, amb aquestes, desenvolupar l'autonomia de treball que els permeta una certa valoració del seu rendiment.
5. Interpretar la part de guitarra del repertori inicial específic dels instruments de plectre.
Aquest criteri d'avaluació pretén comprovar la capacitat de l'alumnat per a utilitzar el tempo, l'articulació i la dinàmica com a elements bàsics de la interpretació i la seua capacitat d'adaptació al solista.
6. Actuar com a membre d'un grup i manifestar la capacitat de tocar al mateix temps que s'escolta i s'adapta musicalment i sonorament a la resta dels instruments o veus.
Aquest criteri d'avaluació para atenció a la capacitat de l'alumnat d'adaptar-se musicalment i sonorament als seus companys per a fer un treball comú.
7. Analitzar l'estructura harmònica interna d'un fragment de música sense modulació i construïda sobre acords tonals.

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de l'alumnat per a trobar l'estructura harmònica subjacent en un fragment de música i determinar els diferents tractaments a què ha sigut sotmesa aquesta per a executar l'obra.

8. Reduir a estructures harmòniques un fragment senzill de música escrit per a instrument polifònic.

Mitjançant aquest criteri es podran valorar els coneixements analítics de l'alumnat en relació amb la identificació de les estructures harmòniques bàsiques (de manera tradicional o amb xifrat), mitjançant un exercici de lectura basat principalment en l'eliminació de tot el que no siga essencial des del punt de vista d'aquestes estructures.

9. Lectura simplificada d'obres o fragments amb disposicions harmòniques típicament de guitarra (acords, arpegis, etc.).

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de síntesi de l'alumnat i la seua rapidesa en la realització de passatges harmònics simples, però d'execució relativament complicada.

10. Lectura a primera vista d'una partitura senzilla participant dins d'un grup d'instruments o acompanyant un solista.

Es tracta de valorar el grau de desenvolupament dels reflexos i altres qualitats que són estimulades en l'alumnat a través de la lectura improvisada, formant part d'un grup d'instrumentistes o en l'acompanyament a un solista vocal i instrumental.

Història de la música

Introducció

L'assignatura d'Història de la Música, en el context dels ensenyaments professionals de Música, compleix una doble funció: primera, i més òbvia, la transmissió de tots els sabers i les competències vinculades a la historiografia musical, l'estètica i el desenvolupament del fet sonor dins dels àmbits social, polític, econòmic i tecnològic; i segona, establir un espai de trobada on tots els coneixements previs de l'alumnat s'interrelacionen i donar un sentit complet a l'experiència musical des d'una perspectiva holística i propedèutica. Aquesta assignatura, com a clau de volta, permet vincular la pràctica interpretativa vocal-instrumental amb la creació, la direcció, l'estudi formal, la sintaxi i morfologia del llenguatge musical i amb la resta de pràctiques vinculades a la música: la producció i difusió, la pedagogia, l'emprenedoria, la legislació, el mercat artístic i la investigació científica. L'apropament històric i global, encara més, ens permet mostrar la música dins del complex relat de la humanitat i, en dialèctica amb la diversitat cultural del món, lluny dels biaixos etnocèntrics, classistes i sexistes. Aquesta matèria, en conjunt, ajuda l'alumnat a entendre el context, els condicionants i l'epistemologia de la música.

El plantejament actual de l'assignatura, en consonància amb les últimes aportacions metodològiques i deontològiques dins de les ciències socials, pretén superar l'enfocament memorístic, aïllacionista i reduccionista anterior.

El disseny competencial de la Història de la Música parteix de tres eixos fonamentals. Primer, la perspectiva pràctica. La matèria s'ha d'entendre des de la seua aplicabilitat: tant als aspectes més directes —audició estructurada, anàlisi i comentari de materials històrics i investigació sociohistòrica— com als més tangencials —des de la preparació del repertori vocal-instrumental a l'exercici crític de la ciutadania. Tots els sabers, doncs,

van dirigits a una posada en pràctica ulterior i evident. Segon, la interconnexió. Les metodologies actives, que posen l'alumnat en el centre del procés d'aprenentatge, plantegen la necessitat d'establir marcs multidisciplinaris i interdisciplinaris. Una coordinació adequada amb la resta de la formació musical afavorirà més comprensió i més ràpida per part del grup-aula. D'aquesta manera, s'aconseguirà, a més, una translació immediata de les competències a la resta dels espais formatius. Tercer, la reflexió. La possibilitat d'anar més enllà en les preguntes i de conèixer els diferents aspectes que influeixen en el fet sonor promouran l'argumentació i el debat. Aquests aspectes, bàsics en una cultura democràtica, seran el pas previ a les reflexions ètiques i estètiques i a l'establiment de l'imprescindible pensament crític.

L'assignatura, encara més, no pot obviar el moment històric i l'espai geogràfic des d'on sorgeix. Per això, i més enllà del que recull l'àmbit del contingut, l'aplicació docent de la matèria haurà de tindre sempre presents dos aspectes. D'una banda, la igualtat de gènere. Això implica, primer, la introducció normalitzada de la dona (tant en aspectes de repertori, com en les diverses facetes pràctiques realitzades al llarg de la història) i, segon, l'explicitació de com la visió dominant masculista ha obviat, històricament, totes aquestes manifestacions artístiques. D'altra banda, la perspectiva valenciana. La mirada i el discurs sempre procedeixen d'una ubicació que, en darrera instància, els dona sentit. El disseny curricular, doncs, no pot obviar que s'ha fet des del context de l'actual territori valencià. Per això, ha d'incloure les diverses manifestacions de la nostra cultura i ha de resseguir —amb atenció especial— les diferents formes territorials que, al llarg de la història, ha presentat.

Finalment, cal fer esment de la vinculació necessària de l'estudi historiogràfic amb el present. L'alumnat, centre fonamental del procés educatiu, és coneixedor de la seua realitat contemporània. Així doncs, la referència constant de l'assignatura al moment present i la dialèctica establida dins l'eix cronològic facilitarà la seua aproximació i una comprensió més contextualitzada del fet musical.

L'assignatura Història de la Música s'articula per mitjà de cinc àmbits competencials. Cadascun fa referència a un dels aspectes fonamentals de la tasca historiogràfica i incorpora tant els sabers com els objectius clau del procés d'ensenyament-aprenentatge. Successivament, tracten l'escolta i l'anàlisi de paràmetres musicals, la identificació i la vinculació de les característiques estilístiques amb el seu context sociohistòric, l'estudi interdisciplinari i la valoració del patrimoni cultural, la reflexió i argumentació estètica i la investigació i creació musical.

L'aplicació d'aquest disseny competencial i la seua valoració per mitjà dels criteris d'avaluació haurà d'adaptar-se al nivell de desenvolupament psicopedagògic de l'alumnat i al seu bagatge previ. Tot i que els sabers plantejats són els comuns dins l'àmbit de la Història de la Música, el seu abordatge s'haurà de limitar a la presentació i la introducció dels aspectes generals.

Objectius

Els ensenyaments d'Història de la Música dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer els principis fonamentals del so, la percepció auditiva i l'acústica i els registres sonors.
- b) Desenvolupar l'audició conscient en relació amb la contextualització d'obres musicals dins d'un període històric o estil.
- c) Reconèixer les diferents agrupacions instrumentals i vocals i les tècniques de composició històriques.
- d) Apreciar i valorar críticament les diferents manifestacions musicals.
- e) Conèixer el context de cadascun dels períodes històrics i entendre la diversitat cultural i artística en cada període històric.
- f) Identificar i les característiques musicals dels diferents estils i corrents al llarg de la història.
- e) Comprendre l'ús i la funció social de la música des de l'Edat Mitjana fins a l'actualitat.
- g) Relacionar el fet musical amb les altres manifestacions artístiques i culturals.
- h) Identificar els condicionants socials en el desenvolupament de la música.
- i) Elaborar judicis estètics en relació al fet musical.
- j) Expressar-se, de manera oral i escrita, mitjançant un discurs adequat, coherent i cohesionat.
- k) Conèixer i valorar les línies d'investigació musical actuals i l'aplicació del mètode científic.
- l) Afavorir la creació artística en diferents mitjans.
- m) Fomentar i desenvolupar una identitat musical pròpia.

Continguts

- Tecnologia musical. El so, la seua percepció i l'acústica. Els paràmetres musicals. L'organologia i les agrupacions instrumentals i vocals. La construcció d'instruments i les tecnologies de gravacions i difusió de la música. Les professions de la música.
- Creació musical. Les tècniques de composició històriques generals. La notació musical al llarg de la història. Els períodes històrics. Els estils musicals i les seues característiques des de l'Edat Mitjana fins a l'actualitat. Les obres i les compositores i compositors més representatius de la història de la música. L'ús i la funció social de música al llarg de la història. La relació entre la producció, la interpretació i la recepció de la música al llarg de la història.
- Fonaments de l'art. Els grups humans i la cultura. La relació de música, art i cultura. El pensament musical. La música dins del context social. El judici estètic.
- Investigació musical. El comentari de textos històrics, teòrics i estètics. L'exposició oral i escrita de reflexions estètiques. La investigació musical i el mètode científic. Les fonts d'informació científica. Les tècniques d'investigació. L'aprenentatge basat en projectes artístics (ABPA). El comentari de text, d'imatge i d'audiovisual, la ressenya i la crítica musical.

Criteris d'avaluació

1. Analitzar mitjançant l'audició activa la identificació de paràmetres musicals, les característiques dels diferents estils i gèneres musicals al llarg de la història i relacionar-ho amb el context i el pensament historicoestètic en què es produeixen.
2. Conèixer l'evolució de les diferents formacions, l'organologia i els gèneres musicals al llarg de la història i relacionar-ho amb el context social en què apareixen.
3. Relacionar el fet musical amb el pensament filosòficoestètic i amb la resta de manifestacions artístiques contemporànies.
4. Elaborar arguments crítics i d'opinió de manera oral i escrita sobre textos, obres i fragments seleccionats.
5. Expressar amb correcció lèxica i mitjançant un discurs adequat, coherent i cohesionat l'opinió pròpia sobre diversos conceptes històrics i estètics.
6. Realitzar treballs d'investigació científica en què s'incorpore l'ús solvent de les noves tecnologies.
7. Participar activament en els projectes plantejats.
8. Adequar els coneixements adquirits a les interpretacions individuals i col·lectives.
9. Valorar el patrimoni històric, musical i cultural com a font cabdal per a explicar el present i la necessitat d'afavorir el seu desenvolupament artístic.

Idiomes Aplicats al Cant

Introducció

El cant és l'única disciplina musical que està indissolublement lligada a altres disciplines artístiques a través d'un dels mitjans primordials de comunicació i expressió: la paraula. El text està en l'origen mateix de tota música cantada, fins al punt que els començaments de la literatura musical han d'anar a buscar-se en els primers testimonis que es conserven de cerimònies religioses i de lírica popular que es van compondre per a ser cantats.

El patrimoni vocal acumulat a partir d'uns orígens tan remots és d'una riquesa incalculable, que es pot quantificar partint de la dada que la música purament instrumental —el protagonisme de la qual no ha fet sinó incrementar-se al llarg dels últims segles— té l'origen en la tradició vocal, en la necessitat, tan antiga com la música mateixa, d'acompanyar el cant monòdic, individual o plural, i, més tardanament, en l'ús de duplicar les veus en el cant polifònic, ús del qual acabarà independitzant-se, i donarà lloc així a noves i importantíssimes formes d'art sonor.

Com que text i música estan indissolublement units des de l'origen en la música cantada, l'especialitat de cant ha d'incloure una assignatura destinada a l'aprenentatge dels principals idiomes que són d'ús corrent en la música vocal. Abans de transmetre un missatge cal comprendre'l per a, a continuació, fer-lo arribar de manera intel·ligible al subjecte receptor, en aquest cas, l'oïdor, el públic en general. Tenim, doncs, d'una part, la necessitat ineludible d'entendre un text per a poder-lo comunicar amb sentit ple; d'una altra, l'obligació, no menys peremptòria, de "dir" aquest text de manera correcta quant a la seua articulació, pronunciació i accentuació. Referent a això, és necessari subratllar la importància que alguns fonemes posseeixen, quant a la seua sonoritat específica, per a provocar uns certs efectes musicals: la pura sonoritat d'uns certs fonemes pot influir decisivament en l'expressió.

Com a complement als objectius purament pràctics de l'assignatura, seran molt convenients tots els coneixements addicionals que puga adquirir-se en relació amb l'idioma i la cultura de la qual procedeix, com ara literatura, art, etc. No són coneixements superflus, sinó que poden ser una ajuda valuosíssima a l'hora d'enriquir una interpretació. L'aprenentatge d'un idioma aplicat al cant és una cosa que ha d'anar alhora que els estudis vocals, aprofundint sempre d'igual manera en les dues direccions: el coneixement de l'idioma ha d'acompanyar sempre el domini progressiu de la tècnica vocal.

Objectius

Els ensenyaments d'Idiomes Aplicats al Cant dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer bé la fonètica dels idiomes de què es tracte.
- b) Comprendre tot tipus de missatges orals o escrits en qualsevol de les llengües usuals en el repertori.
- c) Llegir, donant-los el seu sentit i expressió totals, textos escrits d'un nivell adequat a la capacitat de l'alumnat.
- d) Utilitzar la lectura de textos amb la finalitat de familiaritzar-se amb els diferents registres lingüístics de la llengua quotidiana i de la llengua literària.
- e) Valorar la importància de la llengua dins d'un text cantat.
- f) Apreciar la riquesa que suposen les diverses cultures i els seus llenguatges, concebut aquests últims com altres tantes maneres de codificar l'experiència i de fer possibles les relacions interpersonals.

Continguts

- Comprensió global de missatges orals.
- Reproducció i producció de missatges orals.
- Entrenament de les destreses fonètiques (articulació, emissió correcta, reconeixement i diferenciació auditiva dels fonemes, pronunciació correcta, aplicació de la fonètica cantada, coneixement de les regles del sistema foneticofonològic).
- Utilització del repertori individualitzat per a l'adquisició i la realització automatitzada del sistema foneticofonològic.
- Comprensió global dels textos poeticoliteraris i coneixement del seu context històric, cultural i artístic. Anàlisi fonètica per a diferenciar signes de manera autònoma.

Criteris d'avaluació

1. Emetre correctament continguts orals breus en la llengua estudiada.
Aquest criteri serveix per a avaluar la capacitat de comprensió de l'alumnat en l'idioma estudiat.
2. Llegir de manera autònoma un text literari musical en la llengua estudiada.
Aquest criteri pretén valorar la capacitat de relacionar els coneixements de l'idioma amb el contingut i tractament musical.
3. Memoritzar textos breus pertanyents a obres musicals.
Aquest criteri avalua la capacitat de comprensió i interrelació del text amb l'obra musical.
4. Transcriure i comentar fonèticament textos de partitures estudiades.

Amb aquest criteri es pretén comprovar la capacitat de l'alumnat per a aplicar de manera autònoma els coneixements fonètics en la interpretació musical.

5. Cantar de memòria pronunciant correctament el text de les partitures del repertori de l'alumne.

Aquest criteri avalua el domini de l'alumne en relació amb les destreses fonètiques adquirides.

Lectura, Improvisació i Acompanyament Aplicat

Introducció

L'assignatura Lectura, Improvisació i Acompanyament Aplicat pretén desenvolupar aquestes tres accions fonamentals per als instruments polifònics en la seua formació bàsica, i que, a més, seran de molta utilitat, quasi imprescindibles, en les possibles eixides laborals de cadascuna de les especialitats en què s'imparteix. L'adquisició d'aquestes habilitats facilitarà, d'una banda, l'estudi del repertori, que progressivament adquireix proporcions i complexitat més grans, i, d'una altra, assumir amb garanties els rols de solista, acompanyant d'instrument o dansa, o integrant d'un conjunt instrumental.

En primer lloc, la lectura a vista és una destresa que cal treballar en aquestes especialitats en què cal llegir diverses veus al mateix temps, lectura horitzontal i vertical simultània, i en què l'ergonomia dels instruments impossibilita mirar la partitura i l'instrument al mateix temps. Aquestes circumstàncies dificulten els moviments oculars necessaris per a portar-la a la pràctica, i provoquen que les especialitats polifòniques requerisquen una assignatura específica per a desenvolupar tècniques concretes per a adquirir automatismes i millorar la lectura des d'una perspectiva analítica i de comprensió de cadascun dels elements de la partitura.

Aquesta comprensió dels elements musicals, dels patrons, dels processos cadencials, dels motius temàtics, dels estils i de tot el que permeta tindre una extensa biblioteca mental d'opcions musicals, esdevé necessària per a desenvolupar la improvisació. Aquesta habilitat integradora, lligada a la creativitat, posa en pràctica tots els coneixements musicals adquirits. La destresa d'organitzar al mateix temps el discurs horitzontal i vertical en les especialitats de piano, guitarra i acordió, fa que siga necessària la inclusió en el currículum d'aquesta assignatura per a treballar-lo específicament.

El tercer element de l'assignatura, l'acompanyament, fa referència a la capacitat i la funció d'acompanyar que tenen els instruments polifònics. Per a desenvolupar-ho, l'alumnat haurà d'entendre els diferents xifratges: barroc, funcional, americà o tabulatures, adquirir fluïdesa i agilitat en la transposició, comprendre els estils i els gèneres i interioritzar els patrons d'acompanyament i les estructures harmòniques. Però també necessitarà conèixer les característiques i les necessitats dels elements que són susceptibles de ser acompanyats, siga veu, instruments, dansa, agrupació instrumental o altres manifestacions artístiques, com per exemple un text o una imatge.

Finalment, l'assignatura s'aplicarà a les necessitats de cada especialitat. Per tant, en cadascuna d'aquestes, s'inclouran i s'adaptaran els continguts de manera que la lectura, la improvisació i l'acompanyament estiguen dirigits a l'ús real de l'instrument propi.

Això, unit a les característiques tècniques de cada instrument, fa necessari que l'assignatura s'impartisca de manera independent en cadascuna de les especialitats a les quals va dirigida.

Els objectius i els continguts d'aquesta matèria es relacionen amb tres habilitats essencials que es complementen entre si i les posen en acció: la destresa en l'execució instrumental, la comprensió i la realització pràctica dels coneixements adquirits, i la capacitat creativa. Amb tot, és una assignatura formativa i funcional, amb la qual es pretenen treballar de manera integradora i transversal coneixements musicals adquirits en altres assignatures com ara Llenguatge Musical o Harmonia, així com en la classe instrumental individual, per a promoure un coneixement efectiu i pràctic de la música i dels elements que la constitueixen.

Objectius

Els ensenyaments de Lectura, Improvisació i Acompanyament Aplicat dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Desenvolupar els automatismes motors, l'habilitat de simplificar sense obviar els aspectes essencials d'una partitura i la capacitat d'aplicar l'anàlisi musical, com a destreses que permeten interpretar a primera vista textos musicals de diferents estils.
- b) Adquirir, mitjançant la pràctica de la lectura a primera vista, del transport i de la improvisació, els reflexos i la creativitat necessària per a resoldre les eventualitats que pugen sorgir prèvies o durant la interpretació del repertori.
- c) Aplicar els coneixements adquirits dels elements i els procediments harmònics i melòdics de diferents estils, per a crear i improvisar acompanyaments adequats, formalment i estilísticament, a una melodia escrita o escoltada, partint o no d'un xifrat o guió donat.
- d) Improvisar unitats formals, melodies amb el seu acompanyament, a partir d'un guió, d'un esquema formal o harmònic, d'un baix xifrat, d'un patró rítmic, d'una audició o d'una idea externa donada.
- e) Aplicar els coneixements musicals teòrics i pràctics adquirits per a la interpretació, l'acompanyament i la improvisació en estils de *jazz* i gèneres actuals.
- f) Integrar i assimilar de manera pràctica els elements que conformen la música, així com les habilitats i els recursos necessaris per a poder abordar amb garanties els diferents rols i funcions, com a instrument acompanyant, que es poden realitzar amb l'instrument polifònic propi.

Continguts

- El transport com a recurs formatiu de capacitats i reflexos. Tècniques de transport. Mecànica tradicional del transport. El transport per cadències, estructures harmòniques o melòdiques. El transport per cercle de quintes. Els instruments transpositors. Aplicacions pràctiques del transport en diferents situacions i per als diferents instruments polifònics (piano, guitarra i acordió).

- Realització de tota classe de xifrats. Xifrat barroc: realització de xifrats de tríades, sèptimes de dominants, sensible i disminuïda. Sèries de sèptimes. Xifrat americà. Cadències i estructures harmòniques bàsiques amb graus tonals i dominants secundàries. Els estàndards de *jazz* o *blues*. Xifrat funcional. Xifrats més habituals de la música actual. La pràctica de xifrats a través de diferents plataformes. Aplicacions pràctiques de la resolució de xifrats en diferents situacions i per als distints instruments polifònics (piano, guitarra i acordió).

- La creació d'harmonies i de diferents tipus d'acompanyaments. Realització d'estructures harmòniques amb fórmules d'acompanyament d'harmonia compacta i dissolta. Fórmules rítmiques i patrons d'acompanyament característics dels diferents estils, gèneres i èpoques de la música occidental. Patrons d'acompanyament del *blues* i del *jazz*. El *swing*, fórmules harmòniques del *pop-rock*. L'acompanyament d'una melodia externa i l'acompanyament i melodia en el mateix intèrpret. La pràctica de l'acompanyament d'una melodia externa i acompanyament i melodia en el mateix intèrpret. Les aplicacions per a l'afinació, per a modificar la velocitat dels àudios, per a crear claquetes, per a crear bases d'acompanyament. Harmonització i creació d'acompanyaments partint d'una melodia escrita o escoltada. Acompanyament als estàndards de *jazz* o *blues*. Funcions de l'instrumentista acompanyant. Introducció als recursos pedagògics i didàctics com a instrumentista acompanyant. Aplicacions pràctiques de l'instrumentista acompanyant en diferents situacions i per als distints instruments polifònics (piano, guitarra i acordió).

- La pràctica de la improvisació. Improvisació formal, melòdica, rítmica i harmònica. Improvisació tonal i modal. La improvisació de patrons rítmics en harmonia única. Improvisació melòdica a partir d'un guió, xifrat, esquema harmònic o baix donat. Improvisació d'estructures harmòniques bàsiques formant frases simètriques o processos de pregunta resposta (4, 8 i 16 compassos). Improvisació d'estructures transportades per cercle de quintes. Improvisació d'acompanyaments i com a solista. Improvisació imitant diferents estils musicals. Improvisacions partint de paràmetres establits o creats. Improvisació a partir de la imitació. Improvisació a partir del repertori del nivell. Improvisació partint d'una audició sense partitura. Improvisació a partir d'una imatge o una idea abstracta. Les bases d'acompanyament per a improvisar. Improvisació d'introduccions temàtiques. Memorització d'estructures harmòniques bàsiques per a improvisar.

Les rodes d'improvisació: introducció, tema o *head*, solo o *break* i base harmònica, coda. La utilització de la improvisació al llarg de la història de la música i figures rellevants en aquesta disciplina. La improvisació com a recurs formatiu de capacitats i reflexos. Aplicacions pràctiques de la improvisació en diferents situacions i per als distints instruments polifònics (piano, guitarra i acordió).

criteris d'avaluació

1. Llegir a primera vista partitures de diferents estils, èpoques i instrumentacions com a instrument solista, o acompanyant (amb suport digital o sense) a un instrument, a la veu, a la dansa i/o a una agrupació, segons les necessitats de la vida laboral de cada especialitat.

Es tracta de valorar el grau de desenvolupament dels reflexos i la intuïció musical, la capacitat d'aplicació de l'anàlisi, la capacitat de síntesi harmònica i melòdica així com la correcció en la reducció i, en el cas del piano, l'adaptació tímbrica dels instruments orquestrals en reduccions al teclat.

2. Transportar mentalment i/o improvisadament partitures de diferents estils, bé com a instrumentista acompanyant així com a solista.

Per mitjà d'aquest criteri valorem l'agilitat, la correcció i el domini dels transports utilitzats habitualment, segons les necessitats de la vida laboral de cada especialitat.

3. Realitzar baixos xifrats barroc i americà amb correcció en les notes de cada harmonia i en l'enllaç entre aquestes.

A través d'aquest criteri es pretén valorar el grau de coneixement dels xifrats i la seua aplicació pràctica.

4. Crear acompanyaments de melodies de diferents estils a partir d'uns xifrats donats o d'una estructura harmònica.

A través d'aquest criteri es pretén valorar la capacitat de crear acompanyaments a partir de xifrats, aplicant els coneixements i els recursos adquirits.

5. Realitzar l'acompanyament d'una melodia tonal o modal, estàndard de *jazz* o de música actual i d'una improvisació o variació sobre aquesta, en la qual només apareix l'estructura harmònica o la melodia i el xifrat americà.

Amb aquest criteri es tracta de valorar el grau d'adaptació de l'alumnat a la pràctica habitual en aquest tipus d'acompanyament.

6. Acompanyar altres instruments i la veu, amb recursos digitals o sense, demostrant coneixement dels instruments transpositors i les seues característiques.

A través d'aquest criteri es valora la capacitat d'adaptació de l'alumnat a la veu i als diferents instruments, transpositors o no, a partir del coneixement de la tessitura, de les característiques sonores, així com de les notes d'afinació.

7. Realitzar d'una improvisació partint de l'anàlisi d'una obra de repertori o peça donada. Es tracta d'avaluar en l'alumnat la capacitat de creació i d'aplicar l'anàlisi per a desenvolupar elements temàtics partint dels trets característics d'una composició.

8. Improvisar una melodia acompanyada partint d'un guió, d'un baix xifrat, d'una melodia escoltada, d'una imatge o idea abstracta, d'un ritme característic, d'una estructura formal, d'un moviment de dansa, i/o qualsevol altre paràmetre utilitzat en la seua especialitat, utilitzant suport digital o acompanyant un altre instrument, veu o ballarí. Es tracta d'avaluar en l'alumnat la capacitat d'adaptar la seua improvisació a les característiques de qualsevol paràmetre, enfrontant-se a la realitat d'acompanyar dins la seua especialitat.

Música de cambra

Introducció

La pràctica de la música de cambra durant el període d'estudis corresponent als ensenyaments professionals de Música respon a un conjunt de necessitats de l'alumnat de música que difícilment es poden atendre si no és a través d'aquesta activitat.

L'activitat de cambra suposa el vehicle fonamental per a integrar i posar en pràctica una sèrie d'aspectes tècnics i musicals l'aprenentatge dels quals a través dels estudis

instrumentals i teòrics posseeix forçosament un caràcter analític que ha de ser objecte d'una síntesi posterior a través de la pràctica interpretativa.

La pràctica de la música de cambra compleix una funció decisiva en el desenvolupament de l'oïda musical en tots els seus aspectes. El repertori de cambra constitueix el mitjà idoni perquè l'alumnat desenvolupe el sentit de l'afinació, desenvolupament que no pot deixar de ser intuïtiu i mimètic, que es resisteix a ser ensenyat o transmés per mètodes racionals i que requereix una llarga praxi musical, preferentment en conjunt.

Una de les característiques fonamentals de la música de cambra és l'absència de direcció. Això obliga a desenvolupar les competències necessàries de comunicació visual i gestual entre els membres del grup, aprendre a valorar la importància de la respiració conjunta, establir criteris comuns d'interpretació i, en definitiva, afavorir el desenvolupament d'una nova dimensió de la interpretació basada en la codirecció.

Així mateix, l'exercici de la música de cambra estimula la capacitat —imprescindible per a tot músic— per a escoltar els altres instruments mentre es toca el propi i per a desenvolupar el sentit de “sonoritat del conjunt”.

La interacció entre diversos instrumentistes col·labora igualment al desenvolupament de la sensibilitat en matèria de dinàmica, fraseig, ritme i *vibrato*: quant a la dinàmica, per exigir una sensibilització respecte de l'audició de plans sonors i a la percepció de la funció exercida en cada moment per cadascun dels instruments (solista, acompanyant, contrapuntística, harmònica, etc.); quant al fraseig, perquè col·labora a desenvolupar el sentit del diàleg i la mimesi musical; quant al ritme, perquè la música de conjunt exigeix per si mateixa una precisió i una compenetració rítmica que faça possible la simultaneïtat i l'ajust entre els diversos instruments, al mateix temps que propicia el desenvolupament de la comunicació a través del gest, i de qualsevol altra forma no verbal, entre els instrumentistes (entrades, definició del tempo, *rubato* i altres modificacions del tempo, talls finals, respiracions, etc.); quant al *vibrato*, en el sentit que la música de cambra obliga a homogeneïtzar i simultaniejar el període, la velocitat i l'amplitud dels diversos *vibratos*. La música de cambra obliga els músics que la practiquen a desenvolupar determinats hàbits d'autodisciplina i mètode extremadament beneficiosos, com ara l'homogeneïtzació de l'articulació, la planificació dels cops d'arc en els instruments de corda o de les respiracions en els de vent, etc., al mateix temps que permet el contrast de l'instrument propi amb uns altres de naturalesa diferent.

Des d'un punt de vista musical, la música de cambra és imprescindible per a la maduració d'un músic en el terreny de l'expressivitat i l'emotivitat, ja que suposa un camp idoni perquè la capacitat afectiva del futur músic aflore en la seua interpretació, fet que cal propiciar al més prompte possible.

Al seu torn, l'intercanvi d'idees i la confrontació entre diversos punts de vista interpretatius resulta summament formativa i estimulante per a un instrumentista en període de formació, col·labora al desenvolupament de la capacitat analítica i fomenta que la interpretació responga a una idea musical i transcendisca el nivell de mera lectura. Així mateix, la pràctica i el coneixement del repertori de cambra suposa un pas decisiu en el coneixement del repertori de l'instrument i de l'evolució estilística dels diferents períodes de la història de la música.

En suma, el cultiu de la música de cambra resulta absolutament complementari de la formació instrumental, i permet l'aplicació pràctica dels coneixements adquirits en la

classe d'instrument, dins d'una activitat que, a causa del seu caràcter lúdic, permet la pràctica musical en condicions ideals d'espontaneïtat i distensió.

En l'organització d'aquesta assignatura, s'ha de promoure l'autonomia de l'alumnat de manera que el professorat adopte el paper de guia i no el rol de direcció del conjunt. Així mateix, per tal d'optimitzar el temps lectius l'assignatura s'estructurarà a partir de projectes musicals.

Objectius

Els ensenyaments de Música de Cambra dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Valorar la música de cambra com un aspecte fonamental de la formació musical i instrumental.
- b) Aplicar en tot moment l'audició polifònica per a escoltar simultàniament les diferents parts al mateix temps que s'executa la pròpia.
- c) Desenvolupar el diàleg i la mimesi musical en la interpretació assumint el rol interpretatiu que pertoque en cada moment.
- d) Utilitzar una àmplia i variada gamma sonora de manera que l'ajust de so es realitze en funció dels altres instruments del conjunt i de les necessitats estilístiques i interpretatives de l'obra.
- e) Conèixer i realitzar els gestos bàsics que permeten la interpretació coordinada sense director o directora.
- f) Desenvolupar tècniques d'assaig i d'aprenentatge autònom basats en la planificació, la cerca de consensos interpretatius, la constància i l'esforç.

Continguts

- La unitat sonora: respiració, atac, *vibrato*, colps d'arc, afinació, articulació, ritme i fraseig.
  - Tècniques de concertació musical.
  - Atenció conscient i identificació del rol que s'exerceix en cada moment.
  - Agògica i dinàmica
  - Estudi i pràctica dels gestos d'anacrusi, indicacions de tall o altres que es deriven del discurs musical, necessaris per a tocar sense director.
  - Equilibri sonor i plans sonors: homogeneïtzació, empast i contrast.
  - Tècniques i dinàmiques d'assaig.
  - Tècniques de lectura a vista aplicades.
  - Pràctica de música de cambra en formacions diverses.
  - Anàlisi (textures, anàlisi ritmicomelòdica i harmònica) i interpretació d'obres bàsiques del repertori que incloguen diferents estils, atenent les singularitats de cada agrupació.
- Conjunt d'instruments monòdics.
- Trio i quartet de corda: igualtat de so en els diferents atacs de l'arc, *vibrato*, afinació, etc., distribució de l'arc per al fraseig.
- Trio de canyes, quintet de vent, quintet de metalls, quartet de saxos, quartet de clarinets, així com altres combinacions en vents: igualtat en els atacs, articulació, fraseig, etc.
- Respiració, afinació i *vibrato*.

Conjunt de percussió: equilibri en els atacs, ritme, fraseig, etc.

Cambrà amb guitarra: igualtat de so, afinació, articulació, fraseig, etc.

Cambrà amb piano: equilibri en els atacs dins de la diversitat de respostes. Equilibri de cordes, vent i piano. Articulació, afinació, fraseig, etc.

Cambrà amb cant: equilibri de plans de l'acompanyament respecte de la veu o cambrà amb cant. Equilibri de plans de l'acompanyament respecte de la veu o veus, afinació, fraseig, etc.

- Grups de música de cambrà de referència nacional i internacional.

Críteris d'avaluació

1. Interpretar obres de diferents èpoques i estils dins de l'agrupació corresponent.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat d'unificació del criteri interpretatiu entre tots els components del grup i l'equilibri sonor entre les parts.

2. Actuar com a responsable del grup dirigint la interpretació col·lectiva mentre realitza la seua pròpia part.

Mitjançant aquest criteri es pretén verificar que l'alumnat té un coneixement global de la partitura i sap utilitzar els gestos necessaris de la concertació. Així mateix es poden valorar els seus criteris sobre la unificació del so, timbre, *vibrato*, afinació i fraseig.

3. Llegir a primera vista una obra de poca dificultat en l'agrupació que corresponga.

Aquest criteri pretén constatar la capacitat de l'alumnat per a desimboldre's amb autonomia en la lectura d'un text, el seu grau de fluïdesa i comprensió de l'obra.

4. Estudiar a casa les obres corresponents al repertori programat.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el sentit de la responsabilitat com a membre d'un grup, la valoració que té del seu paper dins d'aquest i el respecte per la interpretació musical.

5. Interpretació pública d'obres d'estils i èpoques diverses.

Aquest criteri constata la unificació del fraseig, la precisió rítmica, l'equilibri sonor, la preparació de canvis dinàmics i d'accentuació, així com l'adequació interpretativa al caràcter i l'estil de la música interpretada.

6. Interpretació pública d'una obra contemporània amb formació instrumental heterogènia.

Mitjançant aquest criteri es pretén comprovar el grau de comprensió del llenguatge contemporani, el coneixement d'efectes i grafies, així com l'equilibri sonor dins d'un conjunt d'instruments de morfologies diverses i poc habituals.

7. Participar en un assaig del grup de manera activa.

Mitjançant aquest criteri es pretén conèixer el grau de compromís i de participació dels membres que integren el grup i valorar l'aplicació musical de la seua actitud participativa.

8. Adoptar criteris comuns d'interpretació mitjançant l'anàlisi, l'argumentació i la percepció estètica.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el treball en conjunt dels membres del grup i la seua capacitat d'arribar a consensos interpretatius.

Orquestra/Banda

Introducció

El procés d'ensenyament i aprenentatge de les diverses especialitats instrumentals té forçosament un marcat caràcter individual. D'ací que el currículum haja d'albergar assignatures que transcendisquen aquest component unipersonal de la pràctica musical i introduïsquen elements col·lectius. La pràctica instrumental resulta així entesa no només com l'adquisició d'una tècnica complexa i la formació progressiva d'uns criteris musicals propis, sinó també com una eina de relació social i d'intercanvi d'idees entre els mateixos instrumentistes.

L'educació musical no pot ni ha de perseguir com a única meta la formació de solistes instrumentals *stricto sensu*; la seua missió principal ha de ser oferir a la societat els músics que aquesta necessita per a poder canalitzar les activitats que demanda la comunitat. En aquest sentit, a partir del segle XIX, l'orquestra s'ha convertit, pel seu extens repertori i pel seu vast potencial comunicador, en el vehicle d'expressió musical per antonomàsia. L'elevat nombre d'instrumentistes que la integra provoca, en conseqüència, que un percentatge molt alt dels estudiants dels instruments susceptibles d'entrar a formar part de l'orquestra (corda, vent i percussió, fonamentalment) tinguen en aquesta la seua destinació professional més freqüent i, sovint, única.

La pràctica indistinta d'orquestra o banda, o, si és el cas, el conjunt que corresponga, té per finalitat facilitar la participació, a través de diferents formacions, de tot l'alumnat. Es procura així una organització més flexible de l'ensenyament al mateix temps que es permet que determinats instruments amb dificultats d'integració tinguen el marc oportú per a la pràctica instrumental col·lectiva. Així doncs, la participació en les agrupacions, siguen instrumentals o corals, suposa i garanteix la presència activa de l'alumnat en una de les activitats que impliquen més projecció del centre en la societat.

La pràctica, tant de l'orquestra com de la banda, constitueix una matèria necessària per a la formació musical i la seua conseqüència lògica ha de ser la inclusió en el currículum dels ensenyaments professionals de Música de dues assignatures, Orquestra i Banda, i la seua presència està justificada en un doble sentit. D'una banda, perquè oferirà als instrumentistes l'experiència i els coneixements necessaris relatius al funcionament, les regles i la convivència característiques de la interpretació d'aquestes agrupacions. D'altra, perquè actuarà positivament sobre tots els instruments el nivell dels quals els capacite especialment per a tocar en conjunt, establint una formació amb la qual l'alumnat adquireisca seguretat i adaptació psicològica per al seu ingrés posterior en agrupacions professionals.

Igual que la música de cambra —una assignatura que persegueix objectius d'una naturalesa similar—, l'orquestra, la banda o el conjunt serviran per a traure l'alumnat d'un repertori quasi sempre caracteritzat per les seues dificultats tècniques i per la desigualtat respecte de l'instrument encarregat d'acompanyar-lo (sovint el piano) i introduir-lo en un món nou, més igualitari i de naturalesa més rica i variada. Així, els gèneres musicals deixaran de ser només la sonata, el concert o les peces de virtuosisme, amb la qual cosa l'alumne i l'alumna podran endinsar-se en altres com la simfonia, l'oratori, el poema simfònic, l'òpera o fins i tot l'acostament al repertori més actual, amb

la possibilitat d'enriquir la interpretació amb l'aportació dels mateixos compositors. En el cas d'instruments amb una literatura escassa o amb partitures de valor musical molt desigual, aquestes agrupacions suposen la possibilitat d'endinsar-se en les composicions més rellevants de la història de la música occidental en igualtat de condicions respecte d'instruments més "hegemònics" (violí, flauta o trompa, per exemple), amb tot el que això implica d'enriquiment en la formació musical de l'alumnat. La convivència amb instruments de naturalesa i tècniques molt diverses, al final, proporcionarà també a l'alumnat una visió molt més àmplia del fet musical i enriquirà el seu coneixement dels timbres (considerats tant individualment com col·lectivament) i de les diverses peculiaritats organològiques.

Les dificultats tècniques o el mer lluïment solista donaran pas a un repertori que alberga moltes de les millors pàgines de la música occidental i a un complex entramat d'interrelacions instrumentals en les quals l'alumnat se sentirà protagonista destacat. El fet que siguin diversos els instrumentistes encarregats de tocar una sola veu o part no té per què entelar ni una mica aquest protagonisme, que pel fet de ser col·lectiu no ha d'implicar una disminució del perfil exercit per cadascun dels integrants de l'agrupació. Aquesta és una suma d'individualitats conjuminades per la ment rectora del director o directora, que ha de saber extraure el millor d'aquelles, que en cap cas han d'aspirar a perdre's en l'anonimat, com tampoc sobreixir per damunt de la resta. La unitat de criteri i la igualtat de l'execució han de ser per això les principals metes a aconseguir.

L'orquestra, la banda i els conjunts que es formen han de fomentar també les relacions humanes entre l'alumnat, acostumat quasi sempre a una pràctica individualista i solitària dels instruments. Han d'incrementar l'actitud d'escolta de tot el que envolta la pròpia execució unipersonal per tal d'aconseguir aspectes inherents a tota bona interpretació en l'agrupació: afinació, empastament, homogeneïtat en el fraseig, igualtat en els atacs, claredat en les textures, etc.

El respecte a totes les indicacions del director o de la directora fomentarà una actitud de disciplina i provocarà la necessitat de memoritzar-les perquè el treball realitzat al llarg dels assajos done fruit en el concert. En aquest, l'alumnat podrà experimentar una sensació molt diferent, ja que serà conscient que en la pràctica de grup la responsabilitat és compartida. Tot això redunda, al cap i a la fi, en la introducció d'aquest component de pluralitat que l'alumne i l'alumna han de sentir com un element bàsic de la seua formació en entrar en els ensenyaments professionals, en el qual, parafrasejant Goethe, els coneixements adquirits han de permetre-li convertir la pràctica instrumental en el si de les agrupacions en "una conversa entre moltes persones raonables".

Objectius

Els ensenyaments d'Orquestra i Banda dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

a) Aprofundir en el coneixement dels diferents estils i dels recursos interpretatius de cadascun.

- b) Elaborar criteris personals i raonats sobre qüestions estètiques a través del treball del director o de la directora i de l'experiència del grup que li permeten complir la seua responsabilitat com a intèrpret dins d'aquest.
- c) Dominar el mateix instrument d'acord amb les exigències de cada obra.
- d) Aplicar en tot moment l'audició polifònica per a escoltar simultàniament les diferents parts al mateix temps que s'executa la pròpia demostrant la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat sonora.
- e) Utilitzar una gamma sonora àmplia i variada, de manera que l'ajust de so es realitze en funció dels altres instruments del conjunt i de les necessitats interpretatives de l'obra.
- f) Interpretar obres representatives del repertori de l'agrupació d'acord amb el seu nivell instrumental i reaccionar amb precisió a les indicacions del director o de la directora.
- g) Adquirir i aplicar progressivament eines i competències per al desenvolupament de la memòria
- h) Desenvolupar la capacitat de lectura a primera vista.
- i) Aplicar amb autonomia progressivament major els coneixements musicals per a la repertització amb l'instrument.
- j) Respectar les normes que exigeix tota actuació en grup: afinació prèvia, atenció contínua, valoració del treball col·lectiu, etc., i responsabilitzar-se en tot moment d'aquestes.
- k) Valorar la pràctica en grup com un procés d'aprenentatge imprescindible per al futur exercici professional.
- l) Rectificar progressivament de l'afinació del grup.

Continguts

- Importància de l'afinació prèvia a partir del *la* de l'oboé.
- L'anacrusi com a moviment bàsic de la pràctica del grup. Reacció i comprensió davant les diferents anacrusis del director o de la directora.
- Desenvolupament de l'oïda per al control permanent de l'afinació dins de l'agrupació.
- Desenvolupament de la igualtat en atacs (instruments de vent i percussió).
- Desenvolupament de la igualtat en els colps d'arc (instruments de corda).
- Coneixement i valoració de les normes de comportament en l'agrupació.
- Estudi previ de la partitura (tècniques de lectura a vista), silenci i concentració per a executar en tot moment les indicacions del director o de la directora, responsabilitat d'anotar les indicacions, etc.
- Importància del paper de cadascun dels membres de l'agrupació.
- Lectura a vista del repertori proposat.
- Treball per seccions.
- Treball gradual del repertori bàsic més significatiu de l'agrupació.
- Valoració del silenci com a marc de la interpretació.

Criteris d'avaluació

1. Interpretar per seccions qualsevol de les obres programades durant el curs.

Mitjançant aquest criteri es tracta de valorar la capacitat per a adequar el propi so al de la família corresponent i la precisió d'atacs i entrades d'acord amb l'anacrusi del director o de la directora.

2. Reproduir qualsevol de les obres programades durant el curs, reduint la corda al nombre mínim possible d'alumnes per cada secció d'aquesta.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat d'escolta de les altres parts, unificant-se amb les afins, i el grau d'afinació harmònica i del conjunt, unificant únisons.

3. Repentitzar una obra de poca dificultat.

Aquest criteri pretén comprovar la integració rítmica en el conjunt seguint el tempo marcat pel director o la directora, la precisió per a reaccionar a les seues indicacions, el domini del seu instrument i el grau d'afinació en la lectura a vista.

4. Estudiar a casa les obres corresponents al repertori programat.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el sentit de la responsabilitat com a membre d'un grup, la valoració que té del seu paper dins d'aquest i el respecte per la interpretació musical.

5. Realitzar concerts públics amb les obres assajades.

Aquest criteri constata l'actitud necessàriament disciplinada de l'instrumentista en l'orquestra, la capacitat d'assumir el paper assignat, la seua contribució dins de l'equilibri de plans del conjunt i la seua adequació al caràcter i l'estil que marca el director o la directora.

6. Afinar adequadament respecte del nivell que li corresponga.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar si l'alumnat està adquirint adequadament les eines necessàries per a assolir la correcció de l'afinació melòdica-harmònica del conjunt.

7. Llegir a vista el repertori proposat.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'alumnat quant a la capacitat de resposta davant d'aspectes de llenguatge musical, ritme, afinació, colps d'arc, articulacions dinàmiques, etc.

Piano Complementari

Introducció

La música que en els últims segles ha sorgit com a producte de la nostra cultura occidental és essencialment polifònica (entenent per polifonia en sentit ampli, no només l'escriptura estrictament contrapuntística, vocal i/o instrumental, actual o d'èpoques passades, sinó també la música de l'estil harmònic que es configura al llarg del segle XVIII, que culmina en el XIX, que ha continuat l'evolució fins als nostres dies i que ha donat lloc a nous aspectes o noves formes del pensament polifònic). Per a qualsevol músic que no tinga com a primer objectiu fer una carrera d'interpret instrumental (per a un compositor, un director d'orquestra o de cor, un musicòleg, un cantant, un professor de teoria o d'instrument, etc.), la pràctica d'un instrument polifònic és un auxiliar valuósíssim, una eina de treball d'eficàcia indubtable, ja que li oferirà la possibilitat de penetrar en el teixit d'una partitura polifònica més o menys complexa, aprehendre-la globalment en les seues

dimensions vertical i horitzontal, i convertir-la immediatament en realitat sonora. També per als intèrprets que cultiven instruments monòdics com els de vent o d'una capacitat polifònica limitada com els d'arc, l'aprenentatge paral·lel d'un instrument polifònic resulta ser un mitjà auxiliar d'utilitat inestimable per a conèixer millor el repertori específic del seu propi instrument, necessitat quasi sempre en la pràctica del suport o la col·laboració més o menys estreta d'un instrument polifònic. També la guitarra, instrument amb unes possibilitats polifòniques sensiblement limitades pel fet que la mà esquerra es redueix a la funció de fixar l'entonació de les notes, i queda així privada pràcticament de qualsevol altra capacitat de realització, es pot beneficiar d'aquest treball simultani en un instrument que li permeta l'accés a uns horitzons polifònics de més amplitud. Finalment, i això afecta a la generalitat dels estudiants de música, el desenvolupament de l'audició interna resultarà afavorit i reforçat mitjançant la comprovació immediata en l'instrument polifònic de com sona en realitat el que imaginem en la ment a partir de l'escriptura.

El piano apareix com l'instrument idoni per a omplir aquesta funció complementària per la seua capacitat polifònica; les raons que fan d'aquest un auxiliar ideal són nombroses. En primer lloc, hi ha la seua capacitat polifònica, ja assenyalada. En segon lloc, el piano és un instrument que ofereix un aprenentatge relativament fàcil en els inicis, ja que no pateix, en aquest nivell, les limitacions o els desavantatges que presenten els instruments de corda o vent (afinació, embocadura, respiració, obtenció d'un so d'entonació i qualitat raonablement acceptable, etc.). Quant a l'amplitud de registre, el piano és, a efectes pràctics, equiparable a l'orquestra simfònica, i quasi el mateix cal dir pel que fa a la seua riquesa dinàmica. Immediatesa en l'emissió del so i agilitat sense més límits que els que impose la mateixa habilitat de l'executant, són altres qualitats valuoses del piano. Finalment, parla a favor d'aquest la seua difusió immensa en el món musical de hui.

L'obligatorietat de l'assignatura es preveu per la necessitat que del seu estudi té tota mena d'instrumentistes no polifònics en aquest període de la seua formació. El fet d'apropar l'alumnat al fenomen harmònic a través del piano, afavorirà uns processos d'ensenyament-aprenentatge musical més integrats. És per això que el Piano Complementari servirà com a eina que ajude a entendre millor l'assignatura d'Harmonia i Anàlisi musical, a través d'exercicis que treballen enllaços d'acords, progressions acòrdiques, cadències...

A més, amb aquesta assignatura es posa en mans de l'alumnat que haja d'optar per qualsevol mena d'especialitat en els ensenyaments superiors uns coneixements útils que els prepara i els permet l'accés pràctic a qualsevol vessant musical, i d'aquesta manera es confereix solidesa a aquest període d'estudis marcat pel seu caràcter propedèutic.

Amb aquests objectius, l'ensenyament pràctic d'aquest instrument polifònic s'orientarà tant a desenvolupar un maneig pràctic d'aquest a través de la interpretació de partitures com a desenvolupar des dels primers cursos altres aspectes, alguns ja assenyalats abans, com ara la percepció global de la polifonia, l'oïda interna, l'habilitat en la lectura a primera vista (incloent-hi una possible simplificació ràpida de l'escrit en la partitura), la improvisació i l'acompanyament, etc. Per descomptat, el nivell d'exigència dels ensenyaments quant a capacitat tecnicointerpretativa no podrà ser el mateix per a pianistes que per a no pianistes, així com la metodologia que cal seguir. Convé tindre molt en compte que la capacitat de realització al teclat estarà sempre condicionada pel grau de domini aconseguit en la tècnica de l'instrument, però és evident que, en aquest sentit, els nivells que cal fixar han d'estar per davall dels que s'exigeixen normalment al pianista, per la qual cosa hauran de ser, com a màxim, els desenvolupats en un ensenyament elemental de l'instrument. D'aquesta manera, el piano podrà complir una desitjable i convenient funció complementària en l'educació de tot professional de la música.

Objectius

Els ensenyaments de Piano Complementari dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer les característiques i les possibilitats sonores del piano.
- b) Adquirir una tècnica pianística bàsica per a aconseguir un grau de destresa que facilite la pràctica de l'instrument.
- c) Desenvolupar hàbits correctes i eficaços d'estudi, aplicant en el procés els aprenentatges adquirits.
- d) Aconseguir progressivament una soltesa adequada en la lectura a primera vista de partitures senzilles amb el piano a través de la comprensió dels textos musicals.
- e) Practicar la simplificació de textos musicals variats, així com desenvolupar l'escolta harmònica i la comprensió del sentit musical dels acords.
- f) Interpretar obres senzilles representatives de diferents èpoques i estils musicals del repertori pianístic per a solista.
- g) Aplicar tècniques de memorització en la pràctica pianística per a desenvolupar automatismes.
- h) Comprendre els elements essencials melòdics, harmònics i formals d'una partitura pianística senzilla de diferents períodes i estils musicals.
- i) Practicar amb el piano esquemes harmònics senzills i cadències.
- j) Practicar amb el piano la improvisació de patrons bàsics d'acompanyament (harmònics i rítmics) adaptats a melodies donades, amb esquemes harmònics donats i sense.
- k) Crear amb el piano melodies amb sentit musical sobre estructures harmòniques senzilles, aplicant els coneixements adquirits i demostrant creativitat.

Continguts

- Coneixement dels elements i característiques sonores del piano, així com la seua relació amb la producció del so.
- Desenvolupament de principis bàsics de la tècnica pianística que permeta adoptar una posició corporal correcta respecte a l'instrument.
- Desenvolupament de l'habilitat de cada mà, així com de la coordinació i la simultaneïtat entre ambdues.
- Treball de la tècnica digital i dels moviments del braç necessaris.
- Estudi i pràctica, amb dificultat progressiva, dels principis de digitació pianística, automatitzant patrons característics d'escala, acords i arpegis.
- Pràctica de diverses maneres de pulsació o atac necessaris, en funció de la dinàmica, el fraseig i el sentit musical del fragment que es tracte.
- Pràctica bàsica del pedal de ressonància.
- Pràctica de lectura de textos amb disposicions harmòniques (lectura d'acords, sèries senzilles d'acords enllaçats, acords desplecats com ara fórmules del tipus baix Alberti, arpegis, etc.) i lectura contrapuntística a dues veus, així com d'exercicis que desenvolupen l'oïda harmònica.
- Interpretació de xicotetes peces de diferents èpoques i estils musicals del repertori pianístic per a solista, amb dificultat progressiva, seleccionant especialment tot aquell material de treball que contribuïska a la capacitat d'aprehendre i realitzar de manera immediata en el teclat l'escriptura polifònica.
- Pràctica de la lectura a primera vista de textos musicals senzills de dificultat progressiva, amb fórmules imitatives, melòdiques i harmòniques.
- Pràctica d'esquemes harmònics senzills i cadències amb el piano.
- Lectura d'exercicis d'harmonia realitzats per l'alumnat en l'assignatura d'Harmonia i Anàlisi musical.
- Anàlisi melòdica, harmònica i formal de xicotetes peces de diferents períodes i estils musicals.
- Pràctica amb el piano de la improvisació de melodies i de motius melòdics sobre estructures harmòniques senzilles amb creativitat.
- Pràctica amb el piano d'improvisació de patrons bàsics d'acompanyament (harmònics i rítmics) adaptats a melodies donades, amb estructures harmòniques donades i sense.

Criteris d'avaluació

1. Aplicar correctament els principis de la tècnica pianística en els exercicis i obres . Aquest criteri serveix per a avaluar l'assimilació i l'aplicació correcta de la tècnica pianística, així com el grau de conscienciació corporal que té l'alumnat.
2. Mostrar capacitat d'aprenentatge individual mitjançant la interpretació correcta de fragments, estudis i obres de dificultat progressiva. Aquest criteri d'avaluació pretén avaluar que l'alumnat estudia aplicant correctament les indicacions rebudes.
3. Interpretar amb soltesa textos musicals senzills a primera vista amb el piano amb preparació prèvia. Aquest criteri serveix per a avaluar el grau d'autonomia i la comprensió dels diferents elements en la lectura a primera vista d'un text musical.
4. Interpretar obres senzilles del repertori solista pianístic d'acord amb els criteris d'estil corresponents. Aquest criteri d'avaluació serveix per a avaluar la capacitat de l'alumnat per a interpretar amb comprensió els elements bàsics de les partitures, així com el seu grau de concentració, per a afavorir una interpretació fluida.
5. Identificar l'estructura melòdica, harmònica i formal de textos musicals de partitures pianístiques senzilles de diferents períodes i estils musicals. Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de l'alumnat per a utilitzar l'anàlisi com a mitjà per a trobar l'estructura d'un fragment de música per a piano.
9. Realitzar amb el piano improvisacions de melodies i de motius melòdics sobre estructures harmòniques senzilles amb creativitat i comprensió. Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de l'alumnat per a establir relacions entre la melodia i l'harmonia amb creativitat.
10. Realitzar correctament amb el piano improvisacions i patrons bàsics d'acompanyament (harmònics i rítmics) adaptats a melodies donades, amb fórmules harmòniques donades i sense donar. Aquest criteri serveix per a avaluar l'ús correcte de patrons d'acompanyament adaptats a melodies proposades.
11. Realitzar correctament amb el piano esquemes harmònics senzills i cadències. Aquest criteri serveix per a avaluar el grau de realització amb el piano d'esquemes harmònics senzills i cadències.

Repertori Acompanyat

Introducció

L'assignatura de Repertori Acompanyat es planteja com a complement a l'assignatura d'Instrument en les especialitats instrumentals no polifòniques i en l'especialitat de Cant. La pràctica del repertori amb acompanyament constitueix un factor de qualitat en el

plantejament educatiu dels ensenyaments professionals de Música. El fet de poder abordar assíduament el repertori de l'instrument amb acompanyant permet desenvolupar en l'alumnat un seguit d'habilitats (preparació escènica, o preparació de proves) que resulten clau per a la maduració del músic com a intèrpret. Per tant, l'objectiu principal d'aquesta assignatura no és tant el repertori en si com el treball integral d'interpretació d'una composició musical. L'alumnat ha de veure's reforçat amb el treball conjunt amb l'acompanyant, i afavorir així el seu creixement musical i personal, desenvolupant el sentit de la sonoritat de conjunt, afavorint així la pràctica en agrupacions musicals. Però a més, amplia els coneixements estilístics i històrics del propi instrument.

És a dir, sols a través del treball amb el professorat acompanyant es pot garantir el treball de l'escolta, comprensió i interpretació completa de la partitura, ja que totes aquestes competències són adquirides, entre altres, gràcies a les orientacions del professorat especialista integrat dins del conjunt de cambra. A més a més, el treball d'aquesta assignatura qualifica a l'alumnat per a tot tipus de treball com a intèrpret, preparacions escènica, de concerts, de proves, etc, sent una tasca que s'adquireix amb un treball continu i evolutiu.

Aquesta assignatura aporta la base harmònica, el sentit rítmic i la referència per a l'afinació dels instruments; es fomenta l'escolta de l'altre, crea hàbits de comunicació gestual, desenvolupa la creativitat interpretativa i ajuda a comprendre la textura orquestral en les reduccions d'orquestra al piano.

El professorat responsable de repertori acompanyat té una funció doble en aquesta assignatura, per una part com a docent, i, per altra, com a intèrpret. Dins de l'àmbit de la docència, és fonamental mantindre una coordinació trimestral, com a mínim, entre el professorat acompanyant i el professorat tutor de l'alumnat per a fer un seguiment de l'aprofitament dels assajos d'acompanyament. Tenint en compte la diversitat i l'amplitud dels repertoris, organitzativament, els acompanyants es poden distribuir per especialitats o per famílies instrumentals. Els centres assignaran a l'alumnat dels ensenyaments elementals de Música un nombre de sessions d'assaig amb acompanyant. Igualment, en les classes d'Instrument es podrà treballar el repertori amb acompanyant a manera de codocència.

Aquesta assignatura, per últim, té un caràcter interdisciplinari, ja que es tracta d'un espai de confluència d'elements curriculars. El treball de la polifonia reforça continguts de les assignatures de Llenguatge Musical o d'Harmonia, l'anàlisi de peces i el seu context històric. Igualment en el treball de repertori acompanyat d'audició conscient resulta fonamental. Finalment, cal assenyalar que la pràctica amb acompanyant prepara el futur treball d'alumnat en l'assignatura de música de cambra.

Objectius

Els ensenyaments de Repertori Acompanyat dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Descobrir diferents tipus de repertori, aprofundir en el coneixement estilístic de cada obra i desenvolupar la sensibilitat artística.
- b) Relacionar els elements musicals de les assignatures del currículum en les obres proposades per l'acompanyant com a base de la interpretació.

- c) Assolir les convencions comunicatives amb l'acompanyant com ara gestos, variacions agògiques i dinàmiques.
- d) Desenvolupar en la interpretació les funcions de solista, de cambra i d'acompanyant en relació amb el piano.
- e) Interioritzar la memòria musical amb finalitat interpretativa.
- f) Escoltar i experimentar les possibilitats sonores del mateix instrument en relació amb el conjunt harmònic i les seues diferents dinàmiques i tímbriques.
- g) Fomentar la creativitat mitjançant la improvisació.
- h) Aplicar les destreses necessàries per a resoldre dificultats que sorgisquen en la interpretació musical.
- i) Valorar la importància del treball amb l'acompanyant respectant les seues propostes.
- j) Desenvolupar l'autocontrol, la consciència corporal i la capacitat comunicativa, en l'actuació en públic.
- k) Integrar la pràctica de l'oïda interna com a base de l'afinació, de l'audició harmònica i de la interpretació musical.

Continguts

- Anàlisi formal, harmònica i contextualització històrica de les obres proposades per l'acompanyant.
- Pràctica del ritme i afinació amb el piano i treball de les propietats del so (qualitat, color, timbre).
- Estudi del conjunt: comunicació gestual, respiracions, arcs, atacs, articulació i fraseig, agògica, dinàmica, equilibri i plans sonors.
- Identificació i pràctica de repertori solista, de cambra i d'acompanyament.
- Desenvolupament de la memòria amb finalitat interpretativa.
- Treball i interiorització de la improvisació com a base de la creativitat.
- Integració dels recursos assolits per a la superació de problemes en la interpretació.
- Valoració del treball en equip com a fonament de la interpretació musical, i presa de consciència de la responsabilitat individual i compartida en la interpretació conjunta.
- Pràctica de l'oïda interna i la concentració com a recursos per a la interpretació.
- Preparació per a la interpretació en públic. Utilització de gravacions i el comentari i/o crítica posterior. Recursos per a utilitzar abans i durant el concert de manera individual i conjunta.
- Realització d'audicions tenint en compte la col·locació de tots dos instrumentistes/veu, la comunicació visual i l'autocontrol.
- Audicions comparades i comentades de diferents intèrprets de reconegut prestigi internacional.

Criteris d'avaluació

1. Participar activament i positivament a les classes de repertori amb el professorat acompanyant. Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar la iniciativa de l'alumnat a l'hora de treballar a la classe de repertori.

2. Llegir a primera vista i analitzar les obres segons el curs en el qual estiga l'alumnat. Aquest criteri tracta d'avaluar el desenvolupament de la lectura a vista junt amb el professor, la capacitat de fluir amb el discurs musical en benefici del conjunt, la concentració i la capacitat analítica de l'alumnat.

3. Interpretar el repertori amb capacitat expressiva i comunicativa.

Mitjançant aquest criteri s'avalua l'actitud davant de l'instrument, el seu treball i disciplina, així com la capacitat d'escoltar el resultat conjunt de piano i instrument/veu.

4. Avaluar els aspectes que condicionen el resultat conjunt: gestualitat, col·locació, sincronització, dinàmiques, plans sonors, afinació, interpretació (solista o no).

Aquest criteri avalua la capacitat del treball conjunt que s'ha realitzat en les diferents sessions, així com la capacitat d'escoltar el resultat conjunt de piano i instrument/veu.

5. Interpretar repertori de diferents estils i èpoques avaluant les convencions estilístiques al voltant del fraseig o el caràcter, bé siga en audició pública o bé a l'aula. Es valorarà la interpretació de memòria, així com el treball de consciència corporal.

Mitjançant aquest criteri s'avalua la capacitat interpretativa de l'alumnat, l'actitud davant de l'instrument, així com el seu treball i disciplina.

6. Improvisar individualment i conjuntament patrons rítmics, harmònics i melòdics que guarden relació amb el repertori que s'està treballant.

Mitjançant aquest criteri s'avalua la creativitat i l'aprofundiment en l'estil del repertori que s'està interpretant, alhora que es desenvolupen altres capacitats com la flexibilitat o la soltesa com a intèrprets.

Tabalet

Introducció

La pràctica de tabalet dins de la formació de la dolçaina permet protegir i difondre el nostre instrument popular de percussió més representatiu i la seua música. La pràctica d'un instrument rítmic és un auxiliar valuósíssim, i una eina d'eficàcia indubtable a l'hora de contextualitzar el repertori de dolçaina i emmarcar-lo en la seua realitat sonora. A més, el tabalet és un instrument que ofereix un aprenentatge relativament fàcil en els inicis i per això pot complir perfectament aquesta funció complementària en l'aprenentatge de la dolçaina.

L'estudi del tabalet com a instrument propi de la cultura tradicional mereix un tractament especial respecte a la resta d'instruments de percussió. El motiu principal és simple i obvi, ja que una gran part del seu repertori es basa en la música funcional, és a dir, en una sèrie de ritmes propis que prenen tot el sentit interpretant-los dins d'un context concret, siga ritual, festiu o acompanyant danses i balls, i sense oblidar en cap moment que el tabalet és l'instrument inseparable de la dolçaina quan es tracta de música tradicional.

Quant a això, cal assenyalar que fins fa pocs anys el principal mitjà de transmissió dels coneixements de tabalet era la via oral, sense cap partitura, mentre que l'ensenyament formal de la percussió parteix, en general, de la partitura escrita. Actualment, aquesta situació està canviant de manera progressiva i es disposa de múltiples materials didàctics d'ús habitual a l'aula. Amb aquest raonament, el desenvolupament i l'aplicació curricular del tabalet en els ensenyaments professionals es converteix en un procés complex en el

qual no només es requereix elaborar treballs d'investigació abundants i continus, sinó que, a més, es fa imprescindible atorgar-li l'atractiu suficient per a poder convèncer els estudiants de dolçaina i els futurs professionals perquè entren en un nou camí que porta a l'evolució de l'instrument, tant artísticament com socialment.

Objectius

Els ensenyaments de Tabalet dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Adquirir la sensibilitat auditiva necessària per a perfeccionar gradualment la qualitat interpretativa amb el tabalet.
- b) Desenvolupar tots els aspectes psicomotrius necessaris per a una execució correcta del tabalet.
- c) Saber utilitzar en conjunt la tècnica i les possibilitats sonores i expressives de l'instrument i saber aplicar-les correctament.
- d) Obtindre un control total de l'empunyadura i adquirir consciència de la importància de l'entrenament diari per a augmentar la velocitat, la potència, la resistència i la precisió rítmica en les diferents combinacions.
- e) Dominar el colp i les diferents combinacions de colps amb les dues mans.
- f) Dominar bàsicament el repic i la seua tècnica.
- g) Aconseguir un control de l'empunyadura i relacionar-lo correctament amb el procés d'interpretació.
- h) Desenvolupar els reflexos necessaris per a la correcció i investigació contínua de l'estabilitat i precisió rítmica en la interpretació augmentant progressivament la velocitat.
- i) Practicar la música de conjunt integrant-se en les formacions de música tradicional més característiques (dolçaina i tabalet, colla de dolçaines i percussió, grup d'albades, moros i cristians, grups de danses, etc.)
- j) Conèixer el funcionament del tabalet, el manteniment i els seus elements.

Continguts

- El tabalet en les activitats i les manifestacions pròpies de la cultura popular valenciana.
- Manipulació del tabalet. Importància de la qualitat de l'instrument i els seus components i la seua influència en la producció i qualitat del so.
- Conèixer altres instruments tradicionals de percussió.
- Interpretació de diferents estils i rituals.
- Interpretació d'obres originals per a tabalet.
- Aspectes històrics i socials de l'ús del tabalet en la música tradicional.
- Estudi dels ornaments bàsics: tra, plau (flam), mordents, etc.
- Coneixement dels recursos expressius.
- Coneixement i domini de totes les combinacions de mans.
- Posició corporal correcta per a tocar el tabalet.
- Coneixement i pràctica dels ritmes bàsics del tabalet.
- Domini bàsic de la tècnica del colp amb les dues mans.
- Diferents tipus d'empunyadura segons la interpretació.
- Coneixement bàsic de la tècnica del repic.

- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.

Criteris d'avaluació

1. Utilitzar l'esforç muscular adequat a les exigències de l'execució.

Amb aquest criteri es pretén avaluar el domini de la coordinació motora dels dos braços, l'equilibri entre els esforços musculars indispensables que requereix l'execució instrumental i el grau de relaxació necessària per a evitar tensions que porten a una pèrdua de control en l'execució.

2. Dominar la posició corporal.

Es tracta d'avaluar la posició correcta i relaxada al llarg de la interpretació.

3. Demostrar el domini en l'execució d'estudis i obres sense deslligar els aspectes tècnics dels musicals.

Aquest criteri avalua la capacitat d'interrelacionar els coneixements tècnics i teòrics necessaris per a aconseguir una interpretació adequada.

4. Demostrar sensibilitat auditiva en l'ús de les possibilitats sonores de l'instrument.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el coneixement de les característiques i del funcionament mecànic de l'instrument i la utilització de les seues possibilitats.

5. Interpretar obres de diferents estils i rituals com a solista i en grup.

Es tracta d'avaluar el coneixement que té l'alumne del repertori del seu instrument i dels seus ritmes més representatius, i també el grau de sensibilitat i imaginació per a aplicar els criteris estètics corresponents.

6. Interpretar de memòria obres del repertori solista d'acord amb els criteris de l'estil corresponent. Mitjançant aquest criteri es valora el domini i la comprensió que l'alumne té dels ritmes i la capacitat d'improvisació i concentració sobre el resultat sonor d'aquests.

7. Demostrar l'autonomia necessària per a abordar la interpretació dins dels marges de flexibilitat que permeta el context musical.

Aquest criteri avalua el concepte personal estilístic i la llibertat d'interpretació respecte del context.

8. Mostrar una autonomia progressivament major en la resolució de problemes tècnics i interpretatius.

Amb aquest criteri es vol comprovar el desenvolupament que l'alumne ha aconseguit quant als hàbits d'estudi i a la capacitat d'autocrítica.

9. Descobrir i raonar els trets característics dels ritmes i les obres escoltades en audicions de concerts en directe o de gravacions.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat de l'alumne per a analitzar ritmes i obres, i relacionar les seues característiques amb els coneixements instrumentals adquirits.

10. Demostrar seguretat i precisió en l'ús de la terminologia adequada per a formular opinions personals sobre els ritmes i les obres estudiades, i que tenen una significació especial.

Aquest criteri pretén consolidar l'ús dels termes i els conceptes del llenguatge musical adquirits anteriorment i la incorporació correcta dels termes i els conceptes aportats en aquest nivell a través de l'estudi de les matèries pròpies dels ensenyaments professionals.

11. Lectura a vista de propostes de fragments, obres i ritmes.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar el grau de desenvolupament en els mecanismes de lectura i la seua coordinació instrumental.

Taller de canyes

Introducció

Sens dubte, la llengüeta, fabricada en canya (*Arundo donax*), és un dels elements sonors més singulars dels instruments de doble llengüeta. Si bé és cert que no hi ha dos músics que extraguen una qualitat tonal idèntica, fins i tot tocant el mateix instrument, pel que fa a oboïstes i fagotistes, és la canya la que fa d'element multiplicador pel que fa a qualitat tonal diferent. Això és perquè sobre la canya influeixen múltiples aspectes que condicionen l'execució de l'instrumentista, que van des de la flexibilitat de la canya a l'hora de vibrar a la durabilitat limitada o la fragilitat que té. Igualment, les canyes estan sotmeses a factors externs com ara el nivell d'humitat, que fa que una mateixa canya no funcione igual en condicions diferents.

El currículum de l'assignatura d'Instrument inclou per als instruments de doble llengüeta el següent objectiu específic: practicar la fabricació de llengüetes dobles. Pel que fa als continguts també s'inclou la fabricació de canyes segons els mètodes tradicionals. L'assignatura de Taller de Canyes concreta i desenvolupa aquest aspecte curricular tan important i tan idiosincràtic dels instruments de doble llengüeta. L'establiment d'aquesta assignatura es considera necessari, perquè l'elaboració de les dobles llengüetes implica el coneixement d'uns processos complexos de fabricació i un entrenament progressiu per a adquirir les destreses necessàries per tal que l'alumnat siga autònom a l'hora de proveir-se de canyes de qualitat. L'assimilació d'aquests continguts no es pot aconseguir dins l'assignatura d'Instrument, ja que els temps lectius disponibles no són suficients i haver-ho de fer dins de la classe d'instrument fa que oboïstes i fagotistes estiguen en desavantatge en relació amb la resta d'instrumentistes de vent fusta. A més, aquesta assignatura es converteix en un espai idoni per a l'adquisició de coneixements des d'una perspectiva grupal i d'aprenentatge cooperatiu.

Objectius

Els ensenyaments de Taller de Canyes dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar les capacitats següents en l'alumnat:

- a) Fomentar la iniciativa de personal en la fabricació de canyes destacant la repercussió positiva que aquesta pràctica té en la formació dels instrumentistes de doble canya a l'hora de conformar la seua pròpia identitat sonora.
- b) Conèixer i manejar les màquines i les eines que s'utilitzen en els processos de fabricació de canyes.
- c) Saber seleccionar els materials que s'empren en la fabricació de llengüetes.
- d) Conèixer tots els processos de fabricació de canyes.
- e) Afavorir el coneixement tèdric aplicat.
- f) Dominar el procés de lligat i raspament de canyes.

Continguts

- Descripció de la canya comuna (*Arundo donax*) i usos en l'àmbit musical.
- Màquines i eines que s'utilitzen en els processos de fabricació de llengüetes.
- Maneig de màquines i eines que s'utilitzen en la fabricació de llengüetes.
- Parts de la llengüeta: tudell i pala.
- Coneixement dels distints processos sistemàtics associats a l'elaboració de les llengüetes.
- Selecció de les pales: reconeixement de les qualitats de material atenent-ne la flexibilitat, el color, la duresa, el diàmetre del tub i la textura. Elecció de la forma de les pales tenint en compte les diferents possibilitats sonores.
- Tipus i mesures dels tudells.
- Ús del fil de niló per al lligatge i filferro per al control de l'obertura de la canya.
- Coneixement de les mesures que cal utilitzar en l'elaboració del lligatge de les canyes.
- Diferents tipus de lligatge i raspament d'una canya i entrenament progressiu en ambdós processos.
- Manipulació de les llengüetes.
- Solució de problemes que pot presentar la canya una vegada acabada.
- Elecció de la canya adequada per a estudi, audició o concert.
- Canyes històriques.

Criteris d'avaluació

1. Triar les pales adequades tenint en compte la seua adaptabilitat.
Amb aquest criteri es pretén avaluar l'alumnat quant als coneixements dels processos d'elaboració de pales i la capacitat de seleccionar un bon material que s'adapte a les pròpies necessitats interpretatives.
2. Demostrar precisió en el lligatge de les canyes.
Mitjançant aquest criteri es pretén verificar que l'alumnat utilitza amb habilitat els elements que s'utilitzen en el lligatge de les canyes i que sap mesurar les dimensions de la llengüeta evitant al mateix temps pèrdues d'aire.
3. Realitzar correctament el raspament de la canya.
Mitjançant aquest criteri es pretén verificar que l'alumnat utilitza amb habilitat la navalla i que sap rebaixar la fusta de la canya d'acord amb una forma de raspar establida prèviament.
4. Corregir els possibles problemes que una canya pot oferir i saber adaptar les canyes d'acord amb les diferents circumstàncies en què s'ha de tocar.
Amb aquest criteri es pretén valorar la iniciativa de l'alumnat en relació amb les canyes i la capacitat de perfeccionament i cerca de la qualitat.

Teclat

Introducció

Amb la incorporació de les especialitats de baix elèctric i guitarra elèctrica en els ensenyaments professionals, es fa necessària una revisió del concepte de l'assignatura de Piano Complementari, així com una readaptació dels seus objectius i continguts, amb la

finalitat d'aconseguir més idoneïtat d'aquesta en funció de la demanda específica d'aquestes noves especialitats. Així doncs, l'assignatura de Teclat estarà enfocada al fet que l'alumnat tinga una visió harmònica més àmplia i extensa i siga capaç de desenvolupar les seues capacitats creatives amb instrument essencial per a entendre la improvisació i la música moderna en general, ja que amb el teclat es pot condensar tota la sonoritat de les peces que es practiquen, així com entendre la relació melodia-harmonia i escala-acord. El domini de la tècnica en la seua execució i la comprensió per part de l'alumnat dels rudiments bàsics de l'instrument contribuirà a una formació més completa de l'alumnat i contribuirà a una consecució millor de les competències requerides en la formació dins dels ensenyaments professionals.

Objectius

Els ensenyaments de Teclat dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Conèixer les característiques i les possibilitats de teclat en la música moderna.
- b) Comprendre el discurs musical i traslladar-lo al llenguatge del teclat.
- c) Desenvolupar i integrar un conjunt de coneixements i tècniques que permeten la lectura a primera vista d'acords i la construcció de *voicings*.
- d) Comprendre els elements essencials harmónicoformals d'una partitura.
- e) Desenvolupar l'oïda harmònica referent al color i la sonoritat en la interpretació d'estàndards de *jazz* i música moderna.
- f) Conèixer la teoria de Drops i altres disposicions de veus, així com la seua aplicació en el teclat.
- g) Interpretar de memòria un repertori d'estàndards de *jazz* i música moderna que incloga temes senzills representatius de diferents èpoques i estils.

Continguts

- Utilització i identificació conscient del pes del braç.
- Principis de digitació pianística: escales, arpegis, acords, del polze.
- Aprenentatge de les diverses maneres de pulsació o atac possibles: *legato*, *no legato*, *staccato* i toc de retrocés, en funció sempre de la dinàmica, el fraseig i el sentit musical general del fragment que es tracte.
- Pràctica de tècniques d'harmonització.
- Coneixement dels pedals i les seues funcions.
- Lectura a vista de fragments breus de forma i en totes les tonalitats.
- Lectura harmònica (lectura d'acords, sèries II-V-I d'acords enllaçats, acords en disposició tancada, oberta, *drop 2*, *drop 3* i *drop 2 + 4*, arpegis, etc.) i lectura de melòdica. Reharmonització d'una melodia en diferents nivells (baix i melodia, baix amb notes guia i melodia, acords complets i melodia, acords amb tensions i melodia, etc.).
- Selecció progressiva quant al grau de dificultat dels exercicis, estudis i temes inicials. Estudi de la part pianística d'obres senzilles del repertori de l'instrument principal.

Criteris d'avaluació

1. Llegir fragments breus a primera vista, de manera senzilla, i en qualsevol tonalitat.

Aquest criteri d'avaluació pretén constatar la capacitat de l'alumnat per a desenvolupar-se amb un cert grau d'autonomia en l'harmonització progressiva de melodies amb xifrat.

2. Mostrar la capacitat d'aprenentatge progressiu individual.

Aquest criteri pretén verificar que l'alumnat és capaç d'aplicar en el seu estudi les indicacions del professorat i desenvolupar amb aquestes l'autonomia de treball que els permeta una certa valoració del seu rendiment.

3. Interpretar al teclat el repertori inicial específic del seu instrument principal.

Aquest criteri d'avaluació pretén comprovar la capacitat de l'alumnat per a utilitzar el tempo, l'articulació i la dinàmica com a elements bàsics de la interpretació i la seua capacitat d'adaptació al solista.

4. Analitzar l'estructura harmònica interna d'un estàndard de nivell adequat en el curs i relacionar-lo amb els temes tractats en l'assignatura d'instrument.

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de l'alumnat per a trobar l'estructura harmònica subjacent en un fragment de música i determinar els diferents tractaments que s'ha sotmés aquesta, així com les possibilitats harmòniques i escalars de la peça.

5. Reduir a estructures harmòniques un fragment senzill de música basat en un baix, una melodia i un fragment amb notes guia.

Mitjançant aquest criteri es podran valorar els coneixements analítics de l'alumnat referents a la identificació de les estructures harmòniques, mitjançant un exercici de lectura basat principalment en l'eliminació de tot el que no siga essencial des del punt de vista d'aquestes estructures.

6. Reharmonització bàsica de peces del repertori estàndard, tant diatònica com de substitució o intercanvi modal.

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar la capacitat de síntesi de l'alumnat i la seua rapidesa en la realització de passatges harmònics simples i complexos, però d'execució relativament complicada.

7. Coneixement de les diferents disposicions d'acords en el teclat en la lectura del xifratge.

Mitjançant aquest criteri es podrà valorar el nivell de desenvolupament i capacitat d'aplicació de l'oïda harmònica, així com l'habilitat en la construcció de disposicions d'acords.

8. Lectura a primera vista d'una partitura senzilla.

Es tracta de valorar el grau de desenvolupament dels reflexos i altres qualitats que són estimulades en l'alumnat a través de la lectura improvisada.

Tècniques d'Improvisació i Acompanyament Aplicats

Introducció

La guitarra elèctrica i el baix elèctric són dos instruments fonamentals en el desenvolupament de la música moderna des del seu començament en el segle XX fins a l'actualitat. Aquests dos instruments, al costat del piano, la bateria i la percussió, formen part del que es coneix com a secció rítmica quan es parla d'una formació que, a més, integra altres instruments com per exemple la secció de vent metall, vent fusta, o altres combinacions sonores menys convencionals. Siga com siga la formació o la plantilla musical, aquests dos instruments, el baix elèctric i la guitarra elèctrica, podem afirmar

que quasi sempre tindran una funció d'acompanyament i una funció d'improvisació dins de la interpretació del seu repertori. Així doncs, la finalitat d'aquesta assignatura és dotar l'alumnat amb una sèrie d'eines perquè, d'una banda, conega i sàpia com acompanyar diferents estils de la música moderna, i, d'altra banda, desenvolupe una expressió artística pròpia i genuïna a través de la improvisació musical.

Les dues disciplines o activitats són molt específiques i, per tant, requereixen una formació específica, sobretot quant a l'acompanyament. Hem d'entendre que cada estil de música moderna té una estètica única i requereix conèixer-la per a saber desenvolupar-se amb èxit en aquest. És cert que la música moderna és una música oberta que permet mesclar diversos estils, i molts dels seus estils han nascut d'aquesta fusió. És per això que conèixer com acompanyar diversos estils musicals dotarà l'alumnat amb les eines per a estimular la seua creativitat alhora que el capacitarà professionalment per a poder desenvolupar-se en aquesta música.

Quant a la improvisació, parlem d'una habilitat creativa inherent a tot ésser humà; per tant, la improvisació musical també ho és. L'objectiu és ajudar a desenvolupar aquesta habilitat dins de la música moderna aprenent del discurs improvisat d'altres músics a partir de gravacions, i, també analitzant i interioritzant les diferents estratègies i eines musicals que aquests usen per a fomentar i nodrir la creativitat de l'alumnat.

Objectius

Els ensenyaments de Tècniques d'Improvisació i Acompanyament Aplicats dels ensenyaments professionals de Música tindran com a objectius contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- a) Desenvolupar els automatismes motors, l'habilitat de simplificar sense obviar els aspectes essencials d'una partitura i la capacitat d'aplicar l'anàlisi musical, com a destreses que permeten l'acompanyament, la improvisació i la interpretació a primera vista de textos musicals de diferents estils de música moderna.
- b) Aplicar els coneixements dels procediments harmònics i melòdics de diferents estils per a crear i improvisar acompanyaments adequats, formalment i estilísticament segons un xifrat o un guió donat.
- c) Adquirir recursos per a la improvisació mitjançant la transcripció i l'anàlisi de solos de diferents estils de música moderna.
- d) Comprendre i adquirir un conjunt de recursos melòdics mitjançant la selecció de frases de les transcripcions i altres fonts per l'estudi, la memorització i la interpretació posteriors, seqüenciant-los i transportant-los a través de diversos mecanismes.
- e) Improvisar sobre una estructura o una progressió harmònica, d'un patró rítmic, d'una audició o d'una idea externa donada.
- f) Aplicar els coneixements teòrics i pràctics musicals adquirits per a la interpretació, l'acompanyament i la improvisació en estils de *jazz* i gèneres actuals.
- g) Desenvolupar la improvisació aplicant les diferents tècniques estudiades.
- h) Aplicar l'ús de les noves tecnologies, aplicacions, webs, etc. en l'estudi.

Continguts

- Llenguatge musical aplicat: duració de la frase. Densitat rítmica. Transcripció. Adorns rítmics i melòdics. Notes no harmòniques. Notes guia. Relació escala-acord. Matisos. Articulació. Patrons d'escala. Escala pentatònica major, menor, nota de *blues*. Xifrat americà.
- Lectura: patrons. Tocar/descansar (tocar/descansar, *pacing*). Lectura harmònica. Simplificació i reducció. Anàlisi formal, harmònica, rítmica i melòdica aplicada. Identificació i pràctica de patrons musicals que faciliten la lectura. Lectura interna i representació mental auditiva prèvia de la partitura. Preparació prèvia a la lectura. Lectura a vista amb preparació i sense preparació. Lectura a vista d'un acompanyament i una seqüència harmònica per a improvisar amb suport digital.
- Coneixement i pràctica de les característiques i els patrons de diferents estils, gèneres i èpoques en la música moderna.
- Patrons rítmics i harmònics en els diferents estils de la música moderna.
- Acompanyament d'instruments monofònics i polifònics. Acompanyament en l'orquestra de *jazz*. Acompanyament improvisat. Acompanyament en diferents estils de música moderna. *Blues*.
- Improvisació melòdica a partir d'un guió, xifrat, esquema harmònic o baix donat. Improvisació d'estructures harmòniques bàsiques formant frases simètriques i processos de pregunta resposta (4, 8, 16 compassos). Improvisació a partir de la imitació.
- Improvisació al llarg de la història de la música: figures rellevants en aquesta disciplina.
- La improvisació com a recurs formatiu de capacitats i reflexos, escolta activa.
- Memorització de cançons (melodia i harmonia).
- Recursos per a la improvisació: solos amb notes de l'acord. Desenvolupament motívic. Desplaçament rítmic. Augmentació/disminució. Transport per cercle de quintes.
- Improvisació, transport, acompanyament, modificació de l'afinació i velocitat amb diferents recursos tecnològics.
- Les rodes d'improvisació: introducció, tema o *head*, solo o *break* i base harmònica, coda.

Criteris d'avaluació

1. Acompanyar i improvisar a primera vista partitures de diferents estils de música moderna (amb suport digital o sense).
Es tracta de valorar el grau de desenvolupament dels reflexos i la intuïció musical, la capacitat d'aplicació de l'anàlisi, la capacitat de síntesi harmònica i melòdica i l'ús de recursos en la improvisació.
2. Transportar mentalment i/o improvisadament xifrats harmònics bé siga com a instrumentista acompanyant, bé siga com a improvisador.
Per mitjà d'aquest criteri es pot valorar l'agilitat, la correcció i el domini dels transports utilitzats habitualment, segons les necessitats de la vida professional de cada especialitat.
3. Crear acompanyaments a melodies de diferents estils a partir d'uns xifrats donats o d'una estructura harmònica. A través, d'aquest criteri es pretén valorar la capacitat de crear acompanyaments a partir de xifrats, aplicant els coneixements i recursos adquirits.

4. Realitzar l'acompanyament d'una melodia tonal o modal, estàndard de *jazz* o de música actual i d'una improvisació o variació sobre aquesta, en la qual només apareix l'estructura harmònica o la melodia i el xifrat americà.

Amb aquest criteri es tracta de valorar el grau d'adaptació de l'alumnat a la pràctica habitual en aquesta mena d'acompanyament.

6. Acompanyar altres instruments i la veu, amb recursos digitals o sense, demostrant coneixement dels instruments transpositors i les seues característiques.

A través d'aquest criteri es valora la capacitat d'adaptació de l'alumnat a la veu i als diferents instruments, transpositors o no, a partir del coneixement de la tessitura, de les característiques sonores, així com de les notes d'afinació.

7. Realitzar una improvisació partint de l'anàlisi d'una obra de repertori o peça donada.

Es tracta d'avaluar en l'alumnat la capacitat de creació i d'aplicar l'anàlisi per a desenvolupar elements temàtics partint dels trets característics d'una composició.

8. Improvisar una melodia acompanyada partint d'un guió, d'un baix xifrat, d'una melodia escoltada, d'una imatge o idea abstracta, d'un ritme característic, d'una estructura formal, d'un moviment de dansa, i/o qualsevol altre paràmetre utilitzat en la seua especialitat, utilitzant suport digital o acompanyant a un altre instrument, veu o ballarí.

Es tracta d'avaluar en l'alumnat la capacitat d'adaptar la seua improvisació a les característiques de qualsevol paràmetre, enfrontant-se a la realitat d'acompanyar dins de la seua especialitat.

PERFILS PROFESSIONALS

Composició

Introducció

L'assignatura de Composició s'ha dissenyat, primordialment, per a l'alumnat que desitge orientar-se cap a eixa mateixa especialitat en el grau superior de Música, per a la qual és imprescindible una formació sòlida d'escriptura prèvia, sense que això excloga que pugui cursar-la l'alumnat que vulga orientar-se cap a una altra especialitat.

Els coneixements adquirits prèviament per l'alumnat en l'assignatura d'Harmonia i Anàlisi Musical de 3r i 4t, li permetran desenvolupar determinades destreses d'escriptura, així com aprofundir en el coneixement dels principals elements i procediments del llenguatge musical i la seua relació amb les diverses tècniques compositives, a fi d'iniciar-se en l'estudi de la composició i d'avançar cada vegada més en la comprensió de les obres musicals que possibiliten interpretar-les adequadament, i d'aquesta manera ser una preparació per a les proves d'accés tant de Composició com per a la resta d'especialitats. En el perfil de Composició queden fusionats els ensenyaments d'harmonia i contrapunt, i aquests es consideren com dues dimensions complementàries en la música. A partir d'aquest nivell d'aprenentatge, és recomanable que l'estudi de les bases tècniques de la composició incloga la pràctica de l'escriptura i el domini de la realització de les idees musicals, tant pel que fa a la lògica sintàctica que suposa la consideració vertical o harmònica com quant a una consideració més lineal o horitzontal.

Paral·lelament a tot això, l'alumnat continuarà amb l'aprenentatge dels elements i els procediments més significatius del llenguatge tonal estudiats en cursos anteriors, i també s'iniciarà en llenguatges pre-tonals i post-tonals. A més d'una pràctica escolàstica, l'estudi d'aquests elements i procediments se centrarà, de manera prioritària, en una pràctica estilística, amb predomini de la realització de treballs. D'aquesta manera, durant els dos últims cursos dels ensenyaments professionals de Música l'alumnat experimentarà amb els procediments bàsics dels estils barroc, clàssic, romàntic i posteriors, mitjançant la composició de peces breus o fragments escrits dins dels postulats estilístics d'aquestes èpoques.

S'ha de tindre en compte que la pràctica escrita dels elements estudiats no ha de conduir a un domini absolut de cadascun dels estils, sinó més aviat al seu coneixement bàsic, el qual ens proporcionarà una font de recursos per tal d'aplicar els diversos procediments en exercicis específics. En qualsevol cas, tots els aspectes i els continguts desenvolupats en aquesta matèria s'han d'organitzar de manera que permeten una pràctica importantíssima: la de la composició lliure, ja que la seua presència en aquest nivell dels estudis és necessària per a desenvolupar l'espontaneïtat creativa.

A més de l'escriptura, l'anàlisi constitueix una part bàsica de l'assignatura, ja que la disciplina esmentada s'ocupa no només de l'aspecte eminentment teòric de tot el que afecta les diverses tècniques compositives, sinó dels múltiples aspectes relacionats amb el fet històric, estètic, humanístic o purament subjectiu, el coneixement del qual resulta imprescindible per a comprendre el fet musical com a fenomen cultural i psicològic. A més a més, l'anàlisi proporciona a l'alumnat un conjunt d'eines metodològiques que li permetran avançar en la comprensió d'obres musicals, a partir dels punts de vista que puguen ser rellevants per a aconseguir aquest objectiu.

Finalment, també s'inclou en l'assignatura l'estudi de les característiques i les possibilitats dels diferents instruments per a utilitzar en les tasques proposades, i es constitueix així la base de la matèria d'Instrumentació i Orquestració dels ensenyaments artístics superiors en l'especialitat de Composició. De la mateixa manera, es proposa la utilització de programes d'edició de partitures i d'àudio, o la interpretació i/o reducció al piano per poder escoltar els treballs elaborats.

Competències específiques

- a) Reconèixer i valorar auditivament i intel·lectualment distints tipus d'estructures musicals i sonores.
- b) Aplicar tècniques de composició així com el tractament concret dels diferents elements constitutius de la música en diferents contextos o estils musicals.
- c) Desenvolupar l'esperit crític i personal en obres o fragments de pròpia creació.
- d) Conèixer de manera bàsica programes d'edició de partitures, edició d'àudio, etc.
- e) Saber realitzar acompanyaments de piano o amb altres instrumentacions a melodies predeterminades o de nova creació.
- f) Instrumentar fragments o obres segons diferents plantilles i estils.
- g) Treballar autònomament i valorar la importància de la iniciativa i l'esperit emprenedor.

Continguts

- Harmonia: continuació de l'estudi i pràctica dels elements i procediments que intervenen en el sistema tonal (notes estranyes, harmonia cromàtica, modulació, acords alterats, expansió de la tonalitat, etc.). Anàlisi harmònica d'obres representatives de diferents èpoques i autors que ens permeta aprofundir en la comprensió dels diferents elements i procediments harmònics.
- Melodia acompanyada: realització d'acompanyaments pianístics diversos sobre una melodia donada. Creació de melodies pròpies amb acompanyament pianístic o d'altres instruments.
- Contrapunt: estudi i pràctica del contrapunt a dues veus (d'espècies, imitatiu, invertible, lliure, etc.) tant en música tonal, modal, com post-tonal. Anàlisi d'obres contrapuntístiques representatives per abordar els diferents elements i procediments contrapuntístics plantejats.
- Composició: pràctica escrita dels elements i procediments compositius que intervenen en el sistema tonal, tant de caràcter harmònic com contrapuntístic. Realització de treballs i composicions d'obres vocals o instrumentals breus (o fragments) en els estils barroc, clàssic, romàntic i posteriors. Realització d'obres lliures breus, tant instrumentals com vocals.
- Instrumentació: coneixement bàsic de les característiques i les possibilitats dels diferents instruments per tal d'aplicar-les en peces determinades. Escripura per a diferents plantilles o agrupacions instrumentals d'exercicis o peces de creació pròpia, o d'exercicis específics elaborats per a tal efecte.
- Anàlisi: estudi i aplicació de diferents metodologies analítiques. Elements que constitueixen la forma musical, de xicoteta a gran escala. Característiques estilístiques de les diferents èpoques estudiades.
- Edició de partitura i àudio. Coneixement bàsic de programes d'edició que faciliten tant l'escripura com l'audició dels exercicis i obres treballades en l'assignatura.

Criteris d'avaluació

1. Realitzar exercicis a partir de baixos xifrats i sense xifrar, triples donats, i exercicis de baix-tiple (trocats o no), tant en escriptura vocal com pianística.
2. Compondre exercicis breus a partir d'un esquema harmònic o un procediment, donat o propi, pensant en un mitjà instrumental o vocal concret.
3. Escriure línies melòdiques en contrapunt a dues veus.
4. Donat un fragment de caràcter predominantment harmònic, completar-lo en el mateix estil, seguint un esquema formal predeterminat o lliure.
5. Donat un fragment de caràcter predominantment contrapuntístic, completar-lo en el mateix estil, seguint un esquema formal predeterminat o lliure.
6. Compondre obres vocals o instrumentals breus (o fragments) en els estils barroc, clàssic, romàntic, o posteriors.
7. Compondre xicotetes obres lliures.
8. Identificar mitjançant l'anàlisi, tant auditiva com de partitura, els elements morfològics i sintàctics de les diferents èpoques del llenguatge musical occidental.
9. Utilitzar de manera eficient aplicacions i programes d'edició de partitures i d'edició d'àudios.

Direcció instrumental

Introducció

Amb aquesta assignatura es pretén oferir a l'alumnat una primera presa de contacte amb el món de la direcció. Des dels primers elements teòrics, fins a l'estudi més complex de la tècnica de direcció musical amb la finalitat formativa, orientadora i propedèutica necessària per a la continuïtat d'aquest perfil en els estudis superiors. També tindrà caràcter conclusiu per a l'alumnat que haja considerat acabar els estudis en aquests ensenyaments professionals, adquirint els coneixements bàsics necessaris per a poder incorporar-se al món laboral.

Aquest perfil desenvolupa una visió multidisciplinària de la música i enriqueix més la perspectiva que fins a aquest moment tenia l'alumnat com a músic/intèrpret i li proporciona una visió global del fenomen musical en conjunt.

Competències específiques

- a) Realitzar indicacions musicals i comunicar amb el gest.
- b) Reaccionar davant de la immediatesa musical.
- c) Explicar i comunicar de manera eficient idees musicals bàsiques.
- d) Observar i analitzar situacions sonores i proposar solucions interpretatives.
- e) Preparar i conèixer la matèria musical a treballar.
- f) Organitzar i dirigir un conjunt instrumental.
- g) Situar els músics per a aconseguir un equilibri correcte entre les seccions instrumentals.
- h) Avaluar el so i la música registrada.
- i) Assignar i gestionar diferents treballs en l'organització d'esdeveniments musicals.
- j) Capacitat de lideratge.

Continguts

- Coneixement de la tècnica i la pràctica de la direcció.
- Coneixement dels instruments.
- Desenvolupament de la capacitat comunicativa a través del gest.
- Tractament dels diferents elements que configuren el discurs musical, des del punt de vista de la direcció a través de l'estudi analític de la partitura, l'audició i la pràctica del repertori de diferents agrupaments instrumentals.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.

Criteris d'avaluació

1. Utilitzar la tècnica de la direcció treballada.
2. Classificar i distingir els instruments i les veus.
3. Mostrar coneixements harmònics formals i històrics per a aconseguir una interpretació artística de qualitat.
4. Actuar com a responsable del grup, dirigint la interpretació col·lectiva.
5. Dirigir de memòria alguns fragments de les obres treballades.
6. Demostrar autonomia en el propi procés d'aprenentatge.

Direcció i Interpretació Coral

Introducció

Suposa una mancança en els estudis musicals espanyols dotar l'alumnat amb recursos tecnicomusicals per a poder exercir la direcció de grups musicals. És comú veure la incapacitat o les mancances de grans instrumentistes quan es posen a dirigir, ja que, unit a l'escàs o nul coneixement d'una tècnica mínima de la direcció que els permeta comunicar amb gestos les idees musicals, s'uneixen aspectes que són importants per al bon desenvolupament i l'èxit d'un assaig o un concert amb un grup musical. Aspectes com ara la formació del director o directora, la capacitat de comunicació a través del gest, la capacitat de lideratge, preparació i coneixement del material musical, la planificació del treball, l'elecció, l'anàlisi i l'estudi de la partitura, les tècniques d'assaig o elecció del repertori són importants perquè el nostre treball com a professorat-director tinga un rendiment òptim i obtinguem més èxit en l'exercici de la tasca docent.

D'altra banda, l'exercici de la direcció obliga qualsevol estudiant a una visió multidisciplinària de la música que va molt més enllà del que fins ara havia suposat la interpretació musical des de la posició de músic intèrpret. Una visió global que té en compte, entre d'altres, aspectes de tempo, sonoritat, equilibri i fraseig en conjunt que requereixen un treball intel·lectual important i que desenvoluparà en l'estudiant de música capacitats necessàries per a un músic.

Finalment, la introducció a la direcció musical que suposa l'estudi d'aquesta assignatura pot suposar en alguns estudiants despertar l'interés de l'estudi de la direcció musical — particularment la coral—, i descobrir nous talents i capacitats musicals. Que siga la llavor que germine al jardí dels nostres ensenyaments superiors de Direcció. La necessitat d'aquesta assignatura de perfil per a dotar l'alumnat amb una preparació prèvia a aquests estudis superiors quant a coneixements previs per a la realització d'estudis superiors, així com per a descobrir si volen ser futurs directors o no.

Aquest itinerari de direcció ha de tindre caràcter conclusiu i propedèutic alhora. Conclusiu perquè, si un alumne/a conclou els estudis musicals en els ensenyaments professionals i no continua els estudis de Direcció als conservatoris superiors, hauria de tindre els coneixements bàsics necessaris per a poder incorporar-se al món laboral. D'altra banda, ha de tindre caràcter propedèutic, per instruir i preparar l'alumnat per a cursar els estudis superiors en l'especialitat de Direcció, i no estar així en total desavantatge davant de la resta d'alumnes de qualsevol altra especialitat, els quals ja van preparant les proves des dels últims cursos al Professional.

Competències específiques

- a) Conèixer els elements bàsics dels llenguatges musicals, les seues característiques, funcions i transformacions en els diversos contextos històrics.
- b) Utilitzar l'oïda interna com a base de l'afinació, de l'audició harmònica i de la interpretació musical.
- c) Formar una imatge ajustada de les possibilitats i les característiques musicals de cadascú, tant individualment com en relació amb el grup, amb la disposició necessària

per a saber integrar-se com un membre més d'aquest o per actuar com a responsable del conjunt.

- d) Conèixer, controlar i valorar el cos i la ment, de manera adequada, per utilitzar amb seguretat la tècnica i poder concentrar-se en l'audició i la interpretació.
- e) Conèixer i aplicar les tècniques de la veu d'acord amb les exigències de les obres que cal interpretar.
- f) Reaccionar davant de la immediatesa musical.
- g) Explicar i comunicar de manera eficient idees musicals bàsiques.
- h) Observar i analitzar situacions sonores i proposar solucions interpretatives.
- i) Preparar i conèixer la matèria musical a treballar.
- j) Organitzar i dirigir un conjunt vocal.
- k) Situar els músics per a aconseguir un equilibri correcte entre les seccions vocals.
- l) Avaluar el so i la música registrada.
- m) Assignar i gestionar diferents treballs en l'organització d'esdeveniments musicals.
- n) Capacitat de lideratge.

Continguts

- La figura del director: sòlida formació. Capacitat de comunicació a través del gest. Capacitat de lideratge. Preparació i coneixement del material musical. Planificació del treball
- Tècnica gestual: posició corporal. Utilització de la batuta. Marcació de compassos. L'anacrusi. Matisos i canvi de dinàmiques. Cesures, calderons i interrupcions del moviment.
- Elecció, anàlisi i estudi de la partitura: elecció del repertori. Anàlisi de la partitura. Estudi de la partitura.
- Tècniques d'assaig: el primer assaig. Organització dels assajos. Periodicitat i durada dels assajos. Espai d'assaig i escenari. Ubicació a l'escenari.
- Anàlisi de les obres que cal treballar. Coneixement de la tècnica i pràctica de la direcció. Coneixement dels instruments i les veus. Desenvolupament de la capacitat comunicativa a través del gest. Tractament dels diferents elements que configuren el discurs musical des del punt de vista de la direcció mitjançant l'estudi analític de la partitura, l'audició i la pràctica del repertori eminentment coral, però també orquestral i bandístic per a les diferents formacions.
- Entrenament permanent i progressiu de la memòria.

Criteris d'avaluació

1. Jutjar l'actuació pròpia i aliena.
2. Ajudar a la integració al grup.
3. Ser puntual en l'assistència aportant el material i l'instrumental necessari, col·laborant en els treballs d'utilitat necessaris per a fer-los.
4. Guardar silenci durant les classes, els assajos i les actuacions, mantenint en tot moment una postura corporal i una actitud correcta al faristol.
5. Anotar i fer totes les indicacions del professorat al moment.

6. Corregir l'afinació, els atacs, la dinàmica, articulacions, etc., durant la interpretació de les obres.
7. Afinar i mesurar individualment totes les obres treballades.
8. Dirigir individualment qualsevol fragment de les obres programades durant el curs, fent les indicacions de dinàmica, agògica, tempo, caràcter, repeticions, etc.
9. Estudiar a casa les obres treballades i les obres del repertori programat.
10. Controlar el cos a través de la relaxació.
11. Llegir i dirigir a primera vista fragments d'obra proposats pel professorat.
12. Manejar la tècnica de direcció amb la naturalitat i el nivell propi del curs.
13. Realitzar concerts públics amb les obres assajades.

Escena lírica

Introducció

Els ensenyaments professionals en l'especialitat de Cant preveuen assignatures que proporcionen una formació musical molt completa, però no hi ha una formació específica sobre el treball escènic. Aquesta assignatura suposa un apropament real al món professional de la interpretació i la dramatització musical. Sens dubte, completarà la formació curricular de l'especialitat de Cant i ajudarà a la professionalització de l'alumnat. Per això, l'objectiu primordial d'aquesta assignatura és afavorir que els i les cantants puguen exercitar-se en la posada en escena de muntatges de música teatral i potenciar els seus dots com a actors o actrius.

Aquesta assignatura es planteja com un espai d'aprenentatge cooperatiu que permet desenvolupar tot un seguit de competències personals, socials i d'aprendre a aprendre necessàries per a desenvolupar-se en l'escena. Per tot això, la pràctica musical teatral és un espai idoni de participació social. D'altra banda, cal recalcar que el treball escènic resultarà molt gratificant i motivador.

Aquesta assignatura de perfil aprofundeix tant en el coneixement de la teoria i la pràctica de la interpretació escènica, la memorització de textos, l'expressió corporal i les tècniques del moviment, com el coneixement dels diferents llenguatges audiovisuals i els coneixements bàsics d'escenografia, vestuari, utilatge i altres tecnologies de l'espectacle. En l'àmbit formatiu, l'assignatura s'articula entorn de la preparació i la realització de projectes musicals teatrals, siguen òperes, musicals, operetes o sarsueles (o la seua selecció).

Competències específiques

- a) Gestionar la por escènica.
- b) Estudiar i memoritzar papers en projectes musicals teatrals.
- c) Actuar en l'escena en directe.
- d) Tractar amb el públic.
- e) Gestionar les observacions i comentaris de la direcció escènica.
- f) Seguir les instruccions de la direcció artística.

- g) Respectar els temps d'entrada.
- h) Interactuar amb companys i companyes de repartiment.
- i) Utilitzar la tècnica de declamació.
- j) Tractar amb el públic.

Continguts

- Aplicació dels continguts de l'assignatura de Cant al treball d'interpretació d'un rol.
- Estudi i perfecció d'una obra o una selecció del repertori liricoescènic abordant les capacitats i els recursos musicals, vocals i interpretatius.
- Exercici de pes i contacte. Exercici de tècnica Feldenkrais. Exercici respiratori. Regulació abdominal. Automassatge.
- Treball d'improvisació escènica.
- Comprensió dels principis d'acció i conflicte dramàtic.
- Treball sobre els recursos per a l'elecció del codi del moviment o la partitura física des dels seus fonaments dramàtics, per a donar via al discurs intern dels personatges i canalitzar-lo, "l'atmosfera" emocional i el context escènic: paràmetres estètics en suport de la intenció de l'òpera que cal representar.
- Interpretació pública d'un títol, o selecció representativa del repertori líric tradicional.

Criteris d'avaluació

1. Exposició teòrica del títol del repertori líric treballat.
2. Representació en públic d'un rol de l'obra escènica treballada.

Escolta, Creació i Experimentació Sonora

Introducció

Tota institució educativa musical no pot permetre's deixar de costat la creació actual. El desenvolupament de la creativitat prové d'una escolta activa i de l'experimentació. Això no és possible sense un espai propi o un marc constituït per a això, atés que necessita temps i continuïtat, factors que fins ara el currículum d'ensenyaments musicals no preveia amb tanta rellevància.

Ja en el segle XX es va produir una transgressió de les fronteres, propiciada per l'auge de la indústria i el transport en l'àmbit geogràfic (amb la consegüent influència artística i cultural). També entre l'àmbit acadèmic i el no acadèmic. Fa ja més d'un segle del naixement d'obres significatives de la música contemporània i més temps encara de procediments creatius com les denominades tècniques esteses. Des de llavors el repertori no ha fet més que augmentar, i aquelles obres experimentals hui són reconegudes per l'àmbit acadèmic. Arrere queden determinats punts geogràfics, escoles, festivals i laboratoris com a referents de creació o de corrents artístics. La transgressió també afecta el fenomen musical, més enllà de la interpretació clàssica de l'instrument, per a incloure, a més, objectes sonors i el propi cos. Aquest fet s'ha potenciat en el segle XXI amb la revolució que les noves tecnologies han produït en el flux d'informació i la comunicació, així com en el naixement de nous procediments creatius com ara l'electrònica en viu.

És per tot això que l'assignatura Escolta, Creació i Experimentació Sonora ha de ser una part fonamental en la formació dels futurs músics, especialment els vulguen introduir-se

en els corrents experimentals actuals. El perfil d'interpretació de música contemporània està pensat per a ampliar l'horitzó sonor i desenvolupar una faceta creativa que hibride l'experimentació musical, l'art sonor, la improvisació i la *performance*, així com aprofundir en noves grafies musicals, les tècniques esteses i fins i tot l'electrònica en viu. Partint de l'escolta i la presa de consciència del propi cos com a instrument i vehicle d'expressió artística, l'assignatura té un caràcter eminentment pràctic, en el qual el treball cooperatiu i per projectes és, així mateix, el procés i el producte.

La pèrdua de pors i prejudicis sobre el que es pot considerar art ha de guiar tant el coneixement dels corrents d'avantguarda musical i art sonor de les últimes dècades com un camí d'exploració personal sempre amb fins artístics, i entenent que l'art sempre ha de ser comprés en els contextos culturals que l'alberguen.

D'aquesta manera, es fa necessari crear una assignatura que fomenti realment el desenvolupament de la creativitat des d'una vertadera immersió en el territori de l'escolta i l'experimentació. És hora d'adequar-se als nous temps, com ja han fet les arts plàstiques, la dansa i el teatre.

Competències específiques

- a) Tindre consciència del propi cos com a instrument i vehicle d'expressió artística
- b) Poder desenvolupar una escolta activa i profunda per a afavorir la pròpia expressió i la interacció dins del grup.
- c) Discernir entre els principals corrents de l'avantguarda musical i art sonor de les últimes dècades per a comprendre les seues característiques principals.
- d) Transcendir el fet sonor com a element de treball per a aplicar processos transdisciplinaris en la creació artística.
- e) Tindre capacitat de generar i de desplegar idees musicals pròpies i col·lectives.
- f) Reconèixer el valor cultural de la música i la seua dimensió ideològica
- g) Ampliar les possibilitats sonores del mateix instrument a través de les tècniques esteses, les noves grafies i de les noves tecnologies.
- h) Realitzar projectes artístics cooperatius.

Continguts

- El cos com a vehicle d'expressió artística: relaxació i consciència corporal. Pulsació i ritme. Respiració i propiocepció. Tècniques de prevenció de l'ansietat escènica. El cos com a instrument sonor. Utilització del cos com a mitjà expressiu i comunicatiu. El gest com a codi de comunicació i interpretació musical. La *performance* i el *happening*. Dadaisme i futurisme. Veu i poesia sonora. Teatre musical.

- Educació auditiva: audició i tipus d'escoltes. Objectes sonors. Comunicació i interacció a través de l'escolta.

- Corrents d'avantguarda. La dissolució de la tonalitat: atonalitat, politonalitat, modalitat. Altres sistemes d'afinació i organització de l'escala. Dodecafonisme i serialisme integral. Música concreta i *Elektronische Musik*. Minimalisme, Postminimalisme. Espectralisme. Nova complexitat i nova simplicitat. Música electrònica i música per ordinador. *Mixed media* i videoòpera. Poliestilisme. Experimental. Indeterminació. Art sonor. Expressions culturals i musicals del sud global.

- Processos transdisciplinaris en la creació artística: relació entre arts. Relació art-ciència-societat. Sinestèsia. Moviments artístics transversals entre les diferents arts: moviment Fluxus, Zaj, ACTUM, etc. Postmodernitat. Pluridisciplinarietat, multidisciplinarietat, interdisciplinarietat i transdisciplinarietat.

- Generació d'idees musicals: creativitat en música. Tècniques d'experimentació musical. Tècniques compositives. Composició col·lectiva. Tècniques d'improvisació. Improvisació lliure. *Soundpainting*. Generació d'un discurs musical i artístic. Plasmació de les idees musicals en grafia

Filosofia de l'art. Relació dels moviments polítics i socials amb la música: influències mútues. Actitud i comportament artístic. El concepte d'obra d'art. El concepte d'artista. Noves formes de transmissió de la música.

- Possibilitats sonores del mateix instrument: tècniques esteses. Noves grafies. Partitures gràfiques

Tecnologia de gravació i modificació del so en temps real. Espacialització del so. Nous instruments. Instruments electrònics i de programari. Interfícies i sensors d'interacció. *Live coding*.

Sonificació de dades.

- Projectes artístics cooperatius: el treball per projectes. La cooperació: el treball en equip. Fases dels projectes artístics: planificació, producció, realització, difusió. Adequació del projecte a l'espai en el qual es desenvolupa: contextualització i característiques acústiques.

Criteris d'avaluació

1. Participar activament en els projectes artístics, generant i aportant idees que ajuden en l'elaboració dels projectes artístics.
2. Adequar la pròpia interpretació al procés creatiu musical i artístic que s'estiga desenvolupant.
3. Exercir lideratges puntuals d'acord amb les necessitats del projecte.
4. Valorar i utilitzar el cos i la veu com a elements expressius.
5. Desenvolupar una escolta activa lliure de prejudicis.
6. Apreciar les principals manifestacions artístiques i sonores dels segles XX i XXI i comprendre els seus contextos i característiques.
7. Utilitzar de manera adequada al context les tècniques esteses, les noves grafies, els codis d'expressió i la interacció amb les tecnologies.

Etnomusicologia i Patrimoni Musical Valencià

Introducció

Es pot afirmar que la música tradicional és la manifestació més genuïna del caràcter representatiu d'un poble i està formada per un conjunt de gèneres musicals que pertanyen a l'anomenada música no culta i que està vinculada a les classes socials menys afavorides. No es conserva escrita en cap lloc per la seua dinàmica d'actuar com a reflex de la realitat canviant.

Els tres elements característics són el suport de la transmissió, la seua funcionalitat i la participació per persones sense cap preparació acadèmica.

L'assignatura d'Etnomusicologia i Patrimoni Musical Valencià oferirà una perspectiva general sobre la història, les metodologies i els temes de la disciplina, en les fases de musicologia comparativa, antropologia de la música i orientació multidisciplinària contemporània, i formarà pràcticament l'alumne per a dur a terme un treball de camp de caràcter introductori. A més, mostrarà una perspectiva etnomusicològica global i particular de les tradicions populars musicals valencianes més significatives, tant vocals com instrumentals, de manera que se'n puga comprendre la varietat, l'articulació i la vigència.

S'abordaran els fenòmens històrics de formació, els contextos d'ús i canvi social, les ocasions musicals, els repertoris, els instruments, la significació, els processos de construcció de l'objecte d'estudi dels recopiladors i la perspectiva etnomusicològica en els segles XX i XXI, amb insistència en les fonts documentals de diversa índole, les classificacions, els tractats i els treballs d'investigació existents fins al moment tant en cançoners i manuscrits com en fonoteques i les seues *ripropostes* actuals.

D'aquesta manera, l'alumnat adquirirà eines útils per a comprendre les pràctiques musicals que estudien i en les quals participen, i aprendran de manera pràctica els aspectes bàsics principals de l'etnomusicologia.

Competències específiques

- a) Disposar d'eines bàsiques per a dur a terme un treball de camp de caràcter introductori enfocat a la *performance* musical.
- b) Comprendre els processos i les pràctiques musicals en què es participe dins d'una comunitat local.
- c) Disposar de nocions crítiques bàsiques en les àrees d'investigació etnomusicològica d'oralitat-auralitat, relació de les estructures socials i musicals, significat/significació musical i globalització i canvi històric.
- d) Conèixer els fenòmens històrics de formació, els contextos d'ús i canvi social, les ocasions musicals, els repertoris, els gèneres, les formes, els estils, els instruments i els conjunts instrumentals de la música i dansa tradicional valencianes.
- e) Tindre una perspectiva general i crítica sobre les fonts documentals, els tractats i els treballs d'investigació sobre la música i la dansa tradicional valencianes.
- f) Realitzar investigacions etnogràfiques i històriques de la música i dansa tradicional valenciana per mitjà d'un treball pràctic de camp i d'arxiu des d'una perspectiva etnomusicològica.

Continguts

- Introducció a l'etnomusicologia.
- Mètodes i fonts de la música tradicional.
- Treball de camp, anàlisi i transcripcions.
- Principals gèneres de la música tradicional valenciana
- Primers treballs de recopilació: Eduardo Giménez, Inzenga, Baixauli i Ruiz de Lihory. Alan Lomax. Manuel García Matos.
- Quaderns de música folklòrica de Manuel Palau i els Cançoners de Salvador Seguí.
- Fonoteca de Materials i principals recopiladors del segle XX.

- *Riproposta* i investigació aplicada al patrimoni musical valencià.

Críteris d'avaluació

1. Demostrar comprensió des d'una perspectiva etnomusicològica global i particular de les tradicions musicals valencianes més significatives, de la seua rellevància i del lloc.
2. Mostrar, per mitjà d'un treball de camp introductori, l'assimilació dels principis metodològics bàsics usats en l'etnomusicologia contemporània.
3. Aconseguir una autonomia progressivament major en la investigació etnomusicològica en l'àmbit introductori.
4. Adquirir capacitat crítica sobre quatre de les àrees bàsiques d'investigació etnomusicològica contemporània d'oralitat-auralitat, relació de les estructures socials i musicals, significat/significació musical i globalització i canvi històric.
5. Mostrar comprensió dels fenòmens històrics de formació, els contextos d'ús i canvi social, les ocasions musicals, els repertoris, els gèneres, les formes, els estils, els instruments i els conjunts instrumentals de la música i la dansa tradicional valencianes.
6. Reconèixer i usar críticament les fonts documentals sobre la música tradicional valenciana, els tractats i els treballs d'investigació.
7. Saber conduir de manera pràctica, en l'àmbit introductori, una investigació etnogràfica i històrica sobre algun aspecte significatiu de la música i la dansa tradicional valenciana, per mitjà d'un treball de camp i d'arxiu des d'una perspectiva etnomusicològica.

Interpretació musical històrica i fonts de la música antiga

Introducció

Les partitures de música antiga (compostes abans del segle XIX) no ens donen tota la informació necessària per a interpretar-les correctament. Per exemple, en el Barroc, generalment, les dinàmiques, les articulacions i els ornaments no estaven escrits; era tasca de l'interpret afegir-los. Aquesta assignatura de perfil proporcionarà l'alumnat les eines necessàries per a la interpretació de repertori compost entre els segles XVI i XVIII.

A més, hauran d'aplicar la teoria apresada: interpretaran música renaixentista, barroca o clàssica de cambra amb els seus instruments. Tot i això, abastar un repertori tan extens és impossible; per tant, depenent de l'alumnat i les seues característiques, aprofundirà en un dels estils: renaixement, barroc o classicisme. L'alumnat pot participar amb instruments moderns o antics.

Competències específiques

- a) Domini dels gèneres de la música antiga.
- b) Utilitzar els símbols musicals antics que s'empren per a representar música.
- c) Llegir, entendre i interpretar partitures senzilles amb formes de notació antiga.
- d) Conèixer els instruments antics i les seues diferències amb els moderns.
- e) Reconèixer a través de l'audició corrents estètics i artístiques.
- f) Manejar idees i conceptes relacionats amb la història del pensament musical.

- g) Emetre judicis de valor sobre aspectes estètics, filosòfics i de teoria de la música en relació amb obres i textos musicals.
- h) Ornamentar i improvisar d'acord amb l'estil.
- i) Executar música antiga, aplicant els paràmetres tècnics i interpretatius des d'una perspectiva historicista.
- j) Elaborar i participar en projectes musicals de música antiga.

Continguts

- Coneixement de les principals fonts primàries que ens ajuden a saber com interpretar el repertori de música antiga.
- Coneixements de les característiques de l'estil renaixentista.
- Coneixements de les característiques dels diferents estils nacionals en el Barroc: característiques de l'ornamentació francesa. Característiques de l'ornamentació italiana. Estil alemany.
- Coneixements de les característiques de l'estil clàssic.
- Introducció als diferents tipus de notacions antigues.
- Aplicació dels coneixements de baix continu a l'acompanyament d'un o més solistes.
- Audicions comparades de grans intèrprets per a analitzar de manera crítica les característiques de les diferents versions.
- Coneixement de les característiques i la sonoritat dels instruments antics
- Anàlisi i interpretació d'obres bàsiques del repertori que incloguen diferents estils de música antiga.
- La unitat sonora: respiració, atac, *vibrato*, colps d'arc, afinació, articulació, ritme i fraseig. Agògica i dinàmica.
- Estudi i pràctica dels gestos anacrústics necessaris per a tocar sense director.
- Equilibri sonor i de plans.

Criteris d'avaluació

1. Interpretar obres de música antiga de diferents estils dins de l'agrupació corresponent.
2. Actuar com a responsable del grup dirigint la interpretació col·lectiva mentre realitza la seua pròpia part.
3. Llegir a primera vista una obra de poca dificultat en l'agrupació que corresponga.
4. Estudiar a casa les obres corresponents al repertori programat.
5. Interpretació pública d'obres de música antiga de diferents estils.
6. Conèixer les diverses fonts de la música antiga i abordar-les de manera crítica des de la perspectiva de la interpretació musical.
7. Emprar les diferents fonts primàries per a fer una interpretació històricament informada.
8. Conèixer les diferències entre les diverses èpoques històriques estudiades i les seues normes d'interpretació, o els seus estils d'interpretació.

Jazz i Música Moderna: Improvisació, Composició i Arranjaments en Gèneres Actuals

Introducció

El procés d'ensenyament i aprenentatge de les especialitats instrumentals amb repertori de música moderna té un forçós caràcter individual. Per això, aquesta assignatura tindrà com a finalitat l'activitat musical en grup dirigida a l'obtenció de nous coneixements de *jazz* i música moderna i la seua aplicació pràctica.

Les associacions d'instruments tradicionals donaran pas a un repertori que alberga un complex entramat d'interrelacions instrumentals sense perdre la unitat de criteri i l'assimilació del llenguatge del *jazz*, que han de ser les principals metes per a aconseguir. L'alumnat haurà d'incrementar l'actitud d'escolta de tot el que envolta la pròpia execució unipersonal per tal d'assolir els aspectes inherents a la improvisació: afinació, homogeneïtat en el fraseig, personalització del so, coneixement de les peculiaritats de l'estil, etc.

En suma, l'alumnat se sentirà partícip d'una interpretació creativa i col·lectiva donant pas a un enriquiment personal i musical de l'instrumentista que difícilment es pot abordar des de l'experiència individual amb l'instrument.

Competències específiques

- a) Especialitzar-se en gèneres del *jazz* i de la música moderna.
- b) Discriminar els fenòmens històrics de formació, els contextos d'ús i canvi social, les ocasions musicals, els repertoris, els gèneres, les formes, els estils, els instruments i els conjunts instrumentals propis del *jazz* i de la música moderna.
- c) Emetre judicis de valor sobre temes del *jazz* i de la música moderna.
- d) Improvisar d'acord amb els gèneres, les formes i els estils del *jazz* i de la música moderna.
- e) Executar música de *jazz* i moderna aplicant els paràmetres tècnics i interpretatius propis d'aquesta música.
- f) Utilitzar eines bàsiques per a dur a terme un treball de camp introductori enfocat a la *performance* musical.
- g) Arranjar i assignar línies de música a diferents instruments musicals i/o veus per a escoltar-los junts.

Continguts

- Improvisació: transcripció. Patrons. Tocar/descansar (Tocar/descansar, *pacing*). Memorització de cançons (melodia i harmonia). Duració de la frase. Densitat rítmica. *Time-Feel*. Adorns rítmics i melòdics. Notes no harmòniques. Notes guia. Relació escala-acord. Matisos. Articulació. Patrons d'escala. Estructures triàdiques. Solos amb notes de l'acord. Solos motívics. Desenvolupament motívic. Desplaçament rítmic. Augmentació/disminució. Repertori d'estàndards variats, per a memoritzar.
- Composició. Melodia: el motiu i el seu desenvolupament. Forma melòdica. Construcció de frases melòdiques. Harmonia: harmonia de *blues*. Harmonia diatònica, incloent-hi l'ús de dominants secundaris i substituïts. Harmonia modal. Harmonia modal i tonal mesclada. Harmonia no funcional. Punt pedal. Ritme i estils: compassos binaris, ternaris i d'amalgama. Ús d'estàndard *time-feels* com ara *swing*, *be-bop*, *latin*, *afro*, *rock*, *fusion*, *ballad*, etc. Forma: formes estàndard de cançons utilitzades en composició de *jazz*. Composicions *through-composed*.

- Arranjaments: forma de la cançó. Forma de l'arranjament. Lletres i números d'assaig. Anàlisi d'anticipacions. Manipulació del ritme melòdic. Línia divisòria imaginària. Dinàmiques i articulacions. Secció rítmica: la bateria. El baix. La guitarra. Els teclats. Instrumentació. Disseny de la partitura general (*score*). Solo, uníson i octaves. Harmonització de les anticipacions. Solo a dos, tres, quatre i cinc parts. Límits greus dels intervals. Aproximacions. *Spread voicings*. Organització d'un arranjament. Principis bàsics d'articulació. Línies d'acompanyament amb notes guia.

Criteris d'avaluació

1. Interpretar transcripcions sobre la gravació original.
2. Executar patrons en totes les tonalitats.
3. Comprendre teòricament els conceptes estudiats.
4. Aplicar els conceptes estudiats en la pràctica.
5. Interpretar un repertori de memòria, apropiat al nivell, demostrant l'habilitat adquirida amb les diferents tècniques treballades.
6. Analitzar composicions i arranjaments, d'un nivell adient al curs, amb fluïdesa i correcció.
7. Produir composicions pròpies, aplicant els recursos i les tècniques treballades al curs.
8. Escriure correctament per als diferents instruments característics de l'estil, utilitzant les diferents tècniques pròpies de cadascun.

Musicologia

Introducció

El fet musical està present en totes les societats del planeta. D'una manera o d'una altra, els humans hem establert una vinculació estreta amb els sons i els hem integrat en tota mena de pràctiques socials. El seu coneixement, a més, ha estat sovint sota la nostra mirada curiosa. I, així, l'estudi de la música s'ha convertit en una de les branques del coneixement més antigues de la humanitat.

La Musicologia és la ciència formal que recull i sistematitza tots els corrents de saber musical que, des de temps de l'antiga Grècia, la història humana ha anat plantejant. Actualment, es troba plenament integrada en el rigor del mètode científic, i mitjançant l'ús de les tècniques pròpies de les ciències humanes i socials, incorpora al seu corpus tots els elements teoricopràctics, analítics i reflexius vinculats amb la música i els seus corresponents contextos sociohistòrics.

Encara més, la Musicologia és un dels àmbits acadèmics i professionals que desenvolupen els conservatoris superiors de música. Aquesta assignatura, doncs, es configura com una introducció fonamental. D'una banda, proporciona una mostra del treball musicològic en les diferents facetes professionals: investigació, edició, gravació, crítica, interpretació, construcció d'instruments, disseny acústic, gestió cultural o docència. I, d'altra banda, planteja una primera aproximació al conjunt de les ciències de la música i als mètodes i les tècniques d'investigació musical.

Competències específiques

- a) Conèixer l'estructura musical de les obres dels diversos repertoris de la tradició occidental, i d'altres societats, i valorar-ne plenament els aspectes sintàctics i sonors.
- b) Conèixer les condicions artístiques, històriques i socials en les quals s'ha desenvolupat la creació musical i la pràctica interpretativa.
- c) Conèixer els materials de la música, les tècniques històriques i modernes de composició, la construcció, acústica i característiques organològiques dels instruments i les diferents propostes per a la seua classificació.
- d) Reconèixer a través de l'audició i la iconografia els principals instruments musicals de la cultura occidental al llarg de la història i d'altres cultures musicals.
- e) Conèixer els mètodes d'investigació científica, les tècniques i els conceptes propis del camp de la musicologia i les seues aplicacions.
- f) Adquirir la capacitat crítica per a valorar els productes de l'activitat musical de diferents períodes i diferents cultures amb una perspectiva que integre aspectes artístics, històrics i socials.
- g) Argumentar i expressar els punts de vista sobre la interpretació, així com donar resposta al repte que suposa facilitar la comprensió de l'obra musical.
- h) Aplicar criteris científics que permeten catalogar, preservar i recuperar el patrimoni musical i aprofundir en la comprensió de l'obra a fi d'interpretar-la, estudiar-la i difondre-la.
- i) Dissenyar, elaborar, presentar i defensar treballs d'investigació, de manera oral o escrita, amb rigor científic i comptant amb totes les eines metodològiques i instrumentals necessàries.
- j) Aplicar amb solvència criteris raonables en la gestió, l'organització i la difusió d'activitats musicals.

Continguts

- La musicologia: definició i àmbits d'estudi. L'estudi musical a través de la història: de l'antiga Grècia en el segle XVIII. La sistematització fundacional de Guido Adler i la seua evolució. Corrents actuals d'estudi musicològic.
- Mètodes i tècniques d'investigació musical: el mètode científic. Els procediments de la investigació científica: pregunta científica, formulació d'hipòtesis, operativització, disseny d'investigació i limitacions. Arxius i espais de documentació. Tècniques d'investigació quantitatives. El treball de camp. Tècniques d'investigació qualitatives. Anàlisi i tractament de dades. Redacció, presentació i defensa del treball científic.
- Les fonts d'investigació científiques: partitures i instruments musicals. Literatura musical. Iconografia musical. La gravació sonora i audiovisual. La citació i l'honestedat acadèmica.
- Organologia: acústica musical, percepció del so, sistemes d'afinació i temperaments. Els sistemes de classificació d'instruments musicals. Patrimoni instrumental. Els instruments musicals: idiòfons, membranòfons, cordòfons, aeròfons i electròfons.
- Pensament musical: la història de l'estètica musical. La relació de la música amb la resta de les arts.
- Edició musical: paleografia, notacions antigues i tabulatures. Grafies contemporànies. El procés d'edició: selecció, cura, transcripció, maquetació i impressió.

- Gestió musical: producció, interpretació i consum. La programació musical. Gravacions i difusió: estudis de gravació, discogràfiques i plataformes de *streaming*. Introducció a la legislació i l'economia de la música.
- Musicologia aplicada: musicologia aplicada a la interpretació. Musicologia aplicada a la crítica musical. Musicologia aplicada a la divulgació.

Críteris d'avaluació

1. Conéixer la disciplina científica de la musicologia i la seua evolució històrica.
2. Aplicar els diferents mètodes i tècniques d'investigació musicològica.
3. Dissenyar projectes d'investigació.
4. Emprar, de manera crítica, les diferents fonts d'informació i la literatura científica.
5. Elaborar textos científics amb correcció ortogràfica, gramatical i lèxica, amb precisió terminològica i amb claredat expositiva i estructural.
6. Presentar i defensar treballs d'investigació i adaptar-los per a difondre'ls en l'àmbit divulgatiu o de la interpretació musical.
7. Conéixer els principals corrents de la història del pensament musical.
9. Identificar i raonar les diferents classificacions d'instruments.
10. Conéixer els fonaments del treball d'edició i de gestió musical.

Pedagogia aplicada a la docència en escoles de música

Introducció

La docència és una professió a la qual acaben dedicant-se una gran majoria dels músics, almenys durant una època de les seues vides. En concret a la Comunitat Valenciana, a causa de la nostra àmplia i extensa cultura musical, molts dels alumnes i les alumnes que finalitzen els seus estudis d'ensenyaments professionals passen a exercir la docència en escoles de música. Per això, és primordial inserir aquest itinerari de Pedagogia Musical perquè puguen adquirir els coneixements teoricopràctics de didàctica de la música necessaris, saber valorar críticament els materials que ofereix el mercat, així com seqüenciar els aprenentatges en funció de l'edat de l'alumnat i dels seus interessos.

Abans de res, els xiquets i xiquetes i joves que s'acosten al món de la música tenen dret a rebre una educació de qualitat, amb docents que sàpien transmetre'ls tant la seua passió per ella com els seus coneixements. Aquests han de conéixer els mecanismes de la motivació per a l'aprenentatge així com els grans mètodes desenvolupats al llarg del segle XX i que tants èxits han collit. A més, s'ha de tindre en compte que, tant la incorporació de les noves tecnologies a l'educació, amb l'ampli ventall de possibilitats que ofereix (creació, edició, enregistrament, etc.), com el sorgiment d'una gran diversitat de materials didàctics, fan imprescindible conéixer-los i incloure'ls entre els recursos que es treballen en la classe.

D'altra banda, la música és una matèria amb una certa complexitat a l'hora de ser impartida, perquè és el llenguatge de les emocions i implica aprendre un nou codi, desxifrar-lo i dominar-lo fins a convertir-lo en art apreciand el seu valor estètic. A causa d'això, cal preparar un professorat que domine aquesta complexitat i s'adapte a la gran

diversitat d'alumnat que es trobarà a les escoles de música i que abasta des dels zero anys fins a la vellesa.

Finalment, assumint que una bona formació en pedagogia musical ha d'abordar-se en profunditat en els estudis superiors, és necessari dotar als nostres alumnes d'estudis professionals d'uns coneixements bàsics i imprescindibles a l'hora de fer classe, des de la iniciació musical fins a l'edat adulta. És per això que les competències, objectius, continguts i criteris d'avaluació plantejats en aquest itinerari estan enfocats cap a la pràctica docent, de manera que siguen útils en el dia a dia de les escoles de música valencianes, siga com siga l'assignatura impartida, i se'ls ha de dotar d'un caràcter eminentment pràctic.

Competències específiques

- a) Conèixer les aportacions i l'evolució de la pedagogia i de la psicologia de la música per a poder aplicar-les en contextos educatius musicals.
- b) Aplicar els principis bàsics dels diferents mètodes i sistemes d'educació musical.
- c) Saber dissenyar programacions i unitats didàctiques adaptades a les diferents necessitats de les escoles de música.
- d) Valorar la importància i beneficis del treball en equip, sabent desenvolupar la tasca docent de manera cooperativa.
- e) Saber garantir l'equitat i el respecte a la diversitat en propostes educatives que contemplen aspectes inclusius, igualitaris, globals i comunitaris responen a les necessitats de l'alumnat i la societat.
- f) Comprendre les diferents funcions de la música així com els beneficis que proporciona la seua pràctica i aprenentatge.
- g) Utilitzar eines tecnològiques i digitals per a millorar l'aprenentatge de l'alumnat, la tasca docent i la gestió organitzativa.

Continguts

- El sistema educatiu musical valencià i la seua regulació.
- Definició i teories del currículum i nivells de concreció.
- Aspectes bàsics de la programació didàctica: formulació i desenvolupament de competències, objectius, continguts, criteris i instruments d'avaluació. Activitats curriculars, complementàries i extraescolars. Recursos i materials.
- Introducció a una programació didàctica d'estimulació musical primerenca: objectius, continguts, activitats i recursos segons l'edat.
- Elaboració d'unitats didàctiques: concepte i parts.
- Normativa i documents de centre de les escoles de música de la Comunitat Valenciana.
- Estructura i contingut de les proves d'obtenció directa del Certificat d'Ensenyaments Elementals i de les proves d'ingrés/accés als ensenyaments reglats musicals.
- Associacions professionals i xarxes informals de docents.
- El treball en equip col·laboratiu: brainstorming, resolució de conflictes, cooperació, repartiment de tasques, intercanvi d'idees, etc.
- L'aprenentatge per projectes i coordinació entre assignatures.
- Trastorns del desenvolupament i condicions més prevalents en el sistema educatiu.

- Diferències entre exclusió, segregació, integració i inclusió.
- Alumnat amb Necessitats Educatives d'Atenció Especial, accessibilitat (física, sensorial, cognitiva, emocional) i tipus de barreres d'accés al currículum (socioeconòmiques, d'infraestructura, actitudinals, organitzatives, sociofamiliars, comunicatives, metodològiques).
- Adaptació del currículum, les activitats i la metodologia per a aconseguir la inclusió.
- La tutoria i l'orientació acadèmica i professional.
- Beneficis i diferents funcions de la música.
- Musicoteràpia: definició i aplicacions bàsiques.
- Recursos tecnològics per a la millora i gestió de l'aprenentatge.
- Accés en línia a recursos educatius i per a la formació contínua.
- Mitjans per a l'aprenentatge semipresencial i a distància: avantatges i desavantatges.
- Normativa de protecció de dades en menors i privacitat.

Críteris d'avaluació

1. Mostrar capacitat per a aplicar les aportacions de la pedagogia i la psicologia de la música en la docència musical.
2. Saber aplicar els principis bàsics dels mètodes i sistemes d'educació musical més importants del segle XX i XXI.
3. Ser capaç de realitzar programacions i unitats didàctiques de les assignatures presents a les escoles de música.
4. Demostrar aptituds per a treballar en un equip docent, com la capacitat de coordinació del treball, de cooperació i de resolució de problemes, entre altres.
5. Ser capaç d'aplicar propostes educatives que garantisquen els principis d'equitat i el respecte a la diversitat.
6. Ser capaç d'identificar les diferents funcions de la música en la nostra societat.
7. Demostrar destresa amb noves tecnologies necessàries en el dia a dia del docent.

Sonologia

Introducció

Aquesta assignatura afavoreix un currículum adaptat a un nou perfil professional, relacionat amb l'estudi, l'experimentació, la investigació i la difusió de la creació musical mitjançant l'ús de la tecnologia electrònica i informàtica. En els últims anys la societat i la comunitat educativa són testimonis de l'increment de l'ús que han experimentat les noves tecnologies i la seua implantació en l'aprenentatge. Amb la implantació d'aquesta assignatura en els ensenyaments professionals, es pretén ampliar i completar la formació de l'alumnat, atenent la percepció i la consciència del so, ja que aquest és l'essència de la música. I, al mateix temps, oferir-los noves possibilitats d'inserció en el mercat laboral. L'assignatura està dirigida d'una banda a alumnes amb interès general en l'experimentació sonora amb eines tecnològiques actuals (edició de partitures, gravació, edició, retransmissió d'àudio i vídeo...), necessàries per a desenvolupar qualsevol professió musical. D'altra banda, també té funcions preparatòries per a l'examen per a

accedir al grau superior en l'especialitat de Sonologia. Per tant, s'inclouen continguts nous, com els matemàtics aplicats a l'acústica musical o els artístics i estètics, que serveixen de complement a una part de la història de la música més desconeguda entre l'alumnat.

L'alumnat desenvoluparà tot un seguit de competències per a poder desenvolupar-se correctament dins del món professional actual, sempre tenint en compte el seu nivell acadèmic i cognitiu. Aquestes competències inclouen tant coneixements teòrics i històrics com capacitats tècniques, ja que l'assignatura té un caràcter eminentment pràctic i creatiu. Tot això sense perdre de vista l'objectiu més important: aconseguir que l'alumnat siga autònom i resolutiu en la planificació i la gestió de processos relacionats amb la creació, adaptació i aplicació crítica de recursos tecnològics musicals.

Competències específiques

- a) Experimentar amb diferents processos sonors i desenvolupar estratègies de creació i manipulació per a potenciar la creativitat i expressivitat personal.
- b) Utilitzar estratègies bàsiques de gravació de vídeo i àudio per a registrar interpretacions pròpies i/o d'agrupacions del centre.
- c) Conèixer i utilitzar eines d'edició digital de partitures per a transcriure, crear i arreglar música.
- d) Aplicar processos bàsics d'edició d'àudio i imatge digital per a la realització de projectes propis o en col·laboració.
- e) Aplicar processos bàsics de mescla i masterització d'àudio amb perspectiva funcional, estètica i artística.
- f) Realitzar retransmissions audiovisuals en directe mitjançant l'ús de plataformes digitals per a fomentar la difusió d'esdeveniments del centre educatiu.
- g) Conèixer, comprendre i aplicar els conceptes matemàtics, acústics i organològics necessaris per al disseny, la creació i l'edició de so.

Continguts

- Programes de creació i edició de so.
- Experimentació sonora digital.
- Síntesi de so i composició algorítmica.
- Emmagatzematge i maneig dels treballs realitzats
- Microfonia: tipus, característiques, cablejat, funcionament i tècniques d'emplaçament.
- Càmera: tipus, característiques, cablejat, funcionament, il·luminació.
- Programari: característiques i possibilitats de diferents programes de captació audiovisual.
- Llenguatge audiovisual: moviments de càmera, tipus de plans i enquadrament.
- Coneixement i maneig de programes d'edició de partitures.
- Creació de partitures amb diferents tipus de notació.
- Arxius MIDI i XML.
- Llibreries de so i instruments virtuals

- Equips informàtics. Maquinari i programari. Tipus d'equips informàtics i sistemes operatius. Elements funcionals dels equips. Perifèrics i dispositius d'emmagatzematge comuns. Sistema binari i unitats de mesura de la capacitat de l'emmagatzematge digital.
- Edició d'àudio: selecció, tall, ajust, neteja.
- Edició d'imatge: selecció, tall, correcció de color, transicions, aplicació d'efectes.
- Terminologia bàsica en anglés dels processos i els tractaments d'àudio i imatge.
- Processos de la mescla: equalització, *panning* i aplicació d'efectes.
- Processos de masterització: efectes i exportació.
- Mitjans de difusió de la música: ràdio, pòdcast i serveis de música en *streaming*.
- Terminologia bàsica en anglés dels processos de mescla i masterització d'àudio.
- Plataformes de transmissió en viu.
- Codificadors de maquinari i programari.
- Paràmetres de les retransmissions.
- Control de la retransmissió.
- Escenes, transicions i terços inferiors.
- Aritmètica i àlgebra: conjunts numèrics, potències i arrels (teorema de Pitàgores), angles i raons trigonomètriques, polinomis i fraccions algebraïques. Equacions i sistemes: plantejament i resolució d'equacions de primer i segon grau, plantejament i resolució de sistemes lineals, i no lineals de fins a segon grau, amb dues incògnites. Logaritmes i equacions logarítmiques.
- Anàlisi: característiques i representació gràfica de funcions d'una variable. Funcions algebraïques: polinòmiques (lineals i quadràtiques), racionals, irracionals (radicals). Funcions transcendents: exponencials, logarítmiques i trigonomètriques. Funcions periòdiques. Funcions definides a trossos i valor absolut d'una funció. Transformacions d'una funció: translacions, reflexions, expansions i contraccions.
- Acústica física: mecànica ondulatoria. Moviment periòdic oscil·latori: rectilini (MAS) i curvilini. Moviment vibratori complex. Ondes sonores: transversals, longitudinals i estacionàries. Propietats del moviment ondulatori.
- Acústica musical: propagació del so. Propietats del so: freqüència, amplitud, forma d'ona i envolupant. Sistema auditiu i psicoacústica. Sèrie harmònica.
- Antecedents de la informàtica musical.
- Primers instruments elèctrics.
- Música concreta.
- *Elektronische Musik*.
- Sintetitzadors.
- Art sonor.
- Multimèdia, videoòpera, etc.
- Etapes de l'evolució de la tecnologia de gravació musical: acústica, elèctrica, magnètica i digital.

Criteris d'avaluació

1. Saber crear, manipular i emmagatzemar material sonor per a la posterior utilització com a part de l'elaboració d'una peça, un clip, sintonia o fragment musical.
2. Saber dissenyar estratègies i processos de treball amb la manipulació del so.

3. Demostrar autonomia en el maneig del maquinari i programari de gravació d'àudio i vídeo.
4. Saber crear partitures, editar, transcriure i realitzar arranjaments musicals digitalment.
5. Aplicar les convencions de la notació musical clàssica i contemporània en el programari d'edició musical.
6. Demostrar autonomia en l'edició i la manipulació digital d'arxius d'àudio i vídeo.
7. Prendre decisions en l'edició d'àudio i vídeo amb criteri artístic i sobre la base de l'estratègia plantejada.
8. Demostrar autonomia en els processos de mescla i masterització d'àudio.
9. Demostrar coherència en les decisions preses en la mescla de so buscant la qualitat artística del treball final.
10. Demostrar autonomia en el maneig de plataformes digitals per a *streaming*.
11. Prendre decisions de realització coherents coneixent les diferents possibilitats audiovisuals.
12. Dinamitzar les actuacions del centre mitjançant les retransmissions en directe.
13. Utilitzar adequadament els principis generals de l'àlgebra i anàlisi d'una variable, especialment en el camp de la trigonometria i la representació gràfica de funcions.
14. Aplicar els fonaments de l'acústica i la psicoacústica en la gravació i l'edició de so.
15. Entendre les característiques acústiques dels instruments, les seues possibilitats tècniques, sonores i expressives i les seues aplicacions en la pràctica musical.
16. Relacionar els coneixements de matemàtica i acústica en la síntesi de so i la composició algorítmica.

Tècniques de Promoció o Gestió en Contextos Artístics

Introducció

Aquesta assignatura té com a objectiu fonamental dotar l'alumnat amb les eines i els coneixements necessaris per a fer front als aspectes jurídics i de gestió propis d'agrupacions artístiques i empreses culturals. En l'assignatura s'aborden els principis fonamentals i els conceptes bàsics de l'administració d'empreses culturals, i s'ofereix una perspectiva global amb les interrelacions entre totes les parts d'aquesta. És una assignatura que introdueix la professionalització del músic en competències transversals, apoderament i empenedoria i li dona coherència.

Atesa la complexitat de la matèria, les classes en aquesta assignatura es basaran en un diàleg continu entre professorat i l'alumnat. No significa que no hi haja unes directrius planejades pel professorat, sinó que aquest anirà orientant els continguts depenent de la direcció que marque l'alumnat, i adaptant la metodologia segons el grau de comprensió i conscienciació adquirides per aquest. L'alumnat, al seu torn, haurà de desenvolupar a casa el treball orientat pel professorat en classe, i se sentirà convidat a expressar les seues dificultats o sensacions d'assoliment. Això permet una dinàmica de treball en què no s'exigiran impossibles a l'alumnat, i en què el professor col·labora activament amb aquest en la cerca de solucions pràctiques.

L'avaluació es realitzarà inicialment de manera que el professor pugua valorar els

coneixements dels quals parteix l'alumnat i el seu grau de conscienciació respecte a aquests. D'altra banda, s'observarà de manera periòdica el grau de conscienciació de l'alumnat en relació amb els coneixements que va adquirint de manera que pugua desenvolupar-se una avaluació contínua amb un marcat caràcter funcional que faça possible la utilitat dels coneixements adquirits amb vista a conquerir-ne altres d'índole superior.

Competències específiques

- a) Organitzar i planificar el treball de manera eficient i motivadora.
- b) Recollir informació significativa, analitzar-la, sintetitzar-la i gestionar-la adequadament.
- c) Utilitzar eficientment les tecnologies de la informació i la comunicació.
- d) Desenvolupar raonadament i críticament idees i arguments.
- e) Desenvolupar en la pràctica laboral una ètica professional basada en l'apreciació i la sensibilitat estètica, mediambiental i cap a la diversitat.
- f) Dominar la metodologia d'investigació en la generació de projectes, idees i solucions artístiques viables.
- g) Usar els mitjans i els recursos a l'abast amb responsabilitat cap al patrimoni cultural.
- h) Contribuir amb l'activitat professional a la sensibilització social de la importància del patrimoni cultural, i la seua incidència en els diferents àmbits i la seua capacitat de generar valors significatius.
- i) Ser capaç de gestionar la pròpia activitat professional.
- j) Saber dissenyar, organitzar, planificar, realitzar i avaluar processos i/o projectes artístics.
- k) Desenvolupar la capacitat, l'habilitat, i la disposició per a participar en un procés creatiu aportant recursos propis, combinar-los i compartir-los amb flexibilitat, responsabilitat, sinceritat i generositat en el treball col·lectiu.

Continguts

- Introducció a la cultura, gestió de projectes artístics i les empreses culturals. Exemples pràctics.
- Introducció al màrqueting en les empreses culturals. Exemples pràctics.
- El propi perfil com a producte cultural.
- Disseny de projectes: casos pràctics.
- Estratègies de difusió i comercialització de projectes. Les TIC com a eina de comunicació. Les xarxes socials.
- Instruments d'avaluació de projectes artístics.
- Defensa de casos pràctics: anàlisi i resolució d'una situació plantejada que presenta problemes de solució múltiple a través de la reflexió.
- Exposició de projectes artístics.
- Elaboració d'un perfil professional complet i/o projecte empresarial.

Criteris d'avaluació

1. Demostrar domini en l'ús del vocabulari específic de l'àmbit de la gestió artística.

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

2. Elaborar una defensa coherent projectes artístics.
3. Treballar de manera col·laborativa en l'elaboració de projectes artístics.
4. Dominar la metodologia en l'àrea organitzativa durant la gestió d'un projecte.
5. Demostrar responsabilitat i creativitat a l'hora d'afrontar problemes professionals.
6. Identificar els aspectes jurídics fonamentals en l'àmbit musical.

Annex II
Distribució per cursos i el total d'hores per especialitat

Acordió i Piano

Assignatura	Hores setmanals						Total
	1r	2n	3r	4t	5é	6é	
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1					64
Conjunt	1	1	1	1			128
Mús. de Cambra			1	1	1	1	128
Lectura, Improvisació i Acompanyament Aplicat					1	1	64
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5	5	5,5	5,5	8.5	8,5	1.216

Arpa

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Orquestra/Conjunt	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Mús. de Cambra			1	1	1	1	128
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	4,5	4,5	6	6	9	9	1.248

Hores anuals

Repertori Acompanyat	6	6	10	10	10	12	54
----------------------	---	---	----	----	----	----	----

Cant

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor			1	1			64
Conjunt	1	1					64
Mús. de Cambra			1	1	1	1	128
Piano Complementari		0,5	0,5	0,5			48
Història de la Música					1,5	1,5	96
Idiomes Aplicats al Cant	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	6	7,5	7,5	9	9	1.424

Hores anuals

Repertori Acompanyat	6	6	10	10	10	12	54
----------------------	---	---	----	----	----	----	----

Cant Valencià

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1	1	1			128
Conjunt	1	1	1	1	1	1	192
Fonaments del Cant d'Estil	1	1	1	1			128
Guitarra Aplicada al Repertori de Cant d'Estil		0,5	0,5	0,5			48
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Optatives de perfil: Etnomusicologia i Patrimoni Musical Valencià					1,5	1,5	96
Total	6	6,5	7	7	7,5	7,5	1.328

Clave, Orgue i Instruments de Corda Polsada del Renaixement i el Barroc

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1					64
Conjunt-Consort	1	1					64
Mús. de Cambra			1	1	1	1	128
Baix Continu			1	1	1	1	128
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5	5	5,5	5,5	8,5	8,5	1.216

Dolçaina

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1					64
Conjunt	1	1	1	1			128
Música de cambra			1	1	1	1	128
Piano complementari		0,5	0,5	0,5			48
Tabalet	0,5	0,5					32
Gèneres, Manifestacions de la Música Tradicional			1	1	1	1	128
Història de la música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	6	7	7	7	7	1.360

Hores anuals

Repertori Acompanyat	6	6	10	10	10	12	54
Taller de canyes	4	4	4	4	4	4	24

Instruments simfònics

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Orquestra/Banda/Conjunt	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Mús. de Cambra			1	1	1	1	128
Piano Complementari		0,5	0,5	0,5			48
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	4,5	5	6,5	6,5	9	9	1.296
Hores anuals							
Repertori Acompanyat	6	6	10	10	10	12	54
Taller de canyes*	4	4	4	4	4	4	24

*Sols especialitats de Fagot i Oboé.

Flauta de Bec i Viola de Gamba

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1					64
Conjunt- Consort	1	1	1	1			128
Mús. de Cambra			1	1	1	1	128
Clavecí Complementari	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	96
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	5,5	6	6	8	8	1.248

Hores anuals

Repertori Acompanyat	6	6	10	10	10	12	54
-------------------------	---	---	----	----	----	----	----

Guitarra

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1					64
Conjunt-Combo	1	1	1	1			128
Mús. de Cambra			1	1	1	1	128
Lectura, Improvisació i Acompanyament Aplicat					1	1	64
Piano Complementari		0,5	0,5	0,5			48
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5	5,5	6	6	8,5	8,5	1.264

Guitarra Elèctrica i Baix Elèctric

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1					64
Conjunt- <i>Ensemble</i> de música moderna	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	288
Tècniques d'Improvisació i Acompanyament Aplicat					1	1	64
Teclat			1	1			64
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	5,5	6	6	9	9	1.312

Instruments de Plectre

Assignatura

Hores setmanals

	1r	2n	3r	4t	5é	6é	Total
Instrument	1	1	1	1	1	1	192
Cor	1	1					64
Conjunt-Orquestra Pulsació i Pua	1	1	1	1			128
Música de Cambra			1	1	1	1	128
Guitarra Complementària	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	96
Història de la Música					1,5	1,5	96
Llenguatge Musical	2	2					128
Harmonia i Anàlisi Musical			1,5	1,5	1,5	1,5	192
Audició Conscient			1	1	1	1	128
Assignatura de Perfil					1,5	1,5	96
Total	5,5	5,5	6	6	8	8	1.248

Hores anuals

Repertori Acompanyat	6	6	10	10	10	12	54
----------------------	---	---	----	----	----	----	----

Annex III
Relació numèrica professorat-alumnat aplicable

Assignatura	Tipus	Relació numèrica màxima
Audició Conscient	Comuna	1/10
Harmonia i Anàlisi Musical	Comuna	1/10
Instrument	Comuna	1/1
Història de la Música	Comuna	1/15
Llenguatge Musical	Comuna	1/10
Baix Continu	Pròpia	1/1
Clavecí Complementari	Pròpia	1/1
Conjunt	Pròpia	En funció de les agrupacions que es constitueixquen
Cor	Pròpia	En funció de les agrupacions que es constitueixquen
Fonaments de Cant Valencià	Pròpia	1/10
Gèneres i Manifestacions de la Música Trad. Valenciana	Pròpia	1/10
Guitarra Aplicada al Repertori de Cant d'Estil	Pròpia	1/1
Guitarra Complementària	Pròpia	1/1
Idiomes Aplicats al Cant	Pròpia	1/10
Lectura, Improvisació i Acompanyament Aplicat	Pròpia	1/4
Música de Cambra	Pròpia	En funció de les agrupacions que es constitueixquen
Orquestra/Banda	Pròpia	En funció de les agrupacions que es constitueixquen

Piano Complementari	Pròpia	1/1
Repertori Acompanyat	Pròpia	1/1
Tabalet	Pròpia	1/1
Taller de Canyes	Pròpia	1/8
Teclat	Pròpia	1/1
Tècniques d'Improvisació i Acompanyament Aplicat	Pròpia	1/4
Composició	Assignatura de perfil*	1/10
Direcció Instrumental	Assignatura de perfil*	1/10
Direcció Coral	Assignatura de perfil*	1/10
Escena Lírica	Assignatura de perfil*	1/10
Escolta, Creació i Experimentació Sonora	Assignatura de perfil*	1/10
Etnomusicologia i Patrimoni Musical Valencià	Assignatura de perfil*	1/10
Interpretació Musical Històrica i Fonts de la Música Antiga	Assignatura de perfil*	1/10
Jazz i Música Moderna: Improvisació, Composició i Arranjaments en Gèneres Actuals	Assignatura de perfil*	1/10
Musicologia	Assignatura de perfil*	1/10
Pedagogia aplicada a la docència en escoles de música	Assignatura de perfil*	1/10
Sonologia	Assignatura de perfil*	1/10
Tècniques de Promoció i Gestió en Contextos Musicals	Assignatura de perfil*	1/10

*L'oferta per a impartir un perfil està condicionada al fet que hi haja un nombre d'alumnat matriculat per curs no inferior a quatre.

Annex IV

Atribució docent d'assignatures del currículum

Assignatura	Especialitat docent*
Audició Conscient	1. Fonaments de Composició. 2. Llenguatge Musical.
Baix Continu	Clavecí, Orgue, Instruments de corda polsada del Renaixement i el Barroc
Clavecí Complementari	Clavecí
Fonaments del Cant Valencià	Cant Valencià
Gèneres i Manifestacions de la Música Trad. Valenciana	Dolçaina
Guitarra Aplicada al Repertori de Cant d'estil	Cant Valencià
Guitarra Complementària	Guitarra
Lectura, Improvisació i Acompanyament Aplicat	<p>Acreditar disposar de les competències en lectura a vista, improvisació, transposició instrumental i acompanyament, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Transposar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc) i “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).</p>
Piano complementari	<p>1. Piano, Llenguatge Musical. 2. Acreditar disposar de les competències en lectura a vista, improvisació, transposició instrumental i acompanyament, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Transposar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc) i “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375) amb piano.</p>
Repertori Acompanyat	<p>1. Especialitats d'instruments polifònics. 2. Acreditar disposar de les competències en repertori acompanyat, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Transposar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc).</p>

Assignatura	Especialitat docent*
	0f81001fddcc) i “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Tabalet	Dolçaina
Taller de canyes	Fagot, Oboé, Dolçaina
Teclat	1. Titulats superiors en l'especialitat de jazz, música moderna o equivalent. 2. Disposar de les competències en interpretació de jazz-piano, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Tocar el piano” (http://data.europa.eu/esco/skill/2e059433-c3a0-409a-a139-4b4e087ed366), i “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Tècniques d'Improvisació i Acompanyament Aplicat	Acreditat disposar de les competències en lectura a vista, improvisació, transposició instrumental i acompanyament i música moderna, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Transposar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/332da224-6261-4caf-a38a-0f81001fddcc) i “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Composició	Fonaments de Composició
Direcció Instrumental	Orquestra
Direcció Coral	Cor
Escena Lírica	1. Estar en possessió del màster en Interpretació d'òpera, Cant i interpretació, o equivalent. 2. Acreditar disposar de les competències en escena lírica, segons la referència ESCO** “Música i arts escèniques” (http://data.europa.eu/esco/iscsd-f/0215).
Escolta, Creació i Experimentació Sonora	Acreditat disposar de les competències en música contemporània, segons la referència ESCO** “Gènere musical” (http://data.europa.eu/esco/skill/52eb7ab6-269f-4f44-a21d-b0c705eaf857) aplicat a la música contemporània.
Etnomusicologia i Patrimoni Musical Valencià	Història de la Música

Assignatura	Especialitat docent*
Interpretació Musical Històrica i Fonts de la Música Antiga	<ol style="list-style-type: none"> 1. Història de la Música 2. Estar en possessió del títol superior o màster relacionats en Història i Ciències de la Música, Musicologia o títols equivalents. 3. Acreditar disposar de les competències en música antiga, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Identificar les diferents característiques de la música” (http://data.europa.eu/esco/skill/b3c0fdc1-14e3-4ccd-aeab-6816e409c3a0) aplicada a música antiga.
Jazz i Música Moderna: Improvisació, Composició i Arranjaments en Gèneres Actuals	<ol style="list-style-type: none"> 1. Titulats superiors en l'especialitat de jazz, música moderna o equivalent. 2. Acreditar disposar de les competències en música moderna, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Improvisar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/29891a32-64aa-4f64-b6eb-1fa990659375).
Musicologia	Història de la Música
Pedagogia aplicada a la docència en escoles de música	<ol style="list-style-type: none"> 1. Titulats superiors de música, especialitat Pedagogia. 2. Estar en possessió del màster de formació pedagògica y didàctica, o títol equivalent. 3. Acreditar disposar de les competències en pedagogia, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Professor/a de música” (http://data.europa.eu/esco/occupation/f235bc5a-dbf6-4f9e-bbdb-cf313d32b75b).
Sonologia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Titulats superiors de música, especialitat Sonologia. 2. Acreditar disposar de les competències en sonologia, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Gravar música” (http://data.europa.eu/esco/skill/cc7b37ef-9a91-4d16-ba55-138208c20502).
Tècniques de Promoció i Gestió en Contextos Musicals	<p>Acreditar disposar de les competències gestió cultural, segons els mínims establits en la referència ESCO** “Promoure música” (http://data.europa.eu/esco/skill/6f44d0c9-40ea-452e-b3ea-302cc0e648db).</p>

*En totes les assignatures amb més d'una opció en l'apartat d'especialitat docent, s'ha d'entendre com ordre de prelación. En conseqüència, es prioritzarà la primera opció.

** ESCO (*European Skills, Competences, Qualifications and Occupations*) és la classificació europea multilingüe de capacitats, competències, qualificacions i ocupacions. Lloc web: <https://esco.ec.europa.eu/>

Annex V

Perfils i assignatures optatives

Perfil	Cinqué curs	Sisé curs
Composició	Composició I	Composició II
Direcció Instrumental	Direcció I	Direcció II
Direcció Coral	Direcció Coral I	Direcció Coral II
Escena Lírica	Escena I	Escena II
Escolta, Creació i Experimentació Sonora	Escolta I	Escolta II
Etnomusicologia i Patrimoni Musical Valencià	Etnomusicologia I	Etnomusicologia II
Interpretació Musical Històrica i Fonts de la Música Antiga	Música Antiga I	Música Antiga II
Jazz i Música Moderna: Improvisació, Composició i Arranjaments en Gèneres Actuals	Música Moderna I	Música Moderna II
Musicologia	Musicologia I	Musicologia II
Pedagogia aplicada a la docència en escoles de música	Pedagogia I	Pedagogia II
Sonologia	Sonologia I	Sonologia II
Tècniques de Promoció i Gestió en Contextos Musicals	Gestió I	Gestió II